

วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ JOURNAL OF SOCIAL WORK

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
FACULTY OF SOCIAL ADMINISTRATION THAMMASAT UNIVERSITY

ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม) 2566 VOL.31 NO.2 JULY-DECEMBER 2023

ISSN 0857-3166

วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2566

ISSN 0857-3166

วัตถุประสงค์

วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เป็นวารสารทางวิชาการของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ตลอดจนวิทยาการทางด้านการบริหารสังคม การพัฒนาชุมชน การศึกษา และการบริหารงานยุติธรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมองค์ความรู้ในแนวสหศาสตร์ นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับคณาจารย์ นักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงานทางด้านสังคมสงเคราะห์และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนักศึกษาในการนำเสนอผลงานทางวิชาการ อันจะนำไปสู่ความก้าวหน้าในศาสตร์สังคมสงเคราะห์ และสวัสดิการสังคมต่อไป

กำหนดการออกวารสาร

ปีละ 2 เล่ม เดือนมกราคม-มิถุนายน และ เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

คณะที่ปรึกษาวารสาร

1. คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์	ที่ปรึกษาวารสาร
2. ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย	ที่ปรึกษาวารสาร
3. ศาสตราจารย์ศศิพัฒน์ ยอดเพชร	ที่ปรึกษาวารสาร
4. ศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม	ที่ปรึกษาวารสาร
5. ศาสตราจารย์ ดร.กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์	ที่ปรึกษาวารสาร
6. ศาสตราจารย์ ดร.นฤมล นิราทร	ที่ปรึกษาวารสาร
7. รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ	ที่ปรึกษาวารสาร
8. รองศาสตราจารย์อภิญญา เวชยชัย	ที่ปรึกษาวารสาร
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญมณี บุรณกานนท์	ที่ปรึกษาวารสาร

บรรณาธิการ (Editor-in-Chief)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญยา รุจิเสถียรทรัพย์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial Assistant)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาตี ลัมสกุล คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. รองศาสตราจารย์เล็ก สมบัติ	นักวิชาการอิสระ
3. รองศาสตราจารย์สุรางค์รัตน์ วศินารมณ	นักวิชาการอิสระ
4. รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
6. รองศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ทวี เชื้อสุวรรณทวี	วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล
8. รองศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทรนาชู	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพรรณ นฤภัทร	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปานรัตน์ นิ่มตูลง	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

11. Professor Dr. Yang Peishan

Department of Social Work,
National Taiwan University

12. Professor Dr. Bob Doherty

School for Business and Society,
University of York

13. Dr. Amber Mckinley

Australian Graduate School of Policing and
Security, Charles Sturt University

14. Dr. Kevin Tan

National University of Singapore

ฝ่ายตรวจภาษาต่างประเทศ

1. อาจารย์ ดร.สรสิข สว่างศิลป์

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2. Mr. Gwyn Peredur Evans

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ฝ่ายจัดการและประสานงาน

นางสาวพิมพ์ผกา งอกลาภ

นางสาวสุวีรี ปิ่นเจริญ

นางสาวสุธิมา วุฒิการ

ว่าที่ร้อยตรีอิทธิวัตร เงามศรี

บทบรรณาธิการ

วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ฉบับนี้ เป็นการนำเสนอบทความ จำนวน 11 เรื่อง ดังนี้ 1) การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมในอาเซียน 2) การสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืนในสังคมไทย 3) การพอกเขี้ยวผ่านมุมมองอาชญาวิทยา 4) การประเมินการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว 5) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีด้วยวิจัยเชิงปฏิบัติการ กรณีกลุ่มแปรรูปผักตบชวาหมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15 ตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 6) การลดความรุนแรงในสังคมไทยตามมาตรฐานสากล : การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) 7) Learning and Tactical Development of Border Trade between Laos and Thailand 8) ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กรณีศึกษา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 9) การรับรู้สุนทรียภาพเพื่อสร้างสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับเด็กประถมศึกษาตอนปลาย กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช 10) ปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด: ศึกษาเฉพาะกรณี เยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาให้เข้ารับการฝึกอบรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) “Welfare State 3.0: Social Policy After the Pandemic”

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์และมีคุณค่าทางวิชาการต่อผู้สนใจศึกษาค้นคว้า ในนามของกองบรรณาธิการวารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ขอขอบคุณ เจ้าของบทความ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะเพื่อความสมบูรณ์ของบทความ หากผู้อ่านท่านใดมีข้อเสนอแนะต่อการปรับปรุงวารสาร ทางกองบรรณาธิการยินดีรับฟังความคิดเห็นและพร้อมนำไปพิจารณาเพื่อพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์

บรรณาธิการ

tanyaruj@yahoo.com

ความคิดเห็นในบทความและงานเขียนซึ่งตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้เขียนแต่ละท่านโดยอิสระ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป หากท่านใดประสงค์จะนำบทความหรืองานเขียนในวารสารเล่มนี้ไปตีพิมพ์เผยแพร่ จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์

วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพโดย TCI จัดอยู่ในกลุ่มที่ 1

สำนักงาน

กองบรรณาธิการวารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทร. 0-2696-5512 โทรสาร 0-2696-5513

สารบัญ

หน้า

□ บทบรรณาธิการ

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมในอาเซียน บุญวาทย์ ไตรจุฑากาญจน์	1
การสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืนในสังคมไทย ปิยะพร ตันณีกุล	47
การฟอกเขียวผ่านมุมมองอาชีวศึกษา วันสนันท์ กันทะวงศ์	73
การประเมินการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีของ ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว เพ็ญประภา ภัทรานุกรม ภุชงค์ เสนานุช เล็ก สมบัติ	122
แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีด้วยวิจัยเชิงปฏิบัติการ กรณีกลุ่มแปรรูปผักตบชวาหมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15 ตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ปิ่นททัย หนูนวล	150
การลดความรุนแรงในสังคมไทยตามมาตรฐานสากล : การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) สุมนทิพย์ จิตสว่าง ฐิติยา เพชรมณี วันสนันท์ กันทะวงศ์	188

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

Learning and Tactical Development of Border Trade between Laos and Thailand	229
--	-----

เทวี วันสี

พรกมล ระหาญนอก

พิชิต พระพินิจ

วิษญ์ มะลิตัน

ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กรณีศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทองศิริ กำแดง	256
--	-----

การรับรู้สุนทรียภาพเพื่อสร้างสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ประถมศึกษาดอนปลาย กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านศรีธรรมราช	292
---	-----

พงศธร นาคเอี่ยม

ขจิตศักดิ์ สุทธิพันธ์

สุภาพร สุขวุฒิชัย

ปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด: ศึกษาเฉพาะกรณี เยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาให้เข้ารับการฝึกอบรม ภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง	324
---	-----

ศศิگانต์ พุ่มแก้ว

วิไลภรณ์ โคตรบึงแก

□ บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)	362
----------------------------------	-----

“Welfare State 3.0: Social Policy After the Pandemic”

วัชร เพชรดิน

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
☐ การเสนอบทความ	369
- หลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์	
- ขั้นตอนการส่งบทความ	
- แบบฟอร์มเสนอบทความ	
- วิธีเขียนบทความ	
☐ จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความ	379
☐ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความภายในสถาบัน	381
☐ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความภายนอกสถาบัน	381

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมในอาเซียน¹ Comparative Study on the Social Welfare Law in ASEAN

Received 25 December 2022

Revised 12 March 2023

Accepted 14 March 2023

บุญยวัจน์ ไตรจุதாகาญจน์²

Punyawaj Traijutakarn³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งนำเสนอให้เห็นการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงจัดทำข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากฎหมายด้านสวัสดิการสังคมสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมในอาเซียนที่จะนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะการพัฒนาเพื่อปรับปรุงกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมของประเทศอาเซียนต่อไป

ผลการศึกษา พบว่า ในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนมีระบบกฎหมายที่แตกต่างกันไปตามพื้นฐาน ทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามการคำนึงถึงเรื่องความเท่าเทียมกันของประชาชนทุกคนยังคงเป็นหลักการพื้นฐานที่มีปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศสมาชิกอาเซียน สำหรับ

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมในอาเซียน ได้รับทุนสนับสนุนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง ลำปาง ประเทศไทย Email: a.punyawaj@gmail.com

³ Assistant Professor Dr., Lecturer of Faculty of Social Administration, Thammasat University Lampang Campus, Lampang, Thailand.

กฎหมายหลักด้านสวัสดิการสังคมมีปรากฏกฎหมายประเด็นดังกล่าวนี้อยู่ 3 ใน 10 ประเทศ คือ ประเทศไทย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกอาเซียนได้มีการออกกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านแรงงานและการทำงาน ด้านกระบวนการยุติธรรม และกฎหมายสวัสดิการสังคมด้านอื่นๆ นอกจากนี้กฎหมายสวัสดิการสังคมที่มีอยู่ยังครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก เยาวชน สตรี ผู้พิการ ผู้สูงอายุ คนขอทาน ครอบครัว ผู้มีความหลากหลายทางเพศ การค้ามนุษย์ คนยากจนและคนไร้ที่พึ่ง ผู้ประสบสาธารณภัย ชนกลุ่มน้อย ผู้ลี้ภัย ผู้ย้ายถิ่น และกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ แต่ทั้งนี้ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศอาจจะมีไม่บรรลุเป้าหมายครบทุกกลุ่มเป้าหมาย

คำสำคัญ: กฎหมายสวัสดิการสังคม, อาเซียน, กฎหมายสวัสดิการสังคมอาเซียน

Abstract

This article aims to present a comparative study of the social welfare laws of ASEAN Member States; and to provide recommendations on the improvement of those social welfare laws to make them more efficient for the ASEAN Member States. By using qualitative research, and descriptive analysis, a comparative study of the social welfare laws of ASEAN Member States will lead to develop of recommendations and to improve social welfare laws of ASEAN Member States.

The results show that each ASEAN Member States has fundamentally different legal systems due to background of history,

religion and culture. However, the consideration of equality of people remains a fundamental principle reflected in the constitutions of ASEAN Member States. The primary law of social welfare law exists in only 3 out of 10 states, namely Thailand, Indonesia and the Philippines. However, ASEAN Member States have legislated other laws concerning social welfare which involves the issue on education, healthcare, housing, labor and employment, criminal justice and other issues. In addition, the existing social welfare laws also cover children, youth, women, the disabled, the elderly, beggars, family, LGBT groups, human trafficking, the poor and the destitute, disaster victims, minorities and ethnic groups, refugees, migrants and other target groups. Unfortunately, some ASEAN Member States do not achieve to cover all target groups.

Keyword: Social welfare, ASEAN, Social welfare law in ASEAN

บทนำ

การมีกฎหมายที่เอื้อต่อการประสานความร่วมมือและรองรับการเกิดการเคลื่อนย้ายประชากรระหว่างประเทศสมาชิกที่จะเกิดมากขึ้นในอนาคตนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทางสังคม ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะหนุนความพร้อมในการเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องเร่งวางรากฐานกฎหมายทางด้านสวัสดิการสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน การพัฒนาคน การยกระดับความมั่นคงและความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งทางร่างกายและจิตใจในประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นหนึ่งใน

สามเสาหลักของเจตนารมณ์อาเซียน คือ ประชาคม สังคม และวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC)

ทั้งนี้ในการบริหารประเทศนอกจากจะต้องคำนึงเรื่องเศรษฐกิจ ปากท้องและการกินดีอยู่ดีของประชาชนแล้ว งานด้านสวัสดิการสังคมเอง ก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ประเทศสมาชิกในกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศบรูไนดารุสซาลาม กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ ไทย สิงคโปร์ และเวียดนาม กำลังร่วมมือกันสร้างประชาคมเศรษฐกิจทางการเงินและการคลังเช่นในปัจจุบันผู้นำประเทศจึงควร เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องคุณภาพชีวิตของประชากร ผ่านการวางแผน นโยบายสวัสดิการสังคมด้วย เพราะสวัสดิการสังคมไม่ได้หมายถึงแค่การพัฒนา ในด้านความเป็นอยู่อย่างเท่าเทียม แต่ครอบคลุมไปถึงการดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ของประชาชนในประเทศอย่างยั่งยืน สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรม อย่างชัดเจนที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการวางแผนด้านสวัสดิการสังคม ให้กับประชากรทุกกลุ่มเป้าหมายในประเทศสมาชิกอาเซียน คือ การร่วมมือกัน สร้างแนวทางการเจริญเติบโตทางการค้าและทางเศรษฐกิจ เมื่อปี ค.ศ.2015 มีการจัดตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) หรืออาเซียน (ASEAN) สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่แค่เพียง การที่ประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่างมาร่วมทำธุรกิจและการลงทุน ร่วมกันในประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังได้ทำให้เกิดการเชื่อมโยงในรัฐสมาชิกอาเซียนและส่งผลต่อการอพยพเคลื่อนย้าย ประชากรและแรงงานในภูมิภาค ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการอพยพที่ไม่ปกติ มีกลุ่ม แรงงานย้ายถิ่นฐาน กลุ่มแรงงานที่ลักลอบเข้าประเทศ ซึ่งคนกลุ่มนี้มีความเสี่ยง ที่จะถูกล่วงละเมิดและสูญเสียสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ เนื่องจากเป็นกลุ่มเปราะบาง

เพราะเป็นบุคคลที่ไม่สามารถจะอยู่ภายใต้การดูแลของกฎหมายได้จึงจำเป็นต้องอยู่ใช้ชีวิตในสถานที่หลบซ่อนทำให้ต้องขาดการเข้าถึงสิทธิในการดูแลความมั่นคงในชีวิต เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าการวางระบบกฎหมายและบทบัญญัติทางกฎหมายด้านสวัสดิการจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร และในการศึกษาครั้งนี้จะสอดคล้องไปกับกฎบัตรอาเซียนที่มีเป้าหมายจะทำให้ประชากรอาเซียนอยู่ดีมีสุขและมีโอกาสอย่างเท่าเทียมในการพัฒนามนุษย์ สวัสดิการสังคมและความยุติธรรม และตอบรับไปกับแผนงานประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ค.ศ.2025 (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint 2025) และเป้าหมายของประชาคม สังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) ที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและความรับผิดชอบต่อสังคม อีกทั้งงานสวัสดิการสังคมนับว่าเป็นงานที่สำคัญของประเทศที่กำลังก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงจะต้องมีการพัฒนางานสวัสดิการสังคมทั้งในเชิงประเด็นและเชิงกลุ่มเป้าหมาย และในการพัฒนาหลักการและวิธีการ การจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากรทั้งหลายนั้นจำเป็นต้องมีตัวบทกฎหมายเป็นเครื่องมือสนับสนุน เพื่อให้รัฐสามารถดำเนินการดูแลช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลาย

บทความวิจัยนี้ จึงมุ่งเน้นการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมในอาเซียน กฎหมายที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม รวมทั้งปฎิญาอาเซียนที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอแนะการพัฒนากฎหมายด้านสวัสดิการสังคมสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนที่จะเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องต้องกัน และสามารถพัฒนาต่อยอดความร่วมมืออย่างเป็นเอกภาพในอนาคตร่วมกันได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
3. เพื่อเสนอข้อเสนอนโยบายการพัฒนากฎหมายด้านสวัสดิการสังคมสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

กฎหมายด้านสวัสดิการสังคม (Social welfare law) คือ กฎหมายที่จะกำหนดนโยบายการส่งเสริมการจัดสวัสดิการ การบริหารจัดการด้านสวัสดิการให้กับประชาชน เป็นสวัสดิการสังคมแบบกว้าง คำนึงถึงสวัสดิการที่ก่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีของคนตั้งแต่ครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน ครอบคลุมสวัสดิการในสาขาต่างๆ ทั้งสวัสดิการด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย การทำงาน การมีรายได้ ที่อยู่อาศัย กระบวนการยุติธรรม สวัสดิการกลุ่มเป้าหมายต่างๆ รวมทั้งองค์การและบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อจะสร้างความเป็นอยู่อย่างเท่าเทียมและดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนทุกคน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมในอาเซียน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีศึกษาข้อมูลแบบวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้าน

สวัสดิการสังคมในประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศกัมพูชา ประเทศไทย ประเทศบรูไนดารุสซาลาม ประเทศเมียนมาร์ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศมาเลเซีย ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินโดนีเซีย เพื่อนำมาบรรยายและแปลความหมายข้อมูลที่รวบรวมได้ตามสภาพความเป็นจริงที่จะนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะการพัฒนากฎหมายด้านสวัสดิการสังคม เพื่อนำมาเป็นกฎหมายแม่แบบในการบัญญัติกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกอาเซียนนำไปสู่แนวทางปฏิบัติในการสร้างหรือปรับปรุงกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 3 แหล่งหลัก คือ 1. การศึกษาจากตัวบทกฎหมายในทางนิติบัญญัติ (Legislative function of comparative law) 2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประสานงานเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านสวัสดิการสังคมและการพัฒนา (Senior Officials Meeting on Social Welfare and Development: SOMSWD) หรือผู้แทนจากประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN Member States: AMS) หรือแหล่งข้อมูลทุติยภูมิอื่นที่มีความน่าเชื่อถือโดยใช้แบบสำรวจเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประเทศสมาชิกอาเซียน จำนวน 10 คน และ 3. การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับกฎหมายสวัสดิการสังคมของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนในการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop on the Comparative Study of the Social Welfare Laws in ASEAN)⁴ จาก 10 ประเทศ

⁴ การประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมในอาเซียน ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 25-27 มีนาคม พ.ศ.2564 ณ ห้องประชุมชั้น 2 โรงแรมเดอะสุโกศล ถนนพญาไท กรุงเทพฯ และการประชุมทางไกล (Video Conference) ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting

สมาชิกอาเซียน รวมจำนวน 10 คน เพื่อวางแผนทางในการพัฒนาประสิทธิภาพของกฎหมายสวัสดิการสังคม โดยมีการวิเคราะห์จากข้อมูลตัวบทกฎหมายสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งจากศึกษาระบบกฎหมายกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายหลักสวัสดิการสังคม และการศึกษาโดยแบ่งเป็นประเภททั้ง 5 ประเภท คือ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านแรงงานและการทำงาน และด้านกระบวนการยุติธรรม และจากตัวบทกฎหมายสวัสดิการสังคมที่แบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย 14 ด้าน ได้แก่ ด้านเด็ก ด้านเยาวชน ด้านสตรี ด้านผู้พิการ ด้านผู้สูงอายุ ด้านครอบครัว ด้านคนขอทาน ด้านการค้ามนุษย์ ด้านกลุ่มหลากหลายทางเพศ ด้านผู้ยากจนและคนไร้ที่พึ่ง ด้านผู้ประสบสาธารณภัย ด้านชนกลุ่มน้อย ด้านผู้ลี้ภัย และ ด้านผู้ย้ายถิ่น

ผลการศึกษา

จากการศึกษากฎหมายด้านสวัสดิการสังคมในประเทศสมาชิกอาเซียน โดยการสำรวจข้อมูลกฎหมายสวัสดิการสังคมเชิงเปรียบเทียบจากประเทศสมาชิกอาเซียน และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมกับผลการประชุมเชิงปฏิบัติการของประเทศสมาชิกอาเซียน มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. หลักการและการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า ประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความแตกต่างกันในประเด็นของการจัดสวัสดิการสังคมในกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายหลักด้านสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียน ที่มีการให้ความสำคัญในเรื่องสวัสดิการสังคมที่แตกต่างกันในลำดับชั้นของกฎหมาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในจำนวนประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ คือ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ ไทย สิงคโปร์ และเวียดนามนั้น ในด้านการให้ความสำคัญเรื่องสวัสดิการสังคมมีทั้งปรากฏอย่างชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษรโดยตรงในกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสมาชิกอาเซียน และมีที่ไม่ได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้โดยตรงซึ่งจากกฎหมายรัฐธรรมนูญของทั้ง 10 ประเทศ จะเห็นได้ว่า มีการเขียนรับรองความเท่าเทียมกันของประชาชนทุกประเทศ และได้มีการบัญญัติถึงการคุ้มครองกลุ่มเป้าหมายในสังคมไว้แบบเป็นกลุ่มที่คล้ายๆ กัน ได้แก่ เด็ก เยาวชน สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ โดยประเทศที่กล่าวถึง “สวัสดิการ-Welfare” ไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกล่าวถึงแนวทางการจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ ประเทศกัมพูชา อินโดนีเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ ไทย และเวียดนาม ส่วนประเทศบรูไน ลาว มาเลเซียและสิงคโปร์ ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการจัดสวัสดิการไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรงแต่ถือว่ารัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้รัฐคุ้มครองประชาชนทุกคนให้ได้รับบริการจากรัฐอย่างเท่าเทียม ซึ่งข้อสังเกตที่น่าสนใจจากประเทศบรูไนในการจัดให้มีการประกันสุขภาพถ้วนหน้า ได้แก่ การที่รัฐบาลกำหนดให้การจัดสวัสดิการดังกล่าวเป็นนโยบายแห่งรัฐ โดยไม่จำเป็นต้องตราเป็นกฎหมายเฉพาะ

ทั้งนี้ประเทศที่มีการบัญญัติแนวนโยบายแห่งรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไว้อย่างชัดเจน คือ ประเทศไทย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560, ประเทศอินโดนีเซีย บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1945 (The Constitution of the Republic of Indonesia 1945), ประเทศฟิลิปปินส์ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1987 (The Constitution of the Republic of the Philippines 1987) หมวดที่ 2 คำประกาศหลักการและนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 5 ในการที่จะดำรงไว้ซึ่งความสงบ ความสุข และความเป็นระเบียบ

เรียบร้อย การคุ้มครองชีวิตเสรีภาพและทรัพย์สินรวมถึงการส่งเสริมสวัสดิการสาธารณะ เช่นเดียวกับประเทศเวียดนาม ใน Constitution of the Socialist Republic of Vietnam 1992, as amended to 2013 มาตรา 59 บัญญัติว่า รัฐจะต้องสร้างโอกาสที่เท่าเทียมแก่ประชาชนในการได้รับสวัสดิการสังคม พัฒนาระบบประกันสังคมการสร้างนโยบายเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้สูงอายุ คนพิการ คนยากไร้และประชาชนที่เปราะบางกลุ่มอื่นๆ

ในขณะที่ประเทศเมียนมาร์ มาตรา 347 มีการบัญญัติว่ารัฐจะรับรองสิทธิที่เท่าเทียมกันของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งเมียนมาร์ ปี พ.ศ. 2551 (Constitution of the Republic of the Union of Myanmar 2008) แต่ไม่ได้กล่าวถึงงานด้านสวัสดิการโดยตรง เช่นเดียวกับประเทศมาเลเซีย ประเทศบรูไนดารุสซาลาม และประเทศกัมพูชา ส่วนประเทศลาว รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ.2003 (ฉบับปัจจุบัน) มีการกำหนดให้รัฐจะต้องปรับปรุงและขยายการบริการด้านสาธารณสุขเพื่อให้เกิดการดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างทั่วถึง

นอกจากในรัฐธรรมนูญจะมีบัญญัติแนวนโยบายแห่งรัฐในการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศเอาไว้แล้ว ประเทศไทย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ยังมีกฎหมายกลางหรือกฎหมายหลักด้านสวัสดิการสังคม กล่าวคือ ประเทศไทย มีพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 อินโดนีเซียมีกฎหมายฉบับที่ 11 ค.ศ.2009 ว่าด้วยสวัสดิการสังคม (The Law Number 11 of 2009 on Social Welfare) และฟิลิปปินส์มีกฎหมายด้านสวัสดิการสังคม ค.ศ.1968 (Social Welfare Act (1968) (Republic Act No.5416) สำหรับลาวไม่มีกฎหมายหลัก แต่มีกฎหมายรอง ซึ่งได้แก่ กฎีกาว่าด้วยงานสวัสดิการสังคม ค.ศ.2013 (Decree on Social Welfare No.169/PM, dated 19 June 2013)

ขณะที่อีก 6 ประเทศที่เหลือ ได้แก่ ประเทศเวียดนาม บรูไน กัมพูชา มาเลเซีย เมียนมาร์ และ สิงคโปร์ ไม่มีกฎหมายกลางหรือกฎหมายหลักด้านสวัสดิการสังคม

ทั้งนี้เพื่อให้สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับสวัสดิการสังคมที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายหลักของประเทศในอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ผู้เขียนจึงขอเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งตามประเภทสวัสดิการ (Categories) และการจัดแบ่งข้อมูลกฎหมายสวัสดิการสังคมตามกลุ่มเป้าหมาย (Target groups) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 กฎหมายสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียนโดยแบ่งตามประเภทสวัสดิการ

1.1.1 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา (Education)

ประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศให้ความสำคัญกับการวางรากฐานทางด้านการศึกษาให้กับพลเมืองของตนเองในประเทศ ทุกประเทศมีการตรากฎหมายสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา มีเนื้อหาที่คล้ายกัน คือ กำหนดอายุและเกณฑ์ในการเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ หากผู้ปกครองคนใดฝ่าฝืนจะมีความผิดเพราะรัฐเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาว่า เป็นไปเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติโดยให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่ผู้เรียนเพื่อให้พวกเขาได้มีความรู้ ทักษะความสามารถ ศักดิ์ศรี ความประพฤติ คุณลักษณะทางศีลธรรมที่ดี ช่วยเหลือผู้คนให้ก้าวข้ามความยากจนรับมือกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมและสร้างความมั่นคง โดยที่แต่ละรัฐจะมีกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบ

ทั้งนี้ประเทศฟิลิปปินส์และประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีกฎหมายด้านศึกษามากที่สุด จำนวน 6 ฉบับ รองลงมา ได้แก่ ประเทศบรูไน 4 ฉบับ ประเทศสิงคโปร์ 3 ฉบับ เมียนมาร์ 2 ฉบับ ส่วนประเทศที่เหลือจะมีประเทศ

ละ 1 ฉบับ กฎหมายที่สำคัญคือกฎหมายการศึกษาภาคบังคับซึ่งรัฐจัดให้เป็นสวัสดิการที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยประเทศฟิลิปปินส์มีกฎหมายการศึกษาภาคบังคับ 13 ปี (รวมระดับอนุบาล) ประเทศไทย 12 ปี (รวมระดับอนุบาล) ประเทศบรูไน 11 ปี กัมพูชา อินโดนีเซีย เมียนมาร์ สิงคโปร์ และเวียดนาม มีกฎหมายการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ลาว 8 ปี มาเลเซีย 6 ปี โดยเริ่มเข้าเรียนเมื่ออายุ 6-7 ปี คล้ายกันทุกประเทศมีกฎหมายด้านอาชีวศึกษา และการศึกษาของสถาบันเอกชน นอกจากนี้ในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นหลัก เช่น ประเทศบรูไน จะมีการศึกษาศาสนาภาคบังคับ (Religious education) ด้วยอีกระบบหนึ่งเป็นระบบขนานกับการศึกษาภาคบังคับปกติ (General education) กล่าวคือเป็นโรงเรียนสอนศาสนาภาคบังคับ (Religious education) ใช้เวลา 7 ปี ส่วนในประเทศมาเลเซีย จะมีเฉพาะบางรัฐ เช่น รัฐยะโฮร์ ใช้เวลา 7 ปี เช่นกัน โดยกฎหมายสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา (Education) ของประเทศสมาชิกอาเซียนได้มีการตราขึ้นและมีการพัฒนาบทบัญญัติให้เป็นไปตาม ASEAN Declaration On Strengthening Education for Out-Of-School Children and Youth (OOSCY) (28th ASEAN Summit in Vientiane, Lao PDR, September 2016)

1.1.2 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัย (Healthcare) ประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศ มีกฎหมายหลักๆ ด้านสุขภาพอนามัย เช่น กฎหมายหลักประกันสุขภาพ กฎหมายสุขภาพจิต เป็นต้น

แนวโน้มในการตรากฎหมายด้านสุขภาพที่สำคัญในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน คือ การบัญญัติกฎหมายที่เอื้อต่อประชาชนในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอย่างเท่าเทียม ซึ่งประเทศไทยมีพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545 พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ

พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 เช่นเดียวกับประเทศมาเลเซียก็มีกฎหมายให้ประชาชนรักษาพยาบาลฟรีอย่างทั่วถึงหรือถ้วนหน้า (Universal health coverage) เช่นเดียวกับประเทศบรูไน แต่บรูไนไม่ได้ตราเป็นกฎหมายเฉพาะ แต่กำหนดเป็นแนวนโยบายว่าด้วยแผนสุขภาพแห่งชาติ ที่ให้การรักษาพยาบาลฟรีแก่ประชาชนบรูไนทุกคน อย่างไรก็ตามกลุ่มประเทศที่พยายามสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ามาหลายปี และมีกฎหมายรองรับแล้ว ได้แก่ เวียดนาม อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ซึ่งรัฐบาลจัดประกันสุขภาพให้ประชาชน แต่ยังไม่ครอบคลุมประชากรทั้งหมด โดยเฉพาะประเทศฟิลิปปินส์ เพิ่งมีการตรากฎหมาย The Universal Health Care Law-UHC Law (Republic Act No. 11223) ในปี ค.ศ.2019 อันเป็นการปฏิรูประบบสุขภาพของประเทศ เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ประกันความเท่าเทียมในการเข้าถึงการบริการและการรักษาพยาบาลอย่างมีคุณภาพและเป็นธรรมเพื่อคุ้มครองค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลโดยไม่ต้องมีความเสี่ยงในค่ารักษาพยาบาล ส่วนกลุ่มประเทศที่งบประมาณน้อย รัฐบาลยังไม่สามารถจัดระบบประกันสุขภาพให้ประชาชนได้ ได้แก่ เมียนมาร์ กัมพูชา และลาว แต่กระนั้นสำหรับประเทศลาวยังมีกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยการป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพ พ.ศ.2554 (Law on Hygiene, Disease Prevention and Health Promotion 2011) ที่นำมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพประชาชน ส่วนประเทศสิงคโปร์ซึ่งมีแนวคิดในรัฐธรรมนูญมิได้กล่าวถึงสิทธิในการได้รับสวัสดิการใดๆ จากรัฐและมีได้กำหนดพันธหน้าที่ให้รัฐต้องจัดให้มีสวัสดิการสังคมเพื่อรองรับสิทธิของประชาชนอย่างชัดเจน ระบบประกันสุขภาพของสิงคโปร์ถือเป็นการประกันสุขภาพแบบระบบคู่ (Dual System) กล่าวคือการชำระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลส่วนหนึ่งจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในขณะที่ผู้ใช้สิทธิการประกันต้องรับภาระ

ค่าใช้จ่ายในส่วนที่เหลือ (Public-private partnership) ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลสิงคโปร์ เห็นว่า ประชากรสิงคโปร์ควรมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของตนและให้ถือเป็นหน้าที่ส่วนบุคคลในการดูแลสุขภาพสุขภาพของตนเองเพื่อจะได้ไม่หวังพึ่งรัฐสวัสดิการและประกันสุขภาพเกินความจำเป็น รวมถึงไม่ก่อให้เกิดภาระแก่รัฐบาลในอนาคต ซึ่งถือได้ว่าสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีหลักประกันถ้วนหน้าได้เช่นกัน เพราะประชาชนมีรายได้ดีที่สามารถจ่ายส่วนต่างได้

1.1.3 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย (Housing)

เช่น กฎหมายการเคหะ กฎหมายการวางแผนเมือง กฎหมายกองทุนเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยนับเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของทุกประเทศในอาเซียน โดยเฉพาะการขาดแคลนที่พักอาศัยและการเพิ่มจำนวนของชุมชนแออัดในเขตเมือง ที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วจากชนบทสู่เมือง ยกเว้นประเทศสิงคโปร์ที่ไม่มีปัญหาดังกล่าว กฎหมายที่ตราขึ้นจึงมักเป็นกฎหมายสำหรับส่งเสริมให้ผู้มีรายได้น้อยได้มีบ้านในราคาที่มีความสามารถซื้อได้ ดังเช่นประเทศไทยและฟิลิปปินส์ มีพระราชบัญญัติการเคหะแห่งชาติที่มีเป้าประสงค์สำคัญ คือ จัดให้มีเคหะเพื่อให้ประชาชนได้มีที่อยู่อาศัยและให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประชาชนผู้ประสงค์จะมีเคหะของตนเอง เช่น โครงการบ้านเอื้ออาทร โครงการเคหะชุมชน เป็นต้น ซึ่งนโยบายบ้านการเคหะถือเป็นยุทธศาสตร์ในการลดสัสมหรือชุมชนแออัดนั่นเอง โดยในอาเซียนนั้นประเทศสมาชิกส่วนใหญ่รวมถึงประเทศไทยจะให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการเอง ยกเว้นในประเทศสิงคโปร์ที่มีกฎหมายการเคหะของสิงคโปร์กำหนดให้เอกชนเข้ามีส่วนร่วมในโครงการเคหะของรัฐโดยรัฐจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ ซึ่งใน

เวียดนามถือว่าที่ดินเป็นของประชาชนทุกคน แต่รัฐจะเป็นผู้บริหารจัดการ โดยประชาชนเป็นเจ้าของบ้านได้และมีสิทธิใช้ที่ดินได้ แต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น สำหรับประชาชนที่ยากจนหรือมีรายได้น้อยจะมีการจัดหาบ้านการเคหะเพื่อสังคม (Social housing) หรืออพาร์ทเมนต์เพื่อสังคม (Social apartment) ในราคาประหยัดให้

1.1.4 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านแรงงานและการทำงาน

(Labor and employment) เช่น กฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎหมายการจ้างงาน กฎหมายกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กฎหมายประกันสังคม เป็นต้น

ปัจจุบันสิ่งที่ดึงดูดการลงทุนจากต่างชาตินอกประเทศสมาชิกอาเซียน คือ อาเซียนมีคนทำงานในวัยหนุ่มสาวจำนวนมาก และมีค่าจ้างที่ไม่สูงเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ อีกทั้งประเทศต่างๆ ของอาเซียนได้เข้าสู่การเป็น ASEAN Economic Community (AEC) ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในภูมิภาคอาเซียนจำนวนมากมีการหลั่งไหลของแรงงานหลากหลายสาขาอาชีพจากความคล่องตัวในการเคลื่อนย้ายไปทำงานในประเทศสมาชิกอาเซียนได้มากขึ้น ดังนั้นการมีกฎหมายด้านแรงงานที่มีคุณภาพ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกประเทศต้องร่วมมือและปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลระบบการคุ้มครองแรงงานของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน การมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานอย่างเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ เป็นต้น ซึ่งปรากฏว่าประเทศต่างๆ ในอาเซียนได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองแรงงานทุกประเทศโดยมีกฎหมายคุ้มครองผู้ใช้แรงงานอย่างทั่วถึง บางประเทศได้รวมการคุ้มครองผู้ใช้แรงงานทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในฉบับเดียวกัน เช่น ประเทศไทย จะอยู่ในกฎหมายคุ้มครองแรงงาน แต่บางประเทศเช่น มาเลเซีย จะแยกคุ้มครองแรงงานเด็กเป็นกฎหมาย

อีกฉบับหนึ่งต่างหากในชื่อ “Children and Young Persons (Employment) Act 1966”

ปัญหาสำคัญของประเทศสมาชิกอาเซียนในปัจจุบัน ได้แก่ แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองเพื่อทำงาน หากมีการแก้กฎหมายแรงงานของประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อเกิดประชาคมอาเซียนเต็มรูปแบบกับแรงงานทุกประเภทรวมทั้งเปิดให้การเข้าเมืองระหว่างประชากรอาเซียนสามารถกระทำได้โดยอิสระจะทำให้ปัญหาแรงงานหลบหนีเข้าเมืองหมดไป นอกจากนี้ประเทศสมาชิกอาเซียนควรพิจารณาปัญหาทางกฎหมายกรณีแรงงานต่างด้าวไม่มีสิทธิเป็นกรรมการสหภาพแรงงานหรือไม่มีสิทธิเป็นกรรมการไตรภาคี ที่เลือกจากกรรมการสหภาพแรงงาน แม้สมาชิกสหภาพที่เป็นแรงงานต่างด้าวจะมีจำนวนมากเพียงใด ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย อีกประการหนึ่ง กฎหมายคุ้มครองแรงงานของอาเซียนควรเน้นไปที่การตรวจสอบสัญญาที่ไม่เป็นธรรมสำหรับการจ้างงานระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

1.1.5 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านกระบวนการยุติธรรม (Criminal justice) เช่น กฎหมายกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก กฎหมายป้องกันการค้ามนุษย์ กฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เป็นต้น

กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านกระบวนการยุติธรรม (Social welfare in criminal justice) มักจะเริ่มต้นมาจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กที่ยังอ่อนเยาว์และอ่อนประสบการณ์ จึงอาจพลาดพลั้งกระทำผิดด้วยอารมณ์ที่ขาดวุฒิภาวะ เช่น ในประเทศไทยที่เริ่มมีกฎหมายศาลเยาวชนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 แยกออกจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่จนมีการแก้ไขปรับปรุงใหม่ในปี พ.ศ.2553 เป็น

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ศาลยุติธรรม (Courts of justice) ของไทยรับผิดชอบ และเริ่มมีแนวคิดในการคุ้มครองผู้ต้องขังตามกฎหมายขององค์การสหประชาชาติ เช่น UN Standard Minimum Rules for Protection of Prisoners (Standard Minimum Rules), adopted by the UN Social Economic Council in 1957 และ Basic Principles for the Treatment of Prisoners (Adopted and proclaimed by General Assembly resolution 45/111 of 14 December 1990) นอกเหนือจากการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้ต้องขังแล้ว สิ่งที่ต้องคำนึงมากยิ่งขึ้นได้แก่ การคุ้มครองและเยียวยาผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 (Damages for the Injured Person and Compensation and Expense for the Accused in Criminal Case Act, B.E. 2544 (2001)) ออกมารองรับอย่างครบถ้วนในส่วนของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อการค้ำมนุษย์ ประเทศไทย กัมพูชาและเวียดนามได้มีกระบวนการให้ผู้เสียหายเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหายในคดีได้ (Victims file petition for compensation with criminal compensation with criminal prosecution)

ข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่จะกำหนดอายุของเยาวชนที่อายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งจะขึ้นศาลเยาวชนและมีวิธีการพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชน ส่วนการลงโทษแบบผู้ใหญ่จะเริ่มต้นกับบุคคลที่อายุเกินกว่า 18 ปี ยกเว้นประเทศบรูไนซึ่งในกฎหมาย Children and Young Persons Act ได้บัญญัติให้อำนาจศาลเยาวชนของบรูไนพิพากษาลงโทษเด็กและเยาวชนได้ตั้งแต่

อายุเกินกว่า 7 ปี ถึง 18 ปี ทั้งนี้เพราะกฎหมายดังกล่าวได้แยกคำจำกัดความไว้ว่า “เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุไม่เกิน 14 ปี” ส่วน “เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกินกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี” เช่นเดียวกับมาเลเซียที่เด็กอายุเกิน 12 ปี ยังต้องรับโทษทางอาญา แต่หากอายุเกิน 10 ปีแต่ไม่เกิน 12 ปีไม่ต้องรับโทษทางอาญาเฉพาะกรณีเด็กนั้นยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะเข้าใจการกระทำผิดของตน

ในส่วนของกฎหมายยาเสพติด ประเทศสมาชิกอาเซียนจะเน้นการควบคุมอันตรายในการใช้ยาเสพติด ซึ่งสภาพปัญหายาเสพติดในอาเซียนแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นประเทศที่มีสถานะเป็นผู้ผลิตยาเสพติด ได้แก่ เมียนมาร์ ประเทศยาเสพติด คือ เฮโรอีน ยาบ้า และไอซ์ กลุ่มที่สองเป็นประเทศที่มีสถานะเป็นทางผ่านยาเสพติดหรือเป็นเส้นทางลำเลียงยาเสพติดจากแหล่งผลิต ได้แก่ ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย และ กลุ่มที่สามเป็นประเทศที่มีสถานะเป็นผู้บริโภคหรือเป็นแหล่งแพร่ระบาดของยาเสพติด เช่น ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ประสบปัญหาในเรื่องการเสพยาเสพติดในระดับรุนแรง ได้แก่ อินโดนีเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ ไทย ในขณะที่กัมพูชา ลาว มาเลเซีย และเวียดนาม ปัญหาการเสพยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับประเทศบรูไนและสิงคโปร์ จัดเป็นประเทศที่มีปัญหายาเสพติดน้อยเนื่องจากมีกฎหมายป้องกันยาเสพติดค่อนข้างรุนแรงและมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังและเข้มงวดมาก

1.1.6 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านอื่นๆ (Others) สำหรับ

กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านอื่นๆ เช่น กฎหมายรับรองวิชาชีพด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งปรากฏว่าประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่มีการตราออกมาเป็น

กฎหมายแล้ว ยกเว้นประเทศกัมพูชา ลาว และเมียนมาร์ ยังไม่มีกฎหมายดังกล่าว กฎหมายอุบัติเหตุถึงแก่ชีวิตและการบาดเจ็บส่วนบุคคล (Fatal Accident and Personal Injuries Act 1991) ของประเทศบรูไนที่ให้การช่วยเหลือฉุกเฉินเร่งด่วนทางการเงินสำหรับสามีหรือภรรยาเสียชีวิตหรือกรณีพ่อแม่ที่เยาวชนหรือบุตรที่ยังไม่ได้แต่งงานตายอย่างกะทันหันในครอบครัว และกฎหมายส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมของประเทศไทย เป็นต้น

ทั้งนี้กฎหมายด้านอื่นๆ นอกจากกฎหมายสวัสดิการสังคมทั้ง 5 ประเภทแล้วยังมีกฎหมายที่สำคัญและน่าสนใจ เช่น กฎหมายรับรองวิชาชีพด้านสังคมสงเคราะห์ ซึ่งปรากฏว่าประเทศสมาชิกอาเซียนบางส่วนเริ่มมีการตราออกมาเป็นกฎหมายแล้ว ได้แก่ ประเทศไทยและอินโดนีเซีย ยกเว้นประเทศบรูไน กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ เวียดนามยังไม่มีกฎหมายดังกล่าว ส่วนมาเลเซียอยู่ในระหว่างการเสนอร่างกฎหมาย และยังมีกฎหมายของบรูไน คือ กฎหมายอุบัติเหตุถึงแก่ชีวิตและการบาดเจ็บส่วนบุคคล (Fatal Accident and Personal Injuries Act 1991) ที่ให้การช่วยเหลือฉุกเฉินเร่งด่วนทางการเงินสำหรับสามีหรือภรรยาเสียชีวิตหรือกรณีพ่อแม่ที่เยาวชนหรือบุตรที่ยังไม่ได้แต่งงานตายอย่างกะทันหันในครอบครัว รวมทั้งกฎหมายจัดตั้งมูลนิธิ The Sultan Haji Hassanal Bolkiah Foundation (YSHHB) เพื่อส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้ประชาชน และยังมีกฎหมายช่วยเหลือเด็กกำพร้าอีกด้วย นอกจากนี้ในประเทศไทยยังมีกฎหมายส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อให้การดำเนินธุรกิจตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ที่เน้นการส่งเสริมการจ้างงานแก่บุคคลผู้สมควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ ส่งเสริมการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอื่นหรือคืนประโยชน์ให้แก่สังคมอันเป็นกิจการเพื่อสังคมหรือวิสาหกิจเพื่อสังคม

กล่าวโดยสรุป ประเทศสมาชิกอาเซียนได้พัฒนากลุ่มกฎหมายสวัสดิการสังคมทั้ง 5 ประเภทให้มีความทันสมัยและมีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น อันได้แก่ กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา (Education) กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัย (Healthcare) กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย (Housing) กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านแรงงานและการทำงาน (Labor and employment) กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านกระบวนการยุติธรรม (Criminal justice) ซึ่งค่อนข้างสอดคล้องกับ กฎ กติการะหว่างประเทศ และประกาศบัญญัติต่างๆ ของอาเซียน เช่น ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration: AHRD) ปฏิญญาว่าด้วยพันธะสำหรับเด็กในอาเซียน (Declaration on the Commitments for Children in ASEAN) ปฏิญญาบาฬีว่าด้วยการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของคนพิการในประชาคมอาเซียน (Bali Declaration on the Enhancement of the Role and Participation of Persons with Disabilities in the ASEAN Community) ปฏิญญาบรูไนดารุสซาลามว่าด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว: การดูแลผู้สูงอายุ (The Brunei Declaration on Strengthening Family Institutions: Caring for the Elderly) และปฏิญญาฮานอยว่าด้วยการเสริมสร้างสวัสดิการและการพัฒนาของสตรีและเด็กอาเซียน (Ha Noi Declaration on the Enhancement of Welfare and Development of ASEAN Women and Children) เป็นต้น แม้ว่าบางประเทศสมาชิกอาเซียนอาจมีบทบัญญัติทางกฎหมายแตกต่างกันไปบ้างอันเนื่องมาจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ ระบบกฎหมาย ศาสนาและวัฒนธรรม แต่กระนั้นก็ได้มีความพยายามขอความร่วมมือและเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกอาเซียนปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในของตนให้เป็นไปตามระเบียบในทางสากลมากขึ้น

2. กฎหมายสวัสดิการสังคมแบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย โดยหากแบ่งกฎหมายสวัสดิการสังคมตามกลุ่มเป้าหมาย จะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านเด็ก (Child) เช่น กฎหมายคุ้มครองเด็ก กฎหมายสิทธิเด็ก กฎหมายส่งเสริมพัฒนาการเด็กและเยาวชน กฎหมายรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมของอิสลาม (Islamic Adoption of Children Act) เป็นต้น โดยมีข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ บางประเทศ เช่น กัมพูชา แม้จะไม่มีกฎหมายคุ้มครองเด็กโดยเฉพาะแต่จะมีคำสั่งหรือประกาศพิเศษ (Prakes-prakas/cคำสั่งที่ลงนามโดยรัฐมนตรี คล้ายกฎกระทรวง) ให้อำนาจในการคุ้มครองเด็ก

ประเทศในอาเซียนทุกประเทศได้ให้ความสำคัญกับกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก โดยมีการกำหนดอายุของเด็กแตกต่างกันไม่มากนัก ได้แก่ ประเทศไทย บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ กำหนดอายุของเด็กคือบุคคลอายุไม่เกิน 18 ปี เวียดนามไม่เกิน 16 ปี สิงคโปร์ไม่เกิน 14 ปี การกำหนดอายุอาจแตกต่างกันในรายละเอียดตามกฎหมายเฉพาะของแต่ละประเทศ เช่น ประเทศไทยในกฎหมายศาลเยาวชนและครอบครัวจะกำหนดว่า “เด็ก” หมายถึง บุคคลอายุต่ำกว่า 15 ปี “เยาวชน (juvenile)” หมายถึง บุคคลอายุเกินกว่า 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี หรือในบรูไน กฎหมาย Children and Young Persons Act 2010 “เยาวชน” จะหมายถึงบุคคลอายุ เกินกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี ส่วนในสิงคโปร์กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรวมอยู่ใน Children and Young Persons Act 2001 (Chapter 38) กำหนดให้ “เด็ก” หมายถึงบุคคลที่มีอายุไม่เกิน 14 ปี อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่เป็นข้อสังเกต ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับเด็กในอาเซียนจะเน้น ถึงการช่วยเหลือเพื่อให้รอดชีวิต เรื่องส่งเสริมการศึกษาและเสริมสร้างพัฒนาการทางร่างกายของเด็ก

เท่านั้น แต่อาจยังละเอียดหรือยังไม่เน้นถึงกฎหมายที่คำนึงถึงสิทธิของเด็ก เช่น แรงงานเด็ก ผู้ลี้ภัยที่เป็นเด็ก เด็กไร้รัฐ เด็กพิการ เด็กที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง เป็นต้น ตัวอย่างในประเทศกัมพูชายังไม่มีกฎหมายคุ้มครองเด็กโดยเฉพาะแต่มีการออกคำสั่ง (Prakas* on Minimum Standards on Residential Care for Children, 2006) และมีการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทางอาญาในกฎหมายกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน (Law on Juvenile Justice, Phnom Penh 2016) ส่วนในอินโดนีเซีย เด็กสามารถรับโทษทางอาญาได้ตั้งแต่อายุ 8-12 ปี ในบรูไนจะมีกฎหมายคุ้มครองเด็กและวัยรุ่นหนุ่มสาว แต่กำหนดให้เยาวชนอายุเกินกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี อาจต้องรับโทษทางอาญาได้

2.2 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านเยาวชน (Youth) เช่น

กฎหมายเด็กและเยาวชน กฎหมายเยาวชน กฎหมายส่งเสริมพัฒนาการเด็กและเยาวชน เป็นต้น

ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตรากฎหมายสวัสดิการสังคมที่เกี่ยวกับด้านเยาวชน (Youth) โดยเฉพาะในกรณีการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมโดยทุกประเทศจะมีศาลเยาวชนแต่แตกต่างกันบ้างในเรื่องช่วงอายุที่จะขึ้นศาล เช่น ในบรูไน กฎหมาย Children and Young Persons Act 2010 “เยาวชน” จะหมายถึง บุคคลอายุเกินกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี ส่วนในอินโดนีเซียเด็กสามารถรับโทษได้ตั้งแต่อายุ 8-12 ปี ในประเทศสิงคโปร์ ดังได้กล่าวแล้วในกรณีเด็ก จะหมายถึง บุคคลที่มีอายุไม่เกิน 14 ปี ส่วนเยาวชน (Juvenile) ที่กระทำผิดทางอาญา คือ บุคคลอายุ 10-16 ปี และยังมีการแบ่งเป็น

* หมายถึง ประกาศซึ่งลงนามโดยรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีซึ่งต้องอยู่ภายใต้ (ไม่ขัดหรือแย้งต่อ) รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น

“บุคคลวัยหนุ่มสาว (Youth)” จะมี 2 ความหมาย หากเป็นบุคคลที่ต้องคดีที่ขึ้นศาลเยาวชน ผู้กระทำผิดวัยหนุ่มสาว (Youth offender) จะหมายถึงบุคคลอายุระหว่าง 14-16 ปี แต่ถ้าเป็นบุคคลวัยหนุ่มสาว (Youth) ที่จะขอรับบริการสวัสดิการจากรัฐจะหมายถึงบุคคลที่มีอายุระหว่าง 14-18 ปี นอกจากนี้ในเรื่องการจ้างงาน ปัจจุบันได้มีกฎหมายระบุว่าด้วยการจ้างงานเยาวชนอย่างยั่งยืน และปฏิญญาบันดาร์เสรีเบกาวันว่าด้วยการส่งเสริมเยาวชนอาสาสมัคร และเยาวชนผู้ประกอบการ โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนเพื่อสร้างอนาคตของอาเซียน รวมทั้งส่งเสริมบทบาทของเยาวชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะเยาวชนด้อยโอกาส และเยาวชนนักวิชาชีพเพื่อส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน ส่งเสริมให้เยาวชนทำงานอาสาสมัครและเป็นผู้ประกอบการเพื่อสร้างสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ดังนั้นในการตรากฎหมายในอนาคตจะต้องคำนึงถึงเยาวชนให้มากขึ้น

2.3 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านสตรี (Women) เช่น กฎหมายกำหนดหน้านามหญิง กฎหมายคุ้มครองเด็กหญิงและสตรี กฎหมายป้องกันและคุ้มครองความรุนแรงต่อสตรี กฎหมายจ่ายเงินทดแทนระหว่างลาคลอดโดยรัฐ กฎหมายความเท่าเทียมระหว่างเพศ เป็นต้น

ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่มีกฎหมายคุ้มครองสตรี โดยเฉพาะ ยกเว้นประเทศกัมพูชาเท่านั้นที่ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองสตรี โดยเฉพาะแต่กัมพูชาได้ตรากฎหมายแรงงานให้ความเท่าเทียมด้านการจ้างงานกับการคุ้มครองสตรีในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ส่วนกฎหมายคุ้มครองสตรีในบรูไน อินโดนีเซีย และมาเลเซียจะเป็นการผสมผสานกับกฎหมายอิสลาม ในส่วนของประเทศที่เหลือนี้ได้มีการแก้ไขปรับปรุงเรื่องสิทธิของสตรีก้าวหน้าไปมาก แต่ประเทศสมาชิกอาเซียนก็ยังก้าวไปไม่ถึงเรื่องการคุ้มครองเพศที่สาม

และแม้ประเทศเวียดนามจะมีกฎหมายความเท่าเทียมทางเพศ พ.ศ.2559 (Law on Gender Equality 2006) แต่ก็ยังไม่รวมถึงเพศทางเลือก ยกเว้นประเทศไทย ซึ่งเพิ่งตรากฎหมายความเท่าเทียมระหว่างเพศ (Gender Equality Act, B.E. 2558) ที่ให้นิยามคำว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” มิได้จำกัดเฉพาะชายและหญิงเท่านั้น แต่หมายรวมถึงเพศที่มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด (Expresses themselves differently from their inborn gender) ด้วย

2.4 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านผู้พิการ (The disabled) เช่น

กฎหมายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กฎหมายคุ้มครองสิทธิคนพิการ เป็นต้น

ประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศมีกฎหมายคุ้มครองผู้พิการ โดยเฉพาะ และแนวโน้มการจัดทำกฎหมายจะมีประสิทธิภาพและคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น เนื่องจากผู้พิการในปัจจุบันสามารถทำงานได้หลากหลายอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าและสังคมต่างให้การยอมรับผู้พิการมากขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ สิงคโปร์ ไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับผู้พิการโดยตรงหรือเป็นการเฉพาะ แต่จะยึดหลักการในรัฐธรรมนูญในเรื่องของ “ประชาชนย่อมได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน” และใช้วิธีสอดแทรกการคุ้มครองคนพิการในกฎหมาย นโยบายของกระทรวง หรือหน่วยงานต่างๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการบริการสุขภาพ การศึกษา การจ้างงาน การอยู่ร่วมในสังคม ของกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษา และกระทรวงพัฒนาชุมชน เยาวชนและกีฬา โดยรวมผู้พิการได้รับการปฏิบัติในแนวทางเดียวกันกับประชาชนทั่วไปที่เน้นการสนับสนุนทุนด้านการศึกษา การมีอาชีพเป็นสำคัญ ดังนั้นประเทศสิงคโปร์

แม้จะไม่มีกฎหมายสำหรับผู้พิการโดยเฉพาะแต่ผู้พิการสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติโดยความช่วยเหลือจากรัฐและเอกชน

2.5 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านผู้สูงอายุ (The elderly)

ส่วนใหญ่ประเทศสมาชิกอาเซียนมีกฎหมายสวัสดิการด้านผู้สูงอายุรูปแบบต่างๆ ที่จะช่วยเหลือผู้สูงอายุในด้านเงินสงเคราะห์รายเดือน การดูแลด้านสุขภาพสังคม การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ เช่น กฎหมายผู้สูงอายุ กฎหมายการให้ผลประโยชน์พิเศษแก่ผู้สูงอายุ กฎหมายเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุ เป็นต้น

ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่มีกฎหมายคุ้มครองผู้สูงอายุ แทบทุกประเทศโดยเฉพาะ ยกเว้นประเทศกัมพูชาเท่านั้นที่ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองผู้สูงอายุโดยเฉพาะ แต่กัมพูชาจะคุ้มครองผู้ทำงานที่มีอายุมากถึงวัยเกษียณที่อายุ 55 ปี โดยกฎหมายประกันสังคม โดยสมาชิกที่อายุยังไม่ครบ 55 ปีบริบูรณ์ และได้จดทะเบียนเป็นสมาชิกกับกองทุนประกันสังคมอย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป ได้จ่ายเงินสมทบในกองทุนประกันสังคมอย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไป มีสิทธิ์ได้รับสิทธิประโยชน์เมื่อเกษียณอายุ ซึ่งกฎหมายผู้สูงอายุในประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีจุดหมายร่วมกัน คือ พยายามส่งเสริมการสร้างหลักประกันด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุ ส่งเสริมและขยายโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุ สร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวและจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยในที่สาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ และเริ่มมีโครงการขยายระยะเวลาการเกษียณให้นานยิ่งขึ้นจนถึงอายุ 67 ปี ดังในประเทศสิงคโปร์ นอกจากนี้จะต้องมีการเฝ้าระวังการกระทำทารุณกรรมและการก่อกวนต่อผู้สูงอายุด้วย

2.6 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านครอบครัว (Family) สำคัญ

ของกฎหมายสวัสดิการสังคมด้านครอบครัวในประเทศสมาชิกอาเซียน มีครอบคลุม ตั้งแต่เรื่องการสมรส การเลิกสมรส การเกิดและการเสียชีวิต กฎหมายที่จะช่วยดูแลพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องเลี้ยงดูบุตร กฎหมายที่จะช่วยพัฒนาประชากรและครอบครัวเพื่อให้เกิดการเพิ่มประชากรที่สมดุลไปจนถึงคุ้มครองไม่ให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เช่น กฎหมายสวัสดิการสำหรับบิดาหรือมารดาเลี้ยงเดี่ยว กฎหมายป้องกันผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายครอบครัวอิสลาม กฎหมายการสมรสและครอบครัว เป็นต้น

ประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศมีกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าทุกประเทศประสบปัญหาดังกล่าวคล้ายๆ กันอันเนื่องมาจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยโดยเฉพาะเรื่องการสื่อสารทาง Social media ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อ ความคิดในบริบทของแต่ละประเทศเป็นอย่างมาก ประเทศสมาชิกอาเซียนจึงต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อย่างไรก็ตามกฎหมายสวัสดิการสังคมด้านครอบครัวที่น่าสนใจอย่างยิ่งเป็นกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ คือ กฎหมายสวัสดิการสำหรับบิดาหรือมารดาเลี้ยงเดี่ยว (The Solo Parent Act of 2000) ได้แก่ พ่อหรือแม่คนเดียวที่ต้องเลี้ยงดูบุตรของตนหรือบุตรของญาติ อันเนื่องมาจากคู่สมรสหย่าร้าง หรือ คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตและมีฐานะยากจน รัฐจะมีเงินช่วยเหลือค่าเช่าบ้าน ค่าเล่าเรียนบุตร เป็นต้น

2.7 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านคนขอทาน (The beggar)

เช่น กฎหมายควบคุมการขอทาน กฎหมายคนยากจน เป็นต้น โดยมีข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ มีเพียง 3 ประเทศที่มีกฎหมายคนขอทาน ได้แก่ ประเทศไทย

อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งมองประเด็นเรื่องคนเร่ร่อน คนขอทานในแง่ของคนไร้ที่พึ่ง ที่รัฐต้องเข้ามาดูแลจัดการช่วยเหลือฟื้นฟูให้พวกเขาหลุดออกจากความยากลำบากในชีวิต

ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่จะไม่มีกฎหมายคนขอทาน มีเพียงประเทศไทย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งกฎหมายฉบับเก่าในปี พ.ศ.2487 (1944) ของประเทศไทยเป็นกฎหมายที่ค่อนข้างไปทางการลงโทษคนขอทาน ส่วนกฎหมายควบคุมคนขอทานฉบับใหม่ พ.ศ.2559 (2016) จะเน้นไปที่การสงเคราะห์ โดยแยกประเภท “คนขอทาน” กับ “ผู้แสดงความสามารถ” โดยผู้แสดงความสามารถที่ได้รับอนุญาตไม่ถือว่าเป็นขอทาน และส่วนขอทานจะถูกนำส่งสถานคุ้มครองหรือสถานสงเคราะห์เพื่อการสงเคราะห์และฝึกอาชีพต่อไปเช่นเดียวกันกับกฎหมายของสิงคโปร์ที่เน้นการควบคุมตัวคนขอทานและนำตัวส่ง “Welfare home” ตามกฎหมาย Destitute Persons Act สำหรับอินโดนีเซีย ถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาต้องได้รับโทษจำคุก 3 เดือน

2.8 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านการค้ามนุษย์ (Human trafficking victims) เช่น กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ กฎหมายกำจัดการค้ามนุษย์ เป็นต้น นับตั้งแต่ พ.ศ.2548 เป็นต้นมา ในประเทศสมาชิกอาเซียนเริ่มปรากฏกฎหมายที่จะทำหน้าที่ปราบปรามเรื่องการค้ามนุษย์ โดยเริ่มที่เมียนมาร์ มีกฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ (พ.ศ.2548) ประเทศไทยเองมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551 โดยเฉพาะฟิลิปปินส์ที่พระราชบัญญัติป้องกันการค้ามนุษย์ครอบคลุมไปถึงการจัดหาผู้แต่งงานทางไปรษณีย์ มุ่งเน้นไปที่การระงับการจับคู่ทางไปรษณีย์สำหรับทั้งชายและหญิง รวมไปถึงการจับคู่ทางอินเทอร์เน็ตด้วย ส่วนกัมพูชา มาเลเซียและสิงคโปร์ไม่มีกฎหมายสวัสดิการด้านนี้โดยตรง

ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่มีกฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ เนื่องจากได้เห็นความสำคัญของปัญหาที่เป็นปัญหาทั้งในประเทศตนเอง ระหว่างประเทศและเป็นปัญหาระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อสังคมจนไปถึงระดับของครอบครัวของเหยื่อการค้ามนุษย์ ปัญหาหลักของการค้ามนุษย์ในปัจจุบัน ได้แก่ กรณีการค้าเด็กข้ามชาติ (Child trafficking) การบังคับใช้แรงงาน (Forced labour) และการค้าทางเพศ (Sex trade) ที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ จึงต้องมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายด้านนี้ให้ทันสมัยตลอดเวลา ทั้งต้องมีการประชุมประสานงานระดับมหภาค คือ ระดับนโยบาย และระดับจุลภาค ได้แก่ ระดับปฏิบัติด้วยเพราะผู้ประกอบการอาชญากรรมมีลักษณะกระทำเป็นขบวนการใหญ่โตที่เรียกได้ว่าเป็นองค์กรอาชญากรรม (Organized crime) ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนไม่สามารถต่อสู้อย่างเป็นเอกเทศได้

2.9 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านกลุ่มหลากหลายทางเพศ (LGBT groups) เช่น กฎหมายความเท่าเทียมระหว่างเพศ เป็นต้น โดยมีข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ มีเพียงประเทศไทยเท่านั้นในอาเซียนที่มีกฎหมายนี้ นั่นคือ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558 แม้ว่าจะมีประเทศไทยเพียงประเทศเดียวที่มีกฎหมายความเท่าเทียมระหว่างเพศโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่ให้คำจำกัดความในเรื่อง “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” ที่ไม่ได้จำกัดเพศหญิงหรือชายเท่านั้น แต่หมายรวมถึงเพศที่สามซึ่ง “มีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” อย่างไรก็ตาม ประเทศในอาเซียนส่วนใหญ่ค่อนข้างจะยอมรับเพศที่สาม เช่น การยอมรับให้มีความสัมพันธ์กับเพศเดียวกันได้เพียงแต่ไม่ได้กำหนดเป็นกฎหมาย เช่น กัมพูชา อินโดนีเซีย (ยกเว้นอาจะห์) ลาว เวียดนาม ฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตาม ประเทศ

บรูไน มาเลเซีย เมียนมาร์ สิงคโปร์ ยังถือว่าการมีความสัมพันธ์กับเพศเดียวกันเป็นสิ่งผิดกฎหมาย

2.10 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านคนยากจนและคนไร้ที่พึ่ง (The poor and the destitute) เช่น กฎหมายคนยากจน กฎหมายคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กฎหมายจัดรูปที่ดิน (เพื่อคนยากจน) เป็นต้น ทั้งนี้ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และเวียดนาม มีการวางนโยบายดูแลคนยากจน และคนไร้ที่พึ่งในรูปของนโยบายแก้ปัญหาความยากจน มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น ที่พัก อาหาร สุขภาพ การจ้างงาน เป็นต้น เช่น พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557 ของไทย กฎหมายบรรเทาความยากจนของอินโดนีเซีย พระราชบัญญัติคนยากจน พ.ศ.2520 ของสิงคโปร์ นโยบายลดความยากจน พ.ศ.2559-2563 ของเวียดนาม

ประเทศสมาชิกอาเซียนได้มีกฎหมายเกี่ยวกับผู้ยากจนเกือบทุกประเทศ ยกเว้นบรูไน กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และฟิลิปปินส์ โดยประเทศที่ใช้กฎหมายนี้จะเน้นไปที่การให้ความช่วยเหลือและการช่วยเหลือเยียวยาคนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจยากจนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ บางประเทศจะรวมไปถึงคนขอทานด้วย เช่น ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ส่วนประเทศไทยจะแยกคนขอทานไปอยู่ในกฎหมายอีกฉบับหนึ่ง โดยกฎหมายไทยในเรื่องการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งหลักๆ จะหมายถึงคนที่ไม่มียาได้เพียงพอแก่การยังชีพ คนไร้บ้าน คนเร่ร่อน เป็นต้น เพื่อให้ครอบคลุมบุคคลที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก และมีความเดือดร้อน โดยมีศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งและสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่จะให้บริการในพื้นที่ต่างๆ ส่วนกฎหมายของฟิลิปปินส์จะเน้นที่คนยากจนและคนไร้บ้าน กฎหมายอินโดนีเซียจะเน้นคนยากจนทั่วไป ในส่วนของเวียดนามไม่มีกฎหมายเฉพาะแต่มีเป็นนโยบายของรัฐในการลดความยากจน

2.11 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านผู้ประสบสาธารณภัย

(Disaster victims) เช่น กฎหมายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กฎหมายการจัดการสาธารณภัย กฎหมายจัดการสาธารณภัยธรรมชาติ กฎหมายการป้องกันพลเรือน กฎหมายลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ เป็นต้น โดยประเทศไทย บรูไน อินโดนีเซีย ลาว เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม เป็นประเทศที่มีกฎหมายสวัสดิการสังคมด้านนี้โดยตรง เพื่อเป็นการวางนโยบายในการให้ความช่วยเหลือหากมีภัยธรรมชาติรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้น เนื้อหาของกฎหมายจะเป็นการกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานที่จะเข้ามารับผิดชอบดูแลและแนวทางในการช่วยเหลือดูแลเป็นหลัก

ประเทศสมาชิกอาเซียนโดยส่วนใหญ่ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับผู้ประสบสาธารณภัย ทั้งนี้ก็เพราะแต่ละประเทศต่างอยู่ในเขตที่อาจประสบภัยได้ทุกเมื่อ เช่น อินโดนีเซีย ซึ่งเป็นพื้นที่ภูเขาไฟ หรือเขตพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งอยู่บนรอยเลื่อนของเปลือกโลก อีกทั้งยังต้องเผชิญกับพายุตามฤดูกาลเบาบางหนักบ้างตามสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของแต่ละประเทศ ซึ่งปัจจุบันได้มี ข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยการจัดการภัยพิบัติและการตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน (ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response: AADMER) ที่มุ่งจะสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกเมื่อเกิดภัยพิบัติโดยเป็นการกำหนดกรอบความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติในลักษณะครบวงจรทั้งก่อนขณะเกิด และหลังเกิด เช่น การส่งของบรรเทาทุกข์ การศุลกากร การเข้าเมือง การมีกองทุนบรรเทาภัยพิบัติ เป็นต้น โดยคณะกรรมการอาเซียนด้านการจัดการภัยพิบัติ (ASEAN Committee on Disaster Management: ACDM) ซึ่งเป็นคณะผู้เชี่ยวชาญด้านภัยพิบัติของอาเซียนได้พยายามผลักดันให้มีกรอบ

ความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนที่ไม่ใช่เป็นเฉพาะแผนดำเนินงานหรือปฏิญญาเท่านั้น แต่ให้เป็นลักษณะความตกลงที่มีผลผูกพันทางกฎหมายระดับภูมิภาค (A regional legally binding agreement) ที่ประเทศภาคีสมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้จะต้องมีการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในของแต่ละประเทศให้เอื้อต่อการบรรเทาภัยพิบัติจากภาคเอกชนและประชาสังคม

2.12 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านชนกลุ่มน้อย (Minorities and ethnic groups) เช่น กฎหมายสิทธิชนพื้นเมือง กฎหมายการสมรสของชาวจีน (ในบรูไน) กฎหมายการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ กฎหมายคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น

ประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศซึ่งรวมทั้งประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะ ดังเช่นที่มีใช้ในประเทศบรูไน อินโดนีเซีย เมียนมาร์ และฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะส่วนที่เป็นแนวนโยบาย ได้แก่ ประเทศเวียดนาม ลาว ซึ่งกฎหมายเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะรับรองสิทธิบุคคลดังกล่าว ซึ่งรัฐจะต้องให้การคุ้มครองหรือให้อิสระสำหรับชนพื้นเมืองในการตัดสินใจเลือกอัตลักษณ์ของตนเอง รวมถึงการป้องกันผลกระทบทางอ้อมอันส่งต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ตามปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนพื้นเมือง ค.ศ.2007 และภายใต้ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration: AHRD)

สำหรับประเทศไทย กัมพูชา มาเลเซีย และสิงคโปร์ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเช่นกันโดยประเทศไทยยังไม่มีการรับรองสิทธิของชนพื้นเมืองใดๆ แม้จะมีชนพื้นเมืองอยู่มากก็ตาม เช่น ชนชาวมอเก็นหรือชาวเล (Morken), ชาวซาไกหรือสินอย (Sakai, Senoi), ชนชาวเซม้างหรือเงาะป่า

(Semang), ชาวละว้า (Lua), ชาวมลาบรีหรือผีตองเหลือง (Mlabri), และชาวกะเหรี่ยง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเทศก็ยังให้ความสำคัญคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 70 ที่บัญญัติว่า “รัฐพึงส่งเสริมและให้ความสำคัญคุ้มครองชาวไทย กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตดั้งเดิม ตามความสมควรใจได้อย่างสงบสุขไม่ถูกรบกวนทั้งนี้เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐหรือสุขภาพอนามัย”

2.13 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านผู้ลี้ภัย (Refugees) เช่น

กฎหมายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยมีข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ มีเพียงประเทศอินโดนีเซีย ที่ให้อำนาจประธานาธิบดีในการตรากฎหมายรองเพื่อดูแลผู้ลี้ภัยชาวต่างชาติได้ ในกลุ่มอาเซียน จะพบว่า ประเทศสมาชิกต่างก็ไม่ลงนามเป็นภาคีสมาชิกในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัยปี พ.ศ.2494 และพิธีสารปี พ.ศ.2510 ดังนั้น ประเทศสมาชิกอาเซียนจึงไม่มีกฎหมายเฉพาะในการช่วยเหลือผู้ลี้ภัย ประเทศไทยก็เช่นกันไม่มีกฎหมายที่ยอมรับการเข้ามาของผู้ลี้ภัย รวมทั้งไม่มีนโยบายในการบริหารจัดการผู้ลี้ภัยอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้ลี้ภัยในประเทศไทยมีสถานะเป็น “คนเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย” ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมายการตรวจคนเข้าเมือง นั่นคือ การได้รับอนุญาตให้ผู้ลี้ภัยอาศัยอยู่เพียงชั่วคราวเท่านั้น รวมทั้งสามารถถูกจับกุม กักกันและส่งกลับไปยังประเทศต้นทางได้ ซึ่งสถานะดังกล่าวนี้ส่งผลให้ผู้ลี้ภัยไม่สามารถได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม ประเทศอินโดนีเซียแม้ได้ลงนามเช่นกัน แต่ได้มีกฎหมายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ให้อำนาจประธานาธิบดีในการออกกฎหมายรองเพื่อดูแลผู้ลี้ภัยชาวต่างชาติได้

2.14 กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านผู้ย้ายถิ่น (Migrants)

เช่น กฎหมายคนเข้าเมือง กฎหมายการทำงานของคนต่างด้าว กฎหมายคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ กฎหมายแรงงานข้ามชาติและชาวฟิลิปปินส์โพ้นทะเล กฎหมายแรงงานต่างด้าว เป็นต้น จากการรวมตัวของประชาคมอาเซียนก่อให้เกิดแรงงานย้ายถิ่นอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดต่อกัน ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการไหลเข้าออกของผู้ย้ายถิ่นมีความซับซ้อนและมีหลากหลายกลุ่ม ซึ่งไม่ได้ถือสัญชาติไทย เช่น บุคคลไร้รัฐผู้แสวงหาที่พักพิง ผู้เชี่ยวชาญทางวิชาชีพ นักลงทุนต่างชาติ ชาวต่างชาติที่สมรสกับคนไทย การย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ ส่วนใหญ่เกิดจากแรงกระตุ้นของระดับการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมระหว่างพื้นที่จนถึงระดับประเทศ ข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม จะมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานย้ายถิ่นและชาวฟิลิปปินส์โพ้นทะเลที่ไปทำงานในต่างประเทศ

2.15 กฎหมายสวัสดิการสังคมกลุ่มอื่นๆ นอกเหนือจาก

กฎหมายทั้ง 14 กลุ่มเป้าหมายที่ได้เสนอมมาแล้วข้างต้นยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมาย Care Centre Act ของประเทศมาเลเซียซึ่งใช้สำหรับควบคุมศูนย์ดูแลผู้ยากลำบากฉุกเฉินทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้พิการ ผู้สูงอายุ คนยากจน หรือร่างกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ (Sexual harassment bill) ของมาเลเซียที่มุ่งคุ้มครองผู้ถูกรังควานทางเพศ รวมถึงกฎหมายต่อต้านการข่มขืนและต่อต้านการรังควานทางเพศของฟิลิปปินส์ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปในกฎหมายสวัสดิการสังคมที่จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย 14 กลุ่มของประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีความคล้ายคลึงกัน เพียงแต่การให้คำนิยามกลุ่มตามระดับอายุอาจแตกต่างกัน เช่น ในกรณีแยกเป็นกลุ่มเป็นเด็ก

(Child) เยาวชน (Juvenile) หรือวัยหนุ่มสาว (Youth) ซึ่งเป็นไปตามบริบททางวัฒนธรรมและหลักศาสนาของแต่ละประเทศ ในส่วนของการให้คำจำกัดความกรณีผู้สูงอายุไม่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ เริ่มนับตั้งแต่อายุ 60 ปีเป็นต้นไป แต่แตกต่างกันที่การเกษียณอายุ (Retirement) ซึ่งต่างกันเล็กน้อยโดยประเทศสมาชิกอาเซียน ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเกษียณที่อายุ 60 ปี (เวียดนาม ผู้หญิงเกษียณอายุ 60 ปี ชาย 62 ปี) ยกเว้นประเทศสิงคโปร์จะให้มีการเกษียณได้ตั้งแต่อายุ 62-67 ปี และในปี ค.ศ.2022 จะให้มีการเกษียณได้ตั้งแต่อายุ 63-68 ปี นอกจากนี้กฎหมายที่น่าสนใจและมีความสำคัญสมควรนำมาพิจารณาในแต่ละประเทศ เช่น กฎหมายคุ้มครองเด็กกำพร้า กฎหมายคุ้มครองเด็กในกระบวนการยุติธรรม กฎหมายคุ้มครองเพศทางเลือก กฎหมายคุ้มครองผู้ลี้ภัย กฎหมายคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ กฎหมายคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ ของแต่ละประเทศที่มีแรงงานย้ายถิ่นจากประเทศของตนไปประเทศอื่น เป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายสวัสดิการสังคมที่จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย 14 กลุ่มก็ได้มีความพยายามในการปรับปรุงให้เป็นไปตามปณิธานต่างๆ ของอาเซียนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกฎหมายสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาพรวม

จากการรวบรวมข้อมูลกฎหมายสวัสดิการสังคมและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องของประเทศสมาชิกอาเซียนจากแบบสำรวจข้อมูลกฎหมายสวัสดิการสังคมที่ส่งไปยังแต่ละประเทศสมาชิก รวมถึงผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการของประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งสามารถสรุปผลการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกฎหมายสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวม โดยแบ่งออกเป็นประเด็นได้ดังนี้

2.1 กรณีระบบกฎหมาย (Legal system) แต่ละประเทศมีระบบกฎหมายที่แตกต่างกันไปจากพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law system), ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil law system), ระบบกฎหมายสังคมนิยม (Socialist law system), ระบบกฎหมายอิสลาม (Islamic law system) และระบบผสมผสาน ซึ่งระบบกฎหมายดังกล่าวจะส่งอิทธิพลไปยังการบัญญัติกฎหมายอื่นๆ ด้วย อาทิ มีการแทรกปรัชญาศาสนา แนวคิดบางประการลงไปในกฎหมาย ในบางประเทศ (สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป.; ศูนย์วิเทศอาเซียน สำนักงานศาลยุติธรรม, ม.ป.ป.)

2.2 กรณีกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในรัฐธรรมนูญของทั้ง 10 ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีการเขียนรับรองความเท่าเทียมกันของประชาชน และมีการบัญญัติถึงการคุ้มครองกลุ่มเป้าหมายในสังคมไว้แบบเป็นกลุ่มที่คล้ายๆ กัน ได้แก่ เด็ก เยาวชน สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ โดยประเทศที่มีการกล่าวถึง “สวัสดิการ (Welfare)” ไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกล่าวถึงแนวทางการจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนไว้อย่างชัดเจน คือ ประเทศกัมพูชา อินโดนีเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ ไทย และเวียดนาม ส่วนบรูไน ลาว มาเลเซีย และสิงคโปร์ ไม่ได้กล่าวถึงโดยตรง หากแต่ในรัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติเอาไว้ว่าให้รัฐคุ้มครองประชาชนทุกคนให้ได้รับบริการจากรัฐอย่างเท่าเทียม ข้อเสนอที่น่าสนใจที่พบจากประเทศบรูไนคือ รัฐกำหนดให้มีการจัดสวัสดิการการประกันสุขภาพถ้วนหน้าให้เป็นนโยบายแห่งรัฐโดยไม่จำเป็นต้องตราเป็นกฎหมายเฉพาะ

2.3 กรณีกฎหมายกลางหรือกฎหมายหลักด้านสวัสดิการสังคม (Primary law of social welfare) พบว่า มีเพียง 3 ประเทศในอาเซียนที่มีกฎหมายหลักด้านสวัสดิการสังคมโดยเฉพาะ คือ ประเทศไทย อินโดนีเซีย และ

ฟิลิปปินส์ โดยประเทศไทยมีกฎหมายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 เน้นการส่งเสริมการจัดสวัสดิการแต่ไม่ได้เน้นการบริหารจัดการ อินโดนีเซีย มีกฎหมาย The Law Number 11 of 2009 ว่าด้วยสวัสดิการสังคม ซึ่งเน้นทั้ง การส่งเสริมการจัดสวัสดิการและการบริหารจัดการด้านสวัสดิการสังคม เช่นเดียวกันกับฟิลิปปินส์ที่มีกฎหมายด้านสวัสดิการสังคม 1968 (Social Welfare Act 1968) (Republic Act No.5416)

2.4 กรณีกฎหมายสวัสดิการสังคมที่จัดแบ่งแบบประเภท (Categories) และจัดแบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย (Target groups) พบว่า ทั้ง 10 ประเทศสมาชิกอาเซียนมีกฎหมายสวัสดิการสังคมในภาพรวมครอบคลุม ทั้งกฎหมายสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพ อนามัย กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย กฎหมายสวัสดิการสังคมด้าน แรงงานและการทำงาน กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านอื่นๆ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก (Child) เยาวชน (Youth) สตรี (Women) ผู้พิการ (The disabled) ผู้สูงอายุ (The elderly) ครอบครัว (Family) คนขอทาน (The beggar) ผู้ที่มีความหลากหลาย ทางเพศ (LGBT groups) ครอบคลุมไปถึงเรื่องการค้ามนุษย์ (Human trafficking victims) ผู้ยากจนและคนไร้ที่พึ่ง (The poor and the destitute) ผู้ประสบสาธารณภัย (Disaster victims) ชนกลุ่มน้อย (Minorities and ethnic groups) ผู้ลี้ภัย (Refugees) ผู้ย้ายถิ่น (Migrants) และเรื่องอื่นๆ โดยที่อาจจะมี บางประเทศในรายละเอียดยังไม่ครบทุกกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มที่มีความ หลากหลายทางเพศมีกฎหมายเฉพาะแค่ที่ประเทศไทย เป็นต้น

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นได้ปรากฏข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นประเด็นสำคัญในกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อนำมาอภิปรายผลและนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากฎหมายด้านสวัสดิการสังคมสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้ดังต่อไปนี้

1. บริบทเชิงประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรมกับกฎหมายสวัสดิการสังคมของแต่ละประเทศสมาชิก

จากผลการศึกษา พบว่า ในรัฐธรรมนูญของทั้ง 10 ประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีการเขียนรับรองความเท่าเทียมกันของประชาชน และมีการบัญญัติถึงการคุ้มครองกลุ่มเป้าหมายในสังคมไว้แบบเป็นกลุ่มที่คล้ายๆ กัน ได้แก่ เด็ก เยาวชน สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ เป็นต้น ทั้งนี้ประเทศที่การกล่าวถึงสวัสดิการสังคมไว้ในรัฐธรรมนูญ กล่าวถึง แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ประชาชนไว้อย่างชัดเจน คือ ประเทศกัมพูชา อินโดนีเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ ไทย และเวียดนาม ส่วนบรูไน ลาว มาเลเซีย และสิงคโปร์ ไม่ได้กล่าวถึงโดยตรง เพียงแต่บัญญัติเอาไว้ว่าให้รัฐคุ้มครองประชาชนทุกคนให้ได้รับบริการจากรัฐอย่างเท่าเทียม อีกทั้งในกฎหมายกลางหรือกฎหมายหลักด้านสวัสดิการสังคมนั้นมีเพียง 3 ประเทศในอาเซียนที่มีกฎหมายหลักด้านสวัสดิการสังคมโดยเฉพาะ คือ ประเทศไทย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เท่านั้น

เนื่องจากด้วยแต่ละประเทศมีระบบกฎหมายที่แตกต่างกันไปจากพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งระบบกฎหมายดังกล่าวจะส่งอิทธิพลไปยังการบัญญัติกฎหมายอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่กำลังพยายามปรับปรุง แก้ไขปฏิรูปกฎหมายสวัสดิการสังคมให้สอดคล้อง

กับกฎบัตรและคำประกาศต่างๆ ของอาเซียน ไม่ว่าจะเป็น ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration: AHRD) ปฏิญญาว่าด้วยพันธะสำหรับเด็กในอาเซียน (Declaration on the Commitments for Children in ASEAN) เป็นต้น เพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนที่จะได้รับบริการต่างๆ จากรัฐอย่างทั่วถึง และ เน้นด้านการคุ้มครองสิทธิอย่างเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ ควรมีการบัญญัติเรื่องการจัดสวัสดิการในกฎหมายรัฐธรรมนูญในแต่ละประเทศให้ชัดเจน และควรส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกอาเซียนพัฒนากฎหมายกลางหรือกฎหมายหลักด้านสวัสดิการสังคมเพื่อการบริหารจัดการงานสวัสดิการให้เป็นระบบ เป็นต้น

2. การบัญญัติกฎหมายด้านสวัสดิการสังคมกับกลุ่มเป้าหมาย (Target groups of social welfare)

จากผลการศึกษา พบว่า ในกฎหมายสวัสดิการสังคมที่จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย 14 กลุ่มของประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศจะมีความคล้ายคลึงกันจะแตกต่างกันในประเด็นการให้คำนิยามกลุ่มตามระดับอายุของกลุ่มเป้าหมาย เช่น 1. ในกรณีกลุ่มเด็ก (Child) ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ กล่าวคือ กลุ่มประเทศที่กำหนดอายุของเด็ก คือ บุคคลอายุไม่เกิน 18 ปี ได้แก่ ประเทศไทย บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ ส่วนเวียดนามไม่เกิน 16 ปี และสิงคโปร์ ไม่เกิน 14 ปี ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับเด็กในอาเซียนจะเน้นถึงการช่วยเหลือเพื่อให้รอดชีวิต ส่งเสริมการศึกษา พัฒนาการทางร่างกายเท่านั้น อาจจะยังละเอียดหรือไม่เน้นถึงกฎหมายที่คำนึงถึงสิทธิของเด็ก เช่น แรงงานเด็ก ผู้ลี้ภัยที่เป็นเด็ก เด็กไร้รัฐ เด็กพิการ หรือ เด็กที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง เป็นต้น 2. ในกลุ่มเยาวชน (Youth) ประเทศสมาชิกในอาเซียนได้ตรากฎหมายด้านเยาวชนในกรณีการคุ้มครองเด็กและเยาวชนใน

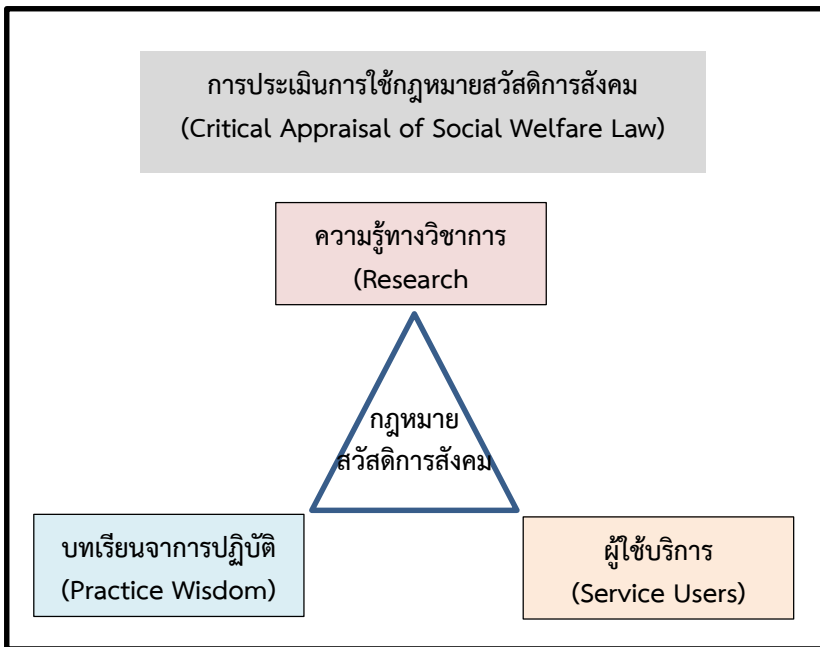
กระบวนการยุติธรรม แต่มีความแตกต่างกันในเรื่องของช่วงอายุที่จะขึ้นศาลเยาวชนและครอบครัว เช่น บรูไน เยาวชน หมายถึง บุคคลอายุเกินกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี และในประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน เช่น ในกรณีกลุ่มหลากหลายทางเพศ (LGBT groups) พบว่า ประเทศไทยเพียงประเทศเดียวที่มีกฎหมายความเท่าเทียมระหว่างเพศ แม้ว่าประเทศในอาเซียนส่วนใหญ่ค่อนข้างจะยอมรับเพศที่หลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเทศบรูไน มาเลเซีย เมียนมาร์ สิงคโปร์ ยังถือว่าการมีความสัมพันธ์กับเพศเดียวกันเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ซึ่งจากตัวอย่างที่ได้ยกมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นไปตามบริบททางวัฒนธรรมและหลักศาสนาของแต่ละประเทศ

จากความแตกต่างของกฎหมายสวัสดิการสังคมข้างต้นนั้น การนิยามศัพท์ถึงกลุ่มผู้ใช้บริการด้านสวัสดิการสังคมเพื่อให้เกิดการให้บริการที่สอดคล้องกันในแต่ละประเทศ เช่น คำจำกัดความของ เด็ก (Child) หรือเยาวชน (Youth) ว่าควรมีขอบเขตแค่ไหน เพียงใด ควรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการระดับนโยบายเพื่อทบทวนและปรับปรุงกฎหมายสวัสดิการสังคมในภาพรวมให้เป็นระบบ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในประเทศ อีกทั้งเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเคลื่อนย้ายของประชากรที่จะเกิดขึ้นระหว่างประเทศในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนในอนาคต รวมไปถึงประเทศสมาชิกอาเซียน ควรสนับสนุนให้มีการประเมินการใช้กฎหมายสวัสดิการสังคมของแต่ละประเทศในเชิงวิพากษ์ (Critical appraisal of social welfare law) เพื่อการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายสวัสดิการสังคมอย่างมีคุณภาพ สามารถเชื่อมโยงการใช้กฎหมายระหว่างระบบต่างๆ ซึ่งมาจากองค์ความรู้ทางวิชาการ (Research knowledge) บทเรียนจากการปฏิบัติ (Practice wisdom) ผู้ใช้บริการ (Service users) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาเชิงลึกหรืออย่างมีส่วนร่วมจากผู้ใช้บริการกลุ่ม

ต่างๆ จะทำให้ได้ข้อมูลอันเป็นฐานสำหรับการตรากฎหมายสวัสดิการสังคมที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง (ดังภาพที่ 1)

ภาพที่ 1

กรอบการนำความรู้ทางวิชาการ บทเรียนจากการปฏิบัติและข้อมูลของผู้ใช้บริการ มาเป็นแนวทางการประเมินการใช้กฎหมายสวัสดิการสังคม

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งจากการศึกษาระบบกฎหมาย กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายหลัก และการศึกษาโดยแบ่งเป็นประเภทกฎหมายสวัสดิการสังคมทั้ง 5 ประเภท

ได้แก่ กฎหมายสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านแรงงานและการทำงาน และด้านกระบวนการยุติธรรม และจากกฎหมายสวัสดิการสังคมที่แบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย 14 กลุ่ม ได้แก่ เด็ก เยาวชน สตรี ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ครอบครัว คนขอทาน การค้ามนุษย์ กลุ่มหลากหลายทางเพศ ผู้ยากจนและคนไร้ที่พึ่ง ผู้ประสบสาธารณภัย ชนกลุ่มน้อย ผู้ลี้ภัย และผู้ย้ายถิ่น จะเห็นได้ว่า กฎหมายสวัสดิการสังคมดังกล่าวมีรายละเอียดเจตนารมณ์ของกฎหมายทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไป ในส่วนที่คล้ายคลึง ได้แก่ หลักการที่เป็นสากล เช่น การศึกษาภาคบังคับ การกำหนดอายุของเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ การเกษียณอายุ แต่กฎหมายบางฉบับจะขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น กฎหมายด้านกระบวนการยุติธรรม กฎหมายด้านครอบครัว กฎหมายด้านสตรี ซึ่งเป็นสิ่งที่ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องทำความเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่สถานะแห่งเอกภาพในความหลากหลาย (Unity in diversity) หรือความกลมกลืนในความแตกต่าง (Harmony in difference) ของสมาชิกชาวอาเซียนทั้งหมด

จากการวิเคราะห์กฎหมายสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียนในภาพรวม พบว่า มีค่านิยมคัมภีร์เฉพาะของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมของแต่ละประเทศ เช่น อายุของเด็ก (Child) เยาวชน (Juvenile) คนหนุ่มสาว (Youth) ยกเว้นกรณีของผู้สูงอายุที่ยังนิยามคัมภีร์ไว้ที่บุคคลอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป แต่การเกษียณอายุจะแตกต่างกันไป ดังเช่นในประเทศสิงคโปร์ที่ขยายเวลาการเกษียณให้ยาวขึ้น ในสาระสำคัญของกฎหมายและหน่วยงานที่รับผิดชอบอาจแตกต่างกันเนื่องจากระบบการปกครองในอาเซียนบางประเทศยังเป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ บางประเทศเป็นประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข บางประเทศเป็นประชาธิปไตย

แบบสาธารณรัฐ บางประเทศเป็นสังคมนิยม รวมถึงรายได้ประชาชาติของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตามเนื้อหาของกฎหมายก็มุ่งให้ประโยชน์สูงสุดกับประชาชนของตน ลักษณะการให้บริการส่วนใหญ่ของประเทศสมาชิกอาเซียนจะเป็นการให้บริการจากภาครัฐ เว้นแต่ประเทศสิงคโปร์ที่มีปรัชญาแนวความคิดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคม คือ ประชาชนต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดสวัสดิการสังคมด้วย กรณีปัญหาและอุปสรรคในการใช้กฎหมายมีบ้างในบางประเทศ เช่น บางประเทศยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองเด็กเป็นการเฉพาะ เช่น ประเทศกัมพูชา หรือยังไม่มีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กอย่างเป็นทางการ ดังเช่นประเทศบรูไน หรือกรณีการไม่มีกฎหมายสำหรับผู้ลี้ภัยที่เป็นปัญหากระทบหลายประเทศ

สำหรับความสอดคล้องกับกฎ กติกา พันธกรณีของอาเซียน รวมถึงการพัฒนากฎหมายหรือร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคม พบว่าประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่กำลังพยายามปรับปรุง แก้ไขปฏิรูปกฎหมายสวัสดิการสังคมให้สอดคล้องกับกฎบัตรและคำประกาศต่างๆ ของอาเซียน เช่น ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration: AHRD) ปฏิญญาว่าด้วยพันธะสำหรับเด็กในอาเซียน (Declaration on the Commitments for Children in ASEAN) ปฏิญญาบาห์ลีว่าด้วยการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของคนพิการในประชาคมอาเซียน (Bali Declaration on the Enhancement of the Role and Participation of Persons with Disabilities in the ASEAN Community) ปฏิญญาบรูไนดารุสซาลามว่าด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว: การดูแลผู้สูงอายุ (The Brunei Declaration on Strengthening Family Institutions: Caring for the Elderly) และปฏิญญาฮานอยว่าด้วยการเสริมสร้างสวัสดิการและการพัฒนาของสตรีและเด็กอาเซียน (Ha Noi

Declaration on the Enhancement of Welfare and Development of ASEAN Women and Children) เป็นต้น ทั้งนี้การที่ประเทศสมาชิกอาเซียนมี บทบัญญัติทางกฎหมายแตกต่างกันไปก็ด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ ระบบ กฎหมาย ศาสนาและวัฒนธรรม แต่กระนั้นก็ได้มีความพยายามขอความร่วมมือ เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกอาเซียนปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในประเทศของตนให้เป็นไปตามระเบียบในทางสากล

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านกฎหมายสวัสดิการสังคมเชิง เปรียบเทียบของประเทศสมาชิกอาเซียนทำให้ได้ข้อเสนอแนะในภาพรวม โดยมี รายละเอียด ดังนี้

1. ควรมีการบัญญัติเรื่องการจัดสวัสดิการในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในแต่ละประเทศให้ชัดเจน เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชน ที่จะได้รับบริการต่างๆ จากรัฐอย่างทั่วถึง และควรจะต้องเน้นทั้งกลุ่มเป้าหมายและ เน้นการคุ้มครองสิทธิอย่างเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ

2. ควรส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกอาเซียนพัฒนากฎหมาย กลางหรือกฎหมายหลักด้านสวัสดิการสังคมเพื่อการบริหารจัดการงานสวัสดิการ ให้เป็นระบบ ดังเช่น ประเทศญี่ปุ่นและสวีเดน ซึ่งมีกฎหมายบริหารงาน สวัสดิการสังคมโดยเฉพาะ

3. ควรส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกเห็นความสำคัญและคำนึงถึง สิทธิเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (The Convention on the Rights of the Child: CRC) และตามปฏิญญาว่าด้วยพันธะสำหรับเด็กในอาเซียน (Declaration on the Commitments for Children in ASEAN) ที่ยังอาจถูกละเลย ซึ่งจะต้อง มีการวางนโยบายของรัฐ มีการตรากฎหมายหรือปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองเด็ก ของตน รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการบังคับใช้และตรวจสอบการใช้กฎหมาย

คุ้มครองเด็กอย่างจริงจัง เช่น กรณีการรับอุปการะเด็กกำพร้าระหว่างประเทศ สมาชิกอาเซียน เป็นต้น

4. ประเทศสมาชิกอาเซียนควรส่งเสริมการจัดตั้งคณะกรรมการระดับนโยบายเพื่อทบทวนและปรับปรุงกฎหมายสวัสดิการสังคมในภาพรวมให้เป็นระบบ ทั้งทางด้านประเภทของสวัสดิการสังคม (Categories of social welfare) และกลุ่มเป้าหมาย (Target groups of social welfare) เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในประเทศ โดยเฉพาะการนิยามศัพท์กลุ่มเปราะบางที่เป็นผู้ใช้บริการด้านสวัสดิการสังคมเพื่อให้เกิดการให้บริการที่สอดคล้องกัน เช่น คำจำกัดความของ “เด็ก (Child)” “เยาวชน (Juvenile)” “คนหนุ่มสาว (Youth)” ซึ่งบางประเทศจะมีความหมายทับซ้อนและมองไม่เห็นความแตกต่างระหว่าง 3 กลุ่มนี้ หรือผู้สูงอายุควรมีความหมายแคไหน เพียงใด เป็นต้น เพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับการเคลื่อนย้ายของประชากรที่จะเกิดขึ้นระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557. (2557, 23 ธันวาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 131 ตอนที่ 83. หน้า 1-9.

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ.2558. (2558, 13 มีนาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 132 ตอนที่ 18. หน้า 17-27.

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน

คดีอาญา พ.ศ.2544. (2544, 12 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา.

เล่ม 118 ตอนที่ 104. หน้า 23-32.

- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551. (2551, 6 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 125 ตอนที่ 29. หน้า 29-45.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546. (2546, 24 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120. ตอนที่ 94. หน้า 6-20.
- ศูนย์วิเทศอาเซียน สำนักงานศาลยุติธรรม. (ม.ป.ป.). ภาพรวมระบบกฎหมายของแต่ละประเทศในอาเซียน, 15 กุมภาพันธ์ 2564.
<https://acc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/9251/iid/160260>
- สถาบันพระปกเกล้า. (ม.ป.ป.). รูปแบบรัฐบาลและระบบกฎหมายในประเทศสมาชิกอาเซียน, 15 กุมภาพันธ์ 2564.
<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=รูปแบบรัฐบาลและระบบกฎหมายในประเทศสมาชิกอาเซียน>
- ASEAN Declaration on Strengthening Education for Out-Of-School Children and Youth (OOSCY) (28th ASEAN Summit in Vientiane, Lao PDR, September 2016.
- Basic Principles for the Treatment of Prisoners (Adopted and proclaimed by General Assembly resolution 45/111 of 14 December 1990.
- Children and Young Persons Act 2001.
- Children and Young Persons Act 2010.
- Decree on Social Welfare No. 169/PM, dated 19 June 2013.
- Fatal Accident and Personal Injuries Act 1991.
- Law on Hygiene, Disease Prevention and Health Promotion 2011.

Social Welfare Act 1968 Republic Act No.5416.

The Constitution of Brunei Darussalam 1959, as amended to 2006.

The Constitution of Cambodia, 1993 with Amendments through
2008.

The Constitution of Indonesia, Reinstated in 1959 with
Amendments through 2002.

The Constitution of Lao PDR, 1991 (REVISED 2015).

The Constitution of Malaysia, 1957 with Amendments through
2007.

The Constitution of Myanmar 2008.

The Constitution of Philippines 1987.

The Constitution of Singapore 1963 with Amendments through
2010.

The Constitution of Thailand 2017.

The Constitution of Vietnam 2013.

The Law Number 11 of 2009 on Social Welfare.

The Solo Parent Act of 2000.

The Universal Health Care Law-UHC Law (Republic Act No. 11223)
2019.

UN Standard Minimum Rules for Protection of Prisoners (Standard
Minimum Rules), adopted by the UN Social Economic
Council in 1957.

การสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืนในสังคมไทย Forming Partnership Networks for Firearm Violence Reduction in Thai Society

Received 24 April 2023

Revised 13 August 2023

Accepted 23 August 2023

ปิยะพร ตันณีกุล¹

Piyaporn Tuneekul²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเครือข่ายที่นำไปสู่การลดความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนและเสนอแนวทางปรับปรุงแก้ไข “พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490” ให้เหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบัน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืน ผลการวิจัยพบว่า มีประเด็นด้านกฎหมายที่ต้องแก้ไข/เพิ่มเติม ได้แก่ การแบ่งประเภทของอาวุธปืนที่ประชาชนสามารถครอบครองได้ บทลงโทษ อัตราค่าธรรมเนียม หลักเกณฑ์/ขั้นตอนของการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับอาวุธปืน และวิธีการ/สถานที่เก็บอาวุธปืนเพื่อความปลอดภัย ส่วนด้านการสร้างเครือข่ายได้สร้างเครือข่ายนำร่อง 2 แห่ง คือ เครือข่ายจังหวัดนครราชสีมาและเครือข่ายจังหวัดชุมพร โดยใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้เกมส์เพื่อสานสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายต่างๆ การทดสอบ

¹ รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม ประเทศไทย E-mail: piyaporn7230@gmail.com

² Associate Professor Dr., Lecturer of Faculty of Humanities and Social Science, Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom, Thailand.

ความรู้ การเสนอความคิดเห็นแบบกลุ่มต่อวิธีการสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนในรูปแบบต่างๆ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและยั่งยืน

คำสำคัญ: การสร้างเครือข่าย, ลดความรุนแรง, อาวุธปืน

Abstract

This study aimed at building the networks responsible for raising the campaign for reducing violence related to firearms as well as proposing the guidelines in improving and correcting “Firearms, Ammunition, Explosives, Fireworks and Imitation Weapons Act B.E. 2490 (1947)” to make it appropriate for Thai society at present. This research also used in-depth interview and activity setting to result in building the networks responsible for reducing violence from firearms. It was found that the legal issues that need to be amendment in classification of firearms people can legally possess, penalty or punishment, fees, rules/procedures in issuing firearms license, and the approaches/ firearms-storing places with safety. As for network building, two pilot networks were created, namely the Nakhon Ratchasima province network and the Chumphon province network. Building these networks depend on setting activity organization as exchanging knowledge via seminar, using games responsible for strengthening relationship among any involved networks, in line with utilizing knowledge tests and the proposal of

group ideas towards how to build the networks in reducing violence related to any forms of firearms that can lead to sustainable success.

Keywords: Building networks, Reducing violence, Firearms

คำนำ

อาวุธปืนเป็นปัจจัยที่เหมือนเหรียญสองด้าน ด้านหนึ่งอาวุธปืนเป็นปัจจัยที่มีประโยชน์สำหรับใช้ป้องกันตนเองและผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตรายอันใกล้จะถึง รวมถึงใช้สำหรับล่าสัตว์เพื่อการดำรงชีพ แต่อีกด้านหนึ่งอาวุธปืนก็เป็นปัจจัยที่ใช้ทำร้าย ทำอันตรายซึ่งกันและกันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ หากอาวุธตกอยู่ในความครอบครองของบุคคลที่มีการควบคุมตนเองต่ำ อาวุธปืนอาจถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดและเป็นอันตรายต่อสังคมได้ จากสถิติจำนวนอาวุธปืนทั่วโลกที่ปรากฏตามข้อมูลของ Small Arms Survey ซึ่งเป็นองค์กรที่รวบรวมสถิติอาวุธเบาที่มนุษย์เพียงคนเดียวสามารถถือ ใช้งานหรือเคลื่อนย้ายได้ พบว่าใน ค.ศ.2017 ทั่วโลกมีอาวุธปืนเบาอยู่ประมาณ 1,013 ล้านกระบอก โดยเป็นอาวุธปืนที่อยู่ในความครอบครองของพลเรือน 875 ล้าน กระบอก อยู่ในความครอบครองของกองทัพ 133 ล้านกระบอกและอยู่ในความครอบครองของผู้รักษากฎหมาย 22.7 ล้านกระบอก (Emma Charlton, 2021) และจากการสำรวจของ Small Arms Survey ที่ได้เผยแพร่ใน Trad Update 2017 Out of the Shadows พบว่า ประเทศไทยเป็นผู้นำเข้าหลักอยู่ในระดับ Tier 3 ซึ่งมีมูลค่านำเข้าอยู่ที่ 50-99 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยใน ค.ศ.2014 ไทยนำเข้าอาวุธปืนคิดเป็นมูลค่าที่ 71 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (Paul Holtom & Irene Pavesi, 2021) และจากการสำรวจ The 2018 Small Arms Trade Transparency

Barometer ประเด็นความโปร่งใสด้านซื้อขายอาวุธ พบว่า ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศความโปร่งใสน้อย (Paul Holtom & Irene Pavesi, 2021)

จากการสำรวจการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490 ในคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายย้อนหลังตั้งแต่ พ.ศ.2559-2564 พบว่า อัตราการกระทำความผิดอยู่ในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญดังภาพที่ 1 กราฟเปรียบเทียบการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490 ในคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายย้อนหลังตั้งแต่ พ.ศ.2559-2564

ภาพที่ 1

กราฟเปรียบเทียบการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490 ในคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายย้อนหลังตั้งแต่ พ.ศ.2559-2564

หมายเหตุ: ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2564.

ที่มา: ระบบสารสนเทศสถานีตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2564.

จากงานวิจัยของผู้วิจัยที่ได้ทำการศึกษาในระยะที่ 1 เรื่อง “แนวทางการลดความรุนแรงจากการใช้อาวุธปืนกับบริบทของสังคมไทย” (ปิยะพร ตันณีกุล และ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2562) พบว่า สถานการณ์ความรุนแรงที่มีอาวุธปืนเข้ามาเกี่ยวข้องมีจำนวนมากขึ้นและรุนแรงขึ้น ความรุนแรงที่นำไปสู่การใช้อาวุธปืนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการทะเลาะวิวาท การหึงหวง การใช้ความรุนแรงในครอบครัว รวมไปถึงการใช้อาวุธปืนเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นและสาเหตุหลักของการตัดสินใจใช้อาวุธปืนของคนไทยมาจากการไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง ไม่มีสติ ความโลภ อารมณ์ร้อน ควบคุมตนเองต่ำ เป็นต้น ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการลดความรุนแรงในประเด็นที่สำคัญได้แก่ ด้านตัวบทกฎหมาย แนวทาง การลงโทษ การบังคับใช้กฎหมาย ด้านสื่อ ด้านการควบคุมอารมณ์ ด้านการศึกษา/ความรู้ความเข้าใจ ซึ่งมาตรการที่ดีที่จะทำให้ความรุนแรงลดลงได้ คือ ต้องมีการปรับปรุง แก้ไข กฎหมายการบังคับใช้กฎหมายและการสร้างเครือข่ายเพื่อร่วมมือกันลดความรุนแรง อันนำมาสู่การศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 เรื่อง “การสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืนในสังคมไทย” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1. เพื่อสร้างเครือข่ายที่นำไปสู่การรณรงค์ลดความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืน และ 2. เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุง แก้ไข “พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490” ให้เหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบัน

เครื่องมือและวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาด้านเนื้อหา การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและกรณีศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงที่มีอาวุธปืนเข้ามาเกี่ยวข้อง แนวคิด แคมเปญ รูปแบบการรณรงค์ผ่านเครือข่ายเพื่อลดความรุนแรงและแนวทางในการปรับปรุง “พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490” รวมถึงการสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืน กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดที่ได้เลือกไว้เป็นตัวแทนของภาค 4 ภาคประกอบด้วย บุคลากรภาครัฐ ภาคประชาสังคม และนักวิชาการ จำนวน 60 คน ผู้บริหารเครือข่ายในรูปแบบองค์กรของรัฐและ/หรือองค์กรภาคประชาสังคมที่ได้รับรางวัลตำบลต้นแบบไร้ความรุนแรง (1 จังหวัด 1 ตำบล) ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 4 ตำบล กรณีศึกษา 1 กรณี และกลุ่มเครือข่ายที่เป็นจังหวัดนำร่อง 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดชุมพร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเครือข่ายต่างๆ ในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการลด/ป้องกันอาชญากรรม การช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม การลดความรุนแรงในทุกรูปแบบ และศึกษาถึงความตระหนักรู้ของสังคมถึงอันตรายและความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงโดยมีอาวุธปืนเข้ามาเกี่ยวข้อง กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเครือข่ายจากจังหวัดที่เป็นตัวแทนภาค 4 ภาค และกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวนทั้งสิ้น 411 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏนครปฐม เลขที่ใบรับรอง 022/2564

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืนในสังคมไทย”
ปรากฏผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

การสร้างเครือข่ายที่นำไปสู่การลดความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับ อาวุธปืน

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทำให้พบว่า การจะ
เริ่มสร้างเครือข่ายนั้นมีสิ่งที่ควรต้องนำมาพิจารณาดังนี้

1. ขนาดของกลุ่มที่จะเป็นเครือข่าย เครือข่ายที่ต้องการเพื่อให้บรรลุ
วัตถุประสงค์นั้นควรมีขนาดเท่าใด ขนาดใหญ่ กลาง หรือเล็ก
2. ตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคลที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย
ซึ่งโดยปกติแล้ว ผู้ที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่ายมักจะเป็นผู้ที่มีส่วนได้เสียหลายๆ
กลุ่มที่เข้าร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ไม่จำเป็นว่าต้องเป็นกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะ
อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งการเป็นเครือข่ายที่ดีควรจะมีหลากหลายของกลุ่มที่
ประกอบด้วยภาครัฐและภาคประชาสังคม
3. ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่คนในกลุ่มที่เป็นเครือข่าย
ควรจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีและที่สำคัญ บุคคลนั้นๆ ควรมีสายสัมพันธ์หรือ
สามารถนำกลุ่มไปเชื่อมต่อกับกลุ่มเครือข่ายอื่นๆ ที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันหรือมี
เป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่ใกล้เคียงกันเพื่อที่จะทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้น
และเท่ากับการขยายเครือข่ายให้กว้างขวางออกไป

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เครือข่ายประสบความสำเร็จคือ ตัวบุคคลหรือคนที่จะเป็นแกนนำในการขับเคลื่อน ไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ ต้องอยู่กับบทบาทของผู้ที่จะมาเป็นผู้นำเครือข่ายหรือบุคคลที่สามารถจะทำให้สมาชิกที่อยู่ในเครือข่ายนั้นร่วมมือกันได้ เห็นปัญหาร่วมกันมีความเชื่อร่วมกัน มีความคิดในแนวเดียวกันว่าเครือข่ายจะสามารถแก้ปัญหาลดความรุนแรงได้อย่างไรและสามารถดำเนินการร่วมกันได้ตามวัตถุประสงค์ เหตุผลที่แกนนำในการขับเคลื่อนเป็นประเด็นที่สำคัญเพราะการทำเครือข่ายต้องการความต่อเนื่อง เมื่อไรก็ตามที่แกนนำหยุดหรือไม่ทำต่อเนื่อง ความสำเร็จก็จะไม่ค่อยเกิดและผลสุดท้ายก็จะจางหายไปโดยปริยาย การค้นหาแกนนำจึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งในทางนโยบายจะต้องเริ่มจากการหาบุคคลที่จะเป็นแกนกลางเมื่อได้แกนกลางมาแล้ว ก้าวต่อไปคือการขยายความเชื่อมโยงไปยังแกนนำอื่นๆ ต้องมองหาผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่ได้รับผลกระทบและ/หรือส่งผลกระทบต่อองค์กร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจเป็นบุคคลภายในหรือภายนอกองค์กร และมีความสัมพันธ์โดยตรงหรือโดยอ้อมกับองค์กรก็ได้ เมื่อได้ผู้มีส่วนได้เสียมาแล้วต้องมาดูที่บทบาทว่าแต่ละกลุ่มมีบทบาทอย่างไรบ้าง ดูความเชื่อมโยงของแต่ละกลุ่มว่าจุดเชื่อมโยงของแต่ละกลุ่ม คืออะไรก่อนที่จะออกแบบมาเป็นเครือข่ายที่จัดการปัญหาเดียวกันดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องหาจุดที่เป็นแกนกลาง ซึ่งบุคคลที่จะเป็นตัวเชื่อมต่อนี้อาจมาจากหลายๆ หน่วยงานได้ แต่ที่สำคัญคือ บุคคลที่จะมาเป็นแกนกลางหรือตัวเชื่อมต่อนี้จะต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาอย่าเจาะจงแค่ความรู้ใดความรู้หนึ่ง

ส่วนการพัฒนาเครือข่ายอาวุธปืนให้แข็งแกร่งโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ พบว่า การพัฒนาเครือข่ายอาวุธปืนให้แข็งแกร่งจะต้องประกอบไปด้วย 3P คือ

P1 Perspective คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ความคิด มุมมอง ให้เรียนรู้เกี่ยวกับอาวุธปืน

P2 Plan คือ กระบวนการที่มีความพร้อม มีคนที่สามารถให้ข้อมูลความรู้และถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องให้เรียนรู้ว่าอาวุธมีทั้งคุณและโทษ วิธีการจัดการอารมณ์ของตนเองป้องกันการใช้อาวุธที่เกิดจากอารมณ์ และหากจำเป็นต้องมีอาวุธก็ควรที่จะเรียนรู้การใช้อาวุธอย่างถูกต้องที่จะไม่เป็นอันตรายทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

P3 Prevention คือ การป้องกันเป็นประเด็นในแง่ของกฎหมาย จะต้องขับเคลื่อนด้วยการให้ความรู้ทางกฎหมายว่าการมี ครอบครอง และใช้อาวุธปืนอย่างถูกต้องตามกฎหมายจะต้องทำอย่างไร และถ้าหากนำไปใช้ในทางที่ผิดจะเกิดผลกระทบต่อนตนเองและคนรอบข้างที่ต้องมาเกี่ยวข้องอย่างไร

จากการสำรวจความตระหนักรู้จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักรู้ด้านกฎหมายมากที่สุด กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างรู้ว่าจะต้องรับโทษอย่างรุนแรงเมื่อใช้ความรุนแรงด้วยอาวุธปืน การครอบครองอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือมีปืนเถื่อนเป็นสิ่งผิดกฎหมาย และรู้ว่าการกระทำผิดที่มีอาวุธปืนเข้ามาเกี่ยวข้องมีกฎหมายที่จะสามารถนำมาลงโทษได้หลายฉบับ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก (4.39) รองลงมาคือ ความตระหนักรู้ในผลกระทบที่ตามมาจากการใช้อาวุธปืน (4.33) และด้านที่น้อยที่สุดคือ ความตระหนักรู้ด้านภาพลักษณ์และความสำคัญของอาวุธปืน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (3.46)

ในส่วนของการจัดกิจกรรมรวมพลังสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืน พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความคิดเห็นตรงกันต่อการลด ละ เลิก การใช้อาวุธปืน และสนับสนุนการรวมพลังเครือข่ายเพื่อต่อต้านการใช้อาวุธปืน โดยความตั้งใจที่จะไม่ใช้อาวุธปืนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (4.26) และหลังจากได้รับความรู้เกี่ยวกับพิษภัยจากการใช้อาวุธปืนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้มากขึ้นและมีความตั้งใจในการนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยตั้งใจที่จะนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่แก่ครอบครัวและบุคคลอื่นๆ และนำความรู้ที่ได้ไปช่วยให้ผู้ที่เคยใช้ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก หรือช่วยยับยั้งผู้ที่มีแนวโน้มจะใช้ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนไม่ให้เกิดความรุนแรง รวมถึงการให้คำปรึกษากับผู้ที่มีแนวโน้มจะใช้ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (4.47)

จากการจัดกิจกรรมรวมพลังสร้างเครือข่ายได้ข้อเสนอเกี่ยวกับลักษณะของการจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น การนำโมเดล “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) มาใช้ร่วมกับการรณรงค์ลดความรุนแรงจากอาวุธปืน การจัดทำโครงการ “วัคซีนลดความรุนแรง” โดยจัดทำแคมเปญวัคซีนป้องกันเด็กจากความรุนแรงของอาวุธปืนและลดความรุนแรงของครอบครัวควบคู่กันไปซึ่งต้องจัดเป็นระยะๆ โดยกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสม เช่น ทุกๆ 3 เดือน ให้เกิดความต่อเนื่อง โครงการ “ดู นัดเดียว จอด” โดยโครงการนี้มีสมมติฐานคือ การใช้อาวุธปืนในพื้นที่สาธารณะจะถูกจำกัดให้ใช้ได้เฉพาะในการป้องกันตนเองหรือป้องกันทรัพย์สินในบางสถานการณ์หรือบางสถานที่เท่านั้นและเน้นแนวคิดสันติวิธีโดยไม่ต้องใช้ปืน

การเสนอแนวทางปรับปรุง แก้ไข “พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490” ให้เหมาะสมกับสังคมไทยในปัจจุบัน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นควรแก้ไขพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2490 เนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ถูกใช้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยระยะที่ 1 เรื่อง “แนวทางการลดความรุนแรงจากการใช้อาวุธปืนกับบริบทของสังคมไทย” (ปิยะพร ตันณีกุล และ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2562) เท่ากับเป็นการสนับสนุนแนวคิดที่ว่า กฎหมายอาวุธปืนนั้นควรต้องมีการแก้ไขปรับปรุงอย่างแท้จริง สรุปประเด็นทางกฎหมายที่ควรแก้ไขปรับปรุงดังนี้

1. การแบ่งประเภทของอาวุธปืนที่ประชาชนสามารถครอบครองได้ ควรมีการแก้ไขเกี่ยวกับการกำหนดคำนิยามศัพท์ของอาวุธปืน ในมาตรา 4 (อาวุธปืนตามมาตรา 4(1) คือ 1) อาวุธที่ประกอบด้วยลำกล้องที่ทำด้วยโลหะที่ทนทานต่อความร้อน และแรงระเบิดของดินปืนที่อัดยัดเข้าไปในกระบอกปืน หรือแม็กนัมหรือลูกซองที่เข้าไปซุกตัวในรังเพลิง มีเครื่องจุดชนวนดินระเบิดหรือเครื่องลั่นไก สำหรับให้ดินปืนในลำกล้องระเบิดขึ้น และสุดท้ายมีกระสุน เหล็กหรือตะกั่วสำหรับถูกขับออกจากลำกล้องด้วยแรงระเบิดนั้น 2) ปืนที่ยิงด้วยการอาศัยพลังงานอย่างอื่นนอกจากดินดำ เช่น ปืนอัดลม อัดแก๊ส ก็จัดเป็นอาวุธปืน 3) ส่วนประกอบหลักของอาวุธปืน ก็ถือว่าเป็นอาวุธปืนเช่นกัน ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้ในกฎกระทรวง แม้จะมีคำนิยามศัพท์ไว้แล้วก็ตาม แต่ควรเพิ่มประเภทของอาวุธปืนที่ประชาชนสามารถครอบครอง

ได้และครอบครองไม่ได้ให้ชัดเจนด้วย เพื่อที่ประชาชนจะได้รู้ว่าสิ่งที่ตนเองครอบครองอยู่นั้นอยู่ในความหมายของอาวุธปืนหรือไม่

2. หลักเกณฑ์/ขั้นตอนของการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับอาวุธปืนมีหลักเกณฑ์ที่ควรแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

2.1 คุณสมบัติของผู้ขออนุญาต ในพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2490 มาตรา 13 ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่เป็นสากลและเป็นที่ยอมรับกันในประเทศต่างๆ คือ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตรวจสอบสุขภาพจิตของผู้ขออนุญาต และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการผ่านการฝึกอบรมการใช้อาวุธปืน ซึ่งมีกฎหมายของประเทศต่างๆ หลายประเทศที่กำหนดให้ผู้ขออนุญาตครอบครองอาวุธปืนจะต้องได้รับการตรวจสอบสุขภาพจิตจากแพทย์หรือต้องไม่เป็นบุคคลต้องห้ามเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ใน The Gun Control Act of 1968 กำหนดเกี่ยวกับบุคคลต้องห้ามมิให้ขอใบอนุญาต (§ 922 (d)) ว่า มีคำวินิจฉัยจากแพทย์ว่ามีความผิดปกติทางจิตหรือเคยเข้ารับการรักษาอาการทางจิต หรือต้องคำพิพากษาในความผิดอาญาที่เกี่ยวกับความรุนแรง หรือในสหราชอาณาจักรที่ระบุเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ที่ต้องการครอบครองปืนต้องมีใบรับรองแพทย์มายืนยันความปกติทางกายและจิตใจทุกปี (Firearms Acts (Amendment) Regulations 2010) หรือแม้กระทั่ง ประเทศญี่ปุ่นที่ผู้ขออนุญาตต้องไม่เคยได้รับคำเตือนหรือคำสั่งในเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว (ปิยะพร ตันณีกุล และ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2562) ดังนั้น จึงควรมีการเพิ่มเติมเข้าไปในมาตรา 13 ด้วยซึ่งในใบรับรองการตรวจสอบสุขภาพจิตและการฝึกอบรมการใช้อาวุธอย่างถูกต้องควรมีระยะเวลาด้วย มิใช่ตลอดชีพ

ประเด็นเกี่ยวกับอายุของผู้ขออนุญาตมีและครอบครองอาวุธปืน ควรมีการกำหนดอายุของผู้ขออนุญาตมีและครอบครองอาวุธปืนเสียใหม่ โดยของเดิมกำหนดไว้ที่อายุ 21 ปี ซึ่งอายุที่เหมาะสมควรอยู่ที่ 25 ปี

ประเด็นอาชีพและรายได้ ยังไม่ชัดเจน มีบางอาชีพที่มีความจำเป็นต้องมีอาวุธปืนเพื่อปกป้องคุ้มครองทรัพย์สิน แต่ผู้ประกอบการอาชีพนั้นไม่มีรายได้เพียงพอในการขอมิและครอบครองอาวุธปืน เช่น บุคคลที่มีอาชีพรับจ้าง และมีหน้าที่ต้องปกป้องทรัพย์สินของนายจ้างแต่ไม่มีรายได้เพียงพอที่จะมีอาวุธปืนเป็นของตนเอง จึงต้องใช้อาวุธปืนของนายจ้าง ซึ่งอาจมีความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยมิชอบได้ จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับอาชีพพิเศษที่มีความจำเป็นต้องใช้อาวุธปืนเพื่อปกป้องคุ้มครองทรัพย์สิน

2.2 อายุของใบอนุญาต ในพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2490 มาตรา 23 (3) กำหนดเกี่ยวกับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนมีอายุตลอดเวลาที่ผู้รับใบอนุญาตเป็นเจ้าของอาวุธปืนนั้น ควรแก้ไขให้ใบอนุญาตมีระยะเวลาในการมีและใช้อาวุธปืน โดยจะต้องดำเนินการต่อใบอนุญาตก่อนหมดอายุเพื่อให้สอดคล้องกับการที่ต้องเข้ารับการตรวจสอบสุขภาพจิต โดยในหลายประเทศมีการกำหนดอายุของใบอนุญาตเฉลี่ยอยู่ที่ 3-5 ปี

3. วิธีการ/สถานที่เก็บอาวุธปืนเพื่อความปลอดภัย ในพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับวิธีการจัดเก็บ สถานที่จัดเก็บ และอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในการเข้าตรวจสอบไว้ แต่ไปบัญญัติไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย โดยระบุให้หน่วยงานราชการที่มีอาวุธปืนต้องจัดให้มีสถานที่เก็บรักษาอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่มั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย แต่ไม่มีการระบุ

ถึงหน้าที่ของประชาชนทั่วไปที่มีและครอบครองอาวุธปืน ซึ่งประเทศที่มีวิธีการสำหรับประชาชนในการจัดเก็บรักษาอาวุธปืนให้ปลอดภัยที่ดี ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย เยอรมนี สหราชอาณาจักร

4. บทลงโทษ ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2490 มาตรา 72 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 7 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท ซึ่งในมาตรา 7 บัญญัติว่า ห้ามมิให้ผู้ใดทำ ซ้อม มี ใช้ สั่ง หรือนำเข้าซึ่งอาวุธปืน หรือ เครื่องกระสุนปืน เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียนท้องที่จากบทลงโทษดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายมีเจตนารมณ์ลงโทษบุคคลที่ครอบครองอาวุธปืนที่ไม่ถูกต้องไม่ว่ากรณีใด แต่บทลงโทษสำหรับ “ปืนเถื่อน” และ “ปืนผิดมือ” มีความแตกต่างและดูเหมือนจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน กล่าวคือ

4.1 ควรมีการแก้ไขบทลงโทษสำหรับ “ปืนเถื่อน” ให้หนักที่สุดมากกว่า ปืนที่มีใบอนุญาตถูกต้อง

4.2 ควรมีการแก้ไขบทลงโทษสำหรับ “ปืนผิดมือ” ที่แม้จะเป็นอาวุธปืนที่มีใบอนุญาตถูกต้องก็ตาม แต่ควรได้รับโทษเช่นเดียวกันกับ “ปืนเถื่อน”

ในส่วนของโทษปรับควรเพิ่มค่าปรับให้สูงขึ้นตามสถานะเศรษฐกิจ เพราะในกรณีปืนที่มีใบอนุญาตถูกต้อง โทษจำคุกมักจะให้รอลงอาญา ดังนั้น เพื่อให้หลายจำ ควรเพิ่มโทษปรับให้สูงมากขึ้นให้ได้สัดส่วนกับพฤติกรรม พฤติการณ์ ภาวะสังคมและเศรษฐกิจ

5. ประเด็นการพกพาอาวุธปืน แม้เจ้าหน้าที่รัฐจะมีอำนาจในการพกพาอาวุธปืนได้ถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม แต่กฎหมายควรบัญญัติให้อำนาจพกพาได้ในขณะปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น เมื่อไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่แล้ว ไม่ควรมีสถานีในการพกพาแม้จะมีใบอนุญาตพกพาถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม

6. จำนวนของการถือครองอาวุธปืน เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดจำนวนของการถือครองอาวุธปืนต่อ 1 คน ไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ว่า บุคคล 1 คน สามารถถือครองอาวุธปืนได้หลายกระบอกซึ่งเกินความจำเป็นและเกินกว่าคำว่า “มีไว้เพื่อป้องกันตนเองและทรัพย์สิน” กฎหมายควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยกำหนดให้ชัดเจนว่า บุคคลสามารถมีและครอบครองอาวุธปืนได้เพียง “1 คน 1 กระบอก” เท่านั้น

7. อัตราค่าธรรมเนียม ค่าธรรมเนียมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีและครอบครองอาวุธปืนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีราคาต่ำเกินไป ไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน และต่ำเกินไปจนเป็นเหตุจูงใจให้ความต้องการอาวุธปืนสูงขึ้น และมีค่าใช้จ่ายครั้งเดียวจบ จึงควรแก้ไขกฎหมายให้ต้องมีการต่ออายุและจัดเก็บค่าธรรมเนียมจากการอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนแบบรายปี

กรณีศึกษา

กรณีศึกษา ทำการศึกษาจากผู้ตกเป็นเหยื่อจากความรุนแรงจากอาวุธปืน นำมาถอดบทเรียนเพื่อจัดทำเป็นสารคดีหรือสื่อบroadcasting เพื่อให้ประชาชนได้เล็งเห็นถึงโทษและผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืน

การอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการวิจัยด้านเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืนในสังคมไทย ดังกล่าว ค้นพบประเด็นที่สำคัญต่อการสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืนหรือที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนได้ ดังนี้

ลักษณะของการสร้างเครือข่ายเพื่อลดความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนจะมีลักษณะคล้ายกับการสร้างเครือข่ายในเรื่องอื่นๆ กล่าวคือ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของความเป็นเครือข่าย ได้แก่ 1) การรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน

(Common perception) 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) 3) มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual interests/Benefit) 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายอย่างทั่วถึง (All stakeholder participation) 5) เสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) 6) การพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Interdependence) และ 7) การมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) (สำนักงานจังหวัดเลย, 2564) กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายเพื่อลดความรุนแรงเกี่ยวกับอาวุธปืนไว้อย่างน่าสนใจและมีความสอดคล้องกับทฤษฎีดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบสามารถช่วยลดความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนได้ เพราะการมีเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืนจะช่วยให้มีการเฝ้าระวังป้องกันหรือป้องปรามและการให้ข้อมูลเบาะแส เพราะจากการศึกษาวิจัยของ ชิตพล ชัยมะดัน (2561) พบว่า รูปแบบและกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ คือ ครอบคลุม ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย โดยมีกลไกที่สำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรง ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างความสามัคคีในชุมชน การสร้างองค์ความรู้และการประสานงานและบูรณาการทำงานร่วมกัน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการเฝ้าระวังจากเครือข่ายย่อมสามารถมีโอกาสตรวจพบการก่อความรุนแรงด้วยอาวุธปืนได้อย่างรวดเร็วและสามารถบรรเทาความเสียหายร้ายแรงได้ ผู้ที่คิดจะใช้ความรุนแรงจากอาวุธปืนจะเกรงกลัวเพราะมีเครือข่ายคอยเฝ้าระวัง และเครือข่ายมีการรณรงค์ให้เห็นโทษและผลของการใช้อาวุธซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความเข้าใจที่ถูกต้อง อย่างน้อยผู้ที่มีอาวุธปืนไว้ในครอบครอง

จะได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องได้ แต่มีความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยที่เห็นว่าเครื่องมือเครือข่ายยังไม่สามารถลดความรุนแรงจากอาวุธปืนได้เพราะการที่ทำความคุ้มครองเพื่อไม่ให้บุคคลกระทำความรุนแรงนั้นเป็นเรื่องที่ยากเนื่องจากเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งไม่สามารถไปควบคุมได้ ดังนั้นควรควบคุมตั้งแต่การรับจดทะเบียนให้มีและใช้อาวุธปืนซึ่งเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและจิตสำนึกของแต่ละบุคคล

2. เครือข่ายที่มีอยู่ในประเทศไทยมีความจำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อลดความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืน เป็นการเพิ่มช่องทางการให้ความช่วยเหลือ ดังนั้น การทำงานของเครือข่ายควรมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันตามความถนัดของเครือข่ายออกมาในรูปของสหวิทยาการ เพราะแต่ละเครือข่ายย่อมมีอำนาจหน้าที่และกำลังคนที่แตกต่างกัน การทำงานแบบบูรณาการย่อมมีโอกาสนำความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนลดลง มีโอกาสประสบผลสำเร็จมากขึ้น โดยอาจจะต้องมีการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูลรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน ซึ่งผู้นำชุมชนท่านหนึ่งเห็นว่าการพบปะกันเป็นเรื่องสำคัญ โดย Starkey เสนอแนวทางในการสร้างเครือข่ายว่า ต้องมีการเชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุม โดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับ ผลประโยชน์ร่วมหรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกัน มอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุมให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสียร่วมกัน รับผิดชอบ การหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับ Burke ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม จำเป็นต้องมีการส่งเสริมการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใกล้ชิดเพื่อให้แน่ใจว่าคนเหล่านี้ยังคงติดต่อและเอื้อประโยชน์ให้กันอยู่ (พระดาวเหนือ บุตรสีทา, 2557)

3. เครือข่ายควรจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ มิใช่ต่างคนต่างทำ ซึ่งจะทำให้เครือข่ายได้รู้จักกันมากยิ่งขึ้นเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และได้ข้อมูลสะท้อนกลับ กลุ่มเครือข่ายจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับรู้สภาพปัญหาได้อย่างดีและเป็นแนวทางปฏิบัติที่เหมือนกัน นอกจากนี้ กลุ่มเครือข่ายเห็นว่า การจัดกิจกรรมระหว่างเครือข่ายควรทำอย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นกิจกรรมไปที่การเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของการลดความรุนแรงเกี่ยวกับอาวุธปืน ซึ่ง นักจิตวิทยา ลีออน เฟสติงเกอร์ (Leon Festinger) ผู้คิดค้นทฤษฎีการเปรียบเทียบทางสังคม อธิบายว่า การเปรียบเทียบทางสังคม คือ การเปรียบเทียบระหว่างตนเองกับผู้อื่น เป็นกลไกทางจิตวิทยาพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ประสบการณ์และพฤติกรรมของมนุษย์ มนุษย์มักมีส่วนร่วมในการเปรียบเทียบทางสังคม เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ต้องเผชิญกับข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลอื่น เช่น สิ่งที่คุณอื่นสามารถทำได้และไม่สามารถทำได้ หรือสิ่งที่ผู้อื่นประสบความสำเร็จและล้มเหลว มนุษย์จะเชื่อมโยงข้อมูลนี้กับตนเอง ในทำนองเดียวกัน เมื่ออยากรู้ว่าตนเองเป็นอย่างไร หรือตนเองทำอะไรได้บ้าง และทำอะไรไม่ได้บ้าง ก็จะมีการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นโดยเลือกคนที่มีความเหมือนหรือคล้ายกับตนเอง ทฤษฎีนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างเครือข่ายได้เช่นกัน เพราะการสร้างเครือข่ายถือเป็นการใช้จิตวิทยาในการรวบรวมคนที่มีความคิด ประสบการณ์ เป้าหมายเดียวกัน ให้มาทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จึงมีความจำเป็นที่ผู้เข้าร่วมเครือข่ายต้องมีการประเมินตนเอง ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความสามารถในเรื่องนั้นๆ เป้าหมายเฉพาะของแต่ละคนจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นเครือข่าย ซึ่งคนส่วนใหญ่มักจะเลือกเป้าหมายการเปรียบเทียบที่ใกล้เคียงกับตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พวกเขาสนใจในการเลือกเป้าหมายที่ตรงกับลักษณะเด่น

บางอย่างของตัวเองมากที่สุด เมื่อเป้าหมายนั้นตรงกับตนเอง การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายจึงไม่ใช่เรื่องยาก นอกจากนี้บุคคลอาจแสวงหาการปรับปรุงตนเองหรือเพื่อเพิ่มความนับถือตนเอง การที่จะเลือกปรับตัวให้ดีขึ้นคือการไปเปรียบเทียบกับตัวเองกับคนที่ดีกว่าหรือลดลงคือเปรียบเทียบกับคนที่แย่กว่า ขึ้นอยู่กับว่ากลยุทธ์ใดที่จะช่วยเพิ่มเป้าหมายในการปรับปรุงตนเอง ผู้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายต้องมีความนับถือตนเองและคิดว่าตนเองสามารถทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน หลังจากนั้นก็ต้องมีการประเมินผลจากการกระทำเหล่านั้น (Corcoran, Crusius & Mussweiler, 2021)

ดังนั้น การสร้างเครือข่ายที่ดีและยั่งยืน สมาชิกในเครือข่ายต้องมีความมุ่งมั่นต่อจุดมุ่งหมายที่มาร่วมกัน จะต้องมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ การประชุมสัมมนา คอยสนับสนุนให้ความสะดวกแก่สมาชิกเครือข่าย มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างการยอมรับระหว่างสมาชิก หากสมาชิกใดทำผิดต้องมีรางวัลในความพยายามนั้น การบริหารงานต้องเป็นแบบเพื่อนคู่คิดมิใช่การบังคับบัญชา กลุ่มที่มีความเข้มแข็งจะต้องดูแลเป็นพี่เลี้ยงให้แก่กลุ่มที่อ่อนแอ ไม่ว่าจะสนับสนุนด้านการเงิน ความรู้ หรืออื่นๆ ที่สามารถทำให้กลุ่มที่อ่อนแอสามารถเข้มแข็งขึ้นมาได้โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

การบริหารจัดการเครือข่ายที่เหมาะสมและสามารถทำให้การสร้างเครือข่ายประสบความสำเร็จควรมีลักษณะดังต่อไปนี้คือ หัวใจหลักของการสร้างเครือข่าย กล่าวคือ การประสานงานและการบูรณาการจะช่วยเพิ่มศักยภาพการทำงานของเครือข่าย การรวมตัวกันและการมีส่วนร่วมที่ดี การสร้างความภาคภูมิใจในเครือข่ายและระหว่างเครือข่าย (ความสัมพันธ์ระหว่าง

สมาชิก ผู้นำในเครือข่าย) จะทำให้เครือข่ายสามารถเดินไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยเป็นกลุ่มตรวจสอบและเฝ้าระวังได้ เพราะแต่ละเครือข่ายจะมีฐานชุมชนเป็นสมาชิกเพื่อนำไปสู่การรวมพลังทำให้การดำเนินงานลุล่วงไปได้ด้วยดี นอกจากนี้ ควรมีการแนะนำ สนับสนุน หรือมีข้อมูลต่างๆ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน การประสานงานที่ดีภายในเครือข่ายและระหว่างเครือข่าย ทำให้เกิดความรวดเร็ว ในการแก้ไขปัญหาและเป็นการลดความสงสัยในการดำเนินงานของแต่ละฝ่าย ลดความขัดแย้งและลดขั้นตอนในการตรวจสอบ เกิดความร่วมมือที่ดีในเครือข่าย ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเครือข่าย เมื่อเครือข่ายเข้มแข็งย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ การปรับกระบวนการทัศนทางความคิดของเครือข่าย (Perspective) เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง แม้เครือข่ายจะมีการรวมตัวกันได้ ทำงานด้วยกันได้ แต่หากกระบวนการทัศนทางความคิดไม่สามารถไปด้วยกันได้ ความเป็นเครือข่ายอาจจะไม่ยั่งยืน แต่ประเด็นที่สำคัญคือ การรณรงค์สร้างเครือข่าย การสร้างเครือข่ายที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการรณรงค์ที่ดี ผู้รณรงค์กับผู้บริหารหรือผู้ที่เข้าร่วมในการรณรงค์จะต้องได้รับประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ความสามารถในการขยายเครือข่ายให้กว้างขวางต้องอาศัยความไว้วางใจ เชื่อมั่นซึ่งกันและกันทำให้เกิดความไว้วางใจประกอบกับต้องอาศัยการสื่อสารและการโน้มน้าวใจที่ดี โดยเริ่มจากแหล่งข้อมูล ต้องเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ สร้างข้อความที่ดึงดูดใจเผยแพร่เป้าหมายของเครือข่ายผ่านช่องทางที่หลากหลาย ผู้รับสารต้องมีความเข้าใจในเป้าหมายประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของเครือข่าย จนนำไปสู่การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายอย่างราบรื่น ผู้ที่เข้าร่วมเครือข่ายจะสามารถแสดงความเห็น ความสามารถของเครือข่ายได้อย่างถูกต้อง บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันซึ่งสามารถนำแนวคิดการตลาดเพื่อสังคม (Social marketing) มาปรับใช้กับการรณรงค์เครือข่ายได้

กล่าวคือ การนำเอาการตลาดเข้าไปจูงใจให้ผู้บริโภคเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม เพื่อประโยชน์ต่อตัวของพวกเขาเอง ไม่มุ่งเน้นเป้าหมายไปที่การซื้อสินค้าหรือการบริการ และความสัมพันธ์ของการสื่อสารและการโน้มน้าวใจ (Communication-persuasion matrix) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดพฤติกรรมของผู้อื่นให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ (Ronald E. Rice & Charles K., 2013)

สำหรับแนวทางปรับปรุง แกไข “พระราชบัญญัติอารูปีน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490” พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า พระราชบัญญัติอารูปีน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันล้าสมัย คิดเป็นร้อยละ 85.86 และคิดว่ากฎหมายเดิมยังไม่ล้าสมัย ร้อยละ 14.14 และกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า หากจะต้องมีการแกไข “พระราชบัญญัติอารูปีน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดและดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490” ควรแกไขกฎหมายในประเด็นการแบ่งประเภทของอารูปีนที่ประชาชนสามารถครอบครองได้ บทลงโทษ อัตราค่าธรรมเนียม หลักเกณฑ์/ขั้นตอนของการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับอารูปีน และวิธีการ/สถานที่เก็บอารูปีนเพื่อความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบจากงานวิจัยระยะที่ 1 เรื่อง “แนวทางการลดความรุนแรงจากการใช้อารูปีนกับบริบทของสังคมไทย” พบว่า เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า พระราชบัญญัติอารูปีน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอารูปีน พ.ศ.2490 ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันมีรายละเอียดที่ยังสามารถใช้บังคับได้อยู่ แต่ควรมีการแกไขในบางประเด็นและเพิ่มเติมในบางเรื่องเพื่อให้มีความครอบคลุมและเหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ควรมีการทบทวนและปรับให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน (ปิยะพร ดันณีกุล และ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2562)

สรุป

อาวุธปืนเป็นสิ่งที่มิทั้งโทษและประโยชน์ ขึ้นอยู่กับผู้นำไปใช้ แต่จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันมีการนำอาวุธปืนไปใช้ในทางที่ผิดมากมายโดยมีสาเหตุหลายประการ เช่น การควบคุมตนเองต่ำ ประสบปัญหาสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม กฎหมายล้าสมัย การบังคับใช้กฎหมายบกพร่อง ดังนั้น การลดความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนในปัจจุบันจึงไม่อาจเป็นหน้าที่ของภาครัฐเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่ต้องคอยดูแล สอดส่อง ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ช่วยกันแก้ไขปัญหามิฉะนั้นชุมชนของตนเองหลังจากนั้นจึงขยายไปยังชุมชนใกล้เคียงไปจนถึงระดับประเทศในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งต่อไป

นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมรวมพลังสร้างเครือข่ายลดความรุนแรงจากอาวุธปืน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอแนวคิดหรือแนวทางในการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ มากมาย เช่น โครงการ “บวร” โครงการ “วัดจีน” โครงการ “คุณเดียว จอด” โครงการ “การหยุดอาวุธปืนในชุมชน” โครงการ “ละลายพฤติกรรมในชุมชน”

จากตัวอย่างกิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มเครือข่ายให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนมาก และการสร้างเครือข่ายที่ดีและยั่งยืนนั้นควรเริ่มจากชุมชนหรือหมู่บ้านก่อน หลังจากนั้นจึงค่อยขยายออกไปในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และสุดท้ายที่ระดับประเทศและการจัดกิจกรรมทั้งหลายนั้นจะต้องมีการจัดอย่างสม่ำเสมอและต้องมีการติดตามประเมินผลด้วย

ข้อเสนอแนะ

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นและสร้างความเสียหายต่อชีวิตและร่างกายมักมีความเกี่ยวข้องกับอาวุธปืนอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้น การลดความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืนจึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่ทั่วโลกเริ่มตระหนักและหาวิธีการในการแก้ไข

จากการวิจัย คณะผู้วิจัยจึงได้จัดทำข้อเสนอแนะที่อิงอยู่บนข้อมูลจากการลงพื้นที่ ดังนี้

1. การจัดโครงการรณรงค์เกี่ยวกับการต่อต้านหรือลดความรุนแรงในทุกรูปแบบ ควรมีกิจกรรมที่น่าสนใจมีความหลากหลาย ไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิมๆ (เดินรณรงค์ จัดอบรมให้ความรู้) ควรเป็นการอบรมแบบผสมผสานระหว่าง การให้ความรู้ควบคู่กับการลงมือปฏิบัติจริง

2. กิจกรรมที่จัดในแต่ละกิจกรรม ในระยะแรกควรมุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายก่อน เพื่อให้เครือข่ายเกิดความสนิทสนม ไว้วางใจ ทำให้นำไปสู่ความร่วมมือในภายภาคหน้า

3. การสร้างเครือข่ายเพื่อลดความรุนแรงจากอาวุธปืน เป็นเครือข่ายที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ ดังนั้นต้องมีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เครือข่ายเกิดความยั่งยืน

4. การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างเครือข่ายเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง รัฐจึงควรสนับสนุนด้านเทคโนโลยีให้แก่เครือข่าย โดยเฉพาะการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐาน จะทำให้การประสานงานข้ามเครือข่ายมีความสะดวก รวดเร็ว

5. รัฐควรสนับสนุนงบประมาณและกำลังคนที่จะเข้ามาจัดกิจกรรมให้แก่เครือข่ายมากขึ้น เพราะเครือข่ายที่เข้ามาทำงานนั้น มาด้วยจิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ดังนั้น รัฐจึงควรช่วยสนับสนุนงบประมาณรวมถึงมีเจ้าหน้าที่คอยเป็นที่ปรึกษา คอยให้คำปรึกษาอย่างเพียงพอ และเหมาะสมกับขนาดของเครือข่าย

6. การปลูกฝังค่านิยมและการเปลี่ยนทัศนคติต่อการลดความรุนแรงเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยสถาบันครอบครัวซึ่งจัดว่าเป็นสถาบันเริ่มต้นต่อการสร้างค่านิยมและการปลูกฝังทัศนคติที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน ดังนั้น รัฐควรส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับ

สถาบันครอบครัวที่มีความสุข เช่น กิจกรรมอบรมการเป็นพ่อแม่ในยุค Disruptive การเลี้ยงลูกให้เป็นคนดี มีสุข รวมไปถึงกิจกรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่สร้างเสริมความเป็น Active citizen

7. การที่จะทำให้ประชาชนลดการครอบครองอาวุธปืนได้นั้น รัฐต้องสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนว่าพวกเขาจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและปลอดภัย รัฐจึงควรมีมาตรการในการให้ความคุ้มครอง ป้องกันที่ดีและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เพื่อให้ประชาชนมั่นใจว่า แม้พวกเขาจะไม่มีอาวุธใดๆ แต่พวกเขาก็จะปลอดภัยอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างรวดเร็วและแน่นอน

8. รัฐควรมีนโยบายที่เคยได้ทำมาก่อนในอดีต คือ การนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ครอบครองอาวุธปืนที่ผิดกฎหมายให้สามารถนำปืนเหล่านั้นมาส่งมอบให้แก่รัฐโดยไม่มีข้อพิพาท

เอกสารอ้างอิง

- จิตพล ชัยมะดัน. (2561). รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาความรุนแรงในสังคมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้ว. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*, 11(1), 30-38.
- ปิยะพร ตันณีกุล และ น้ำแท้ มีบุญส้าง. (2562). *แนวทางการลดความรุนแรงจากการใช้อาวุธปืนกับบริบทของสังคมไทย*. รายงานวิจัย, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

- พระดาวเหนือ บุตรสีทา. (2557). *การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพชรธรรมนำสุข อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ระบบสารสนเทศสถานีดำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2564). *การกระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด และดอกไม้เพลิง พ.ศ.2490 ในคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายย้อนหลัง ตั้งแต่ พ.ศ.2559-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- สำนักงานจังหวัดเลย. (2564). *การสร้างเครือข่าย จังหวัดเลย*, 26 กรกฎาคม 2564. <http://www.loei.go.th>
- Charlton, E. (2021). *There are more than 1 billion guns in the world and this is who owns them*. World Economic Forum, Retrieved February 20, 2021, from <https://www.weforum.org/agenda/2019/03/there-are-more-than-1-billion-guns-in-the-world-and-this-is-who-owns-them/>
- Corcoran, K., Crusius, J., & Mussweiler, T. (2011). Social comparison: Motives, standards, and Mechanisms. In D. Chadee (Ed.), *Theories in social psychology* (pp. 119-139). Wiley-Blackwell.
- Holtom, P., & Irene P. (2017). *Trade Update 2017: Out of the Shadows, Small Arms Survey*. Retrieved February 20, 2021, from <https://www.smallarmssurvey.org/resource/trade-update-2017-out-shadows>

Holtom, P., & Irene, P. (2021). *The 2018 Small Arms Trade Transparency Barometer, Small Arms Survey.*

Retrieved February 20, 2021, from <https://www.smallarmssurvey.org/resource/2018-small-arms-trade-transparency-barometer>

Ronald, E. R., & Charles, K. A. (2013). *Public Communication Campaigns.* USA: SAGE Publications.

การฟอกเขียวผ่านมุมมองอาชญาวิทยา Greenwashing through Criminology Perspective

Received 10 February 2023

วันสนันท์ กันทะวงศ์¹

Revised 25 April 2023

Wanatsanan Kanthawong²

Accepted 28 April 2023

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้เรื่องการฟอกเขียว โดยนำเสนอปรากฏการณ์ฟอกเขียวและวิเคราะห์ผ่านมุมมองอาชญาวิทยา ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 คือ การฟอกเขียว ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างภาพลักษณ์ด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัท โดยวิธีการ 7 ประเภท 1) การปิดบังข้อมูล 2) การไม่มีหลักฐาน 3) ข้อมูลคลุมเครือ 4) ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง 5) การเปรียบเทียบเท็จ 6) ข้อมูลเท็จหรือการหลอกลวง และ 7) การใช้ใบอนุญาตปลอม

ผลการศึกษาพบว่า การฟอกเขียวเป็นเครื่องมือสร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม กระทำผ่านสถาบันทางสังคมและสื่อกระแสหลักด้วยวิธีการตลาด การโฆษณา การสร้างวาทกรรมสาธารณะ และการประชาสัมพันธ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อเชิงลบหลายมิติ คือ 1) ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ 2) ภัยพิบัติที่รุนแรง 3) ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และ 4) ความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจลดลง เมื่อวิเคราะห์การฟอกเขียวผ่านมุมมอง

¹ นิติปรัชญญาเอก, สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ ประเทศไทย Email: k.wanatsanan@gmail.com

² PhD. student, Criminology and Criminal Justice, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand.

อาชีววิทยาลัยจัดอยู่ในประเภท “อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ” กระทำโดยบริษัทที่มุ่งหวังผลประโยชน์ด้วยวิธีการทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดจากการโฆษณาว่าอ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การกระทำความผิดฐานการหลอกลวงผู้บริโภค การฉ้อโกง และการฉ้อโกงประชาชนและจัดอยู่ในประเภท “อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม” กระทำของมนุษย์ที่ทำลายสิ่งแวดล้อมโดยตรงและแสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติด้วยการกล่าวอ้างถึงสิ่งแวดล้อม อวกาศ อากาศ น้ำ ดิน พืช และสัตว์ป่า ผู้กระทำการฟอกเขียวเป็น 1) เป็นบุคคลธรรมดาที่มีลักษณะอาชญากรคอปขาว และ 2) นิติบุคคล กระทำโดยบริษัทหรือธุรกิจองค์กร ข้อเสนอแนะของการศึกษาที่สำคัญ คือ การสร้างองค์ความรู้เรื่องฟอกเขียว จัดทำมาตรฐานการทบทวนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจ การให้ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชนในฐานะหน้าที่ของผู้บริโภค และการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป

คำสำคัญ: การฟอกเขียว, อาชีววิทยาลัย, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ, อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม

Abstract

This article aims to create knowledge about “greenwashing” by presenting the phenomenon of greenwashing through the perspective of criminology. Greenwashing is an environmental issue in the 21st century, which involves the use of various claimed marketing tactics by companies to create an environmentally friendly image. These tactics included: 1) the hidden trade-off, 2) no proof, 3) vagueness, 4) irrelevant

information, 5) spurious comparisons, 6) fibbing, and 7) worshipping false labels.

The study found that greenwashing is an effective tool to create a positive environmental image, achieved through social institutions and mainstream media by using marketing, advertising, public discourse, and friendly environmental public relations. However, greenwashing has negative impacts, including: 1) non-traditional threats, 2) natural disasters, 3) failure to achieve greenhouse gas reduction targets, and 4) declining business credibility. Analyzed greenwashing through criminology perspective, it can be categorized as an “Economic crime” committed by companies seeking to deceive consumers through misleading advertising that presents a false image of being environmentally friendly. This can lead to consumer fraud. In addition, “Environmental crime” committed by humans who directly harm the environment and seek benefit from natural resources such as air, water, soil, plants, and wildlife, is common in greenwashing. The offenders of greenwashing were 1) individuals as white-collar criminals; and 2) legal entities committed by companies or organizations. This research provides important recommendations as follow: creating knowledge about greenwashing; developing standards for reviewing policies related to environmental friendliness; establishing task force and law enforcement agencies; providing education and understanding to consumers as part

of their responsibility; and fostering ongoing environmental awareness and consciousness.

Keywords: Greenwashing, Criminology, Economic crime, Environmental crime.

บทนำ

“...We urgently need every business, investor, city, state, and region to walk the talk on their Net Zero promises. We cannot afford slow movers, fake movers, or any form of greenwashing...” (António Guterres, 2022)

คำกล่าวของ António Guterres เลขาธิการสหประชาชาติแสดงความกังวลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยให้ทุกธุรกิจ นักลงทุน ทุกเมือง ภาครัฐ และภูมิภาค ต้องดำเนินการตามคำมั่นสัญญาการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นศูนย์ (Net zero) และร่วมกันไม่สนับสนุนบริษัทที่ปรับตัวช้า บริษัทที่หลอกลวง ไม่สนับสนุนการฟอกเขียวทุกรูปแบบ (United Nation, 2022) ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงกลายเป็นนโยบายเรื่องสากลที่แต่ละประเทศให้ความร่วมมือกัน แก้ไขปัญหาร่วมกันภายใต้หลักความรับผิดชอบร่วมกันในระดับที่แตกต่างกัน โดยคำนึงถึงขีดความสามารถตามสถานการณ์ของประเทศภาคี (Common but differential responsibility) และสิ่งเหล่านี้นำไปสู่โครงการสีเขียว (Green project) ขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในเวลาต่อมา อีกทั้งยังเป็นการสร้างแรงกดดันต่อภาคบริษัทและภาคอุตสาหกรรมในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร และผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืนและเป็นพลังงานที่สะอาด (De Freitas Netto et al., 2020)

ภาวะโลกร้อน (Global warming) ที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) ที่ทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมโลก (Natural disaster) และกิจกรรมที่เกิดจากมนุษย์ ได้แก่ การขนส่ง (Transportation) การผลิตกระแสไฟฟ้า (Electric power) อุตสาหกรรมเคมี (Industry) เช่น โรงกลั่นน้ำมัน ปิโตรเคมี พลาสติก ภาคการเกษตร (Commercial and residential) การปศุสัตว์ (Agriculture) และที่อยู่อาศัย (Land use and forestry) เป็นต้น (EPA, 2022) สร้างความตระหนักและการรับรู้สาธารณะมากขึ้น (Public awareness) (De Freitas Netto et al., 2020) ดังจะเห็น ผู้นำแต่ละประเทศร่วมกันประกาศมาตรการและนโยบายในการประชุมสมัชชาประเทศภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (COP) นำไปสู่การปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อม (Calculli et al., 2021) ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีการประกาศนโยบายที่มีคำว่า Green, Net zero, Carbon footprint, Renewable energy, Carbon offset, Energy efficiency, Sustainable development, Emission reduction, Eco-friendliness ฯลฯ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคว่า “ภาคธุรกิจดำเนินธุรกิจอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม”

ในขณะเดียวกัน มีบางบริษัทดำเนินธุรกิจที่เข้าข่าย “ฟอกเขียว” หรือกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อสร้างภาพลักษณ์ว่าธุรกิจองค์กรมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม มีการเผยแพร่ข้อความที่เชื่อมโยงกับภาวะโลกร้อนหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การฟอกเขียวจึงเป็นประเด็นที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม

“การฟอกเขียว (Greenwashing)” เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติด้วยการทำให้เชื่อว่า บริษัทดำเนินธุรกิจอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเกินกว่าความเป็นจริง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและนำไปสู่การแข่งขันทางการตลาด Rosenberg (2004) อธิบายว่า ปัจจุบันมีการแข่งขันทางธุรกิจทางการตลาด มักมีการโฆษณาสินค้าหรือบริการของพวกเขว่าเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แต่ความหมายจริงอาจไม่ได้เป็นตามที่กล่าวอ้าง (Lippert, 2011) สังคมจึงมีการตั้งคำถามถึง “ข้อมูลเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจริงหรือไม่” อันเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในภาคเอกชนว่า ความเป็นไปได้หรือไม่ มีใครเป็นผู้มีส่วนได้เสีย (บุคคล องค์กร และภาคประชาสังคม) และเป้าหมายเรื่องความยั่งยืนแท้จริงเป็นอย่างไร

ปัจจุบันสังคมเริ่มมีความตระหนักเรื่อง “การฟอกเขียว” มีการตั้งคำถามถึงกลยุทธ์ทางการตลาดที่ทำให้สาธารณชน หรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดผ่านการโฆษณาเชิงบวก การแสดงภาพลักษณ์ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เป็นจริง การกล่าวอ้างโดยไม่มีเหตุผล การบิดเบือนข้อมูล การสร้างวาทกรรมการหลอกลวงเกี่ยวกับการลงทุน โดยทำให้เชื่อว่า บริษัทดำเนินธุรกิจควบคู่กับการปกป้องสิ่งแวดล้อม (Catherine McKenna, อ้างถึงใน UN Report, 2022) ซึ่งรวมถึงการกล่าวอ้าง (Claim) หรือการหลอกลวง (Fraud) และเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจ (Profit) (Greenpeace, 2022) อีกทั้งเป็นโอกาสให้ผู้นำแต่ละประเทศและผู้มีอำนาจสร้างคะแนนนิยม (The Guardian, 2022) การฟอกเขียวอาจเป็นความพยายามของผู้นำและเครื่องมือทางการเมืองในการนำเสนอภาพการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการสร้าง “ภาพลักษณ์สีเขียว (Green image)” (Wall Street Journal, 2022) จึงเป็นการใช้ประโยชน์

จากกระแสนิยมด้านสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ดังกล่าวกลายเป็นแรงขับเคลื่อนนำไปสู่ “การแสวงหาความจริงด้านการฟอกเขียว” (Wehr, 2011)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการฟอกเขียวในศตวรรษที่ 21

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นสำคัญของประชาคมโลก นานาชาติต่างแสดงความพยายามในการปกป้องสิ่งแวดล้อมกว่าหลายทศวรรษ โดยช่วงทศวรรษที่ 1990 คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC) ได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากทั่วโลก และกำหนดกลไก มาตรการ นโยบาย กฎหมายในการปกป้องสิ่งแวดล้อมต่อการแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆ ดังนี้

- สถานการณ์ภาวะโลกร้อน (Global warming)
- การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change)
- การทำลายชั้นบรรยากาศโอโซน (Destruction of Ozone layer)
- ฝนกรด (Acid rain)
- การตัดไม้ทำลายป่า (Deforestation)
- การจัดการของเสียอันตราย (Toxic waste)

นอกจากนี้ ปัญหาระดับโลกที่ต้องได้รับความร่วมมือจากนานาชาติและปัญหาซ่อนเร้น ได้แก่

- มลพิษทางอากาศ (Air pollution)
- มลพิษทางน้ำ (Water pollution)
- มลพิษทางเสียง (Noise pollution)
- การจัดการของเสีย (Waste management)
- กัมมันตภาพรังสี (Radioactivity)

- ยาฆ่าแมลง (Pesticides)
- การอนุรักษ์สัตว์ป่า (Conservation of Wildlife)

แม้ว่าในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาจะมีความพยายามแก้ไขปัญหาล้างแ้วลลอมดั่งกล่าว ทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และระดับโลก แต่ปัญหานี้ยังคงมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ผลกระทบสภาพอากาศที่รุนแรงสุดขีด (Extreme weather) ส่งผลต่อระดับน้ำทะเลโลกเพิ่มสูงขึ้น (สำนักงานประสานการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, 2558) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจึงกลายเป็นปัญหาร่วมสมัยของมวลมนุษยชาติที่แต่ละประเทศให้ความสนใจในการศึกษาทางวิชาการ และการแก้ไขป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การวิเคราะห์ข้อมูลของรายงาน IPCC มีข้อบ่งชี้ว่า อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และข้อสรุปดังกล่าวได้ผ่านการทดสอบจากการวิจัยอย่างมีนัยสำคัญคือ

...การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิดังกล่าวนี้ เป็นผลมาจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ ไม่ใช่เป็นการปล่อยออกมาจากกระบวนการทางธรรมชาติ...

การดำเนินกิจกรรมจากทางตรงหรือทางอ้อมของมนุษย์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมนั้น เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพิ่มสูงขึ้น ยังหมายความรวมถึงการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างต่อเนื่อง การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการขยายความเป็นเมืองที่ส่งผลทำให้อุณหภูมิโลกสูงขึ้น ต่อมาเป็นกระแสขับเคลื่อนหลักของโลกปัจจุบันในการสร้างองค์ความรู้และการศึกษาวิจัยเพื่อจัดการกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องที่ส่งผลต่อการรับรู้สาธารณะ (De Freitas Netto et al., 2020) ดังจะเห็น ผู้นำแต่ละประเทศร่วมกัน

ประกาศคำมั่นสัญญาในการประชุม COP ซึ่งนำไปสู่ข้อปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อมของทุกภาคส่วน สะท้อนว่าบริษัททั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ภายหลังการประกาศถ้อยแถลงการณ์ปกป้องปัญหาสิ่งแวดล้อม มีการสำรวจซีอีโอทั่วโลก จำนวน 1,232 คน จาก 113 ประเทศ 21 ของ UN Global Compact (2021) พบว่า ภาคอุตสาหกรรมมีการเตรียมความพร้อมขององค์กรเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาทิ การปรับแผนธุรกิจและพัฒนารูปแบบธุรกิจใหม่ (Business model transition) การตั้งเป้าหมายทางวิทยาศาสตร์ (Science-based target) การร่วมมือในห่วงโซ่มูลค่า (Value chain)

สะท้อนถึงการตื่นตัวและความตั้งใจของภาคเอกชนทั่วโลก เสริมกับแรงผลักดันจากการประชุม COP สมัยที่ 26 ที่ตอกย้ำว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาที่ทุกคนต้องเผชิญและร่วมแก้ไขไปด้วยกัน (ศุภชัย เจียรวนนท์, 2022) โดยธนาคารแห่งอเมริกาเมอร์ริลลินช์ (Bank of America Merrill Lynch: BAML) คาดการณ์ว่า ในสามทศวรรษข้างหน้าการลงทุนในกองทุนธุรกิจสีเขียว (Green economy) จะมีแนวโน้มสูงขึ้น 20 ล้านล้านดอลลาร์ (Bloomberg Law, 2020) ในขณะเดียวกันบริษัทจำนวนมากมีพฤติกรรมที่เข้าข่าย “ฟอกเขียว” ด้วยการใช้เวลาและงบประมาณทำการตลาด การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เป็นจริงด้วยการทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด เช่น การจัดการสิ่งแวดล้อม การประกาศนโยบายสิ่งแวดล้อม ประสิทธิภาพสิ่งแวดล้อมของบริษัท รวมถึงผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นกลยุทธ์สร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม สามารถเพิ่มอัตรากำไรและผลประโยชน์ทางธุรกิจ เนื่องจาก

ผู้บริโภคต่างยินดีสละเงินเพื่ออุปโภคและบริโภคสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Delmas & Burbano, 2011) ซึ่งผู้บริโภคอาจเข้าใจว่าการอุปโภคหรือบริโภสดังกล่าวนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยลดปัญหาภาวะโลกร้อนได้ อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมฟอกเขียวอาจส่งผลกระทบทางลบในหลายลักษณะ ได้แก่ ความเชื่อมั่นของผู้บริโภค มีความเสี่ยงต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนในบริษัท และทำลายความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

“การฟอกเขียว” เป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างภาพลักษณ์และแสดงความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมพบว่า นโยบายการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ต่อการเกิดการฟอกเขียว กล่าวคือ ผู้มีส่วนได้เสียพยายามลงทุนในโครงการสีเขียว (Green project) มีการพยายามทำให้สาธารณชนเชื่อมั่นและมั่นใจผลิตภัณฑ์ สินค้า หรือบริการผ่านรูปแบบของการตลาด การโฆษณา วาทกรรมสาธารณะ และการประชาสัมพันธ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการขึ้นาสังคมด้านภาพลักษณ์ที่ดีเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ ได้แก่ ผลกำไร อำนาจ การเมือง และจุดยืนทางสังคม ปัจจุบันคำว่า “ฟอกเขียว” นี้ได้รับความนิยมในแวดวงของนักเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมทั่วโลก มีการเคลื่อนไหวและเรียกร้องให้ภาครัฐออกมาตรการและแนวทางในการกำกับตรวจสอบด้วยความโปร่งใส และมีการตั้งคำถามต่อธุรกิจองค์กร หน่วยงาน หรือบริษัทที่มีพฤติกรรมเข้าข่ายฟอกเขียวให้ได้รับการตรวจสอบและมีบทลงโทษที่เหมาะสม รวมถึงมีการตั้งคำถามเรื่องการอำนวยความสะดวกด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental justice) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจที่ถูกมองว่า “เป็นผู้มีส่วนสำคัญต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจกหรือสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม” อาจใช้กลยุทธ์ฟอกเขียวเป็นเครื่องมือการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม มุ่งให้ความสนใจเชิงบวกกับประเด็น

ความรับผิดชอบต่อสังคม และความสนใจการปกปิดประเด็นทางสังคมและ
สิ่งแวดล้อมเชิงระบบ โดยข้อสรุปของบทความฉบับนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้
ทางวิชาการด้านการฟอกเขียวเพื่อให้สังคมได้มีความตระหนักรู้ทางสังคม
เสริมสร้างความสมดุลในโฆษณาเพื่อส่งเสริมให้ธุรกิจดำเนินกิจการบรรลุ
เป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม

ผ่าเช็ดตัว : จุดเริ่มต้นของการฟอกเขียว

“ฟอกเขียว” เป็นผลมาจากการประกาศนโยบายบรรเทาผลกระทบ
ของภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การศึกษาวิจัยสาม
ทศวรรษได้กล่าวถึง ‘การฟอกเขียว’ และเป็นที่นิยมของนักเคลื่อนไหวด้าน
สิ่งแวดล้อมใช้ตั้งคำถามถึงการดำเนินงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ดังจะเห็นได้
จากกลางทศวรรษที่ 1980 “ฟอกเขียว” ได้ปรากฏในหนังสือพิมพ์ Colorado
ค.ศ.1983 (The Louisville Times, 1983) และปรากฏในหนังสือพิมพ์
Tennessee ค.ศ.1987 (Kirkland, 1987) จึงมีความหมายเชิงเปรียบเทียบ
“การล้างบาป (Whitewashing)” ซึ่งหมายถึง การอ้างถึง การปกปิดความผิด
ทำให้ดูน่าเชื่อถือ การสร้างภาพหลอกลวง และมีการสร้างคำใหม่ ได้แก่
‘ฟอกชมพู’ (Pinkwashing) เป็นการวิพากษ์วิจารณ์องค์กรรัฐ หรือธุรกิจ ที่มี
ท่าทีสนับสนุนกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ LGBTQIA+ มากกว่าที่เป็น
จริง โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร ‘ฟอกสีม่วง’
(Purplewashing) มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นสตรีนิยม ‘การฟอกแดง’
(Redwashing) เชื่อมโยงกับการเมืองฝ่ายซ้าย เป็นความพยายามของภาครัฐ
หน่วยงาน พรรคการเมือง และบริษัทแสดงว่ามีความก้าวหน้าและคำนึงถึงความ
เสมอภาคทางสังคม ความเท่าเทียม และความยุติธรรม เพื่อใช้การรับรู้ในการ

ประชาสัมพันธ์หรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นต้น (Wall Street Journal, 2022)

คำว่า **ฟอกเขียว (Greenwashing)** บัญญัติขึ้นในค.ศ.1986 โดย Jay Westerveld นักสิ่งแวดล้อมชาวนิวยอร์ก ที่ใช้อธิบายความพยายามกล่าวอ้างของธุรกิจหรือผลิตภัณฑ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และต่อมาพจนานุกรม Cambridge ให้ความหมายว่า เป็นพฤติกรรมหรือกิจกรรมที่ทำให้ผู้คนเชื่อว่า บริษัทกำลังทำเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เป็นจริง และพจนานุกรม The Oxford English อธิบายว่า เป็นการสร้างและเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่เกินจริง สิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นความจริง หรือทำให้เข้าใจผิด (The Oxford English อ้างถึงใน World Economic Forum, 2022) ซึ่งจุดประกายที่สำคัญเกิดจาก Westerveld ตั้งคำถามกับแนวทางปฏิบัติของโรงแรมหนึ่งในประเทศฟิจิ (Fiji) ตั้งอยู่กลางมหาสมุทรแปซิฟิกใต้ โดยมีข้อความปรากฏบนป้ายการ์ด ดังนี้

“Save Our Planet: Dear Guest, Everyday millions of gallons of water are used to wash towels that have only been used once. You make the choice: A towel on the rack means, 'I will use again.' A towel on the floor means, 'Please replace.' Thank you for helping us conserve the Earth's vital resources.”

Westerveld (1986) กล่าวถึงการประหยัดผ้าเช็ดตัวที่เป็นการส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการใช้ซ้ำเพื่อรักษาสິงแวดล้อม (Eco-friendly) และตั้งคำถามกับความพยายามสร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้านการรักษโลกจริงหรือไม่ (Orange & Cohen, 2010) ซึ่ง Westerveld ได้สะท้อนความคิดว่าในความเป็นจริงธุรกิจโรงแรมมีการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และดูเหมือนว่า

โรงแรมอาจจะมีแรงจูงใจในการประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าสิ่งแวดล้อม (Becker-Olsen & Potucek, 2013) “แนวคิดการฟอกเขียว” ได้แพร่ขยายไปสู่การตั้งคำถามเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม โดย Westerveld มีการวิพากษ์วิจารณ์บริษัทต่างๆ ที่แสวงหาโอกาสกับ “ธุรกิจสีเขียว (Green)” ในกรณีนี้คือการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการต่างๆ (Sullivan, 2009) และคำนี้ถูกกล่าวถึงในสื่อกระแสหลัก (Mainstream) เพื่อการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการสื่อสารทางการตลาด (Marketing) และความยั่งยืน (Sustainability) นำไปสู่มาตรการในการต่อต้านการฟอกเขียว เช่น การกำหนดนโยบาย การบัญญัติกฎหมายของภาครัฐ และการกำกับตรวจสอบเพื่อป้องกันและควบคุมธุรกิจสีเขียวในเวลาต่อมา (Arcreactions, 2016)

ค.ศ.1970-1990 ภายหลังเรียงความของ Westerveld ได้รับการตีพิมพ์ เกิดกระแสสังคมในการวิพากษ์แคมเปญเรื่อง *People Do* (1997) โดยบริษัทพลังงานแห่งหนึ่งของอเมริกาที่เชื่อว่า เป็นตัวอย่างการฟอกเขียวในองค์กร ในช่วงกลางค.ศ.1980 เนื่องจากการเผยแพร่โฆษณาที่ประกอบด้วยสัตว์ป่าหลายชนิด ได้แก่ หมี ผีเสื้อ เสือ และสุนัขจิ้งจอกซึ่งเป็นภาพแทนของความอุดมสมบูรณ์จากการที่บริษัทได้ฟื้นฟูแม่น้ำ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยใช้ในการสำรวจน้ำมัน (Rickards, 2022) นอกจากนี้ การฟอกเขียวยังถูกนำไปกล่าวในงานการแสดงสินค้าที่กรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ.1990 ขณะนั้นมีบริษัทที่ก่อมลพิษมากมายพยายามแสดงว่าองค์กรเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Peerzadah et al., 2019)

ค.ศ.2000 มีแนวคิดคาร์บอนฟุตพริ้นท์ (Carbon footprint) (2005) โดยบริษัทพลังงานแห่งหนึ่งของสหราชอาณาจักร ประชาสัมพันธ์แคมเปญโฆษณาบริษัทเชื้อเพลิงฟอสซิล และต่อมาได้ออกแบบเครื่องคำนวณคาร์บอน รวมถึงสิ่ง

ต่างๆ เช่น การไปทำงาน การซื้ออาหาร ให้วิธีการแก่ผู้คนในการรับประทานอาหารที่มีคาร์บอนต่ำ (Go on a low-carbon diet) และกลายเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ซับซ้อนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในเวลาต่อมา (Rickards, 2022)

ค.ศ.2008-2015 สำนักงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของสหรัฐ (EPA) และคณะกรรมการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแคลิฟอร์เนีย (CARB) ได้ทำการตรวจสอบการฟอกเขียวในบริษัทผลิตรถยนต์แห่งหนึ่ง กรณีการใช้ซอฟต์แวร์ลดการปล่อยมลพิษเมื่อเข้าสู่การตรวจสอบ (Clean diesel) ในความผิดฉ้อโกงประชาชนและขัดขวางการทำงานของหน่วยงานกำกับตรวจสอบ ซึ่งศาลตัดสินให้ชดใช้ค่าปรับและค่าชื้อรถยนต์คืน มูลค่ากว่า 3.33 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ (Reuters, 2020) และตัดสินลงโทษอดีตรัฐมนตรีพัฒนาอุปกรณ์แสดงค่าปล่อยมลพิษที่ต่ำกว่าความเป็นจริงจำคุก 40 เดือน (U.S. Department of Justice, 2007) กรณีดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการศึกษาอาชญาวิทยา เป็นการกระทำความผิดในลักษณะอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม (Green crime) ก่อให้เกิดภัยต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อมโดยตรง จากการปล่อยมลพิษที่สูงเกินจริง รวมทั้งหลีกเลี่ยงการถูกจับกุม และอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (Economic crime) ที่เป็นฉ้อโกงประชาชนและหลอกลวงผู้บริโภค มุ่งหวังภาพลักษณ์ที่ดีด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจ เป็นต้น

กรณีดังกล่าวกระตุ้นให้สังคมได้มีการศึกษาเรื่องการฟอกเขียวทางวิชาการมากขึ้น ได้แก่ ผลที่ตามมาของการฟอกเขียว การรับรู้ความสงสัยของผู้บริโภค (Aji & Sutikno, 2015) ศึกษาบริษัทพลังงานที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมโดยวิเคราะห์แนวทางการดำเนินคดีทางอาญา (Ream, 2017) แบรินต์สีเขียวของบริษัทและการฟอกเขียวภายใต้เป้าหมายเพื่อความยั่งยืน (Pimonenko et al., 2020) ศึกษากรอบการทำงานแบบบูรณาการเพื่อการประเมินการฟอกเขียว (Nemes

et al., 2020) ภายหลัง Greenpeace (2019) ได้มีการเปิดตัวแคมเปญหยุดการฟอกเขียว (Stop greenwash) เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการฟอกเขียว และช่วยให้ผู้บริโภคตัดสินใจได้ดีขึ้น มีการกล่าวถึงกลยุทธ์ของฟอกสีเขียวและการโฆษณาที่ตรงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อประเมินมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง (Green product) และเบี่ยงเบนความสนใจของผู้บริโภคจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง

ปรากฏการณ์ฟอกเขียวที่กล่าวมาข้างต้น นำไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือคณะกรรมการการค้าแห่งสหพันธรัฐของสหรัฐอเมริกา (The US Federal Trade Commission) มีแนวทางที่เรียกว่า Green Guide ในปี ค.ศ.1992, 1996, 1998 และ 2012 จัดทำโดยหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental marketing claims) จัดทำคู่มือสีเขียวเพื่อเป็นแนวทางให้นักการตลาดหลีกเลี่ยงการกล่าวอ้างด้านสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด แนวทางนี้มี 3 แนวทางหลัก คือ 1) หลักการทั่วไปที่ใช้กับการโฆษณาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 2) การตีความคำกล่าวอ้างของผู้บริโภคและการพิสูจน์คำกล่าวอ้าง 3) การอ้างสิทธิ์เพื่อหลีกเลี่ยงการหลอกลวงผู้บริโภค ในขณะปีค.ศ.2020 คณะกรรมาธิการยุโรป (the European Commission) ตรวจสอบเว็บไซต์ที่เข้าขายฟอกเขียวกว่า 42% ของคดีการฟอกเขียว (Greenbusinessbureau, 2021) ต่อมาเจ้าหน้าที่กำกับดูแลการตลาดและการแข่งขันของสหราชอาณาจักร (The UK watchdog Competition and Markets Authority: CMA) ได้มีการเผยแพร่คำแนะนำเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีหลีกเลี่ยงการผลิตภัณฑ์ฟอกเขียวที่เรียกว่า The Green Claims Code checklist (2021) ซึ่งเป็นแนวทางที่มุ่งช่วยเหลือภาคธุรกิจบรรลุเป้าหมายที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง และไม่ทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดเกี่ยวกับสินค้า

หรือผลิตภัณฑ์ แนวทางปฏิบัติดังกล่าวได้กลายเป็นแนวทางสากลที่หลายประเทศนำไปปรับใช้เป็นหลักการทั่วไปในการประชาสัมพันธ์ของภาคธุรกิจ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมฟอกเขียวโดยไม่ตั้งใจ ในขณะที่เดียวกันยังเป็นแนวทางที่ผู้บริโภคใช้ในการกำกับและตรวจสอบภาคธุรกิจที่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเขียวในเวลาต่อมา

ฟอกเขียว

คำว่า “ฟอกเขียว” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Greenwashing” ถูกบัญญัติขึ้นโดย Jay Westerveld เพื่อตั้งคำถามเกี่ยวกับการโฆษณาหรือการประชาสัมพันธ์ขององค์กรว่า มีนโยบายที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมตามที่กล่าวอ้างหรือไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการทำให้ผู้บริโภคเชื่อว่า สินค้าหรือบริการของบริษัทมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เป็นจริง (Westerveld, 1986 อ้างถึงใน Orange & Cohen, 2010) ซึ่งคำนี้มีความหมายคล้ายคำว่า “Whitewashing” หรือการซักผ้าขาว หมายถึง ความพยายามร่วมกันในการปกปิดข้อเท็จจริงอันไม่พึงประสงค์ในบริบททางการเมือง ในขณะที่คำว่า Greenwashing จึงถูกกล่าวในบริบทสิ่งแวดล้อม (Joshi & Bajpai, 2018) การทบทวนวรรณกรรมคำนิยามของคำว่า “ฟอกเขียว” มีความหมายหลายบริบท กล่าวคือ “ฟอกเขียว” หมายถึง การนำเสนอที่ทำให้สาธารณะหรือผู้บริโภคเข้าใจผิด (Mislead) หรือให้ข้อมูลผิด (False information) เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการดำเนินงานของบริษัท (Investopedia, 2023) ปรากฏการณ์ของบริษัทที่ทำลายสังคมและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการเติมเต็มอำนาจหรือตลาดของตนเอง ส่งผลให้สังคมและสิ่งแวดล้อมได้รับความเสียหายอย่างมาก (Scientific American, 2013) บทความวารสาร Scientific journals อธิบายถึงความเกี่ยวข้องการกล่าวอ้าง

ของบริษัท (Claim) เรื่องความยั่งยืนหรือความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยไม่มีเหตุผลสนับสนุน (Unwarranted) หรือเกินความเป็นจริง (Overblown) Richard Dahl (2011) อธิบายว่า การปฏิบัติเช่นนี้สามารถทำให้บริษัทเพิ่มรายได้จากการเพิ่มผลประโยชน์ส่วนแบ่งในการตลาดได้ (Dahl, 2011) และบทความวารสาร Business ethics journal ขยายความการฟอกเขียว 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความสับสนของข้อมูล (Confusion) ที่ซับซ้อนระหว่างองค์กรเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อสิ่งแวดล้อม การกระทำบังหน้าของตัวแทนองค์กร (Fronting) เพื่อสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การแก้กฎหมาย การกำกับและตรวจสอบมาตรฐานสากล และการวางตัวหรือการส่งเสริมภาพลักษณ์ (Posturing) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของลูกค้าและผู้มีส่วนได้เสียว่าองค์กรเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Laufer, 2003) สำหรับประเทศไทยมีการให้ความหมาย “ฟอกเขียว (Greenwashing)” หมายถึง วิธีทำการตลาดสีเขียวเท็จ โดยบริษัททำให้ผู้บริโภคเชื่อว่า บริษัทรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการปกปิดข้อเท็จจริง การบิดเบือนข้อมูล การปลอมแปลงเอกสาร เพื่อให้ผู้บริโภคเชื่อว่า องค์กรมีภาพลักษณ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สฤณี, 2553)

อย่างไรก็ตาม “การฟอกเขียว” ถูกนำมาใช้เพื่อวิพากษ์วิจารณ์ “การตลาดขององค์กร” ที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม Delmas & Burbano (2011) จำแนกการฟอกเขียว 2 ระดับ คือ การฟอกเขียวระดับองค์กร (Firm-level greenwashing) และการฟอกเขียวระดับผลิตภัณฑ์ (Product-level greenwashing) ซึ่งการฟอกเขียวระดับองค์กรเป็นการประกอบธุรกิจให้เห็นว่าเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นความจริง แต่การฟอกเขียวระดับผลิตภัณฑ์เป็นการทำให้ผลิตภัณฑ์ดูเหมือนมีประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จริง และต่อมามีการแบ่งระดับของการฟอกเขียว (Greenwashing-level) ได้แก่ ความร่วมมือ (Cooperate)

กลยุทธ์ (Strategic) ผิดกฎหมาย (Dark) ผลิตภัณฑ์ (Products) (Torelli, 2019) จากที่กล่าวมาข้างต้น “การพอกเขียว” มักเกิดขึ้นในอุตสาหกรรมที่ใช้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากสิ่งแวดล้อม อาจมีการผลิตสินค้าหรือบริการที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงมีโอกาสปอกเขียวเพื่อเป็นการปกปิดข้อเท็จจริงอันไม่พึงประสงค์ (Catherine McKenna, อ้างถึงใน UN Report, 2022)

จากนิยามดังกล่าวจึงสรุป “การพอกเขียว” เป็นกลยุทธ์การตลาดที่ใช้เทคนิคการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกว่า องค์กรหรือธุรกิจมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เป็นจริง โดยการทำให้เข้าใจผิด การกล่าวอ้างโดยไม่มีเหตุผลหรือเกินความเป็นจริง การบิดเบือนข้อมูล การสร้างวาทกรรม การหลอกลวงเกี่ยวกับการลงทุน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดี (Green image) เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินธุรกิจ (Cost saving) และมุ่งหวังผลประโยชน์ทางธุรกิจ (Profit increasing)

ผู้วิจัยมีทัศนะว่า การพอกเขียวเป็นประเด็นใหม่สำหรับประเทศไทย และยังไม่มีกฎหมายการควบคุมการพอกเขียวโดยเฉพาะ ปัจจุบันยังไม่พบการกระทำความผิดเกี่ยวกับการพอกเขียวของนิติบุคคล แต่พบการกระทำความผิดในรูปแบบอื่น เช่น ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 การโฆษณาเกินจริง ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 และ 343 ความผิดฐานฉ้อโกงและการฉ้อโกงประชาชน และพฤติกรรมอื่นในลักษณะการบิดเบือนข้อมูล การแจ้งข้อมูลไม่ครบถ้วน การหลอกลวงและเสนอข้อมูลผิด การฉ้อฉลปกปิดความจริง การบิดเบือนข้อมูลและการร่วมกันปกปิดความจริง การให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ รวมทั้งความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น

ซึ่งหากภาคธุรกิจองค์กรใดถูกฟ้องร้องในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม หรือการฟอกเขียวจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของบริษัท และเกิดความไม่เชื่อมั่นในการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและทางวิชาการ 3 ลักษณะ คือ 1) พัฒนาการองค์ความรู้การฟอกเขียว ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ (Economic) สังคม (Social) ระบบนิเวศ (Ecological) และสิ่งแวดล้อม (Environmental) 2) พัฒนาการองค์ความรู้ความยุติธรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental justice) ด้วยปรัชญาอาชญาวิทยา โดยมีหลักการสำคัญในการใช้กฎหมายป้องกันและควบคุมอาชญากรรม (Law) ต้องพิจารณาร่วมกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental crime) ที่เป็นการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติหรือเป็นการทำลายธรรมชาติทางตรง อาชญากรรมที่กระทำโดยบริษัท (Corporate crime) เป็นการฟอกเขียวโดยเจตนา เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางธุรกิจ ได้แก่ ผลกำไร อำนาจการเมือง และจุดยืนทางสังคม อาชญากรรมคอปกขาว (White collar crime) ที่เกี่ยวข้องกับผู้มีสถานภาพทางสังคม หรือผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หรืออำนาจอาศัยโอกาสหลีกเลี่ยงกฎหมายหรืออาศัยช่องว่างทางกฎหมายและดำเนินกิจกรรมที่เข้าข่ายฟอกเขียว และอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (Economic crime) ที่มีความเกี่ยวข้องกับการหลอกลวงผู้บริโภคและการฉ้อโกงประชาชน และ 3) การวิพากษ์ทางสังคม นับเป็นเรื่องที่ดีที่สังคมไทยมีการตั้งคำถามการฟอกเขียวในภาคส่วนต่างๆ ที่จะสร้างความตระหนักรู้ของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อมและการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) เพื่อสร้างแนวทางป้องกันอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเขียว ซึ่งจะนำไปสู่การแสวงหาหนทางในการแก้ไขปัญหาการฟอกเขียวต่อไป

ประเภทของการฟอกเขียว

การทบทวนวรรณกรรมประเภทการฟอกเขียวของ Terrachoice (2007) บริษัทที่ปรึกษาด้านผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมได้อธิบายลักษณะของการฟอกเขียวว่า จากศึกษาผลิตภัณฑ์ที่บรรจุในชั้นวางบนห้างสรรพสินค้าในตลาดประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา จำนวน 1,018 ชนิด และมีการโฆษณาด้วยกลยุทธ์สีเขียว จำนวน 1,753 ข้อกล่าวอ้าง พบว่า สินค้าเหล่านี้มีเพียงชนิดเดียวเท่านั้นที่ไม่ได้อ้างว่า เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือชักจูงให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด(สฤณี อาชวานันทกุล, 2553) Terrachoice (2010) ได้สรุปลักษณะของการฟอกเขียวด้วยบาป 7 ประการ ดังนี้

1. บาปการปิดบังข้อมูลที่มีผลต่อการตัดสินใจ (Sin of the hidden trade-offs) เป็นการอ้างว่า สินค้าของตนเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักเกณฑ์เพื่อชั่งน้ำหนักระหว่างข้อดีและข้อเสียของผลิตภัณฑ์ เช่น ค.ศ.2010 บริษัทแห่งหนึ่งให้คำมั่นว่า “จะผลิตน้ำมันปาล์มที่ไม่ทำลายป่าไม่ภายใน 10 ปี” เป็นสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม บริษัทนี้มีซัพพลายเออร์น้ำมันปาล์ม 1,735 ราย จาก 24 ประเทศ โรงงานส่วนใหญ่จดทะเบียนในประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย คิดเป็น 90% ของการผลิตน้ำมันปาล์มทั่วโลก ในขณะที่มีการรายงานว่า มีการตัดไม้ทำลายป่ามากกว่า 1,000 ครั้งต่อวัน โดยพิจารณาจากพื้นที่ระยะ 50 กิโลเมตรจากโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม อีกทั้งมีความเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งเรื่องที่ดิน การละเมิดสิทธิมนุษยชน และปัญหามลพิษ (Rainforest Rescue, 2020)

2. บาปของการไม่มีหลักฐาน (Sin of no proof) เป็นการอ้างว่า สินค้าของตนเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยไม่มีเอกสารหลักฐานที่ยืนยัน หรือขาดใบรับรอง หรือขาดข้อมูลสนับสนุนที่คนทั่วไปสามารถตรวจสอบได้ ตัวอย่างหนึ่ง

คือการอ้างว่า ผลิตรภัณฑ์บางส่วนมาจากวัตถุดิบที่มีการนำกลับมาใช้แล้วจากผู้บริโภค (Recycle) โดยไม่ให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดที่สนับสนุน

3. บาปของข้อมูลคลุมเครือ (Sin of vagueness) การใช้คำอ้างที่กว้างและคลุมเครือเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจผิด คำพูดคลุมเครือจนทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดหรือสับสน ในคำว่า ธรรมชาติทั้งหมด (All-natural) ความยั่งยืน (Sustainability) สีเขียว (Green) เพื่อบ้างถึงผลิตรภัณฑ์หรือบริการ เช่น บริษัทแห่งหนึ่งเป็นตัวอย่างแบรนด์ที่ยั่งยืน (Sustainable brand) ซึ่งอาจมีหลักฐานไม่เพียงพอสำหรับการพิสูจน์ว่าเป็นองค์กรที่ยั่งยืนที่สมบูรณ์ เป็นต้น

4. บาปของข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง (Sin of irrelevance) การอ้างสิ่งที่เป็นความจริงแต่ไม่มีความเกี่ยวข้อง หรือชี้ทำให้เกิดการเข้าใจในประเด็นที่ผิด และไม่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริโภค เช่น การกล่าวอ้างถึงผลิตรภัณฑ์ปราศจากสารคาร์โรฟลูออโรคาร์บอน (Chlorofluorocarbons: CFCs) ซึ่งในความจริง CFCs ถูกห้ามใช้ใน ค.ศ.1987 โดยพิธีสารมอนทรีออล (Montreal Protocol on Substances That Deplete the Ozone Layer) มากกว่า 30 ปีแล้ว ปัจจุบันยังคงมีผลิตรภัณฑ์ที่โฆษณาว่า "ปลอดสาร CFCs" เพื่อแสดงให้เห็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การกระทำลักษณะนี้อาจดูเหมือนไม่เสียหาย แต่เป็นการสร้างภาพลักษณ์ความประทับใจว่าผลิตรภัณฑ์นั้นดีกว่าผลิตรภัณฑ์คู่แข่ง เป็นต้น

5. บาปของการเปรียบเทียบเท็จหรือการกล่าวอ้าง (Spurious comparisons or Simple False) การเปรียบเทียบเท็จหรือ Lesser of two evils เป็นการอ้างว่า สินค้าของตนนั้นเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าสินค้าชนิดเดียวกันในท้องตลาด ได้แก่ บุหรี่ออร์แกนิก (Organic cigarette) รถสปอร์ตประหยัดน้ำมัน (Fuel-efficient SUV) ตัวอย่างเช่น ค.ศ.2020 บริษัทแห่งหนึ่งกล่าวอ้าง “เนื้อวัวลดก๊าซมีเทน (Reduced methane beef)” เป็นการโฆษณาว่า การเปลี่ยน

อาหารของวัวทำให้ปริมาณก๊าซมีเทนที่ถูกปล่อยลดลงถึง 33% ซึ่งนักสิ่งแวดล้อมได้ชี้ให้เห็นว่า ในการลดการปล่อยก๊าซมีเทนในการผลิตมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย แต่กระบวนการผลิตทั้งหมดมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับที่รุนแรง เป็นต้น (Greenbusinessbureau, 2021)

6. บาปของข้อมูลที่เป็นเท็จหรือการหลอกลวง (Sin of fibbing) เป็นการกล่าวอ้างว่าได้รับการสนับสนุนจากสิ่งแวดล้อมหรือมาตรฐานสากลที่ไม่เป็นความจริง ตัวอย่างที่พบมากที่สุด คือ การกล่าวอ้างว่าได้รับการรับรองหรือจดทะเบียนจากฉลากประหยัดพลังงานเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Energy star) เป็นต้น

7. บาปของการใช้ใบอนุญาตปลอม/ใบรับรองปลอม (Sin of worshipping false label) เป็นการใช้คำ (Words) หรือภาพ (Images) หรือใบอนุญาตปลอม/ใบรับรองปลอมจากองค์กรภายนอกที่เชื่อถือได้ โดยที่เอกสารรับรองนั้นอาจไม่มีอยู่จริง เพื่อสร้างความมั่นใจในการรับรองต่อผู้บริโภค (Terrachoice, 2010)

การศึกษาของ Terrachoice (2007) พบว่า การพอกเพียวมี่ลักษณะเป็นการปิดบังข้อมูลที่มีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด (Hidden trade-off) คิดเป็นร้อยละ 57 รองลงมาคือ ข้อมูลคลุมเครือ (Vagueness) ร้อยละ 26 ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง (Irrelevance) ร้อยละ 11 การเปรียบเทียบเท็จหรือการกล่าวอ้าง (Spurious comparisons or simple false) และน้อยที่สุดคือ ข้อมูลที่เป็นเท็จหรือการหลอกลวง (Fibbing) ร้อยละ 1 ต่อมาการศึกษา Terrachoice (2010) พบว่าผลิตภัณฑ์สีเขียวเพิ่มขึ้นร้อยละ 73 สะท้อนว่าปัญหาเรื่องการพอกเพียวยังคงทวีความรุนแรงมากขึ้น และยังคงเป็นปัญหาสำคัญในการประกอบธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยพบว่าผลิตภัณฑ์เข้าข่ายพอกเพียวกว่าร้อยละ 95 จากการกล่าวอ้าง 7 บาปที่กล่าวมาข้างต้น

ผู้วิจัยมีทัศนะว่า การฟอกเขียวในบริษัทอาจเป็นพฤติกรรมของธุรกิจองค์กรที่อาจเกิดขึ้น 3 กรณีคือ 1) เจตนาหรือมีความตั้งใจ 2) ความประมาทหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และ 3) ไม่เจตนาหรือไม่ตั้งใจ โดยการกระทำเหล่านั้นล้วนทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสน ไม่แน่ใจ ไม่ไว้วางใจ และไม่เชื่อมั่นต่อสินค้าหรือองค์กร ในขณะเดียวกันทำให้ผู้บริโภคที่ตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมยินดีจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการ เนื่องจากบริษัทได้กล่าวอ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเกินความจริงหรือการอ้างแค่บางส่วน หรือเป็นการโกหกหรือบิดเบ่งข้อมูล การวิเคราะห์พฤติการณ์ดังกล่าวผ่านมุมมองอาชญาวิทยาจึงกล่าวได้ว่า เป็นการกระทำความผิดที่เข้าข่ายการหลอกลวงผู้บริโภค การฉ้อโกง และการฉ้อโกงประชาชน ที่จัดอยู่ในประเภทอาชญากรรมที่กระทำโดยบริษัท (Cooperate crime) อาชญากรรมคอปกขาว (White collar crime) และอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (Economic crime) ที่เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติในความผิดอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental crime) ซึ่งปรากฏในตัวอย่างกรณีศึกษาด้านการฟอกเขียวดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

กรณีศึกษาการฟอกเขียว ระหว่าง ค.ศ.2020-2022

กรณีศึกษา	ประเทศ	ค.ศ.	ประเภทการฟอกเขียว	ผู้เรียกร้อง	ลักษณะการกล่าวอ้าง
Keurig	แคนาดา	2022	ทำให้เข้าใจผิดเกี่ยวกับการรีไซเคิล (Misleading recycling claims)	The Competition Bureau	Keurig ทำให้ผู้บริโภคชาวแคนาดาเชื่อว่าสามารถรีไซเคิลแคปซูลกาแฟได้ โดยสามารถทำกาแฟและทิ้งในถังขยะรีไซเคิลได้ ทำให้เมือง Toronto มีแคปซูลกาแฟกว่า 90 ตัน ทำให้ Keurig ถูกปรับเป็นจำนวนเงิน 3 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐ และถูกสั่งให้เปลี่ยนคำกล่าวอ้างเกี่ยวกับการรีไซเคิลที่ทำให้เข้าใจผิด
HSBC	สหราชอาณาจักร	2022	ทำให้เข้าใจผิดเกี่ยวกับการโฆษณา ด้านสภาพภูมิอากาศ (Misleading climate ads)	Advertising Standards Authority (ASA)	ธนาคาร HSBC จัดอยู่ในอันดับที่ 13 ในการจัดหาเชื้อเพลิงฟอสซิลในสหราชอาณาจักร และให้เงินทุนแก่อุตสาหกรรมที่มีปล่อยคาร์บอนสูง เช่น การขุดถ่านหิน จึงมีข้อเรียกร้องให้ธนาคารหยุดการโฆษณาดังกล่าว

กรณีศึกษา	ประเทศ	ค.ศ.	ประเภทการฟอกเขียว	ผู้เรียกร้อง	ลักษณะการกล่าวอ้าง
H & M	สหราชอาณาจักร	2021	กล่าวอ้างนโยบายแฟชั่นที่ยั่งยืน (Insincere sustainable fashion claims)	Changing Markets Foundation	อุตสาหกรรม Fast Fashion ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการเรียกร้องให้ตรวจสอบการอ้างถึงความยั่งยืนของ H&M พบว่า 60% ของการกล่าวอ้างนั้นทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด และพบว่า 96% เป็นการอ้างสิทธิที่ไม่สามารถทำได้
IKEA	สวีเดน ยูเครน	2020	การลักลอบตัดไม้ที่ผิดกฎหมาย (Accredited illegal logging)	Earthsight	IKEA บริษัทเฟอร์นิเจอร์รายใหญ่ของโลก มีการใช้ไม้เพิ่มขึ้นในทศวรรษที่ผ่านมา พบว่า IKEA ผลิตเก้าอี้ไม้โดยใช้ไม้ที่ได้มาอย่างผิดกฎหมายจากป่าในเขต Carpathian ประเทศยูเครน ซึ่งเป็นพื้นที่ของสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ เช่น หมี ลิง หมาป่า วัว และกระทิง

กรณีศึกษา	ประเทศ	ค.ศ.	ประเภทการฟอกเขียว	ผู้เรียกร้อง	ลักษณะการกล่าวอ้าง
Ryanair	สหราชอาณาจักร	2020	กล่าวอ้างการปล่อยมลพิษต่ำ (False low-emissions claims)	Advertising Standards Authority (ASA)	Ryanair ประกาศต่อสาธารณชนว่าเป็นสายการบินปล่อยมลพิษต่ำที่สุดของยุโรป ต่อมา ASA ได้ออกมาห้ามโฆษณาดังกล่าวเนื่องจากธุรกิจการบินเกี่ยวข้องต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง

ที่มา: ดัดแปลงจาก Akepa, 2021

ตารางที่ 1 กรณีศึกษาการฟอกเขียวระหว่าง ค.ศ.2020-2022 ได้แก่ การดำเนินธุรกิจของ Keurig, HSBC, H&M, IKEA และ Ryanair เป็นตัวอย่างของการพยายามแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยความพยายามเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เป็นจริงด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น การทำให้เข้าใจผิดเกี่ยวกับการรีไซเคิล (Misleading recycling claims) การทำให้เข้าใจผิดเกี่ยวกับการโฆษณาด้านสภาพภูมิอากาศ (Misleading climate ads) การกล่าวอ้างนโยบายแฟชั่นที่ยั่งยืน (Insincere sustainable fashion claims) การลักลอบตัดไม้ที่ผิดกฎหมาย (Accredited illegal logging) และกล่าวอ้างการปล่อยมลพิษต่ำ (False low-emissions claims) ที่ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการฟอกเขียว กล่าวได้ว่า พฤติกรรมที่ไม่เป็นอันตราย (Harmless) ที่ถูกกลະเลຍอาจสร้างอันตรายและความรุนแรงมากกว่าก็เป็นได้ อย่างไรก็ตามหากภาคธุรกิจองค์กรที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจก เช่น ธุรกิจพลังงาน การเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การขนส่ง

ถ้าหากยังไม่มีมาตรการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือดำเนินธุรกิจที่เข้าข่ายการฟอกเขียว อาจเป็นภัยต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ชีวิตมนุษย์ สังคม ความสมดุลของธรรมชาติ ความเสถียรภาพทางการเมือง ความก้าวหน้าในการลดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว และภาวะโลกร้อนในอนาคต

สำหรับการป้องกันการฟอกเขียวนั้น ควรมีการกำหนดมาตรฐานในการโฆษณาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เช่น บริษัทควรเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใสในการโฆษณาและแสดงหลักฐานที่ชัดเจนในการกล่าวอ้าง บริษัทเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับอุปทานของบริษัท ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมด้วยความโปร่งใส นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรวบรวมข้อมูลด้านการฟอกเขียวเพื่อให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนร่วมตรวจสอบกิจกรรมที่เข้าข่ายฟอกเขียว และสร้างความตระหนักในเรื่องความยั่งยืนในการสนับสนุนธุรกิจให้ดำเนินกิจกรรมอย่างถูกต้องและเป็นธรรมต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ผู้วิจัยมีทัศนะว่า การฟอกเขียวในประเทศไทยยังคงเป็นเรื่องใหม่ที่มีความซับซ้อน แม้ว่ายังไม่ปรากฏกรณีฟอกเขียวในประเทศไทยเนื่องจากยังไม่มีกฎหมายเป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ตาม การฟอกเขียวถือเป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอาชญาวิทยาสีเขียว โดยพิจารณาว่ามีความเกี่ยวข้องกับการเกิดอาชญากรรมรูปแบบใหม่และส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่ภัยคุกคามด้านอาชญากรรมที่กระทำโดยบริษัท อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม และอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ บทความฉบับนี้จึงมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการด้านการฟอกเขียวผ่านมุมมองอาชญาวิทยา เพื่อสร้างความตระหนักรู้ด้านการป้องกันอาชญากรรม และเพื่อเป็นแนวทางให้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีมาตรการในการกำกับและตรวจสอบการฟอกเขียวขององค์กร เนื่องจากเป็นเรื่องที่มี

ความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาระดับนานาชาติ นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการประชาสัมพันธ์เรื่องการพอกเขียวแก่ประชาชน ในขณะที่ประชาชนในฐานะของผู้บริโภคต้องมีความเข้าใจและต้องศึกษาข้อมูลให้ดีกว่าก่อนการลงทุน การอุปโภค การบริโภคสินค้าหรือบริการนั้น สิ่งสำคัญคือ การรู้เท่าทันการพอกเขียวที่เป็นกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อมิให้สูญเสียทรัพย์สินตามวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อไม่สร้างผลกระทบที่สร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน ระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต่อไป

ผลกระทบของการพอกเขียว

ผลกระทบของการพอกเขียวส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง เนื่องจากมนุษย์ไม่ได้มีมาตรการในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญต่อการเกิดภาวะโลกร้อน (Global warming) ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) และส่งผลกระทบย้อนกลับสู่มนุษย์ในรูปแบบต่างๆ คือ สภาพอากาศที่รุนแรงสุดขีด (Extreme weather) หรือรูปแบบภัยพิบัติธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วมที่รุนแรง คลื่นพายุฝนกรด ไฟไหม้ป่าที่รุนแรง การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ มลพิษอากาศ ภัยแล้ง การขาดแคลนน้ำ คลื่นความร้อน ในขณะเดียวกันส่งผลกระทบทางอ้อม ได้แก่ ปัญหาสุขภาพจากการเจ็บป่วยจากการเกิดโรคระบาดใหม่ ปัญหาความมั่นคงทางอาหารและน้ำเนื่องจากผลผลิตทางอาหารลดลง เช่น ใน พ.ศ. 2543 - 2562 ประเทศไทยประสบภัยแล้งที่ยาวนานและปริมาณน้ำในเขื่อนลดลงกว่า 33% ความเสียหายทางเศรษฐกิจกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คิดเป็น 0.82% ของ GDP ซึ่งเป็นอันดับ 9 ของโลก ที่รัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติธรรมชาติ

มูลค่ากว่า 4.6 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ รวมถึงการซ่อมแซมบ้านเรือน โรงเรียน ถนน และโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ด้านสุขภาพอนามัยและการเจ็บป่วยของประชาชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาวะทางการเงินและระบบเศรษฐกิจของประเทศใน ภาวะการประสพภัยพิบัติ อาจนำไปสู่ความกดดันทางสังคม เศรษฐกิจตกต่ำ ภาวะการตกงาน ประชาชนไร้บ้าน และนำไปสู่การก่ออาชญากรรม

ประการแรก การเกิดภัยคุกคามรูปแบบใหม่ การพอกเขี้ยวจึงส่งผลกระทบเชิงลบต่อกระบวนการยุติธรรมโดยตรง เนื่องจากการละเมิดต่อผู้บริโภค ด้วยการหลอกลวงผ่านการโฆษณาและทำให้เข้าใจผิด การฉ้อโกง และการฉ้อโกงประชาชนทำให้ผู้บริโภคต้องสูญเสียทรัพย์สินในการอุปโภคหรือบริโภค สินค้าที่ไม่ได้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งถ้าหากภาคธุรกิจพอกเขี้ยวอาจมีการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น เช่น การปลอมแปลงเอกสาร การสร้างข้อมูลเท็จ การใช้ใบอนุญาตปลอม และการกระทำอันไม่เป็นธรรมในการซื้อขาย เป็นต้น

ประการที่สอง เกิดภัยพิบัติที่รุนแรง ข้อมูลจากรายงานเรื่อง The Human Cost of Weather related disasters รวบรวมข้อมูลด้านความเสียหายด้านภัยพิบัติ โดย the Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED) และ Emergency Events Database (EM-DAT) และสำนักงานลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติแห่งสหประชาชาติ (UNISDR) อธิบายว่า ระหว่าง ค.ศ.1995 - 2015 มีการบันทึกที่เกี่ยวกับสภาพอากาศกว่า 6,457 ครั้ง มีความเสียหายต่อชีวิตมนุษย์ จำนวน 606,000 ราย รวมถึงผู้ได้รับผลกระทบกว่า 4,000 ล้านคน โดยเฉลี่ยแล้ว 205 ล้านคน ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ สอดคล้องในรายงาน IPCC ฉบับที่ 4 (AR4) การคาดการณ์ทวีปที่อาจได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติที่รุนแรงที่สุด คือ ทวีปแอฟริกา ทวีปเอเชีย ทวีป

ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ทวีปยุโรป ทวีปลาตินอเมริกา ทวีปอเมริกาเหนือ ภูมิภาคทั่วโลก และหมู่เกาะขนาดเล็ก ตามลำดับ (IPCC, 2558) กล่าวได้ว่า การพอกเขี้ยวมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ สิ่งมีชีวิต ธรรมชาติ และระบบนิเวศ รวมทั้งได้รับภัยอันตรายจากภัยพิบัติธรรมชาติร่วมกันระหว่างทวีป

ประการที่สาม ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศภาคีตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากหากมีธุรกิจที่พอกเขี้ยวจำนวนมาก การดำเนินกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจะไม่เกิดขึ้น การบรรเทาปัญหาและผลกระทบเรื่องโลกร้อนจะไม่ได้รับการแก้ไขด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ข้อตกลงจึงไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามพันธกรณี การพอกเขี้ยวจึงเป็นการทำลายความก้าวหน้าในการลดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการบรรเทาผลกระทบของภัยพิบัติที่รุนแรงที่กล่าวมาข้างต้น

ประการสุดท้าย ความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจลดลง สำหรับภาคธุรกิจที่พอกเขี้ยวจะส่งผลต่อความเชื่อมั่นของตลาดโดยตรง จากการทำให้สาธารณชนเข้าใจผิดที่ทำให้เชื่อว่า บริษัทดำเนินธุรกิจควบคู่กับการปกป้องสิ่งแวดล้อม ในขณะที่การพอกเขี้ยวยังส่งต่อความไม่เป็นธรรมทางการค้า เนื่องจากธุรกิจที่พอกเขี้ยวมักดำเนินการเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจและลดค่าใช้จ่าย แต่ธุรกิจที่ความตั้งใจดำเนินกิจกรรมเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต้องมีต้นทุนและงบประมาณเพิ่มขึ้น อาทิ การพัฒนานวัตกรรมสมัยใหม่ การพัฒนาทรัพยากรและบุคลากร จึงสูญเสียโอกาสทางธุรกิจ กล่าวได้

ว่า บริษัทที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจะเสียเปรียบบริษัทฟอกเขียว ด้านการตลาด ด้านงบประมาณที่เพิ่มสูงขึ้น ด้านทรัพยากร ด้านบุคลากร เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผลกระทบของการฟอกเขียวส่งผลกระทบทางตรงต่อสิ่งแวดล้อม และส่งผลกระทบต่อสังคม และระบบเศรษฐกิจ ทั้งนี้ กิจกรรมของตลาดมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้บริโภคให้ความสำคัญและคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อาจนำไปสู่การขึ้นทางสังคมในการอุปโภคบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หากรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีมาตรการในการกำกับและตรวจสอบเรื่องการฟอกเขียว อาจทำให้ธุรกิจองค์กรมีโอกาสใช้กลยุทธ์ฟอกเขียวทำการตลาดมากขึ้น จึงควรมีแนวทางที่เหมาะสมป้องกันการฟอกเขียว เพื่อสร้างความยุติธรรมของสังคม ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม เพื่อมิให้กระทบต่อความสงบเรียบร้อย บ้านเมือง สังคม เศรษฐกิจ และศีลธรรมอันดีของประชาชนต่อไป

การวิเคราะห์การฟอกเขียวผ่านมุมมองอาชญาวิทยา

ศตวรรษที่ 19 มีการศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรมที่ครอบคลุมไปถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ อวกาศ อากาศ น้ำ ดิน พืช และสัตว์ป่า เช่นเดียวกับนักสังคมวิทยาศึกษาอาชญากรรมและการกระทำ ความผิด นักสังคมวิทยาพยายามรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเป็นเหตุเป็นผล เพื่ออธิบายปัจจัยสาเหตุที่เป็นส่วนสนับสนุนและอธิบายการกระทำ ความผิดของสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเป็นการเปลี่ยนมุมมองว่าสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำ ดังนั้น การฟอกเขียวเป็นการกระทำโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่กระทำการใดๆ อันเป็นการขัดแย้งกฎหมายสิ่งแวดล้อม จึงเป็นการกระทำความผิดภายใต้ “อาชญากรรม

สิ่งแวดล้อม” ที่เกิดควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

การฟอกเขียวเป็นแนวคิดหนึ่งจัดอยู่ในประเภทอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ในฐานะความผิดเพราะกฎหมายห้าม (Mala prohibita) ที่บัญญัติขึ้นโดยรัฐสภา (Statute) เพื่อรักษาความสงบของสิ่งแวดล้อม บ้านเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งต่อมาสหประชาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญและวิกฤตการณ์ของสิ่งแวดล้อมโลก และจัดทำข้อตกลงที่จะร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลนานาชาติที่จะช่วยกันป้องกันสิ่งแวดล้อมโลก จึงเป็นที่มาของการบัญญัติกฎหมายสิ่งแวดล้อมทั่วโลก (Environmental law) เป็นกฎหมายประเภทหนึ่งที่บัญญัติขึ้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เนื้อหาครอบคลุมการป้องกันและเยียวยาความเสื่อมโทรมแห่งสุขภาพทั้งของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ โดยคาบเกี่ยวกับกฎหมายจารีตประเพณี สนธิสัญญา ข้อตกลง พันธกรณี กฎระเบียบ และนโยบาย

ในขณะที่แนวคิดร่วมสมัยสาขาหนึ่งที่เรียกว่า **อาชญาวิทยาสิ่งแวดล้อม** (Environmental crime) จากแนวคิดที่ต่างกัน มีนักวิชาการกำหนดความหมายและขอบเขตที่แตกต่างกัน เช่น

- ความผิดทางสิ่งแวดล้อม (Environmental crime)
- ความผิดทางอาญาของสิ่งแวดล้อม (Environmental criminality)
- ความผิดทางอาญาของการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Criminality of environmental protection)
- อาชญากรรมของสิ่งแวดล้อม (Criminality of the environment)
- อาชญากรรมสีเขียว (Green crimes)
- อาชญากรรมต่อสิ่งแวดล้อม (Crimes against the environment)

- อาชญากรรมฆ่าล้างสิ่งแวดล้อม (Ecocide)

-ไม่ว่าจะมี “คำนิยาม” ที่แตกต่างกัน แต่หัวใจหลักสำคัญของอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม คือ การแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยมีนักวิชาการ Lynch (1990) บัญญัติคำว่า Green criminology หรืออาชญาวิทยาสีเขียว เป็นการศึกษาอาชญากรรมที่กระทำต่อมนุษยชาติผ่านการทำลายสิ่งแวดล้อม หรืออาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ซึ่งต่อมานักวิชาการได้ต่อยอดองค์ความรู้ของอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม Beirne & South (2007) อธิบายคำว่าอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม หมายถึง การศึกษาเกี่ยวข้องกับอันตรายต่อมนุษยชาติ อันตรายต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการศึกษาเชิงพื้นที่ และอันตรายต่อสัตว์ ซึ่งกระทำโดยสถาบันทางสังคม (เช่น รัฐบาล บริษัทข้ามชาติ และเครื่องมือทางทหาร) และอันตรายต่อประชาชนทั่วไปด้วย (Beirne & South, 2007) เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง แต่กลับก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และวิถีของมนุษย์ (UNEP, 2016) กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ ที่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสภาพแวดล้อมส่วนรวม รวมถึงการกระทำที่ก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายแก่ธรรมชาติและการทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้ทรุดโทรม เสื่อมลงเองของธรรมชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสภาพแวดล้อมใกล้เคียง (สมุนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง, 2561)

ศตวรรษที่ 20 การฟอกเขียวเป็นเครื่องมือสร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม กระทำผ่านสถาบันทางสังคมและสื่อกระแสหลักด้วยวิธีการตลาด การโฆษณา การสร้างวาทกรรมสาธารณะ และการประชาสัมพันธ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อวิเคราะห์การฟอกเขียวผ่านมุมมองอาชญาวิทยาจัดอยู่ในประเภท “อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ” เป็นการกระทำโดยบุคคลหรือนิติ

บุคคลที่มุ่งหวังผลประโยชน์ด้วยวิธีการทำให้ผู้บริโภครู้เข้าใจผิดจากการโฆษณา กล่าวอ้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การกระทำความผิดฐาน การหลอกลวงผู้บริโภค การฉ้อโกง และการฉ้อโกงประชาชน และความผิดรูปแบบอื่นๆ เช่น การปลอมแปลงเอกสาร การสร้างข้อมูลเท็จ การใช้ใบอนุญาตปลอม และการกระทำอันไม่เป็นธรรมในการซื้อขาย เป็นต้น อีกทั้งยังจัดอยู่ในประเภท “อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม” เนื่องจากเป็นการกระทำของมนุษย์ที่มุ่งทำลายสิ่งแวดล้อมโดยตรง และแสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติด้วยการกล่าวอ้างถึง สิ่งแวดล้อม อวกาศ อากาศ น้ำ ดิน พืช และสัตว์ป่า

ประการต่อมา ผู้กระทำความผิดฟอกเขียว แบ่งเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ

- 1) บุคคลธรรมดา มีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรคอปกขาว (White collar crimes) มีการกระทำความผิดทางอาญา โดยบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีสถานะภาพทางสังคมในสาขาอาชีพต่างๆ โดยใช้ความสัมพันธ์ทางอาชีพเหล่านั้นกระทำความผิดเพื่อผลประโยชน์ (Sutherland, 1961) และอาจมีการรวมกลุ่มมากกว่า 3 คนขึ้นไป เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกับนิติบุคคล และ
- 2) สำหรับนิติบุคคล มีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่กระทำโดยบริษัท (Corporate crime) ดำเนินกิจกรรมฟอกเขียวและมุ่งหวังผลประโยชน์ในทางการเงินหรือทรัพย์สิน โดยใช้วิธีการวางแผนอย่างซับซ้อนและใช้เทคโนโลยีขั้นสูงเป็นส่วนสนับสนุนการกระทำความผิด ที่จัดอยู่ในประเภท อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หมายถึง การกระทำความผิดต่อกฎหมายหรือแผ่ร่นการกระทำผิดกฎหมายไว้ในกิจการที่ถูกต้อง โดยมีวิธีการปกปิดและพยายามทำลายหลักฐานเพื่อไม่ให้หลักฐานผูกมัดตน มีลักษณะที่ซ่อนเร้นสังเกตเห็นหรือพบความผิดได้ยาก ไม่มีภาพพจน์ที่เขย่าขวัญทำให้ประชาชนไม่มีลักษณะความหวาดกลัว การคุกคาม เป็นอันตรายต่อความผาสุกและสวัสดิภาพของประชาชน (วีระพงษ์

บุญโญภาส, 2547) โดยมีการฝ่าฝืนต่อความเชื่อถือ ความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ สุจริต หรือความระมัดระวังในเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการงาน โดยที่มี ตำแหน่งหน้าที่ซึ่งได้รับการยอมรับและเป็นที่เคารพนับถือหรือมีสถานะทาง สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองสูง เพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน สติ หรือทรัพย์สิน หรือให้ ได้มาซึ่งข้อได้เปรียบหรือผลประโยชน์ไม่ว่าตนเองหรือผู้อื่น (กมล สุปรียสุนทร, 2551) บทความฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า ฟอกเขียวเป็นการประกอบอาชญากรรม มีพฤติการณ์หลอกลวงประชาชน ฉ้อโกง และฉ้อโกงประชาชน อีกทั้งยังเป็นการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ทาง ธุรกิจ ได้แก่ ผลกำไร อำนาจ การเมือง และจุดยืนทางสังคม เป็นต้น

เนื่องจาก ข้อสมมุติฐานของการฟอกเขียวในบทความฉบับนี้ เข้าข่าย ความผิดหลอกลวงผู้บริโภคตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) และความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน กล่าวคือ

มาตรา 271 บัญญัติว่า “ผู้ใดขายของโดยหลอกลวงด้วยประการใดๆ ให้ ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพหรือปริมาณแห่งของนั้นอันเป็นเท็จ ...” โดยสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการกระทำ ดังกล่าว

ซึ่งถ้าหากเป็นการกระทำของนิติบุคคล จึงเกี่ยวข้องกับความผิดฐาน ฉ้อโกง

มาตรา 341 บัญญัติว่า “ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดง ข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดย การหลอกลวงดังว่านั้นได้ไป ซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง...”

และมาตรา 343 บัญญัติว่า “ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 341 ได้กระทำด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งแก่ประชาชน...”

สำหรับวรรณกรรมที่เกี่ยวกับทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเขียว ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีทางด้านอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของการกระทำความผิด กล่าวคือ แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical school) เชื่อว่าผู้กระทำความผิดฟอกเขียวมีเจตจำนงอิสระ (Free will) ในการเลือกการกระทำด้วยความสมัครใจ ทฤษฎีการคิดก่อนกระทำผิด (Rational choice theory) เชื่อว่าผู้กระทำความผิดมีเจตจำนงอิสระในเลือกที่จะฟอกเขียว มีการชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์มากกว่าโทษที่ได้รับ จึงกล้าเสี่ยงที่จะกระทำความผิดและไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือบทลงโทษในกรณีการฟอกเขียวยังไม่มีบทลงโทษที่มีความรุนแรงเพียงพอ หรือไม่มีกฎหมายที่ไม่เข้มงวด ผู้กระทำความผิดฟอกเขียวเห็นว่าสามารถที่จะหลบเลี่ยงบทลงโทษนั้นได้ ทั้งนี้ บุคคลจะตัดสินใจกระทำผิดที่เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเป็นการเฉพาะ (Offender specific) การตัดสินใจจะอาศัยปัจจัยด้านภูมิหลังทางสังคม ด้านประสบการณ์ และเรียนรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมแล้วมาประกอบการตัดสินใจ ประการสุดท้ายเชื่อว่า ผู้กระทำความผิดมีการประมวลผล วางแผน และได้คำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะตามมาหลังการก่ออาชญากรรม ร่วมกับกฎหมายและการลงโทษ หากเชื่อว่ามีโอกาสหลบหลีกกฎหมายและการลงโทษน้อยกว่า จึงตัดสินใจลงมือกระทำความผิด เช่น ภาระการพิสูจน์เรื่องสิ่งแวดล้อมทำได้ยากและคลุมเครือ รัฐไม่มีผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมในการทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน เป็นต้น

แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) อธิบายสาเหตุการกระทำความผิดเกี่ยวกับการฟอกเขียวเชื่อว่า อาชญากรรมเป็นการกระทำที่

อันตรายต่อความสงบสุข และสวัสดิภาพของประชาชน เป็นอุปสรรคในการขัดขวางต่อการพัฒนามนุษย์และสังคม ผู้กระทำความผิดเลือกกระทำใดๆ ที่ขึ้นอยู่กับ การได้รับความพึงพอใจ หรือผลประโยชน์สูงสุด ในกรณีนี้ คือ ทรัพย์สิน ผลกำไรทางธุรกิจ ชื่อเสียงทางบวกด้านสิ่งแวดล้อม อำนาจทางการเมือง อำนาจทางการเมือง และจุดยืนทางสังคม

แนวคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive school) ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่มีส่วนสำคัญต่อการเกิดปรากฏการณ์ฟอกเขียวทั่วโลกในขณะนี้ เกิดจากกระบวนการขัดเกลากฎทางสังคมที่ไม่มีประสิทธิภาพ อาทิ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน (Differential association theory) เชื่อว่า บุคคลจะกระทำความผิดเกิดจากการคบหาสมาคมกับบุคคล พฤติกรรมของอาชญากรเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ การปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร ที่กำหนดทิศทางของแรงจูงใจ แรงขับ เหตุผล และทัศนคติในการกระทำความผิด กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดฟอกเขียวมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มในลักษณะนิติบุคคล เรียนรู้ฝึกฝนเทคนิคเฉพาะทางด้านการสร้างภาพลักษณ์สีเขียว และพยายามทำให้สาธารณชนเชื่อมั่นและมั่นใจผ่านรูปแบบของการตลาด การโฆษณา วาทกรรมสาธารณะ การประชาสัมพันธ์ ผ่านการขึ้นนำสังคมด้านภาพลักษณ์ทางบวกด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่า ผู้กระทำความผิดมีความเชี่ยวชาญด้านการกล่าวอ้างด้านการฟอกเขียวเป็นอย่างดี มีความเชื่อที่โน้มเอียง เห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมาย จากนั้นพยายามใช้วิธีการทางจิตวิทยาทางการตลาดทำให้ผู้บริโภคเชื่อว่า มีการดำเนินธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เป็นจริง

ทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวพุทธ (Buddhist criminology) ที่เชื่อว่า บุคคลจะกระทำความผิดฟอกเขียว ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยทางจิต อธิบายบุคคลที่มีความหลงผิด เป็นคนที่เป็นโรคทางวิญญาณ ไม่อาจยับยั้งจิตใจจาก

ความต้องการ และความโลภด้านทรัพย์สินของผู้อื่น จึงต้องคิดอุบายเพื่อสร้างความชอบธรรมด้วยการกระทำการใดๆ ที่มุ่งหวังผลประโยชน์ทางทรัพย์สินของผู้อื่นที่มีชอบด้วยกฎหมาย สำหรับปัจจัยที่สองคือ ปัจจัยทางสังคม อธิบายบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การคบหาสมาคม 2) ความตกต่ำของเศรษฐกิจหรือความยากจน 3) เหลืออาชญากรรมที่เหมาะสม 4) ความอ่อนแอของสถาบันทางสังคม และ 5) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับการเกิดอาชญากรรม และปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับการเกิดอาชญากรรม มีความเป็นไปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศจากกิจกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งจูงใจ นำไปสู่การเสนอแนวทางการแก้ไขด้วยการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภายใต้กลไกตามมาตรฐานสากล ทำให้เกิดการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และความต้องการสร้างภาพลักษณ์สีเขียวที่นำไปสู่การฟอกเขียว

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

บทความเรื่อง “การฟอกเขียวผ่านมุมมองอาชญาวิทยา” นำเสนอปรากฏการณ์ฟอกเขียวที่เป็นเป็นการขับเคลื่อนทางสังคมในประเด็นทางสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ ปัจจุบันการฟอกเขียวกลายเป็นปัญหาเชิงนโยบายที่ต้องศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ เนื่องจากผลลัพธ์ของการฟอกเขียวส่งผลกระทบทางลบต่อปัจเจกบุคคลและสังคมในระดับมหภาค ได้แก่ 1) ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ 2) ภัยพิบัติที่รุนแรง 3) ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และ 4) ความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจที่ลดลง และวิเคราะห์ผ่านมุมมองอาชญาวิทยาโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีอาชญาวิทยา ประกอบด้วย ทฤษฎีการคิดก่อนกระทำผิด แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม ทฤษฎีการคบหา

สมาคมที่แตกต่างกัน และทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวพุทธ จำแนกการฟอกเขียวอยู่ในประเภทอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม โดยมีผู้กระทำความผิดในลักษณะ 1) อาชญากรคอปกขาวที่เป็นบุคคลธรรมดา (White collar crimes) และ 2) การกระทำโดยบริษัทหรือธุรกิจองค์กรในลักษณะนิติบุคคล (Corporate crime) ลักษณะของการฟอกเขียวเป็นการกระทำที่มีความซับซ้อน ซ่อนเร้น ไม่มีภาพพจน์เขย่าขวัญ ที่เข้าข่ายความผิดหลอกลวง ผู้บริโภคตามกฎหมายอาญา มาตรา 271 ความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา 341 และความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน มาตรา 343 ที่สร้างความกังวลต่อสังคมในประเด็นสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง

ข้อเสนอแนะด้านแนวทางการป้องกันการฟอกเขียวผ่านทฤษฎีอาชญาวิทยาสำนักดั้งเดิม ส่งผลต่อข้อเสนอแนะในการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเขียว เพื่อเป็นการดำรงความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมและป้องกันอาชญากรรม ใช้การลงโทษเป็นเครื่องมือในการป้องกันอาชญากรรมหรือข่มขู่ยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นอีกในอนาคต ในขณะที่สำนักปฏิฐานนิยมส่งผลต่อข้อเสนอแนะแนวทางในความรับผิดชอบขององค์กรต่อสิ่งแวดล้อมในบริบทสังคมไทย แบ่งเป็น 5 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ ต้องมีการศึกษาการฟอกเขียวเพื่อสร้างองค์ความรู้ ประการที่สอง คือ การจัดทำมาตรฐานการทบทวนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น นโยบายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net zero) การซื้อขายคาร์บอนเครดิต (Carbon credit trading) การประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นต์ขององค์กร (Carbon footprint for organization) การเพิ่มพื้นที่สีเขียว (Green space) รวมถึงการลงทุนในโครงการสีเขียว (Green project) กิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมต้องดำเนินงานด้วยความโปร่งใส รวมทั้งกำหนดเกณฑ์ในการกำกับ

ตรวจสอบการโฆษณากล่าวอ้างที่เกี่ยวข้องกับการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ประการที่สาม คือ ควรมีจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจ (Task force) เพื่อทำหน้าที่ในการกำกับตรวจสอบการโฆษณาที่มีประสิทธิภาพ มีความทันสมัย มีความเป็นธรรม และมีความโปร่งใสต่อทุกฝ่ายในการดำเนินงานของภาคธุรกิจองค์กรและภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถตอบสนองปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจทางการเมืองการปกครอง และความสงบเรียบร้อยแก่สังคมด้วย ประการที่สี่ คือ การให้ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชนในฐานะผู้บริโภค ประการที่ห้า คือ การสร้างความตระหนักและจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม โดยทำให้บุคคลมีความเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมควรถูกปกป้องโดยมนุษย์ และการแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมด้วยการพอกเขี้ยวเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการบรรเทาผลกระทบของภาวะโลกร้อน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่นำไปสู่ภัยพิบัติที่รุนแรงในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมล สุปรียสุนทร. (2551). *ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมคอกปูกาวในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. ปริญาปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ.
- วีระพงษ์ บุญโญภาส. (2547). *อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ศุภชัย เจียรวนนท์. (2565). *SDGs Mega Trends 2022*. 20 เมษายน 2566. UN Global Compact Network Thailand. <https://globalcompact-th.com/sdgs/megatrends/2022>

- สถณี อาชวนันทกุล. (2553). *ทุนนิยมมีชีวิต ธุรกิจมีหัวใจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สำนักงานประสานการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. (2558). *บทสรุปรายงาน IPCC ฉบับที่ 5 สำหรับผู้กำหนดนโยบาย*. นนทบุรี: บริษัท ไทภูมิ พับลิชชิง จำกัด.
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง. (2561). *รายงานการวิจัยเรื่องปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สภาวิจัยแห่งชาติ.
- IPCC. (2558). *รายงานประเมินสถานการณ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ฉบับที่ 5 (AR5)*. Retrieved from https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2021/03/Thai_SYR_IPCC_Fifth_Assessment_Report.pdf (ภาษาไทย)
- Aji, H. M., & Sutikno, B. (2015). The Extended Consequence of Greenwashing: Perceived Consumer Skepticism. *International Journal of Business and Information*, 10(4), 434-468.
- Akepa. (2021). *Greenwashing: 11 recent stand-out examples*. Retrieved April 20, 2023, from <https://thesustainableagency.com/blog/greenwashing-examples/>
- Arcreactions. (2016). *Greenwashing-It Started With Your Hotel Towels*. Retrieved April 20, 2023, from <https://arcreactions.com/greenwashing-started-marketing/>

- Becker-Olsen, K., & Potucek, S. (2013). Greenwashing. In Idowu, S.O., Capaldi, N., Zu, L., Gupta, A.D. (eds). *Encyclopedia of Corporate Social Responsibility* (pp. 1318-1323). Springer, Berlin: Heidelberg. DOI: 10.1007/978-3-642-28036-8_104
- Beirne, P., & South, N. (2007). *Issues in Green Criminology: Confronting Harms against Environments, Humanity and Other Animals*. Cullompton, UK: Willan.
- Bloomberg Law. (2020). 'Green-Washing' Lessons for Financial Crime Compliance Programs. Retrieved April 20, 2023, from <https://news.bloomberglaw.com/white-collar-and-criminal-law/insight-green-washing-lessons-for-financial-crime-compliance-programs>
- Broom, D. (2022). *5 ways to tackle greenwashing, according to UN experts*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.weforum.org/agenda/2022/11/greenwashing-stop-report-un-experts/>
- Calculi, C., D'Uggento, A. M., Labarile, A., & Ribecco, N. (2021). Evaluating people's awareness about climate changes and environmental issues: A case study. *Journal of Cleaner Production*, 324, 129244. DOI: 10.1016/j.jclepro.2021.129244

Dahl, R. (2010). Green washing: Do you know what you're buying?.

Environmental Health Perspectives, 118(6).

DOI: 10.1289/ehp.118-a246.

De Freitas Netto, S. V., Sobral, M. F. F., Ribeiro, A. R. B. et al.

(2020). Concepts and forms of greenwashing:

a systematic review. *Environmental Science Europe*, 32(19),

1-12. DOI: 10.1186/s12302-020-0300-3.

Delmas, M. A., & Burbano, V. C. (2011). The Drivers of

Greenwashing. *California Management Review*, 54(1), 64–

87. DOI: 10.1525/cmr.2011.54.1.64.

EPA. (2022). *Sources of Greenhouse Gas Emissions*. Retrieved April

20, 2023. from <https://www.epa.gov/ghgemissions/sources-greenhouse-gas-emissions>

Greenbusinessbureau. (2021). *The Seven Sins of Greenwashing*.

Retrieved April 20, 2023, from

<https://greenbusinessbureau.com/green-practices/the-seven-sins-of-greenwashing/>

Greenpeace. (2022). *Greenwash: what it is and how not to fall for it*.

Retrieved April 20, 2023, from [https://www.greenpeace.](https://www.greenpeace.org.uk/news/what-is-greenwashing/?_ga=2.169688612.40983754.1675841272-1314981023.1657435142)

[org.uk/news/what-is-greenwashing/?_ga=2.169688612.40983754.1675841272-1314981023.1657435142](https://www.greenpeace.org.uk/news/what-is-greenwashing/?_ga=2.169688612.40983754.1675841272-1314981023.1657435142)

- Guterres, A. (2022). *Davos 2023: UN chief urges credible net-zero pledges or risk greenwashing*. Sharm el-Sheikh, Egypt: United Nations. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.un.org/en/climatechange/high-level-expert-group/updates>
- Investopedia. (2023). *What Is Greenwashing? How It Works, Examples, and Statistics*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.investopedia.com/terms/g/greenwashing.asp>
- IPCC. (2007). *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Delhi: Cambridge University Press.
- Joshi, S., & Bajpai, J. (2018). Green Washing: The Darker Shade of Green. *International Journal of Management, IT & Engineering*, 8(5), 25-32.
- Kirkland, K. (1987). Truly concerned? *The Commercial Appeal from Memphis, Tennessee*, p. A9. Retrieved September 20, 2023, from https://www.newspapers.com/image/773454091/?clipping_id=112730022&fcfToken=eyJhbGciOiJIUzI1NiIsInR5cCI6IkpXVCJ9.eyJmcmVlLXZpZXctaWQiOjc3MzQ1NDA5MSwiaWF0IjoxNjc1NTI3MDI2LCJleHAiOiJlE2NzU2MTM0MjZ9.yffVIFpEHMpeR4nwlguCfTnWx3xrdmi8P8o45CNKsBI

- Laufer, W. S. (2003). Social Accountability and Corporate Greenwashing. *Journal of Business Ethics*, 43, 253–261.
DOI: 10.1023/A:1022962719299.
- Lippert, I. (2011). Greenwashing in Kevin W. (Ed.). In *Green Culture: An A-to-Z Guide* (pp.421-430). London: SAGE Publications.
- Lynch, M. J. (1990). The greening of criminology: A perspective for the 1990s. *Critical Criminologist*, 2(3), 3-4.
- Nemes, N., Scanlan, S. J., Smith, P., & Smith, T. (2022). An Integrated Framework to Assess Greenwashing. *Sustainability*, 14(8), 4431. DOI: 10.3390/su14084431.
- Orange, E., & Cohen, A. M. (2010). From eco-friendly to eco-intelligent. *The Futurist*, 44(5), 28-32.
- Peerzadah, S. A., Mufti, S., & Bhat, T. A. (2019). Greenwashing: The Darker Side of Green Marketing. In Gupta, M. (Ed.), *Environmental Education and Social Issues* (pp.43-55). Pune: House of Journals.
- Pimonenko, T., Bilan, Y., Horák, J., Starchenko, L., & Gajda, W. (2020). Green Brand of Companies and Greenwashing under Sustainable Development Goals. *Sustainability*. 12(4), 1679. DOI: 10.3390/su12041679.
- Rainforest, Rescue. (2020). *Palm oil-deforestation for everyday products*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.rainforest-rescue.org/topics/palm-oil/nestle>

- Ream, V. R. (2017). *Big Energy, Environmental Crimes, and Sustainability: An Analysis of How Corporations Frame Environmental Issues amid Criminal Prosecutions*. Master's thesis, Ohio University, Athens, OH.
- Reuters. (2020). *U.S. judge approves transfer of jailed former VW executive to Germany*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.reuters.com/article/us-volkswagen-emissions-idUSKCN24H367>
- Rickards, C. (2022). *A history of greenwashing: how did we get here?*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.countryandtownhouse.com/culture/a-history-of-greenwashing-how-did-we-get-here/>
- Rosenberg, N. (2004). *Innovation and economic growth*. Stanford University. from <https://www.oecd.org/cfe/tourism/34267902.pdf>
- Scientificamerican. (2013). *How Can Consumers Find Out If a Corporation Is "Greenwashing" Environmentally Unsavory Practices?*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.scientificamerican.com/article/greenwashing/>
- Shah, S. (2022). *Pakistan's Flood Losses Deal Crushing Blow to Ailing Economy*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.wsj.com/articles/pakistans-flood-losses-deal-crushing-blow-to-ailing-economy-11663250402>

Sullivan, J. (2009). *Greenwashing' gets his goat*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.recordonline.com/story/news/2009/08/01/greenwashing-gets-his-goat/51926672007/>

Sutherland, E. H. (1961). *White collar crime*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Terrachoice. (2007). *The sins of greenwashing: A Study of Environmental Claims in North American Consumer Markets*. Ontario, Canada: Terrachoice: Environmentak Marketing.

Terrachoice. (2010). *The sins of greenwashing home and family edition*. Ontario, Canada: Terrachoice: Environmentak Marketing.

The Guardian. (2022). *Greta Thunberg to skip 'greenwashing' Cop27 climate summit in Egypt*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.theguardian.com/environment/2022/oct/31/greta-thunberg-to-skip-greenwashing-cop27-climate-summit-in-egypt>

The Louisville Times. (1983,). *Open space is passe, it's parkland now*. The Louisville Times, p. 2. Retrieved August 10, 2023, from <https://www.coloradohistoricnewspapers.org/?a=d&d=LVT19830810-01.2.9&srpos=1&e=-----en-20-LVT-1--img-txIN%7ctxCO%7ctxTA-greenwash-----0----->

- Torelli, R. (2019). Greenwashing and environmental communication: Effects on stakeholders' perceptions. *Business Strategy and the Environment*, 29(2). 407-421.
- U.S. Department of Justice. (2017). *Volkswagen Engineer Sentenced for His Role in Conspiracy to Cheat U.S. Emissions Tests*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.justice.gov/opa/pr/volkswagen-engineer-sentenced-his-role-conspiracy-cheat-us-emissions-tests>
- UN Report. (2022). *Integrity Matters: Net Zero Commitments by Businesses, Financial Institutions, Cities and Regions*. Retrieved April 20, 2023, https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/high-level_expert_group_n7b.pdf
- United Nations Environment Programme. (2016). *The rise of environmental crime: A growing threat to natural resources peace, development, and security*. Retrieved April 20, 2023, from <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/7662>
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2005). *The Human Cost of Weather related disasters 1995-2015*. Retrieved April 20, 2023, from https://www.unisdr.org/files/46796_cop21weatherdisastersreport2015.pdf

- United Nation. (2022). *Secretary-General addresses Net-Zero Expert Group Climate Action*. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2022-04-27/secretary-generals-video-message-the-first-meeting-of-the-high-level-expert-group-net-zero-emissions-commitments-of-non-state-entities>
- Wehr, K. (Ed.). (2011). *Green Culture: An A-to-Z Guide*. London: SAGE Publications. DOI: 10.4135/9781412975711.
- Zimmer, B. (2022). 'Greenwashing': *Painting a Facade of Ecological Concern*. Retrieved April 20, 2023, from https://www.wsj.com/articles/greenwashing-painting-a-facade-of-ecological-concern-11668113593?st=9nj8xgj1ma9d1ww&reflink=desktopwebshare_permalink&fbclid=IwAR1A2FAsqPFk2TIM54g51_iWNkXC6wmAf_PgNHQMrmojUJ3uA349gUTp2E4

การประเมินการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีของ

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว¹

The Capacity Development Evaluation of Women

Occupational Groups of Women and Family

Development Learning Center

Received 28 April 2023

Revised 18 July 2023

Accepted 20 July 2023

เพ็ญประภา ภัทรานุกรม²

Phenprapha Pattaranukrom³

ภูงศ์ เสนานุช⁴

Puchong Senanuch⁵

เล็ก สมบัติ⁶

Lek Sombat⁷

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพ รวมถึงการจัดแบ่งกลุ่มอาชีพสตรีตามระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีของ ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว เพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะเชิง นโยบายเพื่อยกระดับความสามารถกลุ่มอาชีพสตรี ใช้การวิจัยแบบผสมวิธีโดย

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว”

² รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย
E-mail: phenprap@tu.ac.th

³ Associate Professor Dr., Lecturer of Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok, Thailand.

⁴ รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย
E-mail: psenanuch@yahoo.com

⁵ Associate Professor Dr., Lecturer of Faculty of Social Administration, Thammasat University Thailand.

⁶ รองศาสตราจารย์, นักวิจัยอิสระ E-mail: leksombat@yahoo.com

⁷ Associate Professor, Independent Researcher.

การวิจัยเชิงปริมาณใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่เข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพอาชีพกับศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวทั้ง 8 แห่ง รวมทั้งหมด 274 กลุ่ม ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มอาชีพที่เข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพอาชีพกับศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวทั้ง 8 แห่ง จำนวน 32 กลุ่ม และผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์แก่สตรีในการได้รับความรู้และทักษะด้านการอาชีพเพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การอนุรักษ์ ศิลปะภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถสร้างรายได้ให้แก่สตรีและครอบครัวส่งผลให้สตรีมีบทบาทและเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น ครอบครัวมีความอบอุ่นและมีสัมพันธภาพที่ดีซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ผลการประเมินศักยภาพกลุ่มสตรีในชุมชน แบ่งเป็นกลุ่มสตรีที่มีศักยภาพในระดับมาก ปานกลางและน้อย โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาการผลิต การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการจัดสรรผลประโยชน์และกำไรให้แก่สมาชิกอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

คำสำคัญ: การประเมินการพัฒนาศักยภาพ, การฝึกอาชีพสตรีในชุมชน, การพัฒนาสตรีและครอบครัว

Abstract

The objectives of this study aimed to survey and evaluate the operational performance of capacity development of women occupational groups, to classify the women occupational groups

according to their capacity, and to prepare policy recommendations for elevating the capability of the women occupational group, whose most of the members are elderly people. The study was conducted on the basis of quantitative and qualitative study designs. As for the quantitative study, a questionnaire was used as the instrument for collecting data from 274 women occupational groups participating in the training for occupational skills development with 8 Women and Family Development Learning Centers. The qualitative study was conducted using group discussion and interviews with 32 groups and 3 management executives.

The results from the survey and operational performance evaluation of the capacity development of women occupational groups in communities were derived from 3 quality indicators, namely, the occupational training process of women occupational groups in communities, people participating in occupational training in communities, and the trainers themselves. Results of the capacity development of women occupational groups in communities revealed that this process enabled people participating in the training to gain more knowledge and skills, including generating more careers and income, ensured the products of the groups were assigned certified product standards, the preservation of art and local wisdom, strong family relationships, the promotion of women's roles and their self-esteem, and the strengthening of communities. As for capacity

evaluation results of the occupational training program, this data stemmed from 4 main aspects, namely, the context or environment evaluation, input evaluation, process evaluation, and output evaluation, with evaluation results displaying high levels in all aspects. Evaluation results and classification of women occupational groups in communities according to their capacity in 5 aspects found leadership, management and production development to have high levels of capacity while membership and marketing displayed moderate levels of capacity. Factors rendering the groups stable and strong were leadership, group unity, promotion and support from government agencies, working capital, and products carrying strong identity.

Keywords: The capacity development evaluation, Woman occupational training in communities, Women and family development

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทยในศตวรรษที่ 21 ทำให้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Super-aged society) โดยในปี พ.ศ.2565 ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงวัยอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งประชากรผู้สูงอายุมีมากถึง 12,116,199 คน คิดเป็นร้อยละ 18.3 ของประชากรทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วร้อยละ 0.5 ขณะที่ผู้สูงอายุในไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่อัตราการเกิดกลับลดลงและมีอัตราที่ต่ำมาก สถานการณ์เด็กเกิดใหม่ของประเทศไทยขณะนี้ต่ำกว่า 600,000 รายต่อปี และในปี 2565

มีอัตราการเกิดอยู่ที่ร้อยละ 0.18 ซึ่งนับเป็นจำนวนที่น้อยมาก (ระบบสถิติทางการทะเบียน, 2565) ในขณะที่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการทางการแพทย์ ส่งผลให้สตรีมีอายุขัยเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการลดลงของจำนวนประชากรวัยแรงงาน และมีกลุ่มแรงงานที่เป็นผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น จากสถานการณ์ดังกล่าวประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งให้มีการพัฒนาทุนมนุษย์ให้ทันต่อยุคดิจิทัล (Technology disruption) และการปรับวิถีการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ โดยเฉพาะภายหลังสถานการณ์แพร่กระจายของโรคอุบัติใหม่ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) รัฐบาลได้กำหนดกรอบทิศทางของยุทธศาสตร์การพัฒนาศรี เพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ และสร้างสังคมที่เท่าเทียมกัน โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศรีไว้ 5 แนวทาง ได้แก่ 1) ปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคมในประเด็นความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย 2) เสริมพลัง เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตแก่สตรีทุกกลุ่มและทุกระดับ 3) พัฒนาเงื่อนไขและปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาศรีที่มีประสิทธิภาพและเสมอภาค 4) กำหนดมาตรการเฝ้าระวัง จัดปัจจัยเสี่ยงป้องกันคุ้มครองช่วยเหลือและเยียวยา และ 5) สร้างความเข้มแข็งของกลไกและกระบวนการพัฒนาศรี (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2560) กรมกิจการสตรีและครอบครัว (สค.) โดยศูนย์เรียนรู้การพัฒนาศรีและครอบครัว 8 แห่งทั่วประเทศ ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีผ่านการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสตรี ทั้งในสถาบันและในชุมชนให้แก่สตรีและสมาชิกในครอบครัวที่เป็นกลุ่มเปราะบางและประสบปัญหาเศรษฐกิจ รวมถึงได้รับผลกระทบและถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โรคอุบัติใหม่ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นอกจากนี้ยังได้เริ่มจัดตั้งศูนย์บริการแม่เลี้ยงเดี่ยวและครอบครัว

ภายในศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวทั้ง 8 แห่ง เพื่อเป็นต้นแบบการดูแลครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวอย่างเป็นระบบและครบวงจร

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้กำหนดโครงการสำคัญตามแผนแม่บทเฉพาะกิจ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติอันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19 คือ “โครงการพัฒนาทักษะอาชีพแก่สตรีและครอบครัวสู่ความยั่งยืนของสตรีและครอบครัว” โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ คือ การพัฒนาทักษะอาชีพในชุมชน ภายใต้โครงการสร้างชีวิตใหม่ให้สตรีและครอบครัว 104 วัน โครงการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ 110 วัน และโครงการเสริมสร้างโอกาสในการดำเนินธุรกิจแก่สตรี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว รวมถึงสนับสนุนภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงได้กำหนดให้ทำการศึกษาการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มอาชีพสตรี ตลอดจนการพัฒนางานของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว
2. เพื่อประเมินและจัดแบ่งกลุ่มอาชีพสตรีตามระดับศักยภาพ
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อยกระดับความสามารถกลุ่มอาชีพสตรี

วิธีการศึกษา

ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณในการสำรวจและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน การประเมินระดับศักยภาพ หลักสูตรฝึกอบรม และการประเมินระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน และใช้การศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาผลการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชนและการยกระดับศักยภาพของกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลครอบคลุมผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และสมาชิกกลุ่มอาชีพที่เข้าร่วมอบรมพัฒนาทักษะอาชีพกับศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว ตามโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้สตรีและครอบครัว 104 วัน โครงการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ 110 วัน และโครงการเสริมสร้างโอกาสในการดำเนินธุรกิจแก่สตรี ระหว่างปี พ.ศ.2560-2564 ทั้งนี้ได้จัดเก็บข้อมูลตามพื้นที่ปฏิบัติงานของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวใน 4 ภาค ซึ่งในการศึกษาเชิงปริมาณนั้นใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มอาชีพที่เข้าร่วมอบรมอาชีพกับศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว ทั้ง 8 แห่ง รวมทั้งหมด 274 กลุ่ม ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มอาชีพสตรีที่ดำเนินกิจกรรมกับศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวทั้ง 8 แห่งอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดโควตาให้แต่ละ 50 กลุ่ม รวม 400 กลุ่ม แต่ได้รับตอบกลับจำนวน 274 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 68.5 และใช้การวิเคราะห์ผลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ (Statistic Package for Social Science: SPSS) ทั้งนี้แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องหรือค่า IOC (The Index of Item Objective Congruence) เท่ากับ 0.09 ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพใช้แบบสนทนากลุ่ม และแนวสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มอาชีพที่เข้าร่วมอบรมพัฒนาทักษะอาชีพกับศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว ทั้ง 8 แห่ง จำนวน 32 กลุ่ม และผู้ให้

สัมภาษณ์เชิงลึกในระดับผู้บริหารของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 3 คน ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านการฝึกอาชีพของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวโดยตรงในระดับสูงสุด ได้แก่ อธิบดีกรม รองอธิบดี และ ผู้อำนวยการกอง

ผลการวิจัย

“การศึกษาการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีของศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว” มีข้อค้นพบและนำไปสู่ประเด็นในการนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และการอภิปรายผล ดังนี้

1. การประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน

ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย โครงการฝึกอาชีพ 3 ประเภทหลัก คือ โครงการสร้างชีวิตใหม่ให้สตรีและครอบครัว 104 วัน โครงการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ 110 วัน และโครงการเสริมสร้างโอกาสในการดำเนินธุรกิจแก่สตรี โดยกำหนดการประเมินใน 3 ด้าน คือ 1) กระบวนการฝึกอาชีพของกลุ่มสตรีในชุมชน 2) ผู้เข้ารับการฝึกอาชีพในชุมชน และ 3) วิทยากรผู้ฝึกอบรม ผลการศึกษาพบประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1.1 โครงการสร้างชีวิตใหม่ให้สตรีและครอบครัว 104 วัน พบว่าเป็นโครงการที่มีกระบวนการฝึกอบรมอาชีพที่มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากมีการฝึกอบรมอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มสตรีในชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย มีการเปิดโอกาสให้สตรีกลุ่มเป้าหมายได้เสนออาชีพที่จะฝึกอบรมร่วมกันเลือกและตัดสินใจ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน การฝึกอบรมที่ดำเนินการจัดขึ้นในชุมชนของตนเองไม่

ต้องออกไปนอกชุมชน โดยการสนับสนุนจากศูนย์เรียนรู้ฯ ทั้งความรู้ คำแนะนำ การกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน และมีเงินทุนสนับสนุนในระหว่างที่ฝึกอบรม ทำให้การฝึกอบรมอาชีพดังกล่าวสามารถสร้างงานสร้างอาชีพและรายได้ให้กับสตรีได้เมื่อสำเร็จการฝึกอบรมอาชีพ ส่วนผู้เข้ารับการฝึกอาชีพในชุมชนตามโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้สตรีและครอบครัว 104 วัน เป็นกลุ่มสตรีในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการโอกาสในการมีรายได้เพิ่มเพื่อช่วยเหลือตนเองและครอบครัว หรือต้องการมีรายได้พึ่งพาตนเอง รวมถึงต้องการพัฒนาศักยภาพและมีพลังในตนเอง การได้รับความรู้ได้ฝึกทักษะในอาชีพทำให้สตรีเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสุขมากขึ้นเนื่องจากสามารถทำงานมีรายได้ ไม่ต้องออกไปหางานทำภายนอกชุมชนหรือจังหวัด ส่งผลให้ครอบครัวมีความอบอุ่น และชุมชนมีความเข้มแข็ง การคัดเลือกวิทยากรมีความเหมาะสมกับหลักสูตร ทั้งวิทยากรที่ศูนย์เรียนรู้ฯ พิจารณาจัดหาให้ และวิทยากรที่กลุ่มอาชีพสตรีในชุมชนร่วมกันพิจารณาจัดหามาเอง กล่าวคือเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับในชุมชน โดยเฉพาะวิทยากรที่กลุ่มอาชีพสตรีในชุมชนเป็นผู้เสนอเลือกนั้น ส่วนใหญ่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือเป็นผู้ที่ทำงานในด้านนั้นๆ มาอย่างยาวนาน จากรุ่นสู่รุ่น โดยมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกวิทยากรประจำกลุ่มพร้อมกำหนดคุณสมบัติของวิทยากรในแต่ละหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน พร้อมกับมีการประกาศรับสมัครกำหนดวันสัมภาษณ์ ประกาศผล และรายงานตัวเพื่อทำสัญญาจ้าง นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลวิทยากรโดยใช้แบบสอบถามวัดความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และสรุปรายงานความพึงพอใจ เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.2 โครงการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ 110 วัน พบว่า เป็นโครงการที่มีกระบวนการฝึกอบรมที่มีความเหมาะสมเช่นเดียวกัน เหตุผล คือ เป็นโครงการ

ที่ต่อเนื่องจากโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้สตรีและครอบครัว 104 วัน ที่สมาชิกกลุ่มมีความคุ้นเคยกัน มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันมาเป็นช่วงระยะเวลาพอสมควร ทำให้กลุ่มมั่นใจว่ากลุ่มอาชีพจะมีการดำเนินงานได้ต่อเนื่องและเข้มแข็งยิ่งขึ้น และการที่ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว ให้เงินอุดหนุนผ่านผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เป็นการท้าทายให้กลุ่มต้องพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการทั้งการเงิน การสร้างความร่วมมือของสมาชิกกลุ่ม การสร้างความต่อเนื่องของอาชีพที่จะสร้างรายได้ มีตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์มากขึ้น ดังนั้นกลุ่มสตรีที่เข้ารับการอบรมในโครงการนี้จึงเป็นกลุ่มที่มีพื้นฐานความรู้และทักษะจากโครงการสร้างชีวิตใหม่ให้สตรีและครอบครัว 104 วันมาแล้ว สมาชิกกลุ่มจึงยังคงมีความสัมพันธ์กันในกลุ่ม มีประสบการณ์ในการทำงานหรือร่วมบริหารจัดการภายในกลุ่มกันมาบ้างแล้ว จนบางกลุ่มมีความเข้มแข็งและมีผลงานเป็นที่ยอมรับ สามารถจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มได้ตามที่วางแผนไว้ และการได้รับเงินทุนสนับสนุนก็เป็นการต่อยอดการผลิตของกลุ่มที่สำคัญ โดยสมาชิกกลุ่มนำเงินทุนมาใช้ในการดำเนินงานของกลุ่มทั้งการจัดซื้อวัตถุดิบ การซื้ออุปกรณ์เครื่องใช้ในการผลิต ยังทำให้สมาชิกกลุ่มได้มีงานทำมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีคุณภาพชีวิตในชุมชนที่ดีขึ้น กลุ่มที่ผ่านการอบรมตามโครงการนี้สามารถยกระดับเป็นกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน สามารถสร้างแบรนด์พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ของกลุ่ม สร้างและขยายเครือข่ายต่อไปได้

1.3 โครงการเสริมสร้างโอกาสในการดำเนินธุรกิจแก่สตรี เป็นกระบวนการฝึกอบรมต่อเนื่องที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มศักยภาพสมาชิกกลุ่มอาชีพสตรีในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้น การจัดโครงการของแต่ละพื้นที่ที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตามเงื่อนไขของพื้นที่และคณะกรรมการในศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัว

เช่น จำนวนผู้เข้ารับการอบรม ระยะเวลาของแต่ละกิจกรรมระหว่างการจัดโครงการ วิทยาการและเนื้อหาหลักสูตร รวมถึงมีสถานที่จัดอบรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความมั่นใจในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองเป็นที่ยอมรับของกรรมการและสมาชิก มีความเข้าใจถึงช่องทางการพัฒนาแบรนด์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม บางกลุ่มสามารถทำให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองมาตรฐาน และได้ช่วยให้กลุ่มมีช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพิ่มขึ้น แต่ก็มีประเด็นท้าทายสมาชิกกลุ่มสตรีในการแสวงหาสมาชิกที่เป็นคนรุ่นใหม่เพื่อเข้ามาสนับสนุนด้านการออกแบบแบรนด์ และผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในช่องทางการตลาดของกลุ่มเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น โดยเฉพาะในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ยังต้องพัฒนาความรู้ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมให้เท่าทันสถานการณ์มากขึ้น โครงการนี้มีความยืดหยุ่นในการจัดหาวิทยาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานเฉพาะด้าน มีสื่อและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาในการพัฒนาความรู้และทักษะกลุ่มสตรีที่มีความแตกต่าง หลากหลาย

2. ผลการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน

การศึกษาผลการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชนใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชนเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการฝึกอาชีพในชุมชน พบว่าการจัดโครงการฝึกอาชีพลงไปสู่ชุมชนโดยการใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มสมาชิกทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีประเด็นที่สำคัญดังนี้

2.1 ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความรู้และทักษะเพิ่มมากขึ้น โครงการอบรมอาชีพเปิดโอกาสให้สตรีในชุมชนที่ประสบปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ

รวมกลุ่มกันฝึกอบรมอาชีพทำให้มีความรู้และทักษะอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อการมีงานทำมีอาชีพส่งผลต่อความรู้สึกมั่นคง สามารถพึ่งตนเองได้

2.2 การสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มสตรีในชุมชน โครงการอบรมอาชีพทำให้กลุ่มสตรีผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมอาชีพในชุมชนมีงานทำ มีรายได้เพื่อจุนเจือครอบครัว ใช้เวลาว่างในการผลิตผลิตภัณฑ์ส่งให้กับกลุ่มอาชีพเพื่อเป็นรายได้เสริม

2.3 กลุ่มสามารถผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจนได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) OTOP ระดับ 3-5 ดาว การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย ตรานกยูงพระราชทาน เป็นต้น

2.4 การอนุรักษ์ศิลปภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษมีลักษณะที่เป็น อัตลักษณ์เฉพาะตัวและมีเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ความเป็นธรรมชาติและมีความโดดเด่น

2.5 ครอบครัวมีความอบอุ่น และมีสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว การรวมกลุ่มอาชีพและได้ประกอบอาชีพภายในชุมชน เป็นการช่วยให้ครอบครัวมีความอบอุ่น และมีสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว

2.6 การรวมกลุ่มอาชีพช่วยส่งเสริมบทบาทและการมีคุณค่าในสตรีทั้งในด้านการมีงานทำ การช่วยเหลือครอบครัว และการมีกลุ่มมีกิจกรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

2.7 การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สมาชิกของกลุ่มอาชีพมีความเข้าใจกันและกันเป็นอย่างดี ช่วยต่อการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน สมาชิกกลุ่มพร้อมที่จะจัดการปัญหาของตนเองและชุมชน โดยให้ความร่วมมือ

และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งในทางความคิด การวางแผน การตัดสินใจและการติดตามประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนร่วมกัน

3. ผลการประเมินระดับศักยภาพหลักสูตรฝึกอบรม

การศึกษาผลการประเมินระดับศักยภาพหลักสูตรฝึกอบรม ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มอาชีพต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 223 กลุ่ม จำแนกตามประเภทของผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้า กลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม กลุ่มผลิตภัณฑ์ของใช้ /ของตกแต่ง /ของที่ระลึก และกลุ่มที่ผลิตผลิตภัณฑ์มากกว่าหนึ่งประเภท พบว่าสมาชิกกลุ่มสตรีร้อยละ 90.9 เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 51-60 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.7 โดยอายุเฉลี่ย 52.3 ปี มีตำแหน่งในกลุ่มอาชีพเป็นประธานกลุ่มอาชีพ ร้อยละ 76.3 และเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพที่อยู่ในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาศตริและครอบครัวภาคใต้ จังหวัดสงขลา มากที่สุด ร้อยละ 16.1 รองลงมาร้อยละ 15.0 อยู่ในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาศตริและครอบครัว จังหวัดเชียงราย นอกนั้นอยู่ในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาศตริและครอบครัวในพื้นที่อื่น ทั้งนี้การประเมินศักยภาพหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพดังกล่าว กำหนดประเด็นในการประเมิน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า 3) การประเมินกระบวนการ และ 4) การประเมินผลผลิต โดยมีผลการศึกษาดังนี้

3.1 การประเมินหลักสูตรด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อมภาพรวมพบว่า หลักสูตรมีบริบทหรือสภาวะแวดล้อมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ (ค่าเฉลี่ย 4.05) โดยประเมินให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกกลุ่มและสภาพแวดล้อมของพื้นที่เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในขณะที่

การประเมินในประเด็นหลักสูตรส่งเสริมความรู้และทักษะตรงกับความต้องการของตลาดเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

3.2 การประเมินปัจจัยนำเข้าภาพรวม พบว่า หลักสูตรมีปัจจัยนำเข้ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ (ค่าเฉลี่ย 4.04) โดยประเมินให้สถานที่ฝึกอบรมมีความเหมาะสมกับจำนวนผู้เข้าร่วมอบรมเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และประเมินให้วัสดุ อุปกรณ์ในการฝึกอบรมมีความทันสมัยและมีจำนวนเพียงพอต่อผู้เข้าร่วมอบรมเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

3.3 การประเมินกระบวนการภาพรวม พบว่า หลักสูตรมีกระบวนการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ (ค่าเฉลี่ย 4.12) โดยประเมินให้วิทยากรและครูฝึกอบรมมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และทักษะแก่ผู้เข้าร่วมอบรมเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และประเมินให้หลักสูตรมีการทดสอบ และวัดผลการฝึกอบรมครอบคลุมวัตถุประสงค์เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

3.4 การประเมินผลผลิตภาพรวม พบว่า หลักสูตรมีผลผลิตมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ (ค่าเฉลี่ย 4.02) โดยประเมินให้ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพ เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และประเมินให้ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถพัฒนามาตรฐานการบริหาร/มาตรฐานสินค้าเพื่อการแข่งขันเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

4. ผลการประเมินระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน

การศึกษาผลการประเมินระดับศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดประเด็นในการประเมิน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านผู้นำ 2) ด้านการบริหารจัดการ 3) ด้านสมาชิก 4) ด้านการพัฒนาการผลิต และ 5) ด้านการตลาด มีสาระสำคัญดังนี้

4.1 ศักยภาพด้านผู้นำ พบว่า กลุ่มสตรีมีผู้นำที่มีศักยภาพในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 โดยเฉพาะในประเด็นผู้นำมีการกระจายผลประโยชน์ให้กับสมาชิกอย่างเป็นธรรม มีวิสัยทัศน์ สามารถเป็นผู้นำในการจัดการกลุ่ม การสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน และการกระจายผลประโยชน์ให้กับสมาชิกมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

4.2 ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ พบว่า กลุ่มสตรีมีศักยภาพในการบริหารจัดการในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ประกอบด้วยการมีคณะกรรมการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน การมีแผน และดำเนินการตามแผนได้ รวมถึงการมีระบบการเงินและบัญชีที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

4.3 ศักยภาพด้านสมาชิก พบว่า สมาชิกกลุ่มสตรีมีศักยภาพระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 กรรมการและสมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบร่วมกัน มีการรับรู้ การตัดสินใจและวางแผนร่วมกัน ส่วนการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยเฉพาะด้านสมาชิกมีรายได้จากการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ อย่างมั่นคง (อย่างน้อยคนละ 3,000 บาท /คน /เดือน) มีค่าเฉลี่ยในระดับน้อยกว่าทุกด้าน

4.4 ศักยภาพด้านการพัฒนาการผลิต พบว่า กลุ่มสตรีมีศักยภาพในการพัฒนาการผลิตในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 ในด้านความสามารถผลิตสินค้าได้ตามเป้าหมาย ทั้งจำนวนและคุณภาพ รวมถึงการนำเทคโนโลยี และองค์ความรู้ใหม่ๆ มาใช้ มีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัย มีรูปแบบหลากหลาย

4.5 ศักยภาพด้านการตลาด พบว่า กลุ่มสตรีมีศักยภาพด้านการตลาดในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 ในด้านสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน

และการส่งเสริมการตลาดสำหรับสินค้า นอกเหนือจากการขายหน้าร้าน เช่น การขายออนไลน์ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ

อย่างไรก็ดีในการจัดแบ่งกลุ่มอาชีพสตรีนั้น คณะวิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ศักยภาพระดับมาก ปานกลาง และน้อย วัดจากค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของผู้ตอบที่ประเมินศักยภาพของกลุ่มอาชีพของกลุ่มตนเองใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านผู้นำ 2) ด้านการบริหารจัดการ 3) ด้านสมาชิก 4) ด้านการพัฒนาการผลิต และ 5) ด้านการตลาด ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มอาชีพสตรีฯ ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 58.40 มีศักยภาพในระดับมาก (กลุ่ม A) รองลงมาร้อยละ 40.90 มีศักยภาพในระดับปานกลาง (กลุ่ม B) และมีเพียงร้อยละ 0.70 ที่มีศักยภาพในระดับน้อย (กลุ่ม C)

สาระสำคัญตามระดับศักยภาพของกลุ่มอาชีพ มีดังนี้

กลุ่มอาชีพสตรีที่มีศักยภาพระดับมาก (กลุ่ม A) หมายถึง การที่กลุ่มอาชีพสตรีมีความสามารถในการมีผู้นำที่มีความเป็นผู้นำระดับสูง กลุ่มมีการบริหารจัดการที่ดี เป็นกลุ่มที่มีอุดมการณ์มีแนวคิดมองอนาคตข้างหน้าร่วมกัน มีสมาชิกที่มีความเข้มแข็งมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสมาชิก มีบรรยากาศที่เป็นมิตร มีความรักเอื้ออาทร มีการสื่อสารแนวราบ มีผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้เป็นที่ต้องการของตลาดอยู่เสมอ และมีความสามารถในการหาช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้

กลุ่มที่มีศักยภาพระดับปานกลาง (กลุ่ม B) หมายถึง กลุ่มอาชีพสตรีที่ขาดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีข้อจำกัดในบางด้านที่ยังไม่สามารถทำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเช่น บางกลุ่มมีผู้นำที่ดี มีคณะกรรมการ

ร่วมกันบริหารแต่สมาชิกให้ความร่วมมือน้อย ช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม
ยังไม่แพร่หลายเพียงพอ

กลุ่มที่มีศักยภาพระดับน้อย (กลุ่ม C) หมายถึง กลุ่มอาชีพสตรีที่มี
ปัญหาอุปสรรคในหลายด้าน อาทิ ผู้นำมีความสามารถแต่กรรมการและสมาชิก
มีส่วนร่วมน้อย มีข้อจำกัดด้านเงินทุนของกลุ่ม ขาดทุนในการประกอบอาชีพ
ขาดปัจจัยการผลิต มีผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแบบเดิมๆ ขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้
ทันสมัยขาดความรู้และขาดทักษะอาชีพ กลุ่มมีกิจกรรมทำอาชีพไม่ต่อเนื่อง

5. การยกระดับศักยภาพของกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน มีแนวทาง
ดำเนินการ ดังนี้

5.1 ด้านการบริหารจัดการ กลุ่มต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม
ในการดำเนินงานกลุ่มของสมาชิก รวมถึงการมีกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง
การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เป็นธรรม สมาชิกมีความพึงพอใจ
มีกฎระเบียบที่เป็นที่ยอมรับของทุกคน กลุ่มอาชีพสตรีต้องให้ความสำคัญใน
การมีแผนการดำเนินงานและมีการดำเนินงานตามแผน นอกจากนี้หน่วยงานที่
เกี่ยวข้องต้องมีการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อให้
คำแนะนำช่วยเหลือด้านวิชาการและการบริหารจัดการอย่างสม่ำเสมอ

5.2 ด้านการพัฒนาการผลิต ต้องมีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ สามารถ
ผลิตได้ตามเป้าหมาย และมีความหลากหลายของผลผลิต มีการออกแบบอย่าง
สร้างสรรค์ ทันสมัย กลุ่มมีการพัฒนาต่อยอดของผลิตภัณฑ์ได้สอดคล้องกับ
ความต้องการของผู้บริโภคและได้รับการส่งเสริมให้มีความสามารถในการนำ
เทคโนโลยี และองค์ความรู้ใหม่มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

5.3 ด้านการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ต้องมีการคัดวัตถุดิบในการผลิตที่มี
คุณภาพ คำนึงถึงความปลอดภัยและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้

วัตถุดิบธรรมชาติ การใช้ภูมิปัญญา หรือวัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น การหมักโคลนผ้า การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และรูปแบบผลิตภัณฑ์ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีการนำเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ใหม่ๆ มาใช้ในการดำเนินงาน และมีการสนับสนุนให้ขอเครื่องหมายรับรองคุณภาพ เช่น มผช. อย. ฮาลาล เป็นต้น

5.4 ด้านการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ต้องสร้างโอกาสในการรับรู้ และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพที่หลากหลายและทุกช่องทาง โดยการประชาสัมพันธ์ มีสถานที่ในการวางขายผลิตภัณฑ์ อาจเป็นที่ทำการกลุ่ม ตลาดในชุมชน ร้านโอท็อป ร้านค้าในโรงแรม/ที่พัก/แหล่งท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายของฝาก จุดพักนักท่องเที่ยว งานแสดงสินค้าของหน่วยงานราชการ เช่น ที่ว่าการอำเภอ หรือศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม งานแสดงสินค้าภาคเอกชน รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ ใบปลิว และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก อิน스타그램 เป็นต้น

5.5 ด้านการจัดสรรผลประโยชน์และกำไร ควรจัดในรูปแบบสวัสดิการที่สมาชิกได้รับเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการรวมกลุ่ม ทั้งนี้สวัสดิการที่กลุ่มอาจจัดให้มี ได้แก่ การจัดฌาปนกิจ ค่ารักษาพยาบาล ทุนการศึกษา จัดทำประกันชีวิต ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ซื้และซ่อมวัสดุอุปกรณ์การผลิต ส่งเสริมและพัฒนาคณะกรรมการและสมาชิก เช่น ศึกษาดูงาน ให้กู้ยืมเงิน ค่าตอบแทนคณะกรรมการ ค่าตอบแทนผู้จำหน่ายสินค้า การให้สมาชิกยืมเงินเป็นทุนหมุนเวียนการจัดสรรเป็นทุนของกลุ่ม และการปันผลให้สมาชิก

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพของกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน โดยการการสร้างและพัฒนาจากความสนใจและความต้องการของกลุ่มสตรีในชุมชนเอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสตรีผู้สูงอายุที่ต้องการมีอาชีพและต้องการหารายได้เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือครอบครัวและการพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด ประกอบกับการประสานงานกับผู้นำชุมชนและผู้นำในพื้นที่ทำให้กลุ่มสตรีที่มีอยู่แล้วในชุมชนแต่อาจยังขาดการส่งเสริมสนับสนุนโดยใช้การฝึกอาชีพเป็นเครื่องมือทำให้มีการรวมกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง ตื่นตัวและมารวมกลุ่มกันอย่างมีเป้าหมาย อย่างไรก็ตามจากการถอดบทเรียนกลุ่มสตรีที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมการสร้างอาชีพให้แก่สตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนนั้น หลักสูตรต้องให้ความสำคัญในการฝึกอบรมที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกกลุ่มและสภาพของพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมความรู้และทักษะตรงกับความต้องการของตลาด อย่างไรก็ตาม Oliva (1992) เสนอว่า หลักสูตรที่ดีควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และควรมีการประเมินหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ทราบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสม ทันสมัย ตรงกับความต้องของตลาดมากน้อยเพียงใด (Ornstein & Hunkins, 2013 อ้างถึงใน Patphol, 2015)

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มมีความมั่นคงและเข้มแข็งสามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามเป้าหมาย ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มสามารถพึ่งตนเองได้นั้น ได้แก่ ประธานหรือผู้นำกลุ่มที่เสียสละและเข้มแข็ง ผู้นำการบริหารกลุ่มด้วยหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลักความโปร่งใส การปฏิบัติตามกฎ กติกาของกลุ่ม การทำให้สมาชิกมีความเชื่อถือ นอกจากผู้นำกลุ่มหรือประธานแล้ว ความสามัคคีของสมาชิกกลุ่มก็มีความสำคัญการอยู่ร่วมกันของกลุ่มควรเป็น

ความสัมพันธ์แบบพี่น้องช่วยเหลือกัน สามารถดักเตือนพูดคุยกันได้ในยามที่มีปัญหา สอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2558) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบที่ทำให้กลุ่มในชุมชนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ คนในกลุ่มที่มีแนวคิดเดียวกันและมองเห็นอนาคตข้างหน้าร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกันหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการบริหารจัดการ กิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มมีความเหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสมาชิก บรรยากาศที่เป็นมิตร มีความรัก เอื้ออาทร สมานฉันท์และสามัคคี ระบบการสื่อสารของกลุ่มควรเป็นแนวราบ มีผู้นำมีวิสัยทัศน์และเข้มแข็ง สมาชิกกลุ่มพร้อมที่จะจัดการปัญหาของตนเอง และชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิชิต วงศ์คำ (2551) ที่พบว่า ความเข้มแข็งของกลุ่มสตรีทอผ้าไหม บ้านหนองตาไก่ เกิดจากการบริหารจัดการ ประกอบด้วยการมีโครงสร้างการบริหารงานกลุ่มที่ชัดเจน มีการมอบหมายหน้าที่และผู้รับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการเลือก คณะกรรมการ การควบคุม ตรวจสอบ การแบ่งปันผลประโยชน์ การมีผู้นำที่มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ เสียสละ และโปร่งใส ตลอดจนการได้รับการสนับสนุนงานจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน

อย่างไรก็ดีเงินทุนหมุนเวียนในการบริหารกิจการกลุ่มก็เป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็น ซึ่งเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มนั้นควรเกิดขึ้นจากความสามารถในการบริหารจัดการของผู้นำกลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาของ กรรณิการ์ ท่ามา (2557) ที่พบว่า เงินทุนหมุนเวียนเป็นสิ่งสำคัญในการผลิตสินค้าของกลุ่มอาชีพสตรี หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในช่วงต้นของการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินการและพัฒนาต่อไป

ส่วนด้านการมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเองนั้น เป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่สมาชิก สอดคล้องกับการศึกษาของ นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย (2555) ที่สนับสนุนให้นำทุนทางปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน มาประยุกต์ใช้ในการผลิตสินค้า เพื่อสืบทอดทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ในด้านการมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐหลาย ๆ หน่วยงานเข้ามาให้การส่งเสริมและสนับสนุน ดูแลกลุ่มสตรีอย่างต่อเนื่อง จะมี ส่วนช่วยพัฒนาและเติมเต็มในส่วนที่กลุ่มยังขาดอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือ ด้านหลักสูตรฝึกอบรม ด้านวัสดุสิ่งของ หรืออุปกรณ์และเครื่องมือในการฝึก อาชีพ สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะ เพชรสงค์ และคณะ (2555) ที่ระบุว่า การสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยจากภาครัฐและเอกชน รวมทั้งภาคีเครือข่ายกลุ่มอาชีพต่างๆ อย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่ม อาชีพสตรีประสบความสำเร็จ

ดังนั้นกลุ่มสตรีที่มีประสิทธิภาพสามารถดำเนินกิจกรรมด้านอาชีพได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ต้องเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการที่คนในกลุ่ม มีแนวคิดเดียวกัน หรือมองเห็นอนาคตข้างหน้าร่วมกัน การมีอุดมการณ์ มีวิสัยทัศน์ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์และการรวมตัวของกลุ่ม มีความพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนจนสุดความสามารถ เพื่อจะ บรรลุอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ที่มีร่วมกัน โดยไม่แตกแยก การมีเป้าหมาย เดียวกันหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้สมาชิกในกลุ่มมีทิศทางดำเนินงานที่ สอดคล้องกันเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของ กลุ่มมากกว่าทรัพย์สินหรือสิ่งมีค่าทางวัตถุ เพื่อขัดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ภายหลัง และที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการบริหารจัดการ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้สมาชิกมีสำนึกความเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่ม และตระหนักใน

ความรับผิดชอบร่วมกัน เกิดการรับรู้ ตัดสินใจและร่วมลงมือปฏิบัติในนามของกลุ่ม หากดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความโปร่งใส เปิดเผย และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ก็จะทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง การมีกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสมาชิก สอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชุมชน กรมพัฒนาชุมชน (2560) ที่พบว่า กลุ่มอาชีพสตรีที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การแบ่งปันประโยชน์ การกำกับติดตาม ผล 2) ด้านการพัฒนาการผลิต ได้แก่ ปริมาณผลผลิต ผลงานและคุณภาพ ผลผลิตได้ตามเป้าหมาย ความหลากหลายและการพัฒนาต่อยอดของผลผลิต 3) ด้านการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การคัดวัตถุดิบที่มีคุณภาพ การใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และรูปแบบผลิตภัณฑ์ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งมีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงาน 4) ด้านการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสในการสร้างการรับรู้ และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และอินสตาแกรม เป็นต้น 5) ด้านการจัดสรรผลกำไร เช่น การจัดสรรสวัสดิการ การจัดหาปณิก ค่ารักษาพยาบาล ทุนการศึกษา ค่าตอบแทนคณะกรรมการ ค่าตอบแทนผู้จำหน่ายสินค้า ให้สมาชิกยืมเงินเป็นทุนหมุนเวียน และการปันผล ให้สมาชิก เป็นต้น

นอกจากนี้การมีแผนงานการพัฒนากลุ่มที่ชัดเจนเป็นระบบและมีการพัฒนาตามแผนที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง สามารถบริหารจัดการได้ภายในกลุ่ม โดยไม่ต้องพึ่งพิงปัจจัยต่างๆ จากภายนอก ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กร

ชุมชน มีบรรยากาศที่เป็นมิตร มีความเอื้ออาทร สมานฉันท์และสามัคคี จะทำให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง การสร้างกลุ่มที่เข้มแข็งในชุมชนเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสตรีในชุมชน การมีอาชีพ มีรายได้ และการได้ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอยู่กับครอบครัว การได้รับการยอมรับในศักยภาพและคุณค่าของสตรีส่งผลเกิดพลังในการพัฒนาชุมชนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพ

- 1) ควรจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพในชุมชนให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จและสามารถนำเอาความรู้และทักษะไปประกอบอาชีพได้
- 2) ควรกำหนดระยะเวลาในการฝึกอบรมอาชีพให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา ความยากง่ายและรายละเอียดของหลักสูตร
- 3) ควรออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพในชุมชน โดยจัดแบ่งระยะเวลาอบรมออกเป็นช่วงๆ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีเวลาในประกอบกิจวัตรในชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพหลัก
- 4) ควรเน้นการใช้รูปแบบการปฏิบัติและฝึกทักษะเป็นหลัก โดยมีการเสริมด้านความรู้ ทฤษฎีและวิชาการเท่าที่จำเป็น
- 5) ควรจัดหลักสูตรระยะสั้น เพื่อต่อยอดและเสริมความรู้ให้แก่กลุ่มอาชีพสตรีที่จบโครงการฯ เพื่อให้กลุ่มมีความรู้ใหม่เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เช่น หลักสูตรการขายของออนไลน์ หลักสูตรรีวิลสินค้า หลักสูตรการสร้างแบรนด์ และหลักสูตรนักรับมืออาชีพ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมศักยภาพกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน

- 1) ควรสนับสนุนให้มีวิทยากรควบคุมและกำกับดูแลการฝึกอบรมอาชีพสตรีในชุมชน ตลอดจนการเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา รวมถึงตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ทางกลุ่มได้ผลิตหรือรับงานมาทำอย่างเป็นระบบ
- 2) ควรมีการจัดสรรงบประมาณหรือจัดทำโครงการเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกทักษะอาชีพได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานกลุ่มอาชีพอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกอบรม ตลอดจนการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ
- 3) ควรเพิ่มทักษะการใช้เทคโนโลยี และเพิ่มหลักสูตรการตลาด โดยเฉพาะการขายสินค้าออนไลน์ โดยมีพี่เลี้ยงคอยติดตามให้คำแนะนำปรึกษาการดำเนินงาน
- 4) ควรพิจารณาจำนวนสมาชิกในการรวมกลุ่มให้เป็นไปตามความต้องการ/จำเป็นของกลุ่มอาชีพนั้นๆ เพื่อให้การรวมกลุ่มมีประสิทธิภาพสูงสุด
- 5) ควรเชื่อมประสานกลุ่มอาชีพกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เป็นต้น เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าร่วมกลุ่ม
- 6) ควรกำหนดแนวทางการติดตามการวัดและประเมินผลโครงการ เสริมสร้างโอกาสในการดำเนินธุรกิจแก่สตรีเช่นเดียวกับหลักสูตรอื่น เพื่อให้สามารถนำผลไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรต่อไป
- 7) ควรพัฒนาความรู้และทักษะในการทำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชนที่มีคู่แข่งในพื้นที่ใกล้เคียงและต่างจังหวัด ที่ต่างก็ผลิตสินค้าประเภทเดียวกันใช้วัตถุดิบเหมือนกัน แต่ถ้าจะให้มีความได้เปรียบในการแข่งขันกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน ต้องได้รับความรู้และความช่วยเหลือในกระบวนการและ

ขั้นตอนของการผลิตที่ต้องการความประณีต ความละเอียด และสวยงามที่ต้องมี
พิถีพิถันหรือผู้เชี่ยวชาญคอยติดตามควบคุม ตรวจสอบคุณภาพชิ้นงานอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

1) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มอาชีพสตรีในชุมชน มีช่องทางการขายในระบบออนไลน์รูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยเฉพาะในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปัจจุบัน

2) ควรมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มอาชีพสตรี ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และสินค้าให้ได้มาตรฐาน และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

3) ควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่มีภารกิจในพื้นที่เช่นเดียวกันและเป็นกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในสถาบันครอบครัว เช่น กรมกิจการผู้สูงอายุ กรมกิจการเด็กและเยาวชน เพื่อการพัฒนากลุ่มเป้าหมายในครอบครัวอย่างบูรณาการกันในด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสมาชิกทุกกลุ่มในสถาบันครอบครัว

4) ควรส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะองค์กรชั้นนำที่มีแผนงานหรือกิจกรรมเพื่อสังคม (Corporate social responsibility) ได้มีการจับคู่ดำเนินธุรกิจกลุ่มอาชีพสตรี ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้การยกระดับคุณภาพของกลุ่มอาชีพสตรี ตลอดจนเพิ่มช่องทางการตลาดและจำหน่ายผลิตภัณฑ์มากขึ้น

5) ควรยกระดับศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรี ให้เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านฝึกอาชีพ พัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อรองรับบัณฑิตที่ว่างงานและกลับสู่ภูมิลำเนา โดยการจัดหลักสูตรฝึกอาชีพใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค โดยศูนย์ต้องลดบทบาทจากผู้ฝึกสอน หรือวิทยากร เป็นบทบาทของผู้ประสานทรัพยากร ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทั้งในและนอกพื้นที่ หรือต่างกระทรวงเพื่อร่วมมือกัน ส่งเสริมและพัฒนาให้บัณฑิตที่ว่างงานได้มีความรู้และพัฒนาทักษะอาชีพของตน โดยใช้ความรู้และทักษะพื้นฐานที่ตนเองมีอยู่มาปรับใช้ เช่น ทักษะด้านภาษา และเทคโนโลยีดิจิทัล โดยศูนย์ฯ เป็นแหล่งสนับสนุนด้านสถานที่ อุปกรณ์และทำการรวบรวมความรู้ด้านอาชีพใหม่ๆ ไว้ในศูนย์เรียนรู้ (Learning center) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มอาชีพสตรีในชุมชนต่อไป

6) ควรกำหนดนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมในการบูรณาการการฝึกอบรมอาชีพที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์มาอย่างยาวนานกับการพัฒนาต่อยอดด้านการพัฒนาสตรีตามพันธกิจและสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และสอดคล้องกับกฎหมายใหม่ที่กรมสตรีและสถาบันครอบครัวใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศที่มีอยู่ในชุมชนและสังคม เพื่อให้สตรีในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการเป็นผู้นำทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองสู่สังคมที่เท่าเทียมระหว่างเพศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2560). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2558). *รายงานประจำปี พ.ศ.2557 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรณีการ์ ท่ามา. (2557). *แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ : กรณีศึกษากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จักสานจากต้นกกบ้านห้วย ตำบลบ้านห้วย อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น*. การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ระบบสถิติทางการทะเบียน. (2565). *สถิติประชากรแยกรายอายุ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2565, <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/home.php>.
- นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย. (2555). *ศักยภาพทางธุรกิจและการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจของกลุ่มธุรกิจชุมชน*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. สนับสนุนโดยสำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- ปิยะ เพชรสงค์. (2553). *รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

พิชิต วงศ์คำ. (2551). *แนวทางการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม
กรณีศึกษากลุ่มสตรีทอผ้าไหม บ้านหนองตาไก่ ตำบลหนองกง
อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.*

สำนักสร้างความเข้มแข็งชุมชน, กรมพัฒนาชุมชน. (2560). *แนวทางการจัดตั้ง
และพัฒนากลุ่มอาชีพ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2565.

<http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER23/DRAWER021/GENERAL/DATA0000/00000016.PDF>

Oliva, P. E. (1992). *Developing the curriculum*. (3th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Ornstein, A., & Hunkins, F. (2013). *Curriculum: Foundations, Principles, and Issues*. (6th ed.). Boston, MA: Pearson.

Patphol, M. (2015). *Curriculum evaluation for learning and development*. (3rd ed.). Bangkok: Charansanitwong Printing Co., Ltd.

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีด้วยวิจัยเชิง
ปฏิบัติการกรณีกลุ่มแปรรูปผักตบชวาหมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15

ตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

Guidelines on Promotion and Development of Women

Capabilities using Action Research: Country Park 15

water Hyacinth Processing Group, Bang Toei

Sub-District, Sam Khok District in Pathum Thani

Received 20 December 2022

Revised 27 March 2023

Accepted 5 April 2023

ปิ่นทัย นุนวน¹

Pinhathai Nunuan²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประเด็น ได้แก่ การศึกษาปัญหาความต้องการและบทบาทของกลุ่มสตรี การดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีและการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรีด้วยวิจัยเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มแปรรูปผักตบชวาหมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15 ตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์สมาชิกสตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่ม 20 คน การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการดำเนินกิจกรรมร่วมกับกลุ่มสตรีในการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพและถอดบทเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสร้างประเด็นที่ได้จาก

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย E-mail: zenpin@hotmail.com

² Assistant Professor Dr., Lecturer of Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok, Thailand.

ข้อมูลเชิงลึกตามประเด็นในแต่ละเวทีที่มีการปฏิบัติการกับสมาชิกในกลุ่มสตรี ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มสตรี สมาชิกเครือข่ายสตรีนอกชุมชนและเครือข่ายศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัย นำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสินค้าของกลุ่มที่มีมาตรฐานการผลิตไม่เท่ากัน เพราะสมาชิกมีทักษะฝีมือการผลิตที่แตกต่างตามประสบการณ์การอบรม การเรียนรู้ที่ต่างกัน สมาชิกกลุ่มเสนอความต้องการในการพัฒนาทักษะฝีมือสมาชิกกลุ่ม การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่สมาชิกต้องการเรียนรู้การแปรรูป พัฒนาสินค้าให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ขณะที่บทบาทสตรีในกลุ่มพบว่ามีร่วมกันแสวงหาวัตถุดิบ และตลาดเพื่อขายสินค้าที่สมาชิกกลุ่มผลิต ปฏิบัติการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี ด้วยการศึกษาเรียนรู้ ดูงาน เรียนการแปรรูปสินค้า และการตลาดแบบออนไลน์ การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรี ด้วยกระบวนการกลุ่มร่วมปฏิบัติการในการคิดโจทย์ นำเสนอปัญหา ความต้องการ นำเสนอแนวทางการทำงานของกลุ่ม และถอดบทเรียนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ บทเรียนรู้อของสมาชิกกลุ่ม พบว่า การแลกเปลี่ยนความรู้กับเครือข่าย องค์กร หน่วยงานภายนอกที่ตรงตามความต้องการของกลุ่มจะช่วยให้กลุ่มได้ค้นพบวิธีการทำงานที่สมาชิกกลุ่มต่างได้โอกาสการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานที่เหมาะสมกับสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มร่วมกันได้ ข้อเสนอสำหรับการส่งเสริม สนับสนุนกลุ่มสตรีเมื่อเชื่อมั่นในศักยภาพ ความสามารถของสมาชิกในการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของปฏิบัติการ การแสวงหาเครือข่ายการส่งเสริมพัฒนาทั้งในชุมชนและนอกชุมชนและขยายสู่เครือข่ายปฏิบัติการร่วมที่มีการทำงานร่วมกันในฐานะหุ้นส่วน

คำสำคัญ: การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพสตรี, วิจัยเชิงปฏิบัติการ, กลุ่มสตรี

Abstract

This research article has three main objectives. First objective, to study the issues, needs and roles of women groups. Second objective, to provide promotion and development toward women potential through conducting action research with water hyacinth processing group, Mooban Country Park 15, Bang Toei Sub-District, Sam Khok District, Pathum Thani Province. Third objective, to collect data via group discussions and interviews with 20 women group members, observing participation and conduct activities with women group to support and develop potentials and extract lessons learned, analyzing data from contents derived from in-depth data from each activity with women group members. The members include group leader, community leader, women group members, external women network members and non-formal and informal education center network. Data will be a descriptive-based presentation. The research found that the group's products have uneven manufacturing standards due to the different skills and expertise of the members based on different training and experience they received. The group members presented the need to develop skills of group members, conduct field studies at sites the members want to study the processing skills, adding value to the products. As for the roles of the group's women, it is found there is a collective search for raw materials and markets to sell products produced by

the members. Promotion and development of potential will be provided to women group via education, lessons, field visits, training on product processing, and online marketing. The development of guidelines on promotion and development of women potential is done by collective group process in set up questions and finding solutions and needs, presenting group's work guidelines on group, and extracting lessons periodically. The group's lesson learned has found that exchanging knowledge with the network, organizations, external agencies that meet the group's needs will help the group find a method of work that allows group members to gain the opportunity to adjust a method of work tailored to each member. The proposal on promoting and supporting women group is to create confidence in the potential and ability of the members and involve them in every procedure, seeking network on promotion and development inside and outside the community and expand to collective action network in a form of partnership.

Keywords: Promote and develop women's potential, Action research, Women's group

บทนำ

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีในจังหวัดปทุมธานี
กรณีกลุ่มแปรรูปผักตบชวาหมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15 ตำบลบางเตย อำเภอสองโคก จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการและ

บทบาทของกลุ่มสตรี ด้วยการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี และการเพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ศิริพร จิรวัฒนกุล (2546) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหา พัฒนากิจกรรมโดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (Improving by changing) โดยบุคคลที่เผชิญกับปัญหานั้นอยู่เอง เป็นรูปแบบของการทำความเข้าใจในการปรับปรุงสถานการณ์เฉพาะที่ พบว่ามีปัญหาเพื่อต้องการพัฒนา หาหลักการ เหตุผลและวิธีการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานนั้นและขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนั้นๆ ทั้งนี้ ด้วยเป้าหมายการเสริมพลังอำนาจสตรีในกระบวนการกลุ่มที่ริเริ่ม ก่อตั้งโดยสมาชิกที่เป็นผู้หญิงในชุมชน ชูบา (Czuba, 1999) ให้ความหมายการเสริมพลังอำนาจว่าเป็นกระบวนการทางสังคมที่ทำให้บุคคลสามารถควบคุมชีวิตของตนเอง ชุมชน และสังคมได้ด้วยตนเอง โดยการเสริมพลังอำนาจนั้นต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป็นอำนาจแห่งความสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นในลักษณะหุ้นส่วน

การวิจัยโดยให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในกลุ่มที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของสมาชิกภายใต้บริบทของกลุ่มในชุมชนของตนเอง ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการบนฐานคิดการเสริมพลังอำนาจจึงเป็นแนวทางที่น่าจะนำไปสู่การค้นพบศักยภาพ ความสามารถของสมาชิกกลุ่มสตรี และข้อเสนอสำหรับแนวทางการดำเนินการร่วมของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในฐานะภาคีร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงด้วยวิถีทางที่มีเข็มมุ่งในการปฏิบัติการกับสมาชิกในกลุ่มสตรีในทุกขั้นตอน กระบวนการบนฐานทุนสังคมในกลุ่ม ในชุมชน เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองของสมาชิกกลุ่มในชุมชนที่แตกต่างกัน รวมทั้งให้ชุมชนมีแนวทางการออกแบบกิจกรรมการทำงานเพื่อพัฒนา

คุณภาพชีวิตสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ด้วยการชักกลุ่มเป็นเครื่องมือและเผื่อระวังปัญหาหรือตอบสนองความต้องการที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตนั้น เป็นภารกิจที่พึงต้องดำเนินการด้วยการเข้าไปมีส่วนในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงในระดับกลุ่มเพื่อร่วมสร้างปฏิบัติการกับสมาชิกในกลุ่มสตรีครั้งนี้ ยังส่งผลให้การกิจในการมีส่วนร่วมของวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ในการสนับสนุน ส่งเสริมองค์กร หน่วยงานผู้ปฏิบัติงานกับผู้คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมด้วยเช่นกัน การเลือกเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มสตรีในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ เป็นภารกิจและบทบาทที่พึงเกิดขึ้น จะเป็นการปฏิบัติงานเพื่อสานภารกิจของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในฐานะสถาบันทางการศึกษาที่จะเอื้อองค์ความรู้ทางวิชาการสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน และภารกิจทางวิชาชีพของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในการให้บริการทางความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังขององค์กร หน่วยงานเพื่อการพัฒนา รูปแบบ แนวทางการทำงานที่สามารถตอบโจทย์ทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ในสังคมที่ยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นกระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลุ่มแปรรูปผักตบชวาหมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15 ตำบลบางเตย อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นกลุ่มสตรีที่มีกิจกรรมร่วมกัน มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในกิจกรรมต่างๆ ที่สมาชิกกลุ่มที่เป็นสตรีทั้งหมดร่วมคิด ริเริ่มขึ้น จนกลายเป็นกลุ่มในหมู่บ้านแห่งนี้ มีสมาชิกกลุ่มที่เป็นผู้หญิงในหมู่บ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ออกแบบ ดำเนินการและรับผลประโยชน์ในฐานะสมาชิก ใช้สำหรับการเป็นพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการส่งเสริม พัฒนาศักยภาพสตรีในพื้นที่ต่างๆ ที่สอดคล้อง เหมาะสม ภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้หญิงและสมาชิกต่างๆ ในชุมชนต่อไป กลุ่มสตรีเกิดขึ้นและดำรงอยู่ภายใต้บริบทของชุมชน กรณี

นี้มีลักษณะเป็นชุมชนหมู่บ้านจัดสรร ในพื้นที่ที่ยังคงมีอาชีพทางการเกษตรที่ผสมผสานกับอาชีพค้าขายในชุมชนหมู่บ้าน และการมีอาชีพอิสระของเหล่าสมาชิกในชุมชน การกิจดังกล่าวนอกจากจะเป็นการค้นหาปัญหา ความต้องการ และบทบาทของสตรีในกลุ่ม การดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรีแล้ว ยังตั้งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรีสำหรับเป็นฐานข้อมูลที่หน่วยงานทั้งภายในชุมชน ในพื้นที่ และหน่วยงานภายนอกต่างๆ สำหรับแนวทางการส่งเสริม สนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จะสามารถใช้สำหรับการเป็นพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการส่งเสริม พัฒนาศักยภาพสตรีในพื้นที่ต่างๆ ที่สอดคล้อง เหมาะสมภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้หญิงและสมาชิกต่างๆ ในชุมชนต่อไป

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่นำมาประกอบสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดการเสริมพลังอำนาจระดับกลุ่ม และใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ด้วยขั้นตอนการเสริมพลังอำนาจระดับกลุ่ม จากงานของ อภิญา เวชชัย (2557) ระบุขั้นตอนไว้ ประกอบด้วย การจัดตั้งกลุ่ม การสร้างสัมพันธภาพให้เกิดระบบสนับสนุนและเข้าถึงปัญหาของสมาชิกกลุ่ม การกำหนดข้อตกลงเกี่ยวกับหลักสูตรของกลุ่ม การเตรียมการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและกำหนดประเด็นในกลุ่ม ขั้นการวางแผนดำเนินการเพื่อร่วมแก้ปัญหาในกลุ่ม ขั้นการจัดการสนทนาเพื่อเกิดการตั้งคำถาม การทบทวนตนเอง ขั้นการดำเนินการตามข้อตกลง ขั้นการทบทวนผลการดำเนินงานร่วมกัน ขั้นการค้นหาและประเมินสถานการณ์ใหม่ การเชื่อมโยงและวิเคราะห์สถานการณ์ใหม่ร่วมกันและขั้นการตัดสินใจวางแผน และดำเนินการต่อ ซึ่งนำมาเป็นขั้นตอนการวิเคราะห์การเกิดขึ้นของกลุ่มสตรีในชุมชนที่ดำเนินการ

ทั้งนี้ อภิญา เวชชัย (2557) ระบุว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจระดับกลุ่ม นอกจากการขับเคลื่อนกลุ่มในฐานะเจ้าของปัญหาที่ตระหนักในปัญหาแล้ว ยังต้องอาศัยการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และการเชื่อมโยงทรัพยากรและเครือข่าย เพื่อให้พลังของกลุ่มสามารถดำเนินต่อไปได้ในระยะยาว

การดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี ใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ศิริพร จิรวัฒน์กุล (2546) ระบุว่า วิธีการวิจัยดังกล่าว เป็นการวิจัยที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหา พัฒนากิจกรรมโดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (Improving by changing) โดยบุคคลที่เผชิญกับปัญหานั้นๆเอง เป็นรูปแบบของการทำความเข้าใจในการปรับปรุงสถานการณ์เฉพาะที่พบว่ามีปัญหา เพื่อต้องการพัฒนา หาหลักการ เหตุผลและวิธีการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานนั้นและขณะเดียวกันก็เป็นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนั้นๆ วรรณดี สุทธิธรรมากร (2556) ได้อธิบายกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 5 ขั้นตอนของ Gerald Susman (1983) ประกอบด้วย ขั้นตอนการวินิจฉัยปัญหา เป็นขั้นตอนการระบุปัญหาหรืออธิบายปัญหา ขั้นตอนการวางแผนปฏิบัติการ ร่วมกันพิจารณาปัญหา และหาทางเลือกเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติตามแผน ขั้นตอนการประเมินผลร่วมกันศึกษาผลที่ได้จากการปฏิบัติตามแผน และขั้นตอนระบุการเรียนรู้ ร่วมกันระบุข้อค้นพบที่ได้จากการเรียนรู้ในการสร้างการเปลี่ยนแปลง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มสตรีแปรรูปผักตบชวาหมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15 ตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ครั้งนี้คือ การมีข้อมูลปัญหา ความต้องการและบทบาทสตรีในกลุ่มที่เป็นปัจจุบัน จากการมีส่วนร่วมของสมาชิกสตรีที่เข้าร่วมในปฏิบัติการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพที่สามารถนำไปออกแบบแนวทางการทำงานร่วมกับกลุ่ม

สตรีในพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและศักยภาพความสามารถที่เป็นอยู่ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มสตรีที่เข้ามามีส่วนในการดำเนินการเพื่อพัฒนาศักยภาพสตรีที่สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการและศักยภาพของกลุ่ม สามารถคิด ออกแบบการทำงานร่วมกันได้อย่างมีศักยภาพสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการของสมาชิกในชุมชน พร้อมทั้งข้อเสนอต่อภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรีที่สัมพันธ์กับบริบทในเชิงพื้นที่ที่สามารถทำงานร่วมกับกลุ่มสตรีต่างๆ ในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนบนฐานการพึ่งตนเองของสตรีในกลุ่มบนฐานทรัพยากรในชุมชนของตนเองอย่างเห็นคุณค่า

เครื่องมือและวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการ ด้วยปฏิบัติการ 3 ขั้นตอน ใน 3 ช่วงเวลา ด้วยการสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแปรรูป ผักตบชวาหมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15 ตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 20 คน โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มภายใต้วัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ประกอบด้วย การศึกษาปัญหาความต้องการด้วยการจัดเวทีในชุมชนกับสมาชิกกลุ่มสตรี หลังจากนั้นเมื่อสมาชิกนำเสนอปัญหา ความต้องการและบทบาทของสมาชิกกลุ่มแล้ว นำมาสู่ขั้นตอนในการดำเนินการเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มสตรีตามปัญหา และข้อเสนอความต้องการที่สมาชิกตัดสินใจเลือกดำเนินการ จากนั้นเป็นปฏิบัติการส่งเสริม พัฒนาศักยภาพ โดยนักวิจัยทำหน้าที่ประสานแหล่งทรัพยากรต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนร่วมส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาสมาชิกกลุ่ม ในขั้นตอน

สุดท้ายคือการสรุปบทเรียนรู้กับสมาชิกในกลุ่มเพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรีในกลุ่ม

กระบวนการการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ โดยกำหนดให้ ระยะที่ 1 เป็นการสำรวจปัญหา ความต้องการ และศักยภาพสตรีในกลุ่ม ใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อยกับสมาชิกกลุ่ม โดยมีแนวคำถามในการสนทนากลุ่มย่อยตามประเด็น ดังนี้ ประวัติความเป็นมา การเกิดขึ้นและการดำเนินการของกลุ่มสตรีในชุมชน กิจกรรม และบทบาทที่สมาชิกในกลุ่มเข้าร่วม ปัญหา ความต้องการของสมาชิกและกลุ่ม แหล่งทรัพยากรทั้งในชุมชน และนอกชุมชนที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มที่ผ่านมา และในช่วงเวลาปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค การดำเนินการที่เกิดขึ้นและวิธีการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา บทเรียนรู้ในการเข้าร่วมในฐานะสมาชิกกลุ่มสตรีในชุมชนแห่งนี้ และข้อเสนอต่อการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มสตรีในการทำงานร่วมกันในรูปแบบไหน อย่างไร ระยะที่ 2 เป็นการดำเนินการร่วมกับกลุ่มสตรี เพื่อส่งเสริม พัฒนาศักยภาพของกลุ่มตามปัญหา ความต้องการและศักยภาพ โดยนำผลการดำเนินการในระยะที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานในปฏิบัติการร่วมของสมาชิกกลุ่มในการคิด วิเคราะห์ ออกแบบ และวางแผนเพื่อดำเนินการร่วมกัน คัดเลือกกิจกรรมบริการที่เหมาะสมในการส่งเสริม พัฒนาการทำงานร่วมกันของกลุ่ม

วิธีการการดำเนินการของระยะที่ 2 โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ร่วมกับกลุ่มสตรีที่ร่วมกันค้นหาปัญหา ความต้องการและนำเสนอบทบาทของสมาชิกในการทำงานในกลุ่ม ข้อเสนอต่อการมีแนวทางในการส่งเสริมพัฒนากลุ่มตามศักยภาพ ความสามารถที่สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการด้วยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มและนักวิจัย ในระยะที่ 2 จะเป็นการลงมือปฏิบัติตามประเด็นปัญหา ความต้องการที่แต่ละกลุ่มตัดสินใจร่วมในการดำเนินการ

ตามช่วงเวลาของแต่ละกลุ่มร่วมประเมิน บทบาท หน้าที่ของนักวิจัยในระยะนี้ จะร่วมทีมปฏิบัติการที่สมาชิกกลุ่มตัดสินใจเลือกปฏิบัติการ โดยการปรับรูปแบบการทำงานให้สอดคล้องกับข้อเสนอของสมาชิกกลุ่มในกิจกรรมที่นักวิจัยมีส่วนช่วยหนุนเสริมเพื่อสมาชิกได้ศึกษาเรียนรู้แนวทางในปฏิบัติการของกลุ่มครั้งนี้ อาทิ จัดกิจกรรมอบรมเสริมศักยภาพของสมาชิกกลุ่ม การร่วมเสนอและแสวงหาทรัพยากรในชุมชนและนอกชุมชนที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมที่กลุ่มร่วมออกแบบและนำเสนอ

ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี ใช้วิธีดำเนินงานด้วยการถอดบทเรียนและการรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกกลุ่ม วิธีการของระยะที่ 3 คือการถอดบทเรียนร่วมรูปแบบ แนวทางการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพสตรีในพื้นที่ปทุมธานี ด้วยสมาชิกกลุ่มสตรีร่วมกับสมาชิกกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน

กลุ่มสตรีในฐานะผู้เข้าร่วมมีที่มาจากกลุ่มที่มีการปฏิบัติงานในชุมชนของจังหวัดปทุมธานี ที่มีการรวมตัวของสมาชิกในชุมชน สมาชิกอาจเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายในฐานะสมาชิกกลุ่ม ที่ต่างมีเป้าหมายหลักคือ การร่วมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมที่มีเป้าหมายการทำงานและมีกิจกรรมร่วมกับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง มีประวัติการทำงานและผลการดำเนินงานเป็นที่รับรู้ของสมาชิกในชุมชน การได้มาซึ่งกลุ่มสตรีมาจากการทำงานร่วมกันกับองค์กรภาครัฐในจังหวัดที่รับผิดชอบการทำงานที่มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่นี้ โดยประสานขอความร่วมมือไปยังพัฒนากร สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปทุมธานีเพื่อให้ข้อมูลกลุ่มสตรีในพื้นที่ที่มีคุณสมบัติข้างต้น และประสานกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน โดยใช้เกณฑ์ข้างต้นประกอบการพิจารณา และสมาชิก

กลุ่มจะต้องมีความต้องการในการทำงานเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนากลุ่มของตนเอง และสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมกับสมาชิกกลุ่ม

การวิเคราะห์ผลการวิจัย ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากเวทีสนทนากลุ่มย่อย การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาที่ใช้ในการจัดกลุ่มของข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อยในแต่ละเวทีแยกประเภทของข้อมูล ปัญหา ความต้องการ และบทบาทสตรีในกลุ่ม รูปแบบและปฏิบัติการที่มีการดำเนินการของกลุ่ม และบทเรียนจากเวทีเสวนาสรุบทเรียนในประเด็นแนวทางการสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนากลุ่มสตรี การสรุบทเรียนและการถอดบทเรียนจากการร่วมปฏิบัติการในกลุ่มสตรี โดยการนำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนา (Descriptive statistics)

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า

1. บริบทชุมชนกับปัญหา ความต้องการและบทบาทของกลุ่มสตรี

1.1 ชุมชนหมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15 ตำบลบางเตย

กลุ่มสตรีแปรรูปผักตบชวา หมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15 ตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี หมู่บ้านคันทรี่พาร์ค ตั้งอยู่ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร ลักษณะการปลูกสร้างบ้านเรือนจึงแบ่งเป็นซอยต่างๆ มีศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประชุม จัดกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกในชุมชน พื้นที่หลังหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นคูคลองและมีผักตบชวาจำนวนมาก ข้อมูลจากการพูดคุยกับสมาชิกระบุว่า จังหวัดปทุมธานี มียุทธศาสตร์เกี่ยวกับการกำจัดและลดปริมาณผักตบชวาหรือการจัดเก็บมลภาวะ โดยมีเทศบาลจัดโครงการนำร่องเรื่องการแปรรูปขยะและผักตบชวา โดยมีศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสามโคกเข้ามาทำงานในหมู่บ้าน จัดกิจกรรมการเรียนรู้

การสอนให้กับผู้สนใจ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่ม สมาชิกขณะนั้นมีประมาณ 10 คน เริ่มจัดตั้งกลุ่มเพื่อเรียนผลิตกระเป๋ามาจากผักตบชวาและการย้อมสีเส้นใย

กลุ่มแปรรูปผักตบชวาเริ่มมีการก่อตั้งกลุ่มในช่วงสถานการณ์โควิด ปี 2563 โดยสมาชิกในหมู่บ้าน เนื่องจากลักษณะทางกายภาพรอบหมู่บ้านเป็นคุulong สมาชิกในชุมชนบางส่วนประกอบอาชีพการเกษตร บริเวณรอบชุมชนจึงยังพบแหล่งเพาะปลูกนาข้าว และพืชผลทางการเกษตร อาชีพอื่นๆ สมาชิกยังมีอาชีพอื่นๆ ในหมู่บ้านจะมีการเปิดร้านค้าขายของ โดยเฉพาะผู้หญิงในหมู่บ้าน พบว่ามีการเปิดร้านเย็บผ้า รับผูกريبิ้น ขายสินค้าเด็กอ่อน ร้านผลิตน้ำสมุนไพร ร้านขายอาหารเช้า ขายโจ๊ก ซึ่งเป็นอาชีพที่พบเห็นทั่วไปในทุกซอยทั่วหมู่บ้าน

สมาชิกเล่าว่า ร้านค้าส่วนใหญ่ที่สมาชิกเป็นเจ้าของจะตั้งอยู่ในหมู่บ้านนี้ทั้งหมด การแปรรูปผักตบชวาเป็นอาชีพเสริม ผลิตและขายกันในนามกลุ่มและบางคนสามารถขายเป็นส่วนตัวได้ด้วย หากสามารถผลิตสินค้าได้หลายชิ้น มีการตั้งราคากันเอง ถ้ามีวัตถุดิบก็จะช่วยให้ผลิตได้เร็ว อุปกรณ์วัตถุดิบก็มีหลายอย่าง หากลงมือทำใช้เวลาไม่นาน หักค่าวัตถุดิบก็จะได้กำไรประมาณ 100 บาท การแปรรูปผักตบชวานั้น สมาชิกมองว่าเป็นงานที่สามารถทำที่บ้านตัวเองได้

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มสมาชิก ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีการนำเสนอประเด็นปัญหาที่นำมาซึ่งข้อเสนอที่สมาชิกกลุ่มต้องการการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาในประเด็นต่างๆ ประกอบด้วย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าที่สมาชิกแต่ละคนทำได้ไม่เท่ากัน ส่งผลให้ไม่สามารถรับรองได้จากภายนอกได้ การบริหารจัดการกลุ่มที่ยังไม่มีระบบชัดเจน

โดยเฉพาะการจัดการงบประมาณเพื่อการลงทุนวัสดุอุปกรณ์สำหรับการผลิตที่ต่อเนื่อง การสร้างและพัฒนาแบรนด์ที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่ม ทั้งนี้สมาชิกกลุ่มได้เสนอความต้องการในการพัฒนากลุ่มเพื่อแก้ปัญหาข้างต้น ได้แก่ การไปศึกษาดูงานกลุ่มอื่นๆ การสร้างและพัฒนาแบรนด์สินค้า และการออกแบบการนำเสนอเรื่องราวอธิบายที่มาและกระบวนการผลิตสินค้ากลุ่มเพื่อเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก

1.2 ปัญหา ความต้องการ

ข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มในการเริ่มต้นแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหา ความต้องการของกลุ่มแปรรูปผักตบชวา ระบุว่า

“ลูกค้ามาจับสินค้าเรา ก็บอกว่าราคาไม่แพง กลุ่มเรามีปัญหามาตรฐานสินค้า และกำลังการผลิต กลุ่มเราเพิ่งเริ่มต้น เราผลิตได้ไม่เหมือนกัน บางชิ้นงานมีปัญหาเรื่องขนาด”

ข้อเสนอของสมาชิกในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยการศึกษาเพิ่มเติม เสริมความรู้เข้าใจของสมาชิกกลุ่มให้สามารถผลิตชิ้นงานได้มาตรฐานมากขึ้นจึงเป็นประเด็นร่วมในการแสวงหาแนวทางในการทำงานของกลุ่มต่อไปในอนาคต

1) การไปศึกษาดูงานเป็นกิจกรรมที่กลุ่มต้องการนำความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผักตบชวาพัฒนาสินค้าของกลุ่ม โดยสมาชิกเสนอสถานที่ที่อยากไปศึกษาดูงาน คือ ศูนย์ฝึกรู้ชีวิต ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอกาฬสินธุ์ สำนักงานการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะสมาชิกกลุ่มต้องการไปเรียนรู้การทำที่กันกระแทกที่แปรรูปมาจากก้านผักตบชวา เป็นการหาช่องทางการพัฒนาการส่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแทนที่ใช้โฟม และสมาชิกได้ค้นหาข้อมูลพบว่าที่อำเภอกาฬสินธุ์

ภาซีมีการสอนแปรรูปผลิตภัณฑ์นี้ สมาชิกกลุ่มตั้งใจจะหาเวลาไปศึกษาด้วยตัวเอง แต่ยังไม่มีโอกาส

“อยากไปดูให้รู้จริง เราได้ไปดู จะรู้ ถ้าไม่ไปดูโลก ความคิดจะไม่กว้างเราจะติดอยู่แค่นี้”

สมาชิกกลุ่มกล่าวว่า แต่ละจังหวัดสินค้าก็จะไม่เหมือนกัน ผลิตภัณฑ์ตะกร้าในแต่ละที่ แต่ละกลุ่มที่เคยพบเจอก็ไม่เหมือนกัน การเรียนรู้กลุ่มอื่นๆ ช่วยให้ได้เทคนิค ได้ไอเดียมาปรับของตนเอง

“เสียงเดียวกันหมดเลยคืออยากไปดูเพื่อนเพื่อมาศึกษาหาความรู้”

สมาชิกอธิบายว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีศูนย์การเรียนรู้ สมาชิกตั้งใจจะเดินทางไปเอง แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากใคร การได้คุยกันอีกครั้งทำให้สมาชิกต่างเห็นพ้องต้องกันในการศึกษาดูงานในพื้นที่

“อย่างผักตบชวากำมะถัน บางที่บ่ก่อน บางที่บ่อกทำจนเสร็จก่อนค่อยอบ เราก็เลยมีข้อสงสัยว่าอันไหนมันจะดีกว่ากัน อันไหนจะต้องอยากไปศึกษาให้รู้”

จากปัญหาที่สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันคิดและสรุปร่วมกัน นำมาสู่การนำเสนอความต้องการในภาพรวมที่สมาชิกต่างเห็นตรงกัน คือการต่อยอดพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ผักตบชวา สนใจการไปเรียนรู้ ศึกษา ดูงานกลุ่มอื่นๆ เพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์เริ่มต้นออกแบบ สร้างผลิตภัณฑ์ของตัวเอง ที่ผ่านมามีหน่วยงานภายนอกเข้ามาส่งเสริม พัฒนาด้วยการมีครูมาสอน และกลุ่มได้ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติม พบว่า อยุธยามีการแปรรูปผักตบชวาที่มีวิธีการที่น่าสนใจ มีการแปรรูปหลายประเภท เช่น การทำที่กันกระแทกจากต้นผักตบชวา สมาชิกกลุ่มคิดกันว่าหากสามารถแปรรูปได้จะใช้กันกระแทกแทนโฟม เพื่อป้องกัน

สินค้าของกลุ่มเมื่อต้องส่งของตามที่มีคนสั่ง การไปศึกษาดูงานน่าจะช่วยให้ได้เรียนรู้และกลุ่มจะสามารถกลับมาหาวิธีการทำงานเพื่อต่อยอดการออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้ดีขึ้น

2) การเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่ม ที่ต้องการเข้าใจการจัดการงบประมาณ การบริหารทุนของกลุ่ม วิธีการทำงานที่เป็นระบบ การแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกที่มีตำแหน่ง บทบาทต่างๆ ที่ตั้งขึ้นภายในกลุ่ม

แต่เดิมที่เราจะเข้าใจกันแค่การจัดการบัญชีบ้านง่ายๆ เช่น แบบบวก ลบ คูณ หาร”

ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม กองทุนของกลุ่ม สมาชิกพบปัญหาเรื่องการจัดการเงิน ตอนนี้นักกลุ่มมีทุนซื้อของเพียงพอกับการผลิต บางครั้งผลิตไปและวัตถุดิบที่ใช้ไม่พอ สินค้าที่ต้องใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เช่น น้ำมันพืชที่ใช้ทอดข้าวเกรียบราคาสูงขึ้น สมาชิกต้องการให้เกิดการพูดคุย ปรึกษาในการจัดการเรื่องเงิน เรื่องทุน และการวางแผนการใช้ เชื่อว่าการคุยกัน หาแนวทางทำงาน วางแผนเป็นระบบ จะช่วยพัฒนาสมาชิกกลุ่มให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

3) การเปิดศูนย์การเรียนรู้สำหรับสมาชิกกลุ่มได้ทำงานเพื่อส่งเสริม สนับสนุนสมาชิกอื่นๆ ทั้งในและนอกชุมชนที่สนใจ

“ฝันว่าอยากจะเปิดศูนย์การเรียนรู้บ้าง การทำผักตบ เรื่องเล่าของกลุ่ม (Story) ก็น่าจะไปอยู่ตรงนั้น เราฝันได้มันจะได้ขยายงานต่อไปยังคนอื่นที่สนใจ”

4) ต้องการแนวทางในการพัฒนากลุ่มเพื่อสามารถขายผลิตภัณฑ์ในตลาดออนไลน์ได้ ขณะเดียวกันก็มีความกังวลว่าสมาชิกกลุ่มจะผลิตชิ้นงานได้ไม่ทันหากมีตลาดเพิ่มขึ้น

“อยากรู้วิธีที่ถูกต้องอะไรเหมาะสมที่สุดสำหรับผลิตภัณฑ์ของเรา”

กลุ่มสามารถผลิตสินค้าแต่จำนวนสินค้าที่ผลิตยังไม่ทันตามความต้องการหากมีการเปิดตลาดเต็มที่เนื่องจากสมาชิกที่ผลิตยังมีคุณภาพฝีมือไม่เท่ากัน ผลิตภัณฑ์ที่สามารถขายได้จริงยังมีไม่มากพอ

“ที่ขายได้จริง ฝีมือเราไม่เท่ากัน คือบางที่คนที่สั่งขนาดนี้อาจจะได้อันใหญ่ไป มาตรฐานของสินค้ายังไม่ได้มาตรฐาน และฝีมือไม่เท่ากันของหมดของไม่พอขาย”

ข้อมูลจากสมาชิกกลุ่ม กล่าวว่า ตนเองทำหน้าที่สานตะกร้าทำเสื้อผักตบขา โดยผลิตตามที่มีการสั่งจากลูกค้า ขณะที่สมาชิกบางคนเพิ่งเริ่มต้นทำชิ้นงานและยังไม่สามารถวางขายได้ บางคนเริ่มต้นที่จานรองแก้ว รองแจกัน เป็นงานชิ้นเล็กๆ และหลังจากเริ่มทำชิ้นแรกก็จะคิดต่อ ลงมือทำต่อ เพราะทุกชิ้นงานจะเพิ่มรายได้ แต่ยังมีคนทำน้อย เพราะสมาชิกต่างมีงานประจำ สินค้าของกลุ่มจะมีการสั่งของเข้ามาแต่เพราะมีคนทำน้อยทำให้ไม่สามารถรับผลิตได้มาก

5) ต้องการพัฒนาแบรนด์สินค้าเป็นของตนเอง โดยสมาชิกกลุ่มมีแนวคิดและข้อเสนอจะใช้ชื่อแบรนด์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มว่า “นานาผักตบ” ซึ่งมีที่มาจากชื่อของประธานกลุ่มและเป็นกำลังหลักในการรวมกลุ่มสมาชิกในหลายๆ กิจกรรมทั้งในชุมชน และนอกชุมชน

มาตรฐานสินค้าและกำลังการผลิตที่ยังมีไม่เพียงพอเมื่อสมาชิกเริ่มนำผลิตภัณฑ์ที่ตนเองผลิตออกจำหน่ายในนามกลุ่ม เมื่อได้เข้าร่วมวางจำหน่ายสินค้าในงานแสดงสินค้ากับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ การเรียนรู้ดูงานจากกลุ่มอื่นๆ จึงเป็นกิจกรรมที่สมาชิกต้องการ

ปัญหาการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า สินค้าผลิตออกมาแล้วแต่ตลาดในการวางขายนั้นมีน้อย ส่งได้น้อยสมาชิกให้ความเห็นว่า อาจเพราะมาตรฐานของสินค้ายังไม่มากเท่าที่ควร ขณะที่กำลังการผลิตมีพอสมควร แต่ปัญหาเรื่องมาตรฐานการผลิตที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับฝีมือของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนที่มีความชำนาญ ประสบการณ์การผลิตไม่เท่ากัน ทำให้สินค้าของกลุ่มยังไม่สามารถวางตลาดได้เพียงพอ

สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความสามารถและทำผลิตภัณฑ์ได้ทุกคน ไม่ว่าจะเป็น รองเท้า ตะกร้า จานชาม อยู่ที่ว่าแต่ละคนจะมีความถนัดและประณีตในรูปแบบงานลักษณะใดมากกว่ากัน

“ทุกคนทำเป็นทุกอย่าง แต่ฝีมือไม่เท่ากัน เรากลัวว่าเราจะไม่มีความสามารถทำให้เขาหันเพราะฝีมือแต่ละคนไม่เท่ากัน”

กิจกรรมของกลุ่มสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความสามารถและทำผลิตภัณฑ์ได้ทุกคน ไม่ว่าจะเป็น รองเท้า ตะกร้า จานชาม อยู่ที่ว่าแต่ละคนจะมีความถนัดและประณีตในรูปแบบงานลักษณะใดมากกว่ากัน

ภาพที่ 1

ข้อมูลปัญหาและความต้องการและบทบาทสตรีของกลุ่มแปรรูปผักตบชวา

2. การดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี

จากปฏิบัติการร่วมค้นหาปัญหา ความต้องการของสมาชิกกลุ่มในระยะที่ 1 รวบรวมเป็นข้อค้นพบข้อเสนอของสมาชิกกลุ่ม ร่วมนำเสนอปัญหาและความต้องการในการพัฒนาชุมชน พร้อมระบุแนวทางการส่งเสริม พัฒนาศักยภาพของกลุ่มตามปัญหาความต้องการและศักยภาพที่ร่วมกันค้นเจอประกอบด้วย

1) การศึกษาดูงานของสมาชิกกลุ่มที่ศูนย์ฝึกมีชีวิต ศูนย์การศึกษา นอกระบบและตามอัธยาศัย อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมาชิกกลุ่ม เรียนรู้กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผักตบ ข้นตอน วิธีการต่างๆ และแลกเปลี่ยน กับครู กศน. และตัดสินใจเลือกเรียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ และการทำไวน์มัลเบอร์รี่ สมาชิกกลุ่มได้นัดหมายวัน เวลามาร่วมเรียนรู้ สมาชิกในชุมชนใกล้เคียง มาร่วมเรียนรู้เป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน เพราะเป็น เครือข่ายการทำงาน การดูงานของสมาชิกกลุ่มยังช่วยเผยแพร่ สื่อสารให้ชุมชน ที่เป็นเครือข่ายได้รับรู้แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ใกล้เคียง

การเรียนรู้ใช้วิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบ่งเป็นช่วงเช้า และ บ่าย ในการออกแบบการตกแต่งผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าของ สมาชิก เรียนรู้เทคนิคการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ให้คงทน การรักษาผลิตภัณฑ์ให้มีอายุ การใช้สอยยาวนาน ไม่มีเชื้อรา

2) การร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อทำไวน์มัลเบอร์รี่ และเรียน การตกแต่งผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เป็นสองหลักสูตรระยะสั้น ที่ศูนย์ฝึกมีชีวิตออกแบบสำหรับสมาชิกกลุ่มหลังจากที่ได้กลับจากการศึกษา ดูงานในครั้งก่อนหน้า และในกลุ่มสมาชิกตัดสินใจเลือกทั้ง 2 หลักสูตรตามที่ สมาชิกมีความต้องการนำไปสร้างอาชีพเสริมสำหรับสมาชิกในชุมชน

หลักสูตรระยะสั้นในการเรียน 2 กิจกรรมใช้เวลา 1 วัน โดยช่วง เช้าจะเป็นการเรียนการทำไวน์มัลเบอร์รี่ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มพบว่า ในชุมชน ผลไม้หลายอย่างที่น่าจะนำมาแปรรูปเพื่อสร้างรายได้ และการศึกษาดูงานครั้ง ก่อนหน้า สมาชิกกลุ่มพบว่า ศูนย์ฝึกอาชีพมีชีวิตมีการออกร้านการผลิตไวน์จาก ผลไม้ต่างๆ และมีการเปิดสอนสำหรับผู้สนใจ และช่วงบ่ายสมาชิกกลุ่มเรียน การตกแต่งผลิตภัณฑ์ผักตบขาว

การอบรมเชิงปฏิบัติการทั้งสองหลักสูตร ใช้วิธีการสอน ปฏิบัติ และแลกเปลี่ยนร่วมกัน สมาชิกกลุ่มได้นำผลิตภัณฑ์ที่ตนเองผลิตมาเพื่อให้ผู้สอน ได้ให้แนวทางในการพัฒนาชิ้นงาน พบว่า ผู้สอนมีข้อเสนอการพัฒนาชิ้นงานที่ เพิ่มคุณภาพ มีรูปทรงที่เหมาะสมกับการส่งขายและสามารถเพิ่มมูลค่าจากการ ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ด้วยรูปแบบ วิธีการที่ผู้สอนเตรียมแลกเปลี่ยนกับสมาชิกกลุ่ม

ภาพที่ 2

การดำเนินการเพื่อส่งเสริม สนับสนุน พัฒนากลุ่มสตรี

3. การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรี

บทเรียนรู้จากการร่วมค้นหาปัญหา ความต้องการ และออกแบบปฏิบัติการร่วมกันด้วยการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติฝึกทักษะการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นที่ตนเองได้เรียนรู้จากการร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพสมาชิกและการมีข้อเสนอแนวทางการพัฒนา

ประเด็นด้านการพัฒนาศักยภาพ เสนอให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีในกลุ่ม ชุมชน การสนับสนุนการปรับใช้ผลิตภัณฑ์ใน นอกชุมชนเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเพิ่มรายได้ และสมาชิกผู้สนใจ การส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่ม ทั้งเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ การวางตลาดสินค้าและการสร้างมูลค่าสินค้า และพัฒนาแบรนด์ที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่ม

โดยมีข้อเสนอแนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย การมีพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ ดูงานในสถานที่ที่เหมาะสมกับการตอบสนองความต้องการ สมาชิกเข้าร่วมได้ ปฏิบัติได้จริง การใช้วิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ ออกแบบหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ปรับตามความต้องการและศักยภาพของการเรียนรู้ของสมาชิก และการแสวงหาเครือข่ายการทำงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชนใกล้เคียงและสถาบันทางสังคมภายนอก

การอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษา พบประเด็นที่น่าสนใจนำมาสู่การอภิปรายผล ตามประเด็น ดังนี้

1. ปัญหา ความต้องการของสมาชิกกลุ่มที่เป็นสตรี

“เราอยากจะเลือกพื้นที่ดูงานใกล้ๆ ที่เดินทางไปกลับได้ใน 1 วัน เพราะผู้หญิงต้องกลับมาดูแลบ้าน ลูกหุงหาอาหาร สมาชิกจะกลับบ้านมารอก่อนบ่ายสามโมง”

ด้วยประเด็นข้างต้น การเกิดขึ้น ดำรงอยู่ของผู้หญิงในกลุ่มในชุมชน จึงเป็นมุมที่นำมาสู่การทำความเข้าใจผู้หญิงในบริบททางสังคมที่มีชุดความรู้ความเข้าใจในการกำหนด “บทบาท หน้าที่” ของผู้หญิงที่แฝงฝังอยู่ในหลายพื้นที่ที่ผู้หญิงดำรงชีวิตอยู่ ในบ้าน ในชุมชน และในพื้นที่การประกอบอาชีพ

ผู้หญิงต่างต้องปรับตัว ปรับชีวิต ออกแบบและวางแผนทั้งในฐานะสมาชิกครอบครัว สมาชิกของกลุ่มที่ตนเองสังกัด และกลุ่มใหม่ในฐานะสมาชิกที่เป็นผู้หญิง กับบทบาท หน้าที่ และรูปแบบของกลุ่ม กิจกรรมที่เข้าร่วม จึงมักพบว่าเป็นการประกอบอาชีพ การแสวงหารายได้ การพยายามปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์สินค้า และชิ้นงานต่างๆ ของตัวเองและกลุ่มให้สามารถเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคในตลาดที่มีการแข่งขัน การทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่มีบทบาทใหม่ที่กำหนดขึ้น ทั้งในฐานะประธานกลุ่ม ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มในบทบาทหน้าที่ต่างๆ กับการทำหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ในการเข้าถึงทรัพยากรทั้งจากภายในชุมชน และภายนอกชุมชนจากการสนับสนุนของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ มุมมองที่มีต่อ “กลุ่มสตรี” จึงมีความหมายมากกว่า กลุ่มอื่นๆ กิจกรรมในกลุ่มสำหรับผู้หญิงจึงเป็นอำนาจในตัวที่เกิดขึ้นด้วยกระบวนการเติบโตของตัวเองในกลุ่มสอดคล้องกับ บริตติง (Breeding, 2008) ระบุว่า การเสริมพลังอำนาจเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ด้วยการเพิ่มศักยภาพให้บุคคลเกิดความมั่นใจในการทำงานและมีอิสระในการกล้าตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น

งานของ ชีรนาถ กาญจนอักษร (2542) และ อมรา พงศาพิชญ์ (2548) ที่อธิบาย บทบาททางเศรษฐกิจว่า ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญด้านการผลิต การจัดหาปัจจัย การบริโภค การจำแนกแจกจ่าย สังคมได้ผลกระทบไว้ให้กับผู้หญิงอย่างมากทั้งในการผลิตกำลังคนทั้งในสังคมเกษตรกรรมที่ผู้หญิงสามารถถอนกล้า ดำนา เกี่ยวข้าว เพาะปลูกสินค้าที่ไม่ใช่ข้าว และแลกเปลี่ยนสินค้า (การเป็นแม่ค้า) ในตลาดขนาดเล็กได้และในสังคมอุตสาหกรรม ผู้หญิงทำบทบาทเป็นแรงงานทดแทน สนับสนุนให้แรงงานหลักสามารถอยู่ในกระบวนการผลิตได้อย่างเต็มที่ เพราะผู้หญิงจะเป็นผู้สนับสนุนและดูแลครอบครัว ซึ่งถือได้ว่าเป็น

ส่วนหนึ่งของการผลิต งานดังกล่าวสอดคล้องกับบทบาทสตรีในกลุ่มนี้ที่มีวิถีชีวิตอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่ยังคงมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาทั้งระบบภาคเกษตรดั้งเดิมที่เริ่มปรับสู่การเข้าสู่ตลาดการแข่งขัน ขณะที่ผู้หญิงยังดำรงบทบาทผู้หาเลี้ยงตัวเลี้ยงครอบครัว ในฐานะแรงงานในภาคการผลิต ขณะเดียวกันก็ยังคงมีการเลือกสรรช่วงเวลาที่ปรับปรับกับเวลาในชีวิตด้วยตัวเองเมื่อได้ร่วม รวมกลุ่มกันเอง โดยมีเป้าหมายของตัวเองร่วมกัน

2. การออกแบบกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อพัฒนาศักยภาพกลุ่ม

รู้จักจุดเริ่มต้นการก่อเกิดกลุ่มเพื่อการออกแบบปฏิบัติการร่วมอย่างเข้าใจ

การออกแบบการทำงานร่วมกับกลุ่มสตรีในชุมชนด้วยวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เป็นทั้งวิธีคิดและวิธีการที่ตั้งเป้าในการกระตุ้นให้สมาชิกรับรู้ปัญหาตระหนักในการร่วมรับรู้ เข้าใจปัญหา ร่วมออกแบบการทำงาน ดำเนินการ และทบทวนการทำงานที่เกิดขึ้น จนกลายเป็นการเรียนรู้ที่มีบทเรียนรูปธรรมที่สมาชิกผู้เข้าร่วมจะทบทวนและเข้าใจได้ชัดขึ้น ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า ด้วยวิธีการดังกล่าวที่มีการดำเนินการร่วมกับ 4 กลุ่มสตรี ในพื้นที่ชุมชนต่างรูปแบบสมาชิกในแต่ละกลุ่มล้วนมีบทบาทที่ไม่เหมือนกัน การจับกลุ่ม รวมตัวจากสถานการณ์ปัญหา ความต้องการหลายประเด็น ทั้งประเด็นส่วนตัวและประเด็นร่วม การดำเนินการร่วมกับกลุ่มสตรีทั้ง 4 กลุ่มดำเนินการด้วยขั้นตอนเดียวกัน คือ การทบทวน แลกเปลี่ยนประเด็นปัญหา ความต้องการ ขั้นตอนดำเนินการด้วยปฏิบัติการร่วมกับสมาชิกกลุ่ม และขั้นตอนการสรุป ทบทวนบทเรียนรู้

ขั้นตอน กระบวนการดังกล่าว สอดคล้องและแตกต่างกับกระบวนการเสริมสร้างการรวมกลุ่มและการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม ที่ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) อธิบายด้วยขั้นตอนต่างๆ ประกอบด้วย ขั้นตอนการเกิดกลุ่ม ขั้นตอนการสร้างกลุ่ม ขั้นตอนการเจริญเติบโตของกลุ่ม

ในขั้นตอนก่อนการเกิด ซึ่ง ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) เรียกว่า ขั้นตอนเตรียมการ/ขั้นตอนการก่อร่างสร้างกลุ่ม/ขั้นปลุกจิตสำนึก ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากเป็นการสร้างรากฐานในการรวมกลุ่ม ขั้นตอนนี้เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกตระหนักรู้ปัญหา เกิดความสนใจในการเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งเทคนิค วิธีการที่จำเป็นในการกระตุ้นให้สมาชิกเห็นความจำเป็นในการเข้าร่วมกลุ่ม ก็คือการสร้างความศรัทธา ความไว้วางใจของสมาชิกในการเข้าร่วมกลุ่ม สร้าง “หน่วยนำ” หรือ “แนวร่วม” เพื่อเป็นแกนประสานหรือขับเคลื่อน การศึกษาสำรวจข้อมูลหรือการวิเคราะห์ชุมชน

การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรีในกลุ่ม ด้วยปฏิบัติการร่วมที่ให้ความสำคัญกับขั้นตอนและกระบวนการทำงานร่วมกับกลุ่มเป็นสำคัญ เมื่อพิจารณาเป้าหมายของขั้นตอนก่อนก่อร่างสร้างกลุ่ม หรือ ขั้นปลุกจิตสำนึกของ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ทำให้พบคำอธิบายที่เพิ่มมิติการทำงานกับผู้สนใจ การทำงานเพื่อการส่งเสริม พัฒนากลุ่มในชุมชน ที่พบว่า จุดเริ่มต้นที่แท้จริงของกลุ่ม พึ่งให้ความสำคัญกับการเกิดขึ้นของกลุ่มที่เป็นจริง ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ ได้ออกแบบโจทย์เพื่อการศึกษา ทำความเข้าใจพัฒนาการ ความเป็นมาของการเกิดกลุ่ม การย้อนทวนประเด็นนี้ นอกจากจะทำให้ผู้ที่เข้าร่วมทำงานกับกลุ่มได้เข้าใจกลุ่มที่เป็นอยู่ จะทำให้การออกแบบการทำงานในขั้นตอนต่อไปจะนำเป้าหมายขั้นตอนการก่อร่างสร้างกลุ่มมาเป็นองค์ประกอบในการออกแบบการทำงานที่เหมาะสมกับกลุ่มต่างๆ ได้อย่างเป็นจริง

3. ผู้นำชุมชนและสมาชิกกลุ่มกับการหนุนเสริมการทำงานของกลุ่ม

ผู้นำชุมชนและสมาชิกกลุ่มกับการหนุนเสริมการทำงานของกลุ่มผู้ใหญ่ของหมู่บ้านเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มแปรรูปผักตบชวาของหมู่บ้านนี้มีกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง กลุ่มมักเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในระดับอำเภอ จังหวัด เนื่องจากผู้นำชุมชนตั้งเป้าหมายให้สมาชิกในชุมชนออกไปเรียนรู้และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้คนกลุ่มต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ที่ผ่านมาสมาชิกกลุ่มได้ไปเรียนรู้นอกสถานที่ กิจกรรมการไปศึกษาดูงานกลุ่มอื่นๆ ในชุมชนใกล้เคียง เช่นการทำสื่อประชาสัมพันธ์ การสร้างช่องทางซื้อขายผลิตภัณฑ์ผ่านระบบออนไลน์ ในช่วงแรกเริ่มการก่อตั้งกลุ่มได้รับการสนับสนุนทุนจากผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกกลุ่มให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ มีการนำเสนอความคิดและเสนอแนวทางสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการวางแผนลงพื้นที่ศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ กลุ่มยังมีการสื่อสารกับผู้คนอื่นๆ เพื่อเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ่านทางเพจของกลุ่มเพื่อนำผลิตภัณฑ์กลุ่มไปจัดแสดงตามงานต่างๆ มีหน่วยงานภายนอกที่สนับสนุนกลุ่มอย่างต่อเนื่องในหลายรูปแบบ

แม้ว่าผู้หญิงจะมีบทบาททางเศรษฐกิจมากเพียงใดก็ตาม แต่งานบ้านและการเป็นผู้ดูแลของผู้หญิงเป็นงานที่ไม่มีรายได้ งานของ วรวิทย์ เจริญเลิศ (2543) อธิบายว่า ความคาดหวังของสังคมต่อบทบาทการเป็นมารดาของผู้หญิงทำให้ผู้หญิงหลายคนต้องเลือกที่จะเลี้ยงดูบุตรเป็นหลัก จึงทำให้พวกเขาไม่ได้รับการสนับสนุนให้ตำแหน่งหน้าที่อย่างเต็มที่ เป็นประเด็นที่ผู้หญิงในกลุ่มสตรีได้สะท้อนผ่านความตื่นตัว ตีใจ และปรารถนาในการเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพของตัวเองด้วยการเข้ามามีส่วนในกิจกรรมในชุมชน โดยมีกลุ่มเป็น

พื้นที่สำหรับตั้งต้นออกแบบชีวิตในฐานะผู้หญิงที่มีอิสระ เสรีเมื่อสามารถหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตัวเอง เพราะการดำรงบทบาท “แม่” “เมีย” ในบ้าน ทำให้บทบาทในการเป็น “ผู้หญิง” ที่สมาชิกในกลุ่มบางคนอธิบายนั้น “พร่อง” ไป เพราะการพึ่งพาผู้ชาย (สามี) ในมิติเศรษฐกิจเป็นหลัก การเข้าร่วมกลุ่มที่สามารถสร้างอาชีพและสมาชิกในกลุ่มเริ่มมีรายได้ เป้าหมายจึงไม่ใช่เฉพาะการเลี้ยงชีวิตเลี้ยงดูครอบครัวตัวเองเท่านั้น แต่คือ ความมั่นใจในชีวิตที่บางคนเพิ่งได้รับเมื่อตัวเองกลายเป็นผู้หารายได้ด้วยเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว

4. การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรี

1) หน่วยงานภายนอกกับการสนับสนุนกลุ่มกลไกสำคัญในการหนุนเสริมศักยภาพกลุ่มสตรี

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (กศน.) เทศบาลอำเภอสามโคก อาสาพัฒนาชุมชนจังหวัด และอาสาพัฒนาชุมชนอำเภอรวมทั้งสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ และสถาบันราชชมงคลธัญบุรี โดยรูปแบบการส่งเสริม สนับสนุนมีหลายรูปแบบ เช่น ทางอำเภอได้มีการติดต่อ ให้ข้อมูลช่องทางการแสดงสินค้า มีการขอให้กลุ่มเข้าร่วมออกบูธแสดงสินค้าตามงานต่างๆ ที่จังหวัดจัด ส่วนของเทศบาลและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยสามโคก (กศน.) ได้มีการสนับสนุนเรื่องความรู้ต่างๆ ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์มีการสนับสนุนวิทยากรเข้ามาช่วยอบรมให้ความรู้ ส่งเสริมเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการสอนทำบรรจุภัณฑ์สำหรับบรรจุสินค้า และการทำการตลาดออนไลน์

ข้อมูลผลการศึกษา พบว่า ที่ผ่านมามีการสนับสนุนและกระตุ้นกันเองภายในกลุ่ม อย่างการส่งเสริมให้ไปประกวดงานต่างๆ ทางกลุ่มก็จะมีการผลิต

กันไปออกงาน จนได้รับรางวัลมามากมาย เช่น เครื่องผลิตจานรักษ์โลก โดยทางอำเภอได้มีการติดต่อให้ไปออกบูธแสดงสินค้าตามงานต่างๆ ของจังหวัดเมื่อมีงานหรือกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังมีทางเทศบาลและ กศน. ในพื้นที่ที่มีการสนับสนุนเรื่องการให้ความรู้ต่างๆ อีกทั้งสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ได้ส่งวิทยากรเข้ามาอบรม ส่งเสริม เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการสอนทำแพคเกจสินค้า และการทำการตลาดออนไลน์

เมื่อพูดคุยประเด็นการมีส่วนร่วมของสมาชิก พบว่า สมาชิกกลุ่มค่อนข้างให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ มีการนำเสนอความคิดและเสนอแนวทางสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการวางแผนลงพื้นที่ศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ กลุ่มยังมีการสื่อสารกับผู้คนอื่นๆ เพื่อเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ่านทางเพจของกลุ่ม เพื่อนำผลิตภัณฑ์กลุ่มไปจัดแสดงตามงานต่างๆ เมื่อการเข้าร่วมกลุ่มของผู้หญิงบางคนเป็นมากกว่าการสร้างอาชีพและรายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัว แต่กิจกรรมในกลุ่มช่วยให้ผู้หญิงรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกกลุ่มในฐานะผู้หญิงที่มีอิสระในการใช้ชีวิต

งานของ จารุวรรณ จินตามงคล (2541) อธิบายประเด็นนี้ว่าเป็นการเสริมพลังอำนาจ เพราะคือกระบวนการพัฒนาและเสริมสร้างความสามารถของบุคคลในการควบคุมการดำเนินชีวิตของตนเอง เพื่อสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความมั่นใจ มีความรู้สึกเป็นอิสระและมีคุณค่า สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่งานของ กิติวิภา สุวรรณรัตน์ (2545) ที่สร้างการอธิบายว่า การเสริมพลังอำนาจเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนให้มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมที่ตนดำรงอยู่

เมทินี พงษ์เวช (2541) อธิบายความหมาย บทบาทหลักของสตรี คือ ดูแลความเป็นอยู่ของครอบครัวในฐานะมารดาและภรรยา แม้จะมีส่วนในการทำงานหารายได้ แต่สังคมก็คาดหวังให้ทำหน้าที่มารดาและภรรยาไปด้วย โดยไม่ขาดตกบกพร่อง ซึ่งทำให้เกิดภาระหลายด้านของผู้หญิง งานนี้ให้ภาพอธิบายที่ชัดเจนเมื่อต้องทำความเข้าใจกับประเด็นข้างต้น สมาชิกในกลุ่มสตรีหลายคน แม้จะมีความตั้งใจการแสวงหาอาชีพที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองตลาดและผู้บริโภค แต่พบว่า ช่วงเวลาของการเข้าสู่อาชีพ มักถูกปิดกั้นด้วยภาระหน้าที่ (หลัก) ในชีวิต นั่นคือ หน้าที่ในบ้าน งานครัว งานบ้าน และงานดูแลสมาชิกในครัวเรือน ทำให้โอกาสในการเข้าถึงการเรียนรู้ที่ต่างไปจากภารกิจที่สร้างรายได้ เช่น การกำหนดช่วงเวลาของชีวิตของผู้หญิงหลายครั้งที่มักเลือกช่วงเวลาหลังภารกิจหลักในครอบครัวที่ใช้เวลาจำนวนมากในชีวิตจึงเป็นช่วงเวลาที่ถูกออกแบบสำหรับการศึกษา เรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะ ฝีมือของตัวเองในงานกลุ่ม ที่สมาชิกกลุ่มให้ความสำคัญในฐานะงานเสริม งานรอง

2) กลุ่มเข้มแข็งและยั่งยืนหาความต้องการของสมาชิกและเป้าหมายการพัฒนากลุ่มสอดคล้องกัน

ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริม พัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี ข้อมูลจากการดำเนินการร่วมกับกลุ่มสตรีจากการวิจัยครั้งนี้ เสนอว่า การพัฒนากลุ่มสตรีต้องพัฒนาศักยภาพสตรีทั้งรายบุคคล พัฒนาสตรีในงานกลุ่มและพัฒนาศักยภาพกลุ่ม ข้อเสนอดังกล่าว สอดคล้องกับงานของ สนธยา พลศรี (2556) ที่ระบุว่า การพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนควรมีการดำเนินการด้วยการจัดโครงสร้าง การจูงใจให้สมาชิกแต่ละคนของกลุ่มตระหนัก มีความเห็นพ้องถึงความจำเป็นของการพัฒนากลุ่ม และการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในกลุ่ม ทั้งผู้นำและสมาชิกให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กร พัฒนาคุณสมบัติให้พร้อมที่จะพัฒนาและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างไม่หยุดชะงัก ประเด็นดังกล่าว

สอดคล้องกับแนวคิดการเสริมพลังอำนาจของซิมเมอร์แมน (Zimmerman, 2000) ที่กล่าวถึงการเสริมพลังอำนาจว่าเป็นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ในเชิงกระบวนการ การเสริมพลังอำนาจสามารถดำเนินการได้ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และชุมชน ส่วนในเชิงผลลัพธ์ การเสริมพลังอำนาจเป็นการทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกมีพลังอำนาจและพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ระดับองค์กรเกิดการสร้างเครือข่าย และระดับชุมชนเกิดทักษะการอยู่ร่วมกัน กล่าวได้ว่า การเสริมพลังอำนาจ เป็นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ในการพัฒนาความสามารถหรือศักยภาพของบุคคล กลุ่ม องค์กร และชุมชน ให้สามารถแก้ไขปัญหาและดำเนินชีวิตได้อย่างเข้มแข็ง ตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และมีอิสระในการตัดสินใจ ผ่านการทำงานกับความคิด ความรู้สึก การค้นหาจุดแข็ง การสร้างเครือข่าย การสนับสนุนทรัพยากร และเรียนรู้ทำความเข้าใจที่มาของปัญหาและผลกระทบของปัญหา และยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

3) เครือข่ายการเรียนรู้จากการเชื่อมโยงสมาชิกกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มอื่น

หากพิจารณาผลลัพธ์ของกลุ่มสตรีจากปฏิบัติการที่มีร่วมกัน รูปธรรมที่พบอาจเป็นคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม ตลาดใหม่ที่ค้นเจอ ป้ายประชาสัมพันธ์ คลิปประชาสัมพันธ์ที่บอกเล่าเรื่องราวของกลุ่มเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ สมาชิกเครือข่ายเก่า ใหม่ที่สนับสนุน ส่งเสริมการทำงานในช่วงเวลาต่างๆ จำนวนผู้สนใจและเข้าร่วมเป็นสมาชิกที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่หายากย้อนไปเทียบเคียงกับปัญหา ความต้องการที่ร่วมกันคิด และวิเคราะห์ก่อนจะออกแบบการดำเนินการร่วมกัน นั่นคือผลลัพธ์ที่นับได้ว่าประสบผลในการดำเนินการ ขณะเดียวกัน กลุ่มกับการเรียนรู้ด้วยการเชื่อมโยงกับสมาชิกทั้งในกลุ่มและต่างกลุ่ม ซึ่งมักพบเมื่อกลุ่มสตรีมีปฏิบัติการกับแหล่งทรัพยากรภายนอก (กลุ่ม ชุมชน)

สรุป

สรุปข้อค้นพบจากการปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มสตรีแปรรูปผักตบชวา คันทรี่พาร์ค 15 พบว่า เป็นกลุ่มเดียวที่ตั้งอยู่ในชุมชนหมู่บ้านจัดสรร การปลูก ตังบ้านเรือนของสมาชิกในชุมชนหมู่บ้านแห่งนี้แบ่งเป็นซอยตามฝั่งของหมู่บ้าน ที่ปลูกสร้างพบว่ามีบ้านหลายหลังที่สมาชิกในชุมชนตัดแปลงและปรับปรุงใหม่ แต่ยังคงมีแปลงการตังบ้านเรือนเหมือนบ้านจัดสรรทั่วไป

การก่อตั้งกลุ่มในช่วงสถานการณ์โควิด ปี 2563 โดยสมาชิกในหมู่บ้าน ประมาณ 10 คน เนื่องจากลักษณะทางกายภาพรอบหมู่บ้านเป็นคูคลอง สมาชิก ในชุมชนบางส่วนประกอบอาชีพการเกษตร และทำงานอยู่ที่บ้านในชุมชนทำให้ มีเวลาว่าง ประกอบกับมีการสนับสนุนจากหน่วยงานในจังหวัดในการสร้าง อาชีพเสริมรายได้ ทุนเริ่มต้นของกลุ่มมีการระดมทุนจากสมาชิกและทุนบางส่วน ได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้นำชุมชน จากนั้นกลุ่มได้รับทุน สนับสนุนจากโครงการต่างๆ ที่หมู่บ้านได้เข้าร่วม จะนำมาเป็นงบกองกลางใน การซื้อวัสดุ อุปกรณ์สำหรับสมาชิกที่สนใจสร้างผลิตภัณฑ์

รูปแบบการพัฒนา กลุ่ม พบมีหลากหลายวิธี กลุ่มมีการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ มาพัฒนา กลุ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม มีการศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับกลุ่มอื่นๆ ทั้งในชุมชนใกล้เคียงและร่วมกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก มีการ เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะการแปรรูป ผักตบชวาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าอย่างต่อเนื่อง

ศักยภาพกลุ่ม พบว่า ผู้นำชุมชนและสมาชิกกลุ่มกับการหนุนเสริม การทำงานของกลุ่ม ผู้ใหญ่ของหมู่บ้านเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มแปรรูป ผักตบชวาของหมู่บ้านนี้มีกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง กลุ่ม มักเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในระดับ

อำเภอ จังหวัด เนื่องจากผู้นำชุมชนตั้งเป้าหมายให้สมาชิกในชุมชนออกไปเรียนรู้ และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้คนกลุ่มต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ที่ผ่านมาสมาชิกกลุ่มได้ไปเรียนรู้นอกสถานที่ กิจกรรมการไปศึกษาดูงานกลุ่มอื่นๆ ในชุมชนใกล้เคียง เช่นการทำสื่อประชาสัมพันธ์ การสร้างช่องทางซื้อขายผลิตภัณฑ์ผ่านระบบออนไลน์ ในช่วงแรกเริ่มการก่อตั้งกลุ่มได้รับการสนับสนุนทุนจากผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกกลุ่มให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ มีการนำเสนอความคิดและเสนอแนวทางสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการวางแผนลงพื้นที่ศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ กลุ่มยังมีการสื่อสารกับผู้คนอื่นๆ เพื่อเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ่านทางเพจของกลุ่ม เพื่อนำผลิตภัณฑ์กลุ่มไปจัดแสดงตามงานต่างๆ มีหน่วยงานภายนอกที่สนับสนุนกลุ่มอย่างต่อเนื่องในหลายรูปแบบ

การสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กร สถาบันต่างๆ ทั้งในชุมชน และนอกชุมชน พบว่า มีผู้ใหญ่บ้านในฐานะผู้นำในชุมชนสนับสนุนเงินทุนเริ่มต้นกลุ่ม สนับสนุนให้กลุ่มได้มีกิจกรรมออกงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกอย่างสม่ำเสมอ โดยหน่วยงานภายนอกที่สนับสนุนกลุ่ม พบว่ามี ศูนย์การศึกษานอก โรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เทศบาลอำเภอสามโคก อาสาพัฒนาชุมชนจังหวัด และอาสาพัฒนาชุมชนอำเภอ รวมทั้งสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ได้แก่ สถาบันราชภัฏวไลยอลงกรณ์ และสถาบันราชมงคลธัญบุรี โดยรูปแบบการส่งเสริม สนับสนุนมีหลายรูปแบบ เช่น ทางอำเภอได้มีการติดต่อ ให้ข้อมูลช่องทางการแสดงสินค้า มีการขอให้กลุ่มเข้าร่วมออกบูธแสดงสินค้าตามงานต่างๆ ที่จังหวัดจัด ส่วนของเทศบาลและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยสามโคก ได้มีการสนับสนุนเรื่องความรู้ต่างๆ ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ มีการสนับสนุน

วิทยาการเข้ามาช่วยอบรมให้ความรู้ ส่งเสริมเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการสอนทำบรรจุภัณฑ์สำหรับบรรจุสินค้า และการทำการตลาดออนไลน์

ข้อมูลปัญหาและความต้องการของกลุ่ม พบประเด็นปัญหา คือ มาตรฐานสินค้ากับกำลังการผลิต การบริหารจัดการกลุ่ม และการวางขายสินค้า ตลาดที่จำกัดสำหรับข้อเสนอความต้องการ พบว่า กลุ่มเสนอให้มีการพัฒนา เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ โดยการเรียนรู้จากกลุ่มอื่นๆ เช่น การศึกษา ดูงาน การสร้างแบรนด์สินค้าของกลุ่ม และการมีศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสมาชิกที่สนใจทั้งในชุมชน นอกชุมชน

การดำเนินการส่งเสริม พัฒนาศักยภาพกลุ่ม ประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยดำเนินการประสาน ติดต่อเพื่อขอให้สมาชิกได้มีการศึกษา ดูงานนอกสถานที่ โดยสมาชิกกลุ่มนำเสนอ กิจกรรมที่สมาชิกเข้าร่วมเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่ศูนย์การฝึกอาชีพมิชชั่น ศูนย์การศึกษา นอกระบบและตามอัธยาศัย (กศน.) หนองน้ำใส ออกแบบให้เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ และผลที่เกิดขึ้น คือ สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้และผลิตผลิตภัณฑ์ ไวน์มัลเบอร์รี่ ผลิตภัณฑ์ผักตบชวาของสมาชิกที่มีการตกแต่งเพื่อเพิ่มมูลค่า สมาชิกได้เรียนรู้เทคนิคการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดมาตรฐาน และคงรูปผลิตภัณฑ์ผักตบชวาสำหรับเตรียมจำหน่าย

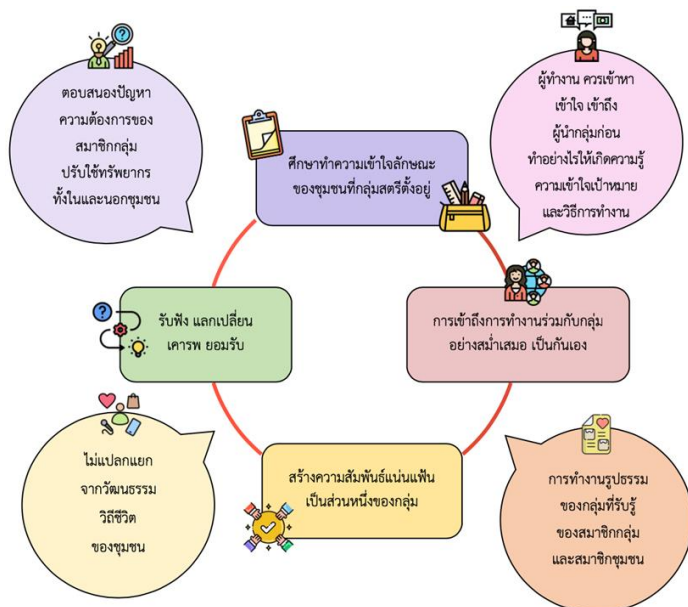
ขั้นตอนการดำเนินการส่งเสริม พัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี

กิจกรรมและวิธีการดำเนินการในขั้นตอนนี้สำหรับกลุ่มสตรี ประกอบด้วย การศึกษา ดูงานในสถานที่จริง เพื่อเรียนรู้กับสมาชิกกลุ่มอื่น และเพิ่มเครือข่ายการทำงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการและทดลองฝึกปฏิบัติ เพื่อพัฒนาเทคนิคทักษะการทำงานทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม ด้วยหลักสูตรระยะสั้นที่ปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสมาชิกแต่ละกลุ่ม และการสนทนากลุ่มย่อยกับสมาชิก เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมออกแบบ นำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาด้วย

วิธีการที่สมาชิกต้องการ ร่วมให้ข้อมูล ออกแบบสื่อและให้ความคิดเห็นในการปรับเปลี่ยนสื่อที่เหมาะสมและใช้งานได้จริง

ภาพที่ 3

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีด้วยวิจัยเชิงปฏิบัติการ

จากข้อค้นพบ แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรีด้วย วิจัยเชิงปฏิบัติการ กรณีกลุ่มแปรรูปผักตบชวาหมู่บ้านคันทรี่พาร์ค 15 ตำบล บางเตย อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี ดำเนินการศึกษา ทำความเข้าใจ ลักษณะของชุมชนที่กลุ่มสตรีตั้งอยู่ การเข้าถึงและทำงานร่วมกับกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ในลักษณะของสัมพันธ์ภาพแนวนราบ (เป็นกันเอง) เพื่อการสร้างสัมพันธ์

ที่แน่นแฟ้น เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ที่รับฟัง แลกเปลี่ยน บนฐานการเคารพและยอมรับกันของสมาชิกกลุ่มและผู้เกี่ยวข้องที่เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนา กลุ่ม ด้วยวิธีการดังกล่าว แนวทางสำหรับการดำเนินการในทุกขั้นตอนนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องควรเข้าหาสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้างการเข้าใจ รับรู้ปัญหา ความต้องการ อาจเริ่มต้นที่ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มเพื่อทำความเข้าใจเป้าหมาย และวิธีการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมที่สมาชิกกลุ่มและสมาชิกอื่นๆ ในชุมชนรับรู้ วิธีการทำงานควรคำนึงถึงฐานทรัพยากร วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อตอบสนองปัญหา ความต้องการของสมาชิกกลุ่ม ด้วยการสรรหา ปรับใช้ ทรัพยากรทั้งในชุมชนและนอกชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสตรี สำหรับผู้เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ ควรนำไปประกอบการออกแบบการทำงาน เพื่อส่งเสริม พัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี ประกอบด้วย เป้าหมายหลัก 3 ประเด็น คือ การส่งเสริมการพัฒนาสตรีรายบุคคล การส่งเสริมบทบาทสตรีในการพัฒนา ชุมชน และการส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายกลุ่มสตรี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การส่งเสริมการพัฒนาสตรีรายบุคคล

1. การส่งเสริม พัฒนาศักยภาพสมาชิกในกลุ่มที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันให้สามารถค้นพบศักยภาพ ความสามารถของแต่ละคน และออกแบบการทำงานของกลุ่มให้ตอบสนองประสบการณ์ ความถนัด ชำนาญของสมาชิกรายบุคคล

2. การพัฒนาสตรีด้านอาชีพ นอกจากองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพแล้ว ควรเพิ่มความรู้เรื่องการตลาด หรือการตลาดสำหรับการจัดจำหน่ายสินค้า เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ให้กับสตรีในระยะยาว

3. การมีพื้นที่ศึกษา เรียนรู้ ฝึกงานในสถานที่ที่เหมาะสมกับสตรีที่อาจมีภาระหน้าที่ดูแลครอบครัว ทั้งนี้ควรเป็นหลักสูตรระยะสั้น ด้วยวิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ ออกแบบหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ปรับตามความต้องการและศักยภาพของการเรียนรู้ของสมาชิก ซึ่งสมาชิกต้องสามารถเข้าร่วมได้ ปฏิบัติได้จริง

การส่งเสริมบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชน

1. กลุ่มสตรีควรใช้วิธีการประชุม แลกเปลี่ยน พูดคุยกับสมาชิกในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ และกำหนดเป็นแนวทางการทำงานของกลุ่ม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมให้กับสมาชิกในหลายระดับ ทั้งการคิด ตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ เพื่อให้สมาชิกทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มจากการได้ร่วมนำเสนอ ปัญหา ความต้องการ รวมทั้งทางออก ทางแก้ด้วยตัวเอง

2. กลุ่มสตรีควรนำแนวทางการทำงานของกลุ่มที่มีความชัดเจนเสนอต่อผู้นำ กรรมการชุมชนเพื่อบรรจุเข้าเป็นแผนการทำงานของชุมชน ที่สามารถปันส่วนงบประมาณ และเปิดโอกาสให้สมาชิกอื่นๆ ในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม และรับประโยชน์จากการดำเนินการของกลุ่ม ที่สามารถขยายสู่ภารกิจหลัก รอง ของงานการพัฒนาชุมชน

การส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายกลุ่มสตรี

1. กลุ่มสตรีควรนำบทเรียนรู้ในการทำงานร่วมกับสถาบันทางสังคม นอกชุมชนมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในชุมชนที่สนใจแม้จะไม่ใช่สมาชิกกลุ่มของตัวเอง เพื่อส่งต่อความรู้แก่กลุ่มอื่นๆ ในชุมชน

2. กลุ่มสตรีควรมีการประสาน ติดต่อเพื่อค้นหาแหล่งทรัพยากรที่เป็น หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชนมาร่วมเป็นหุ้นส่วนการทำงาน

3. การส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายสตรี โดยการส่งเสริมการรวมตัว เป็นเครือข่าย ทั้งเครือข่ายสตรี เครือข่ายชุมชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การ แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ จินตามงคล. (2541). ผลการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจ

ต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาของผู้ป่วยจิตเวช. วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ.

ธีรนาถ กาญจนอักษร. (2542). หญิงชายกับการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพฯ:

เอ็ดิชั่นเพรสโปรดักส์.

ปราณี วงษ์เทศ. (2559). เพศและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นาดาเอก.

ปาริชาติ วลัยเสถียร, สุทธิชัย อบอ่น, สหทัยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และ

ชลกาญจน์ ฮาซันนารี. (2542). กระบวนการและเทคนิคการทำงาน

ของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

เมทินี พงษ์เวช. (2541). ผู้หญิงบนเส้นทางแห่งอำนาจและการตัดสินใจ.

กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา.

วรวิทย์ เจริญเลิศ. (2543). เศรษฐกิจไทยในระบบเศรษฐกิจโลกในพลวัตไทย:

มุมมองจากเศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรรณดี สุทธินรากร. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: การวิจัยเพื่อเสริมภาพและ

การสรรค์สร้าง. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

- ศิริพร จิรวัฒน์กุล. (2546). *การวิจัยเชิงคุณภาพในวิชาชีพการพยาบาล*
(พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
- สนธยา พลศรี. (2556). *การพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่ม*
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อภิญญา เวชยชัย. (2557). *การเสริมพลังอำนาจในการปฏิบัติงานสังคม*
สงเคราะห์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมรา พงศาพิชญ์ และ วิมลศิริ ชำนาญเวช. (2541). *สถานภาพสตรีไทยทาง*
กฎหมายและสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและ
ประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- Breeding, R. R. (2008). Empowerment as a function of contextual
self-understanding: The effect of work interest profiling on
career decision self-efficacy and work locus of control.
Rehabilitation Counseling Bulletin, 51(2), 96-106.
DOI: 10.1177/0034355207311346.
- Czuba, C. E. (1999). Empowerment: what is it?. *The Journal of*
Extension, 37(5). [https://archives.joe.org/joe/](https://archives.joe.org/joe/1999october/comm1.php)
1999october/comm1.php
- Zimmerman, M. A. (2000). Empowerment theory; Psychological,
Organizational, and Community levels of analysis. In J.
Rappaport & E. Seidman (Eds.), *Handbook of Community*
Psychology (pp. 46-63). Kluwer Academic Publishers. DOI:
10.1007/978-1-4615-4193-6_2

การลดความรุนแรงในสังคมไทยตามมาตรฐานสากล: การเคารพ

ต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT)¹

The Reduction of Violence in Thai Society by International Standards: RESPECT for Women's Equality

Received 16 February 2023

Revised 1 May 2023

Accepted 3 May 2023

สุนทิตพย์ จิตสว่าง²

Sumonthip Chitsawang³

ฐิตียา เพชรมณี⁴

Thitiya Phetmune⁵

วันสนันท์ กันทะวงศ์⁶

Wanatsanan Kanthawong⁷

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “การลดความรุนแรงในสังคมไทยตามมาตรฐานสากล: การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT)” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของการใช้ความรุนแรงในสังคมไทย เพื่อศึกษาการนำ แนวทางการลดความรุนแรงตามมาตรฐานสากล: การเคารพต่อความเท่าเทียมกัน

¹ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การบูรณาการแนวทางการลดความรุนแรงในสังคมไทยตามมาตรฐานสากลและบริบทของสังคมไทย” ภายใต้แผนงานวิจัยท้าทายไทย: สังคมไทยไร้ความรุนแรง ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

² รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร, Email: Sumonthip.c@chula.ac.th

³ Associate Professor Dr., Lecture of Criminology and Criminal Justice, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand.

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร, Email: Thitiya.p@chula.ac.th

⁵ Assistant Professor Dr., Lecture of Criminology and Criminal Justice, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand.

⁶ นิติบริณูญเอก, สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร, Email: kwanatsanan@gmail.com

⁷ Ph.D. student, Criminology and Criminal Justice, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand.

ของสตรี (RESPECT) ไปปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีความเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย เพื่อเสนอแนะแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่มีการบูรณาการระหว่างแนวทางการลดความรุนแรงตามมาตรฐานสากลและบริบทสังคมไทย

วิธีการดำเนินวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประชาชน จำนวน 2,400 คน ผู้ต้องขังจำนวน 400 คน และหน่วยงานแนวปฏิบัติในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อ.เกาะคา จ.ลำปาง การวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า ในพ.ศ.2564 ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความรุนแรงในลำดับที่ 47 ปัญหาของการใช้ความรุนแรงที่สำคัญในสังคมไทยในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ประกอบด้วย การฆ่าตัวตาย ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน สาเหตุที่สำคัญของปัญหาความรุนแรง ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาค่านิยมและบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง ปัญหาสุรา ยาเสพติด และอาวุธปืน โดยมีผลกระทบมูลค่าความเสียหายจากความรุนแรงคิดเป็นร้อยละ 4 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ การลดความรุนแรงตามมาตรฐานสากลและนำมาใช้กับบริบทของสังคมไทย ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการตระหนักและการขับเคลื่อนแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี RESPECT ตามมาตรฐานขององค์การอนามัยโลกและองค์การสหประชาชาติ

ในการลดความรุนแรงต่อสตรีร่วมกับผู้ที่มีบทบาทสำคัญและตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการลดปัญหาความรุนแรงต่อสตรี และการขับเคลื่อนลดความรุนแรงในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อ.เกาะคา จ.ลำปาง

ข้อเสนอแนะของงานวิจัย อาทิ การกำหนดนโยบายวาระเร่งด่วนแห่งชาติในการลดความรุนแรง การกำหนดนโยบายและมาตรการในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีตามแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) การสร้างและเผยแพร่พื้นที่ต้นแบบในการลดความรุนแรงในสังคม และการนำแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) ไปประยุกต์ใช้ในการลดความรุนแรงรูปแบบอื่นๆ ในสังคม

คำสำคัญ: ความรุนแรง, อาชญากรรม, การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี

Abstract

This study, entitled "The Reduction of Violence in Thai Society to Align With International Standards: Respect for Women's Equality" has several objectives: to investigate the problems, causes, and effects of violence in Thai society, to study the implementation of the international standard Violence Reduction Guidelines: Respect for Women's Equality (RESPECT) in collaboration with relevant agencies appropriate for the Thai social context and to suggest guidelines for preventing and resolving problems of violence in order to integrate international standards for reducing violence within the Thai social context.

The research methodology consists of mixed research including documentary research, quantitative and qualitative research, and participatory action research. The sample group consisted of 2,400 people, 400 inmates, and a unit for the prevention and solution of violence in Ko Kha Subdistrict Municipality, Ko Kha District, Lampang Province. The quantitative research analyzed the data using percentage, mean and standard deviation statistics. For qualitative research, content analysis was used.

The study found that in 2021, Thailand was the 47th most violent country in the world. Major problems of violence in Thai society during the COVID-19 situation include suicide, family violence, violence against children and women, violence against children and young people, and the use of violence by children and adolescents. The main causes of violence are economic problems, mental health problems, values, and norms related to violence, alcohol, drugs, and firearms problems, with the impact of damage from violence accounting for 4 percent of Thailand's Gross Domestic Product. Violence reduction according to international standards and applied to the context of Thai society requires public relations to raise awareness and advance the RESPECT approach to women's equality, based on the World Health Organization and United Nations standards on reducing violence against women, in collaboration with key actors and representatives of relevant agencies and drive to

reduce violence in Ko Kha Subdistrict Municipality, Ko Kha District, Lampang Province.

Research recommendations include the urgent policy formulation of a national agenda for reducing violence, the implementation of policies and measures to address violence against women according to the Respect for Women's Equality Guidelines (RESPECT), and the promotion of best practice or model areas for reducing violence in society and applying the Respect for Women's Equality (RESPECT) guidelines to reduce other forms of violence in Thai society.

Keywords: Violence, Crime, Respect

บทนำ

ปัญหาของความรุนแรงที่เกิดขึ้นพบว่า ความรุนแรงได้พรากชีวิตผู้คนทั่วโลกไปมากกว่า 1.5 ล้านคนทุกปี ไม่ว่าจะมาจากอุบัติเหตุกรรม ฆาตกรรม และมาจากสงครามหรือความขัดแย้ง ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้ประสบกับปัญหาการใช้ความรุนแรงในสังคมมาเป็นเวลานาน ดังจะเห็นได้จากการจัดลำดับประเทศที่มีความสงบ พ.ศ.2562 พบว่า ประเทศที่มีความสงบสุขของโลกมากที่สุด 10 ลำดับ ได้แก่ ประเทศไอซ์แลนด์ นิวซีแลนด์ โปรตุเกส ออสเตรเลีย เดนมาร์ก แคนาดา สิงคโปร์ สโลวีเนีย ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐเช็ก ในขณะที่ประเทศไทยได้อยู่ในลำดับที่ 116 จากจำนวน 163 ประเทศ หากแต่เมื่อมีการจัดอันดับประเทศที่มีความรุนแรงใน พ.ศ.2562 พบว่า ประเทศที่มีการใช้ความรุนแรงมากที่สุด 10 ลำดับ ได้แก่ อัฟกานิสถาน ซีเรีย ชูดานใต้ เยเมน อิรัก

โซมาเลีย สาธารณรัฐแอฟริกากลาง ลิเบีย คองโก และรัสเซีย ตามลำดับ ในขณะที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความรุนแรงในลำดับที่ 47 จากจำนวน 163 ประเทศ

จากการจัดลำดับประเทศที่มีความสงบใน พ.ศ.2565 พบว่า ประเทศไทยได้อยู่ในลำดับที่ 103 จากจำนวน 163 ประเทศ โดยประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาความรุนแรงทั้งที่เป็นความรุนแรงต่อตนเอง คือ การฆ่าตัวตายที่มีจำนวนสูงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังประสบกับปัญหาความรุนแรงระหว่างบุคคล โดยเฉพาะปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีความเกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อเด็กและสตรีอย่างต่อเนื่อง ปัญหาการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน รวมทั้งการประสบกับความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอาวุธปืนที่ยังคงทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ประเทศไทยยังประสบกับปัญหาความรุนแรงระหว่างกลุ่ม ได้แก่ ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบที่ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ปัญหาความรุนแรงที่นับได้ว่าเป็นปัญหาความรุนแรงที่มีความสำคัญและอาจเป็นต้นเหตุที่ทำให้วัฏจักรของความรุนแรงต้องขับเคลื่อนอยู่ในสังคมต่อไป คือ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อสตรี ดังจะเห็นได้จากปัจจุบันสตรีทั่วโลก จำนวนประมาณ 1 ใน 3 ของโลกต้องประสบกับการถูกใช้ความรุนแรง ทำให้สตรีไม่สามารถทำหน้าที่มารดาในกระบวนการขัดเกลาสมาชิกของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมให้มีความสงบสุขอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การใช้ความรุนแรงในครอบครัวอาจเป็นสาเหตุให้เด็กและเยาวชนในครอบครัวถูกกระทำความรุนแรง หรือเรียนรู้ความรุนแรงในครอบครัวอันส่งผลให้เด็กและเยาวชนซึมซับ และมีการใช้ความรุนแรงต่อ ทำให้วัฏจักรของความรุนแรงต้องขับเคลื่อนอยู่ในสังคมต่อไป

คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาถึงแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในสังคมไทย ทั้งที่เป็นการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงที่เป็นไปตามหลักมาตรฐานสากล และการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal violence) ได้แก่ ปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคความรุนแรงต่อสตรีเป็นสำคัญ โดยการใช้แนวทางการลดคความรุนแรงตามมาตรฐานสากล: การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) เพื่อมุ่งตัดวัฏจักรของคความรุนแรง ไม่ให้มีการผลิตซ้ำคความรุนแรงจากเด็กและเยาวชนที่เรียนรู้คความรุนแรงจากครอบครัว และส่งต่อด้วยการใช้คความรุนแรงในสังคม และเพื่อมุ่งแสวงหาแนวทางในการทำให้สังคมไทยไร้คความรุนแรงอันเป็นการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนตามท้องถ้งการสหประชาชาติได้กำหนดวาระ 2030 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (The 2030 Agenda for Sustainable Development) สำหรับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลถ (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่จะใช้เป็นทิศทางการพัฒนาของประชาคมโลถ ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2558 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ.2573 ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 16 อันได้แก่ ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการลดคความรุนแรงให้แก่สังคมเป็นแนวทางที่สำคัญของการสร้างสังคมสงบสุข เนื่องจากหากสังคมใดปราศจากคความรุนแรงจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการสร้างความสงบสุขและการทำให้สังคมเกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืนโดยแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของการใช้ความรุนแรงของสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาการนำแนวทางการลดความรุนแรงตามมาตรฐานสากล: การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) ไปปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีความเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่มีการบูรณาการระหว่างแนวทางการลดความรุนแรงตามมาตรฐานสากลและบริบทสังคมไทย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

บทความเรื่อง “การลดความรุนแรงในสังคมไทยตามมาตรฐานสากล: การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT)” ประกอบด้วยการทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

แนวคิดเรื่องการใช้ความรุนแรง

องค์การอนามัยโลก ได้นิยามความรุนแรงไว้ดังนี้

ความรุนแรง หมายถึง การจงใจใช้กำลังหรืออำนาจทางกายเพื่อข่มขู่หรือกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อกลุ่มบุคคลหรือชุมชน ซึ่งมีผลทำให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ ตาย หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจ หรือเป็นการยับยั้งการเจริญงอกงามหรือการกีดกันหรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบางประการ และขาดการได้รับในสิ่งที่สมควรจะได้รับ (Krug et al., 2002) จากคำนิยามดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความรุนแรงในความหมายที่บัญญัติโดยองค์การอนามัยโลกนั้นจะเกี่ยวข้องกับคำว่า ความตั้งใจหรือจงใจของผู้กระทำความรุนแรง

ซึ่งผลที่เกิดขึ้นอาจไม่สัมพันธ์กันกับเหตุ ดังนั้นความรุนแรงในที่นี้จึงไม่ได้หมายถึงรวมถึงการบาดเจ็บหรืออันตรายที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุหรือความไม่ตั้งใจ

นอกจากนี้ คำนิยามยังเกี่ยวข้องกับคำว่า การใช้อำนาจ นอกเหนือไปจากการใช้กำลังทางกาย เพื่อกระทำต่อผู้อื่น ทำให้ความหมายของคำว่า ความรุนแรงมีขอบเขตกว้างขึ้นและเห็นภาพการกระทำที่ชัดเจนขึ้น ครอบคลุมถึงผลของการกระทำที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ รวมทั้งการคุกคามหรือการข่มขู่ด้วยการใช้อำนาจ ยังหมายรวมถึงการละเว้นไม่ปฏิบัติหรือการปล่อยปละละเลยไม่ปฏิบัติ ยังผลทำให้เกิดความรุนแรงอย่างเห็นได้ชัดจากการกระทำนั้น ดังนั้นการใช้อำนาจหรือการใช้กำลังทางกาย จึงควรหมายรวมถึงการละเว้นไม่กระทำหรือการกระทำทุกประเภทที่ก่อให้เกิดผลเสีย ทั้งต่อร่างกาย จิตใจ และเพศของผู้อื่น รวมทั้งการฆ่าตัวตายและการทำร้ายตนเองในรูปแบบต่างๆ

สำหรับผลที่เกิดจากความรุนแรงที่ระบุไว้ในคำนิยามนี้ ได้ครอบคลุมทั้งอันตรายต่อจิตใจและทำให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ไม่ดี การบาดเจ็บและการตาย สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจในผลต่อสุขภาพและสวัสดิภาพของบุคคล ครอบครัวและชุมชนที่เกิดจากความรุนแรงในรูปแบบที่กว้างขึ้น กล่าวคือ ไม่ใช่เฉพาะที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือตายเท่านั้น แต่รวมทั้งภาระทางด้านสุขภาพอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นทันทีหรือเกิดขึ้นภายหลังและคงอยู่ไปเป็นเวลานานนับปี หลังจากการถูกกระทำความรุนแรงครั้งแรก

ประเภทความรุนแรง (Typology of violence)

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1997) ได้แบ่งประเภทของความรุนแรงไว้ในเบื้องต้นเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1. ความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed violence) ได้แก่ การทำร้ายตัวเอง การฆ่าตัวตาย

2. ความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal violence) ได้แก่ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล อาทิ ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ

3. ความรุนแรงระหว่างกลุ่ม (Collective violence) ได้แก่ ความรุนแรงต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

สำหรับลักษณะของการใช้ความรุนแรง ประกอบด้วย

1. การใช้ความรุนแรงทางร่างกาย (Physical)
2. ความรุนแรงทางเพศ (Sexual)
3. ความรุนแรงทางด้านจิตใจ (Psychological)
4. ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับการกีดกัน หรือ การทอดทิ้ง (Involving deprivation or neglect)

แนวคิดและทฤษฎีทางด้านอาชญาวิทยา

แนวคิดและทฤษฎีทางด้านอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของการใช้ความรุนแรง อาทิ แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical school of criminology) แนวคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive school of criminology) แนวคิดของสำนักป้องกันสังคม (Social defense of criminology) ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine activities theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่เกิดขึ้นเนื่องจากการเรียนรู้ที่ชายเป็นใหญ่สามารถใช้ความรุนแรงต่อสตรีได้ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรม ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law enforcement theory) ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม ที่สรุปได้ว่า การเกิดความรุนแรงในสังคมประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ตัวผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และช่อง

โอกาสในการใช้ความรุนแรง ซึ่งหากต้องการป้องกันและแก้ไขปัญหามารยาท
ในสังคมต้องป้องกันและแก้ไขที่ 3 องค์ประกอบด้วย

นอกจากนี้ ยังประกอบด้วยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ
มาตรฐานสากลในการป้องกันและแก้ไขความรุนแรงในสังคม

มาตรฐานสากลในการป้องกันและแก้ไขปัญหามารยาท

มาตรฐานสากลในการป้องกันและแก้ไขความรุนแรงในสังคม ประกอบด้วย
แนวทางที่สำคัญ อาทิ

หลักฐานเชิงประจักษ์ต่อการลดความรุนแรงของสังคม

หลักฐานเชิงประจักษ์ต่อการลดความรุนแรงของสังคมซึ่งองค์การ
อนามัยโลกได้กำหนดแนวทางไว้ (WHO, 2010) คือ การบูรณาการระหว่าง
แนวทางด้านศาสนา ปรัชญา กฎหมาย และชุมชน โดยแนวทางที่สำคัญในการ
ลดความรุนแรงในสังคม ประกอบด้วย 7 แนวทางหลัก ได้แก่

1) การพัฒนา สร้างความมั่นคง หรือ เสถียรภาพระหว่างเด็กและพ่อ
แม่ หรือ ผู้ที่เลี้ยงดูเด็ก

2) การพัฒนาทักษะในการใช้ชีวิตต่อเด็กและเยาวชน

3) การลดการใช้สุรา หรือ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์

4) การลดการใช้อาวุธ ปืน มีด หรือ ยาฆ่าแมลง

5) การส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง

6) การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมต่อการใช้ความรุนแรง

7) การจัดโปรแกรมในการดูแลและช่วยเหลือต่อเหยื่ออาชญากรรม

แนวทางในการป้องกันและแก้ไขการใช้ความรุนแรงต่อสตรี

ใน ค.ศ.2019 องค์การอนามัยโลกและองค์การสหประชาชาติได้มีแนวทาง
ในการป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อสตรี โดยการเผยแพร่แนวคิด การเคารพต่อ

ความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) ภายใต้กรอบแนวคิดต่อการป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเพศหญิงและมีกลยุทธ์ในการดำเนินการ 7 แนวทาง ดังนี้

1) Relationship skills strengthening คือ การเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ที่ดี

2) Empowerment of women คือ การเสริมพลังเพิ่มขีดความสามารถของเพศหญิง

3) Services ensured คือ การมีบริการที่มั่นใจ

4) Poverty reduced คือ การลดปัญหาความยากจน

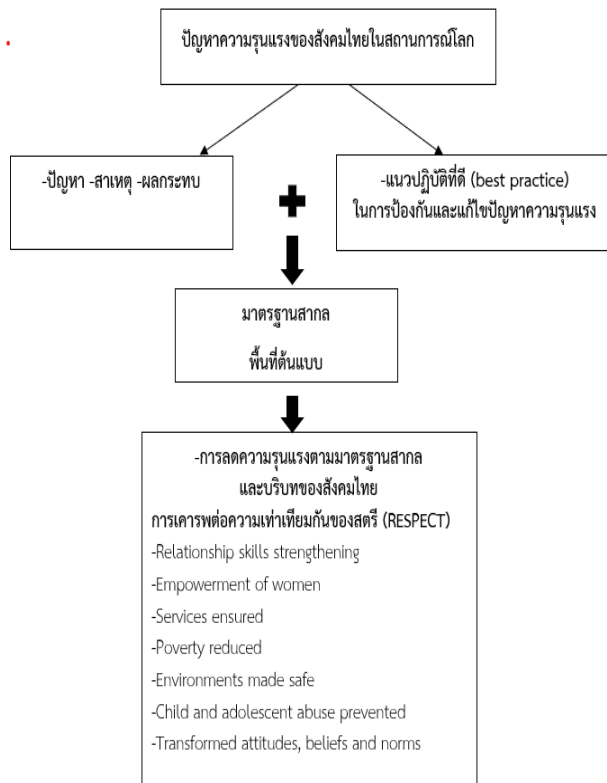
5) Environments made safe คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่สตรี

6) Child and adolescent abuse prevented คือ การป้องกันการใช้ความรุนแรงหรือ การล่วงละเมิดต่อเด็กและเยาวชน

7) Transformed attitudes, beliefs and norms คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และบรรทัดฐานของสังคม

โดยแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) เป็นแนวทางมาตรฐานสากลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงต่อสตรีที่นำไปสู่การลดความรุนแรงในครอบครัว อันเป็นการป้องกันและแก้ไขการเรียนรู้และซึมซับความรุนแรงของเด็กและเยาวชน อันนำไปสู่การหยุดยั้งวัฏจักรของการขับเคลื่อนความรุนแรงในสังคมต่อไป

กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย ประกอบด้วย การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) และการศึกษาภาคสนาม (Field study) ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อ

ขับเคลื่อนแนวทางปฏิบัติที่ดีตามมาตรฐานสากลและบริบทสังคมไทยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย

สำหรับการสุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) จากประชาชนในแต่ละภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ โดยทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) ภูมิภาคละ 3 จังหวัด หลังจากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวกจากประชาชนในแต่ละจังหวัดให้ครอบคลุมความหลากหลายของอาชีพ รวมจำนวน 2,400 คน นอกจากนี้ยังศึกษาด้วยการสุ่มตัวอย่างจากผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวในเรือนจำและทัณฑสถานในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลที่กระทำผิดเกี่ยวข้องกับคดีความรุนแรงต่อชีวิตและร่างกายจำนวน 3 แห่ง รวม 400 คน และการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง เพื่อการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวปฏิบัติที่ดี ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับการลดความรุนแรงต่อสตรีและความรุนแรงในครอบครัวด้วยแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) จำนวน 1 หน่วยงาน คือ เทศบาลตำบลเกาะคา อ.เกาะคา จ.ลำปาง

ผลการศึกษา

สำหรับผลการศึกษา ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1: ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของการใช้ความรุนแรงของสังคมไทย

ผลการศึกษาวิจัยการใช้ความรุนแรงของสังคมไทยในสถานการณ์โลกปรากฏผลดังนี้

1) ข้อมูลการใช้ความรุนแรงของสังคมไทยในภาพรวมทั่วโลก

พ.ศ.2564 พบว่า ประเทศที่มีความสงบสุขของโลกมากที่สุด 5 ลำดับ ได้แก่ ประเทศไอซ์แลนด์ นิวซีแลนด์ เดนมาร์ก โปรตุเกส สโลวีเนีย ในขณะที่ประเทศไทยได้อยู่ในลำดับที่ 113 และประเทศอัฟกานิสถาน อยู่ในลำดับสุดท้าย ซึ่งแต่เมื่อมีการจัดอันดับประเทศที่มีความรุนแรงของประเทศต่างๆ ทั่วโลกใน พ.ศ.2564 พบว่า ประเทศที่มีการใช้ความรุนแรงมากที่สุด 10 ลำดับ ได้แก่ อัฟกานิสถาน ซีเรีย ซูดานใต้ เยเมน อิรัก โซมาเลีย สาธารณรัฐแอฟริกากลาง ลิเบีย คองโก และรัสเซียตามลำดับ ในขณะที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความรุนแรงในลำดับที่ 47 จากจำนวน 163 ประเทศ (Institute for Economics & Peace, 2021)

สำหรับปัญหาความรุนแรงของสังคมไทยที่สำคัญ ได้แก่

ความรุนแรงต่อสตรี

ผลการศึกษาขององค์การสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงต่อสตรีจำนวน 161 ประเทศ ระหว่าง ค.ศ.2000-2018 โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) พบว่า สตรีจำนวนประมาณ 1 ใน 3 (ร้อยละ 30) ของสตรีทั่วโลกต้องประสบกับการใช้ความรุนแรงทางร่างกาย และ/หรือ ความรุนแรงทางเพศ จากคู่รักหรือสามี โดยประสบกับการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีการศึกษา ฐานะ หรืออายุแตกต่างกันอย่างไร

นอกจากนี้ ผู้หญิงที่ถูกใช้ความรุนแรงในครอบครัวจากคู่รักหรือคู่สมรสจำนวน 1 ใน 3 (ร้อยละ 27) ทั่วโลกของผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 15-49 ปี ถูกทำร้ายทางร่างกาย หรือถูกใช้ความรุนแรงทางเพศจากคู่รักหรือคู่สมรส ผู้หญิงจากทั่วโลกจำนวนมากถึงร้อยละ 38 ถูกฆาตกรรมจากบุคคลที่ใกล้ชิด

โดยมีผู้หญิงจากทั่วโลกจำนวน 137 คนที่ถูกข่มขืนจากสมาชิกในครอบครัวในแต่ละวัน

ความรุนแรงต่อสตรีในประเทศไทย

ประเทศไทยประสบปัญหาความรุนแรงต่อสตรีมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นเวลานาน โดยมีข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติที่ระบุว่า ประเทศไทย ติด 1 ใน 10 ของประเทศที่มีสถิติความรุนแรงต่อเด็กและสตรีมาอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่า ความรุนแรงในครอบครัวไทยเกิดขึ้นไม่น้อยกว่า 1 เหตุการณ์ในแต่ละวัน รวมทั้งข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว เปิดเผยสถิติความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวตั้งแต่พ.ศ.2559-2563 มีแนวโน้มสูงขึ้นคิดเป็น 1,400 ราย/ปี หรือ 118 ราย/เดือน เฉลี่ย 4 ราย/วัน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563)

การใช้ความรุนแรงต่อสตรีในสถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย

การใช้ความรุนแรงต่อสตรีในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) พบว่า มีการใช้ความรุนแรงต่อสตรีซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัวจำนวนมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เปิดเผยว่า “สถิติความรุนแรงในครอบครัว” ปีงบประมาณ พ.ศ.2564 ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ.2563-พฤษภาคม พ.ศ.2564 มีผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว 1,492 ราย โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 81 โดยจำแนกเป็น ความสัมพันธ์สามี-ภรรยา ร้อยละ 39 ร้อยละคน ร้อยละ 32.4 และวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ร้อยละ 32.1 ซึ่งผู้ใช้ความรุนแรงดังกล่าวมักไม่ถูกดำเนินคดีสูงถึงร้อยละ 78

ปัญหาที่พบจากการใช้ความรุนแรงต่อสตรี ประกอบด้วย การทำร้ายร่างกายมากที่สุดถึง ร้อยละ 64.5 รองลงมาคือ จิตใจ ร้อยละ 31.4 และเรื่องเพศ

ร้อยละ 3.6 ซึ่งมีปัจจัยกระตุ้น คือ ยาเสพติด สุรา อาการหึงหวงการมีโทสะ การรู้สึก ว่าตนเองมีอำนาจมากกว่า การมีปัญหาสุขภาพทางจิต และความเครียดทาง เศรษฐกิจ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2564)

สถานที่เกิดเหตุมักเกิดภายในบ้านของตนเอง โดยเฉพาะในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตาม หากมองยอดรายงานผู้ถูกกระทำความรุนแรงใน ครอบครัวจะพบว่า ในช่วงเดือนมกราคม ถึงเมษายน พ.ศ.2564 มีผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว 1,492 ราย ซึ่งสูงกว่าในช่วงเดือนตุลาคม ถึงกุมภาพันธ์ พ.ศ.2563 ที่มีผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว 919 ราย สอดคล้องกับ สถานการณ์การระบาดของโควิดที่เกิดการระบาดหนักอีกครั้งในโลกที่ 2 และ 3 อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อสตรีที่มีความเกี่ยวข้องกับ สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) โดย สถานการณ์โควิดเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้นด้วย มาตรการปิดสถานที่หรืองดกิจกรรมรวมกลุ่ม ทำให้ครอบครัวมีเวลาอยู่ร่วมกัน มากขึ้น ประกอบกับการได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ และความเครียดที่สะสม จากปัญหาเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้น แต่ไม่สามารถออกไปผ่อนคลายความเครียดได้ ดังเช่นสถานการณ์ปกติ ความเครียดจึงสะสม เมื่อหาทางออกด้วยการดื่มสุรา หรือ เสพยาเสพติด จะส่งผลให้สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวรุนแรงมากขึ้น

ความรุนแรงทางเพศต่อสตรี

สำหรับความรุนแรงทางเพศต่อสตรีนั้นพบว่า เพศหญิงทั่วโลกมี ประสบการณ์กับการถูกคุกคามทางเพศ ร้อยละ 35 ในประเทศส่วนใหญ่ที่มีข้อมูล เกี่ยวกับการข่มขืนพบว่า ผู้หญิงจำนวนน้อยกว่า ร้อยละ 40 ที่เคยประสบกับ ความรุนแรงทางเพศและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเพศ

หญิงจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 10 ที่ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย

การใช้ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในประเทศไทย

จากปัญหาการใช้ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีในประเทศไทย ซึ่งมีการสำรวจปัญหาความรุนแรงทางเพศโดยองค์การอนามัยโลก (WHO) พ.ศ. 2561 ได้สำรวจปริมาณความรุนแรงต่อสตรีใน 10 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยพบว่า สตรีที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี มีความเสี่ยงที่จะถูกกระทำความรุนแรงทางร่างกายหรือทางเพศ โดยคูรักรหรือแฟนมากที่สุด เมื่อเทียบกับสตรีในช่วงอายุอื่น โดยการใช้ความรุนแรงต่อสตรีพบมากในคูรักรหรือแฟนที่อยู่ร่วมกัน โดยไม่ได้แต่งงาน (Cohabiting) และได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ชายอายุน้อยมีแนวโน้มจะใช้ความรุนแรงมากกว่าผู้ชายที่มีอายุมากกว่า

นอกจากนี้ยังพบว่า สตรีถูกละเมิดทางเพศ ถูกกระทำความรุนแรงทางร่างกาย จิตใจ วันละไม่น้อยกว่า 7 คน และมีตัวเลขของสตรีที่เข้ารับการบำบัดรักษา และแจ้งความร้องทุกข์ สูงถึงปีละ 30,000 คน ซึ่งความรุนแรงต่อสตรีมีปัจจัยร่วมจากเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ สารเสพติด สื่อลามก พื้นฐานจากครอบครัว และสิ่งแวดล้อมในสังคมเป็นสำคัญ (กรมสุขภาพจิต, 2561)

2) ข้อมูลความรุนแรงในสังคมไทยจากการสำรวจความรุนแรงทั่วประเทศ

ผลการศึกษาด้วยการสำรวจข้อมูลความรุนแรงจากกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย

ข้อมูลความรุนแรงจากการสำรวจประชาชนกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ

การสำรวจปัญหาความรุนแรงจากประชาชนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,400 คน ทั่วประเทศ หากแต่ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 2,368 หรือร้อยละ 98.7 ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

ข้อมูลส่วนบุคคล

ประชาชนกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.3 อายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 60.7 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 44.4 รายได้ระหว่าง 10,001 ถึง 20,000 บาท ร้อยละ 37.3 และสถานภาพโสด ร้อยละ 45.6

การรับรู้และทัศนคติต่อความรุนแรงในสังคมไทย

ประชาชนกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสังคมไทยมีการการใช้ความรุนแรงมาก ร้อยละ 30.0 กลุ่มตัวอย่างรับรู้ความรุนแรงผ่านสื่อ ร้อยละ 88.6 นอกจากนี้ยังเห็นว่าการใช้ความรุนแรงในสังคมไทยเป็นปัญหาใกล้ตัว ร้อยละ 71.7

ประสบการณ์ถูกใช้ความรุนแรงในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19

สำหรับประสบการณ์ถูกใช้ความรุนแรงในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างเคยประสบกับความรุนแรงที่สำคัญ ได้แก่ ความรุนแรงในครอบครัว ร้อยละ 22.8 ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ร้อยละ 11.1 และการฆ่าตัวตาย ร้อยละ 2.9

ลักษณะของความรุนแรงที่กลุ่มตัวอย่างเคยประสบ ได้แก่ การด่าทอ ร้อยละ 40.1 รองลงมา คือ การทุบตี ร้อยละ 12.0 การทำร้ายทางเพศ ร้อยละ 12.0 ทำร้ายร่างกายโดยไม่ใช้อาวุธ ร้อยละ 17.9 ทำร้ายร่างกายโดยใช้อาวุธ ร้อยละ 9.0

ผลกระทบของความรุนแรงที่กลุ่มตัวอย่างได้รับ ได้แก่ ประสบความเครียดหรือวิตกกังวล ร้อยละ 44.1 ประสบความหวาดกลัว ร้อยละ 17.1 บาดเจ็บ ร้อยละ 14.2 สูญเสียค่าใช้จ่าย ร้อยละ 13.1 สูญเสียทรัพย์สิน ร้อยละ 7.8 บุคคลใกล้ชิดบาดเจ็บ/เสียชีวิต ร้อยละ 7.8 ไม่สามารถทำงาน หรือ ใช้ชีวิตได้ปกติ ร้อยละ 5.3 ทุพพลภาพ พิการ ร้อยละ 2.0 อยากฆ่าตัวตาย ร้อยละ 1.3

สาเหตุสำคัญของการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงของกลุ่มตัวอย่างในระหว่างการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ร้อยละ 44.9 รองลงมา คือ ความเครียด/สุขภาพจิตของผู้ใช้ความรุนแรง ร้อยละ 40.4 นอกจากนี้ ยังประกอบด้วยสาเหตุอื่นๆ อาทิ ปัญหาความหึงหวง/นอกใจ ร้อยละ 18.8 เจ็บป่วย/สุขภาพกายไม่สามารถปกป้องตัวเอง ร้อยละ 13.3 การลี้ภัยทางนินในช่วงโควิด-19 ทำให้ต้องเจอกับผู้ใช้ความรุนแรงมากขึ้น หรือ ตลอดเวลา ร้อยละ 12.9 สถานะที่ต้องพึ่งพิงผู้ใช้ความรุนแรง จึงต้องยอมให้ใช้ความรุนแรง ร้อยละ 5.0 ความเคยชินที่เห็นว่า การใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องธรรมดา ร้อยละ 3.1

3) ข้อมูลการใช้ความรุนแรงจากการสำรวจผู้ต้องขังที่กระทำผิดโดยใช้ความรุนแรง

ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กระทำผิดอายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 51.9 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 44.4 ส่วนใหญ่ต้องโทษคดียาเสพติด ร้อยละ 70.7 รองลงมา คือ คดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ร้อยละ 15.8

สถานภาพครอบครัวในวัยเด็กของผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พ่อแม่อยู่ด้วยกัน ร้อยละ 60.3 อย่างไรก็ตาม พบว่า ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างประสบกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในวัยเด็ก ร้อยละ 8.8 โดยผลกระทบของการมีประสบการณ์ถูกใช้ความรุนแรงในวัยเด็ก ได้แก่ ความเครียด ความหวาดกลัว ส่งผลถึงปัญหาสุขภาพจิต ร้อยละ 3.4 การเจ็บแค้น โกรธ เกลียดและต้องการแก้แค้น ร้อยละ 9.8 เห็นว่าความรุนแรงเป็นเรื่องปกติที่สามารถกระทำได้ ร้อยละ 3.4 และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน อาทิ การเสพยาเสพติด ร้อยละ 7.1

นอกจากนี้ ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างได้ส่งต่อความรุนแรงในวัยเด็กและเยาวชน โดยได้เคยใช้ความรุนแรงในวัยเด็กและเยาวชน ได้แก่ การด่าทอผู้อื่น ร้อยละ 4.4 การพยายามฆ่าตัวตาย ร้อยละ 0.7 หันไปใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่นที่

อ่อนแอกว่า ร้อยละ 2.0 หันไปใช้ความรุนแรงต่อสัตว์ ร้อยละ 1.3 รวมกลุ่มกับเพื่อนที่ชอบใช้ความรุนแรงและมีการยกพวกตีกัน ร้อยละ 16.2 การทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนได้รับบาดเจ็บ ร้อยละ 6.1 และทำให้ผู้อื่นเสียชีวิต ร้อยละ 1.0

ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องธรรมดาทั่วไปในสังคมระดับมาก ร้อยละ 28.1 สาเหตุของการใช้ความรุนแรง ได้แก่ เกิดความคึกคะนอง ร้อยละ 12.5 ต้องการป้องกันตัวเองเพราะถูกทำร้าย ร้อยละ 12.1 ผู้เสียหายเป็นฝ่ายยั่วยุ ร้อยละ 10.8 เป็นอุบัติเหตุที่ไม่ได้ตั้งใจ ร้อยละ 9.4 ถูกชักชวนโดยเพื่อน ร้อยละ 9.4 เพื่อสร้างคามยุติธรรมให้แก่ตนเอง ร้อยละ 5.4 ต้องการแก้แค้นเพราะตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงมาก่อน ร้อยละ 3.0 การเลียนแบบพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงจากสื่อ ร้อยละ 1.7

4) ผลกระทบของความรุนแรงของสังคมไทยในภาพรวม

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงนั้น พบว่า พ.ศ.2563 ความรุนแรงได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจเป็นมูลค่าสูงถึง 14.96 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งมีมูลค่าร้อยละ 11.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของโลก (World Gross Domestic Product: GDP) ทั่วโลก สำหรับผลกระทบของมูลค่าความเสียหายของความรุนแรงของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ในพ.ศ.2563 พบว่า มีมูลค่าความเสียหายจากความรุนแรงลำดับที่ 142 จากประเทศจำนวน 163 ประเทศ โดยมีผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความรุนแรงมูลค่า 84,799.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยคิดเป็นมูลค่าความเสียหายต่อคน คือ 1,214.9 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ ดังนั้น ผลกระทบของความรุนแรงได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้ที่ต้องตกเป็นเหยื่อต้องสูญเสียอาจประสบกับการสูญเสียชีวิต ได้รับบาดเจ็บ พิการ หรือสูญเสียทรัพย์สิน เงินทอง รวมทั้ง

เวลาในการรักษาตัว อันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจเนื่องจากบุคคลที่ต้องตกเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรงไม่สามารถทำหน้าที่เป็นทรัพยากรบุคคลในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง นอกจากนี้การใช้ความรุนแรงก่อให้เกิดผลกระทบต่อปัญหาร่างกายและปัญหาสุขภาพจิต รวมทั้งระบบบริการสาธารณสุขของประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากระบบบริการสาธารณสุขจะต้องดำเนินการในการช่วยเหลือผู้ที่ต้องตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง ซึ่งประเทศที่กำลังพัฒนาอาจมีงบประมาณ หรือระบบให้บริการทางสาธารณสุขที่ยังไม่เพียงพอ การใช้ความรุนแรงทำให้ผู้ที่ต้องตกเป็นเหยื่อจำนวนมาก อันอาจเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการให้บริการทางสาธารณสุขในประเทศกำลังพัฒนา

ส่วนที่ 2 การนำแนวทางการลดความรุนแรงตามมาตรฐานสากล: การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) ไปปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีความเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

ค.ศ.2019 องค์การอนามัยโลกและองค์การสหประชาชาติได้เสนอแนวทางในการป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อสตรี ภายใต้กรอบแนวคิด “การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของเพศหญิง (“RESPECT” Woman)” และมีกลยุทธ์ในการลดความรุนแรง 7 แนวทาง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการขับเคลื่อนลดความรุนแรง ดังนี้

1. การจัดทำสื่อเพื่อรณรงค์สร้างความตระหนักและสร้างความร่วมมือต่อสังคมในการลดความรุนแรงต่อสตรี

ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยการนำแนวทางการลดความรุนแรงตามมาตรฐานสากล: การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) ไปปฏิบัติร่วมกับหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องที่มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ประกอบด้วย แนวทางในการจัดทำสื่อ “แคมเปญ RESPECT: การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี” ร่วมกับบุคคลตัวอย่างที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรี สร้างความเสมอภาค หรือความเป็นธรรมในสังคมและมีบทบาทในการพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สังคมได้ตระหนักและร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อสตรีและความรุนแรงทุกรูปแบบในสังคม

นอกจากนี้ ยังประกอบด้วยแนวทางในการขับเคลื่อนลดความรุนแรงในระดับพื้นที่ ดังนี้

2. แนวทางการลดความรุนแรงตามมาตรฐานสากลด้วยการสร้างการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT woman)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานรวมทั้งกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ได้ร่วมสร้างแนวทางที่สำคัญในการขับเคลื่อนแนวทางปฏิบัติที่ดีตามมาตรฐานสากลและเหมาะสมกับบริบทสังคมไทยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย คือ การร่วมสร้างแนวทางความเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) ในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อ.เกาะคา จ.ลำปาง ในการลดความรุนแรงต่อสตรีภายใต้กรอบแนวคิด “การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของเพศหญิง (Respect)” และมีกลยุทธ์ในการลดความรุนแรง 7 แนวทางตามมาตรฐานสากลที่ได้มีการบูรณาการให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ดังนี้

1) Relationship skills strengthening คือ การเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ที่ดี

การดำเนินการเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ของเพศหญิงและสมาชิกในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคาผ่านกระบวนการเครือข่ายทางสังคมต่อการสร้างความเสมอภาคทางเพศ “ผ่านเวที ช่วงพญา” เนื่องจาก เวทีช่วงพญาถือว่าเป็นเวทีที่มีความสำคัญมากของชาวเกาะคา ก่อให้เกิดการลดความขัดแย้งของคนในชุมชน เกิดการแก้ปัญหาของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และที่สำคัญ คือ เป็นการทำงานบนฐานข้อมูลโดยที่คนในชุมชนเองเป็นผู้ศึกษา การทำแผนร่วมกัน และเทศบาลก็จะนำไปสู่การปฏิบัติ โดยเวทีช่วงพญาทำให้เกิดโครงการต่างๆ ขึ้น คือ เวทีที่เกิดจากชาวบ้านอย่างแท้จริง รวมทั้งการเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ที่ดีของสตรีต่อครอบครัวและสมาชิกในชุมชนผ่านเวทีช่วงพญา จนทำให้เวทีช่วงพญา ถือเป็นอาวุธทางปัญญาของคนในเกาะคา เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของสตรีทั้งในครอบครัวและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ดังนั้นนักวิจัยและเทศบาลตำบลเกาะคาได้ใช้ “เวที ช่วงพญา” เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ที่ดีของเพศหญิงและสมาชิกทุกคนในสังคม เพื่อป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อสตรีและความรุนแรงทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นในสังคม

2) Empowerment of women คือ การเสริมพลังเพิ่มขีดความสามารถของเพศหญิง

การเสริมพลังเพิ่มขีดความสามารถของเพศหญิงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อให้สตรีในสังคมเกาะคามีบทบาทในสังคมมากขึ้น การเปิดโอกาสให้สตรีมีความกล้าในการที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดพลังของผู้หญิงเข้ามาทำงาน โดยได้ดำเนินการเพิ่มขีดความสามารถให้แก่เพศหญิงผ่านการอบรมเป็นนักวิจัยชุมชน การอบรมเรื่อง

ของกฎหมาย การอบรมเรื่องของกิจกรรมที่เป็นจิตอาสาต่างๆ ทำให้กลุ่มสตรีในสังคมเกาเขาคิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น การสร้างอาชีพที่มีรายได้ให้แก่สตรีในท้องถิ่น อันเป็นการเสริมสร้างความสามารถของผู้หญิงทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มสตรีในสังคมเกาเขาคิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น และทำให้สังคมเกาเขามีการยอมรับบทบาทของผู้หญิงที่ไม่แตกต่างจากเพศชาย อันเป็นแนวทางที่สำคัญในการเสริมพลังเพิ่มความสามารถของเพศหญิงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

3) Services ensured คือ การมีบริการที่มั่นใจที่จัดทำให้แก่สตรีที่ถูกใช้ความรุนแรง หรือผู้ที่รอดชีวิตจากความรุนแรง

สำหรับแนวทางการลดความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาเขา ได้มีการจัดตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2551 นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการสร้างบริการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงให้แก่สตรีในชุมชน ด้วยการการสำรวจข้อมูลกลุ่มสตรีในพื้นที่เกาเขาว่า มีกลุ่มสตรีที่ประสบปัญหา ผู้ที่ถูกใช้ความรุนแรงหรือมีความเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงมีจำนวนกี่คน เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือสตรีในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งการร่วมสร้างกิจกรรมจิตอาสาประกบรายบุคคลขึ้น ทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาสตรีที่ตรงกับความต้องการ สามารถช่วยเหลือสตรีได้อย่างทันท่วงที เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีในพื้นที่เกาเขาและสามารถให้บริการที่ป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) Poverty reduced คือ การลดปัญหาความยากจน

แนวทางที่สำคัญในการลดปัญหาความยากจนให้แก่สตรีในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาเขา คือ การร่วมสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจผ่านการสร้างอาชีพตามความถนัดและการส่งเสริมการออมของสตรี รวมทั้งการสร้างสังคมแห่ง

การแบ่งปันที่ทุกคนมีความรักความผูกพันเอื้ออาทรต่อกันประหนึ่งครอบครัวเดียวกัน

เทศบาลตำบลเกาะคาได้ลดความยากจนให้แก่สตรีด้วยการส่งเสริมอาชีพตามความถนัดของสตรีและคนในชุมชน เช่น กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี กลุ่มผ้ามัดย้อม กลุ่มเลี้ยงไส้เดือนเพื่อกำจัดขยะเปียก กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากกระดาษสาต่างๆ นอกจากนี้ พื้นที่เกาะคา มีกตีกาที่สำคัญ คือ ร้อยละ 10 ของทุกกลุ่มรายได้จะต้องเป็นเงินที่กลับคืนสู่สังคมเพื่อนำไปช่วยเหลือผู้สูงอายุ หรือผู้ยากไร้ในพื้นที่ ซึ่งได้ก่อให้เกิดกระบวนการจิตอาสาที่ตามมา และเป็นการลดปัญหาความยากจนให้แก่สตรีในชุมชน ทำให้เกิดการสร้างสังคมแห่งการแบ่งปันสังคมที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความเอื้ออาทร และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

รวมทั้ง การส่งเสริมกิจกรรมร่วมกัน คือ การแก้ปัญหาในชุมชนร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมแก้ปัญหาเรื่องปากท้อง แก้ปัญหาในเรื่องของอาหาร ก่อให้เกิดปัญญาสุขภาพที่ทุกหลังคาเรือนทั้ง 7 หมู่บ้าน มีมติร่วมกันว่าทุกครัวเรือนจะปลูกผักปลอดสารพิษไม่น้อยกว่า 7 ชนิด เป็นพื้นที่สีเขียวที่มีความมั่นคงทางอาหาร อันนำไปสู่แนวทางที่สำคัญที่ทำให้พื้นที่เกาะคาสามารถแก้ปัญหาในเรื่องของความยากจนได้และที่สำคัญ คือ การก่อให้เกิดสังคมแห่งการแบ่งปันกัน จากนั้นจึงเริ่มขยายเป็นสังคมที่สร้างความมั่นคงมากขึ้นผ่านการออม กลุ่มออมวันละบาท ซึ่งทั้งเจ็ดหมู่บ้าน ประกอบด้วย กลุ่มออมทรัพย์ เกาะคาสุขใจ เครดิตยูเนียน โดยการส่งเสริมการสร้างอาชีพและการส่งเสริมการออมนำไปสู่การสร้างควมยั่งยืนในการลดปัญหาความยากจน ทำให้สตรีในพื้นที่เกาะคาสามารถยืนหยัดได้โดยไม่ต้องพึ่งเพศชาย รวมทั้งการส่งเสริมอาชีพที่ดำเนินการร่วมกันทั้งครอบครัวเพื่อลดปัญหาความเครียดจากเศรษฐกิจอันนำไปสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีที่ต้นเหตุอย่างแท้จริง

5) Environments made safe คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่สตรี

การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่สตรีเพื่อป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อสตรี ประกอบด้วย การส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมที่ปลอดภัยกับทุกคนในสังคมผ่านกระบวนการสร้างสิ่งแวดล้อมยั่งยืน โดยพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคามีการติดตั้งกล้องวงจรปิด CCTV ทุกหมู่บ้าน ทุกถนน ทุกซอย รวมทั้งใช้การออกแบบเพื่อสร้างอารยสถาปัตย์ต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อสมาชิกทุกคนในพื้นที่ในกลุ่มผู้เปราะบาง อาทิ ผู้พิการ หรือผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็นสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้และสามารถใช้พื้นที่สาธารณะได้เช่นกัน อันเป็นการสร้างการอยู่ร่วมกันโดยไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง หากแต่ทุกคน คือ คนสำคัญของพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อันเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัยต่อสตรีและทุกคนในชุมชน ก่อให้เกิดการลดปัญหาความรุนแรงและปัญหาอาชญากรรมได้ นอกจากนี้ เทศบาลตำบลเกาะคามีสวนสาธารณะที่ถือว่า เป็นสวนสาธารณะที่ปลอดภัยและมีจิตอาสาเข้ามาช่วยกันดูแล ซึ่งจากกระบวนการทำงานของคนในชุมชนร่วมกัน ทำให้ในรอบ 15 ปีที่ผ่านมาในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคาไม่มีปัญหาอาชญากรรม รวมทั้งไม่ประสบปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี

6) Child and adolescent abuse prevented คือ การป้องกันการ การใช้ความรุนแรงหรือการล่วงละเมิดต่อเด็กและเยาวชน เพื่อป้องกันไม่ให้ เด็กต้องตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในวัยเด็ก ไม่ให้ซึมซับความรุนแรงในวัยเด็กและ หันไปใช้ความรุนแรงต่อสตรีเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป

การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเพื่อการสร้างความตระหนักต่อการไม่ใช้ความรุนแรงต่อเด็ก การส่งเสริมต่อการจัดกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตของเด็กเพื่อให้เติบโตเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมต่อไป ซึ่งทางเทศบาลตำบลเกาะคา มองว่า เป็นกระบวนการที่สำคัญมาก เมื่อไหร่ก็ตามที่ครอบครัวอบอุ่น สังคมเข้มแข็ง ปัญหาเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงในสังคมจะไม่เกิดขึ้น ในเขตเทศบาลจึงมีศูนย์รับแจ้งเหตุเด็กและสตรีในสังคม มีกระบวนการทำงานของสหวิชาชีพเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเทศบาลเองร่วมกับกระบวนการในการแก้ปัญหาสังคมร่วมกับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการเพื่อเข้าไปแก้ไขปัญห ความรุนแรง รวมทั้งการร่วมมือในการฟื้นฟูและเยียวยาเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง โดยชาวเกาะคาเห็นว่า เมื่อไหร่ก็ตามที่สังคมตระหนักว่า ปัญหาความรุนแรงต่อสตรีและเด็กและความรุนแรงในสังคม คือ ปัญหาสาธารณะปัญหาดังกล่าวจะได้รับการแก้ไขอย่างทันที่

7) Transformed attitudes, beliefs and norms คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และบรรทัดฐานซึ่งนำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อสตรี

ในอดีตเทศบาลตำบลเกาะคาประสบปัญหาผู้หญิงมีบทบาททางสังคมค่อนข้างน้อย ผู้ชายค่อนข้างเป็นใหญ่ แต่พื้นที่แห่งนี้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทผู้หญิงจึงค่อยๆ เปลี่ยนแปลงแนวคิดไป ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่นายกเทศมนตรีหญิง (คุณเพ็ญภักดิ์ รัตนคำฟู) ได้เข้ามาพูดคุยกันกับคนในชุมชนว่า จะทำอะไรเพื่อให้ทุกคนมีบทบาทในสังคมที่เท่าเทียมกัน โดยการสร้างสังคมแห่งความเท่าเทียมกันผ่านการพูดคุย การจัดกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และบรรทัดฐานจากชายเป็นใหญ่เป็นการก้าวไปด้วยกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง และการสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทำให้ทุกคนรู้สึกเท่าเทียมกัน คือ พี่ ทุกคน คือ น้อง ทุกคนคือครอบครัวเดียวกัน ผ่านการสร้างสังคมแห่งความสุข คือ สังคมที่ไม่ทอดทิ้งใครไว้ข้างหลัง โดยเพศหญิงและเพศชายและทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการสร้างสังคมเกาะ

คาที่มีความสงบสุข ทั้งผ่านเวทีช่วงพญา และการจัดกิจกรรมในการเสริมสร้าง การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของทุกคนในสังคม โดยชาวเกาะคารวมพลังให้ คำนันสัญญาว่า จะสร้างเป็นเมืองที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองที่ไม่มี ความรุนแรงทางสังคม และเป็นเมืองที่ทุกคนมีความสุข บนการพัฒนาที่ยั่งยืน ต่อไป

การอภิปรายผลการศึกษา

สำหรับการอภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วย

1. ปัญหา สาเหตุ และผลกระทบของการใช้ความรุนแรงของสังคมไทย ในสถานการณ์

สำหรับปัญหาความรุนแรงที่สำคัญของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย คือ ปัญหาความรุนแรงต่อสตรี เนื่องจากปัญหาความรุนแรง ต่อสตรีมีความเกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวและการส่งต่อความรุนแรง ในสังคม ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการสำรวจการใช้ความรุนแรงต่อสตรีของ องค์การสหประชาชาติพบว่า ผู้หญิงทั่วโลกจำนวน 1 ใน 3 ของโลกต้องเผชิญ กับการถูกใช้ความรุนแรง โดยเป็นความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับคูรักรหรือคู่สมรส อันแสดงให้เห็นถึงความรุนแรงต่อสตรีที่มีความเกี่ยวข้องกับความรุนแรงใน ครอบครัวโดยตรง อย่างไรก็ตาม ข้อมูลการใช้ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีใน สังคมไทยดังกล่าวข้างต้นเป็นเพียงข้อมูลที่มีการแจ้งความและเข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรมเพื่อดำเนินคดีเท่านั้น หากแต่มีสตรีอีกส่วนหนึ่งที่ไม่ได้เข้าแจ้งความ ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด อันส่งผลให้สถิติการใช้ความรุนแรงทางเพศต่อสตรีใน สังคมไทยมีจำนวนน้อยกว่าความเป็นจริง เปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็ง (Dark figure)

ที่จมอยู่ใต้น้ำ โดยสตรีส่วนหนึ่งที่ไม่เข้าแจ้งความอาจเนื่องจากความอับอาย หรือการเกรงกลัวผู้กระทำผิด เป็นต้น

นอกจากนี้ ประเด็นที่สำคัญ คือ เด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่สตรีถูกใช้ความรุนแรงจะต้องเผชิญกับการถูกใช้ความรุนแรง หรือ การเรียนรู้หรือซึมซับการใช้ความรุนแรงอันส่งผลทำให้วัฏจักรของความรุนแรง ต้องขับเคลื่อนจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาขององค์การ ยูนิเซฟต่อการส่งต่อความรุนแรง หรือการใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชนที่เคยตกเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรง พบว่า ผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ไม่พึงประสงค์ในวัยเด็กและเยาวชน โดยถูกใช้ความรุนแรงจำนวนตั้งแต่ 4 ครั้งขึ้นไปในวัยเด็ก ซึ่งรวมทั้งการถูกใช้ความรุนแรงทางด้านร่างกาย ความรุนแรงทางเพศ และความรุนแรงทางอารมณ์ พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงระหว่างบุคคลในสถานภาพของการยอมตกเป็นเหยื่อ และการเป็นผู้ใช้ความรุนแรงต่อถึง 7 เท่า รวมทั้งมีความพยายามในการฆ่าตัวตาย 30 เท่า

เพศชายที่มีประสบการณ์ในถูกใช้ความรุนแรงทางด้านร่างกายและความรุนแรงทางเพศในวัยเด็กพบว่า มีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงในการทำร้ายร่างกาย การใช้ความรุนแรงทางเพศต่อคู่รัก 14 เท่าเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในขณะที่เพศหญิงเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะประสบกับความทุกข์จากร่างกายและการใช้ความรุนแรงทางเพศจากคู่รัก 16 เท่า และมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณที่ผู้ต้องขังกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งที่เคยถูกใช้ความรุนแรงในวัยเด็กหรือเคยอาศัยอยู่ในครอบครัวที่มารดาถูกใช้ความรุนแรงได้ขับเคลื่อนความรุนแรงด้วยการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือประกอบอาชญากรรมในขณะที่เป็นเยาวชนด้วยการใช้ความรุนแรง

ดังนั้น ความรุนแรงต่อสตรีจึงเป็นเรื่องสำคัญและใกล้ชิดกับความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน จึงเป็นปัญหาความรุนแรงที่นำไปสู่ปัญหาความรุนแรงในสังคมอื่นๆ ต่อไป หรืออาจกล่าวได้ว่า ปัญหาความรุนแรงต่อสตรีหากไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องเหมาะสม อาจเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้วัฏจักรของความรุนแรงต้องส่งต่อและขับเคลื่อนอยู่ในสังคมต่อไป

2. การให้ความสำคัญต่อการลดความรุนแรงต่อสตรีตามมาตรฐานสากล คือ เคารพต่อความเท่าเทียมกันของเพศหญิง (RESPECT)

ปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อสตรีเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการส่งต่อวัฏจักรของความรุนแรง ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาความรุนแรงต่อสตรีอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการสร้างคามยอมรับต่อความเท่าเทียมกันของสตรี

ดังจะเห็นได้จากปัจจุบันนี้ทั่วโลกกำลังให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมกันของเพศหญิงมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการยอมรับเรื่องความรุนแรงของเพศหญิงลดน้อยลง โดยทัศนคติของเพศหญิงในการยอมรับต่อการใช้ความรุนแรงของคู่รักหรือคู่สมรสได้เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้หญิงจากประเทศต่างๆ มีทัศนคติในการยอมรับการใช้ความรุนแรงของคู่รักหรือคู่ครองในการทำร้ายตนเองได้ลดลงจำนวนร้อยละ 75 ในระหว่าง พ.ศ.2555-2562 โดยประเทศจำนวน 152 ประเทศ (ร้อยละ 82) มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งยังขาดการจัดการกับปัญหานี้อย่างจริงจังทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ยังคงประสบปัญหาช่องว่างที่ใหญ่ที่สุดในการจัดการกับปัญหานี้ในประเทศแถบแอฟริกาเหนือ เอเชียตะวันตก และแอฟริกาตอนใต้ของซาราร่า ซึ่งมีประเทศจำนวนน้อยกว่า ร้อยละ 50 ที่ผ่านกฎหมายดังกล่าว มีจำนวนเพียง 103 ประเทศ (69%) ที่มี

กฎหมายเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศในขณะที่มีจำนวนประเทศน้อยกว่า 43 ประเทศ (27%) มีกฎหมายที่ครอบคลุมการข่มขืนในชีวิตสมรสโดยตรง อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของเพศหญิง (RESPECT) ที่เพิ่มมากขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

ดังนั้น มาตรฐานสากลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อสตรีด้วยแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญเนื่องจากการกำหนดกลยุทธ์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีที่มีความครอบคลุมในมิติต่างๆ ทั้งที่เป็นการสร้างพลังอำนาจทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่เพศหญิง การแก้ปัญหาความยากจนให้ผู้หญิงสามารถยืนหยัดได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพิงจากเพศชาย

1) Relationship skills strengthening คือ การเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ที่ดี มีความเกี่ยวข้องกับเพศหญิงและคู่รัก รวมทั้งการดำเนินชีวิตของเพศหญิงในสังคม

2) Empowerment of women คือ การเสริมพลังเพิ่มขีดความสามารถของเพศหญิงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเพศหญิง สามารถดำเนินการป้องกันการถูกใช้ความรุนแรงต่อสตรี

3) Services ensured คือ การมีบริการที่มั่นใจที่จัดหาให้แก่สตรีที่ถูกใช้ความรุนแรง หรือ ผู้ที่รอดชีวิตจากความรุนแรง สามารถดำเนินการป้องกันการถูกใช้ความรุนแรงจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

4) Poverty reduced คือ การลดปัญหาความยากจน สามารถดำเนินการได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเพศหญิงเพื่อให้สามารถยืนหยัดได้โดยลดการพึ่งพิงจากเพศชาย

5) Environments made safe คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่สตรีสามารถดำเนินการได้จากชุมชนเพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเมืองปลอดภัยสำหรับเพศหญิงและทุกคนในสังคม

6) Child and adolescent abuse prevented คือ การป้องกันการใช้ความรุนแรงหรือการล่วงละเมิดต่อเด็กและเยาวชน เพื่อป้องกันการส่งต่อวัฏจักรของความรุนแรงทั้งการไม่ลงโทษทางร่างกายที่รุนแรง การส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครอง

7) Transformed attitudes, beliefs and norms คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และบรรทัดฐาน ซึ่งนำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อสตรี โดยสังคมต้องร่วมกันสร้างความตระหนักและสร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับชายเป็นใหญ่ นำไปสู่การสร้างความเท่าเทียมกันเพื่อลดปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อสตรี

โดยแนวทางการสร้างความเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) เป็นกระบวนการในการป้องกันปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อสตรีที่เกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนในสังคม ประกอบด้วย

เพศชาย: การเปลี่ยนแปลงทัศนคติความเชื่อจากชายเป็นใหญ่เป็นการยอมรับความเท่าเทียมกันของสตรี

เพศหญิง: การเสริมพลังทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ลดปัญหาความยากจน ให้ผู้หญิงสามารถยืนหยัดได้ด้วยตัวเอง ไม่ต้องอยู่ในสภาวะพึ่งพิงเพศชายที่จะต้องยอมให้เพศชายใช้ความรุนแรง

ชุมชน หรือ สังคม: ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมสร้างปลูกฝังทัศนคติ ความเชื่อ บรรทัดฐานความเชื่อจากชายเป็นใหญ่เป็นการยอมรับในความเท่าเทียมกัน ป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก การสร้างเศรษฐกิจที่ดี ร่วมจัด

สภาพแวดล้อมทางสังคมที่ปลอดภัยต่อสตรีและทุกคนในสังคม และการร่วมช่วยเหลือต่อสตรีที่ต้องตกเป็นเหยื่อของการถูกใช้ความรุนแรงให้สามารถยืนหยัดก้าวข้ามผ่านคืนวันอันฝันร้ายสู่การเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่ต่อไป

สรุปผลการศึกษา

ความรุนแรงเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย โดยเฉพาะความรุนแรงต่อสตรีซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน อันส่งผลให้เด็กและเยาวชนในครอบครัวต้องเรียนรู้และซึมซับกับความรุนแรง ทำให้วัฏจักรของความรุนแรงต้องขับเคลื่อนอยู่ในสังคมต่อไป ดังนั้น แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อสตรีจึงมีความสำคัญที่จะต้องดำเนินการ โดยเฉพาะการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีตามมาตรฐานสากลที่องค์การอนามัยโลกและองค์การสหประชาชาติได้มีการเสนอกรอบแนวทางในการลดความรุนแรงต่อสตรีใน พ.ศ.2562 คือ การสร้างความเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) อันประกอบด้วย 7 แนวทาง 1) Relationship skills strengthening คือ การเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ที่ดี 2) Empowerment of women คือ การเสริมพลังเพิ่มขีดความสามารถของเพศหญิง 3) Services ensured คือ การมีบริการที่มั่นใจ 4) Poverty reduced คือ การลดปัญหาความยากจน 5) Environments made safe คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่สตรี 6) Child and adolescent abuse prevented คือ การป้องกันการใช้ความรุนแรงหรือ การล่วงละเมิดต่อเด็กและเยาวชน 7) Transformed attitudes, beliefs and norms คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งการใช้แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีด้วย

แนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) เป็นแนวทางที่สำคัญต่อการลดความรุนแรงต่อสตรีแต่ในขณะเดียวกันสามารถนำไปใช้ในการลดความรุนแรงด้วยการสร้างความยอมรับต่อความแตกต่างของทุกคนในสังคมได้เช่นเดียวกัน

พื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคาประสบความสำเร็จในการใช้แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีด้วยแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) เนื่องจากการมีผู้นำหญิงที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเคารพต่อความเท่าเทียมกัน กระบวนการเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งต่อการสร้างความเสมอภาคทางเพศ “ผ่านเวที ช่วงพญา” อย่างไรก็ตาม แนวทางที่สำคัญในการลดความรุนแรงต่อสตรีด้วยแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) ที่สำคัญ คือ จะต้องทำให้เพศหญิงสามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง เพื่อลดการพึ่งพิงจากเพศชาย การป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก เพื่อตัดวัฏจักรของความรุนแรง อันเป็นการสร้างความยั่งยืนในการลดความรุนแรงต่อสตรีเป็นสำคัญ

ดังนั้น แนวทางที่สำคัญในการสร้างความยั่งยืนต่อแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีด้วยแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) ประเด็นสำคัญ คือ การดำเนินการภายใต้กรอบกลยุทธ์ RESPECT อย่างครบถ้วนและต่อเนื่องด้วยการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรีและความรุนแรงทุกรูปแบบในสังคมอย่างแท้จริง เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจและผลกระทบจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และความสงบสุขของสังคมอันเป็นการสร้างความยั่งยืนต่อการพัฒนาสังคม

ข้อเสนอแนะของการศึกษา

สำหรับข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย

1) การกำหนดนโยบาย วาระเร่งด่วนแห่งชาติในการลดความรุนแรงเพื่อนำไปสู่แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรง

ควรมีการกำหนดวาระเร่งด่วนแห่งชาติในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรง ซึ่งรวมทั้งปัญหาคความรุนแรงต่อสตรี เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนในครอบครัวเรียนรู้และซึมซับความรุนแรงจากในครอบครัวและส่งต่อวัฏจักรของความรุนแรงจากรุ่นสู่รุ่น

2) การกำหนดนโยบายและมาตรการในการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงต่อสตรีตามแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT)

รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาคการใช้ความรุนแรงต่อสตรีในทุกรูปแบบ การสร้างพื้นที่ต้นแบบและการเผยแพร่พื้นที่ต้นแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงต่อสตรีความรุนแรงในครอบครัวตามแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) ที่มีความครอบคลุมในมิติต่างๆ ดังนี้

Relationship skills strengthening คือ การเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ที่ดี โดยการส่งเสริมการจัดกิจกรรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพศหญิงและคู่รัก รวมทั้งการดำเนินชีวิตของเพศหญิงในสังคม

Empowerment of women คือ การเสริมพลังเพิ่มขีดความสามารถของเพศหญิงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเพศหญิงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างรายได้ และการเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคม

Services ensured คือ การมีบริการที่มั่นใจที่จัดทำให้แก่สตรีที่ถูกใช้ความรุนแรง หรือผู้ที่รอดชีวิตจากความรุนแรง ด้วยการเพิ่มบริการให้แกผู้หญิงที่ถูกใช้ความรุนแรงไม่ให้ถูกกระทำซ้ำ หรือการจัดหาบริการในการป้องกันการถูกใช้ความรุนแรงต่อเพศหญิง

Poverty reduced คือ การลดปัญหาความยากจน สามารถดำเนินการได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเพศหญิง เพื่อให้สามารถยืนหยัดได้โดยลดการพึ่งพิงจากเพศชาย อาทิ การเสริมสร้างอาชีพ ส่งเสริมการออม เป็นต้น

Environments made safe คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่สตรี โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อสตรี

Child and adolescent abuse prevented คือ การป้องกันการใช้ความรุนแรงหรือการล่วงละเมิดต่อเด็กและเยาวชน เพื่อป้องกันการส่งต่อวัฏจักรของความรุนแรงทั้งการไม่ลงโทษทางร่างกายที่รุนแรง การส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครอง

Transformed attitudes, beliefs and norms คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และบรรทัดฐานซึ่งนำไปสู่การใช้ความรุนแรงต่อสตรี โดยสังคมต้องร่วมกันสร้างความตระหนักและสร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับชายเป็นใหญ่นำไปสู่การสร้างความเท่าเทียมกัน เพื่อลดปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อสตรี โดยการมุ่งสร้างพื้นที่ต้นแบบในการลดความรุนแรงต่อสตรีด้วยแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) และการขยายพื้นที่ไปทั่วประเทศเพื่อลดความรุนแรงต่อสตรีและลดความรุนแรงทุกรูปแบบต่อทุกคนในสังคมเป็นสำคัญ

3) การนำแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) ไปประยุกต์ใช้ในการลดความรุนแรงรูปแบบอื่นๆ ในสังคม

แนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกันของสตรี (RESPECT) สามารถนำไปใช้ในการลดความรุนแรงในรูปแบบอื่นๆ ในสังคม เนื่องจากหากทุกคนมีความเคารพและให้เกียรติ ซึ่งกันและกันทั้งต่อเพศหญิงและทุกเพศ รวมทั้งการยอมรับและให้การเคารพต่อความเท่าเทียมกันของทุกคนในสังคม จะนำไปสู่การสร้างความยั่งยืนต่อการลดความรุนแรงในสังคมได้อย่างแท้จริง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงจึงควรมีนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการนำแนวทางการเคารพต่อความเท่าเทียมกัน (RESPECT) ไปใช้ในการสร้างการยอมรับต่อความแตกต่างและเคารพต่อทุกคนในสังคมเพื่อลดความรุนแรงในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2564). *สถิติความรุนแรงในครอบครัวทั่วประเทศ ระหว่าง พ.ศ.2564*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2566, nesdc. https://opendata.nesdc.go.th/dataset/https-drive-google-com-file-d-16qsyunvqmxnm4krc_5xee_zoxffxmg4-view-usp-sharing
- กรมสุขภาพจิต. (2561). *สสส.รณรงค์ไม่ทำร้ายผู้หญิง หลังพบผู้หญิงถูกทำร้าย 7 คน/วัน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2566, <https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=28308>

- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). *ปลด พม. เปิดโครงการ รมรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี พร้อมเสริมสร้างระบบพัฒนาครอบครัวเข้มแข็ง*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2566, <https://prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/4949>
- ประชาชาติธุรกิจ. (2564). *จะอย่างไร เมื่อความรุนแรงไม่ใช่เรื่องไกลตัว และบ้านไม่ใช่ Safe Zone ของทุกคน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2566, ประชาชาติธุรกิจ <https://www.prachachat.net/d-life/news-653845>
- พรชัย ชันดี, ธัชชัย ปิตะนิละบุตร และ อัครวิน วัฒนวิบูลย์. (2543). *ทฤษฎี และงานวิจัยทางอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: บัณฑิต.
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง, ฐิตียา เพชรมนี และคณะ. (2563). *รายงานวิจัยเรื่องการสร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรง*. ได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้แผนงานวิจัยท้าทายไทย: สังคมไทยไร้ความรุนแรง (ปีที่ 1).
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง, ฐิตียา เพชรมนี และคณะ. (2565). *รายงานวิจัย เรื่อง การบูรณาการแนวทางการสร้างสังคมไทยไร้ความรุนแรงตามมาตรฐานสากลและบริบทของสังคมไทย*. ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้แผนงานวิจัยท้าทายไทย: สังคมไทยไร้ความรุนแรง (ปีที่ 2).
- Etienne, G. K., Linda, L. D., James, A. M., Anthony B. Z., & Rafael L. (2002). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization. Retrieved from https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf

Institute for Economics & Peace. (2021). *Global Peace Index 2021:*

Measuring Peace in a Complex World. Sydney. Retrieved from
<https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2021/06/GPI-2021-web-1.pdf>

Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., Lozano, R., et al. (2002).

World report on violence and health. Geneva: World Health Organization. Retrieved from <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42495>

UN Women. (2020). *Overview: How to Use the RESPECT Framework*

Implementation Guide. Retrieved April 20, 2023, from
<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/07/respect-women-implementation-package>

United Nations Office on Drugs and Crime. (2019). *Global study for*

homicide. Retrieved April 20, 2023, from <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/global-study-on-homicide.html>

World Health Organization. (2010). *Violence prevention: the evidence*.

Geneva: World Health Organization. Retrieved from
<https://apps.who.int/iris/handle/10665/77936>

worldpopulationreview.com. (2020). *Most Violent Countries 2022*.

Retrieved April 20, 2023, from <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/most-violent-countries>

worldpopulationreview.com. (2021). *Rape Statistics by Country 2021*.

Retrieved April 20, 2023, from <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/rape-statistics-by-country>

worldpopulationreview.com. (2021). *Crime Rate by Country 2022*.

Retrieved April 20, 2023, from <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/crime-rate-by-country>

Learning and Tactical Development of Border Trade between Laos and Thailand

การเรียนรู้และยุทธวิธีการพัฒนาการค้าชายแดนระหว่างลาวและไทย

Received 26 May 2023

Revised 14 June 2023

Accepted 21 June 2023

เทวี วันสี¹

They Vansy²

พรกมล ระหาญนอก³

Pornkamon Rahannok⁴

พิชิต พระพินิจ⁵

Pichit Parpinit⁶

วิชญ์ มะลิตัน⁷

Wich Maliton⁸

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการได้มาซึ่งความรู้และยุทธวิธีการพัฒนาการค้าชายแดนระหว่างลาวและไทย การสัมภาษณ์เชิงลึกการสนทนากลุ่มและการระดมสมองเป็นวิธีการสอบถามเชิงคุณภาพที่สำคัญที่ใช้ใน

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เลย ประเทศไทย E-mail: they.vansy@gmail.com

² Ph. D. Student in Regional Development Strategies, Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University, Loei, Thailand.

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เลย ประเทศไทย E-mail: pornkamon6556@gmail.com

⁴ Assistance Professor Dr., Lecturer of Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University, Loei, Thailand.

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เลย ประเทศไทย E-mail: pichit.pra@ru.ac.th

⁶ Assistance Professor Dr., Lecturer of Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University, Loei, Thailand.

⁷ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เลย ประเทศไทย E-mail: hrwish@windowslive.com

⁸ Assistance Professor Dr., Lecturer of Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University, Loei, Thailand.

การศึกษาครั้งนี้ จากผลการวิจัยพบว่า สภาพการค้าชายแดนก่อนเกิดโรคระบาดโควิด-19 คือ ร้านค้าในพื้นที่มีไม่มากนัก การข้ามด่านชายแดนของแรงงานชั่วคราวมีความสะดวกและง่ายดาย ในช่วงที่เกิดโรคระบาดโควิด-19 มีการปิดการค้าต่างประเทศโดยสิ้นเชิง ผู้ประกอบการได้รับความเสี่ยงสูงมาก ดังนั้นต้องปฏิบัติตามกระบวนการทางด้านการค้าชายแดนระหว่างลาวและไทย รวมยุทธวิธีจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งมักเรียกว่า ยุทธวิธีผู้ประกอบการการศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางต่างๆ ในการขยายการค้าชายแดนบริเวณด่านชายแดนระหว่างลาวและไทย การอภิปรายสามารถระบุได้ด้วยการปฏิบัติจริงและความรู้ด้านกฎระเบียบการค้าที่ชายแดน กฎระเบียบการค้าที่เหมาะสมระหว่างสองประเทศ บนพื้นฐานของความรู้ด้านการค้าอิเล็กทรอนิกส์ และการนำความคิดสร้างสรรค์มาสู่ตลาดสำหรับสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่มุ่งเข้าไปที่นักท่องเที่ยวทั้งสองประเทศ

คำสำคัญ: การค้าชายแดน, การเรียนรู้, ยุทธวิธีการตลาด, การพัฒนายุทธวิธี

Abstract

The purpose of this research is to investigate the acquisition of knowledge and the strategic development of border trade between Laos and Thailand. In-depth interviews, focus groups, and brainstorming sessions were some of the major qualitative inquiry methods that were used in this study. According to the findings, border trade conditions before the epidemic included the fact that there were not many shop owners in the area, and the process of crossing the border for temporary workers was simplified as a result.

During the epidemic, there was a complete shutdown of foreign trade. The risks taken by entrepreneurs was very high. Thus, the Lao and Thai commercial processes had to be followed. This incorporated strategies from both the public sector and the private sector, often known as entrepreneurial strategies. This study investigated the viability of several approaches to the expansion of border trade at checkpoints between Laos and Thailand. The discussion addressed its practicability and sense of urgency, trade regulations at the border, appropriate trade regulations between the two nations based on knowledge of electronic trade, and creative bringing based on the market for cultural artifacts aimed at tourists in both nations.

Keywords: Border trading, Learning, Marketing strategy, Tactical development

Introduction

Border trade is any form of business that takes place between citizens of one nation and people of another nation who live in a province, district, or hamlet that shares a boundary with the first nation. The vast majority of the things that are traded are consumable items that are used on a daily basis, such as consumer goods, certain agricultural products, and raw resources originating from the forest, such as animal parts (Sari & Rahman, 2021). The procedure for conducting business is fast and straightforward, and the primary goal is to alleviate the severe labor shortage that exists

near the border. For the purpose of conducting business across the border, a number of different border crossing locations are utilized, such as permanent crossing points, temporary permitted areas, special border crossing points, trading crossing points, temporary crossing points, and natural crossing areas bordering the Lao people's democratic republic and adjacent countries (department of foreign trade, department of the ministry of commerce, 2020).

The official trading channels of the kingdom of Thailand are now separated into three kinds, each with specific trading characteristics: a permanent crossing point, allowing citizens of both nations, visitors, and vehicles to move back and forth for trade, tourism, and other purposes with the agreement of both nations, temporary crossing point, created for citizens of both nations, visitors, and vehicles to move back and forth for trade, tourism, and other purposes with the agreement of both countries, and temporary authorized area, intended to give humanitarian aid to neighboring nations, to build people-to-people contacts at the local level, and to all international organizations (Taotawin, 2022). Border commerce in the Lao people's democratic republic consists of general trade, border trade within a cooperative framework, and border trade by the people.

Chiang khan district in Loei province and the Sanakham border crossing were both created in 1994. It is a conduit for border

trade where citizens of two nations who live close to the border can exchange products and services (Zhou, 2022). Consumer goods, including sugar, monosodium glutamate, fish sauce, instant noodles, several kinds of energy drinks, fresh milk, and other items (baker et.al., 2020). It comprises the majority of the commodities imported through the border checkpoints at Sanakham and Chiang khan. Moreover, imports include agricultural equipment and supplies like tillers, walk-behind tractors, and lawn mowers as well as building materials like cement, steel bars, paint, water paint, and oil paint. In addition, imports include technological goods and home furnishings, including fans, air conditioners, refrigerators, and televisions. The value of imports through the Sanakham and Chiang khan districts border gates in the fiscal year 2019 was approximately 16 billion kip (64 million baht), while tax revenues were around 737 million kip (2.9 million baht). As there is no bridge at this border crossing, the transportation of commodities is highly risky and difficult, so each kind is delivered by medium- and large-size ships.

Sanakham district local checkpoint, Vientiane province, and Chiang khan district, Loei province is another crossing point that had temporarily closed after the spread of COVID-19, so the crossing and the transportation of goods in this area is unexceptionally unavailable for both countries. For this reason, cross border trade between the merchants of Sanakham and Chiang khan district need

to transport through Nam Hueang international checkpoint or Na Kraseng checkpoint, Tha li district, Loei province. This problem affected the merchants and the consumers directly, since the cost of transportation is increasing, and the goods could not be arrived on time. Therefore, in the situation of COVID-19, it is necessary to find a form of border trade development to provide a solution during this COVID-19 crisis for the local checkpoints in Sanakham, Vientiane province and Chiang khan district, Loei province. (department of research and collect, 2019).

The foregoing reflects the need to jointly develop tactics for border trade Chiang khan district, Loei province and Sanakham, Vientiane province in the crisis of COVID-19 in order to use as mechanisms for the operation of the Lao-Thai border trade to have clear guidelines, buying-selling system, and effective marketing. The results of the study can be used as a guideline for border trade that meets the needs of consumers to increase exports and imports in the area, and as to increase the efficiency of the economic development of the population along the border in the area for the stability, prosperity and sustainability. This research aims: 1) to study the conditions, problems, and needs for create tactics on the Laos-Thai border trade; 2) to develop tactics for the Laos-Thai border trade, and 3) to evaluate the potentiality of implementing tactics in the development of the Laos-Thai border trade during the COVID-19

pandemic at Sanakham border checkpoint, Vientiane province, Lao people's democratic republic and Chiangkhan district, Loei province.

Literature reviews

1. The importance of logistics management

Even though the organization and the industry had a structure and system to design a sound business plan in pushing the company to conduct business efficiently, they were unable to escape the strain that was being exerted on them by the continuous environment. The clients continue to want a prompt response to their requirements. Hence, in order to effectively respond to several groups, coordination, integration, and well-defined strategies are required. In point of fact, strategy is the art of making use of information in order to carry out action, of rapidly integrating the action plans that have been stated, and of having a high capacity to work in situations that are unpredictable. Therefore, logistics management is a strategy that helps the company to specify and achieve the objectives in order to assist the company in taking benefits from the opportunity as well as remaining compliant with the company environment, which is therefore a response to the extreme uncertainty that is the phenomenon of the new millennium.

During this time of fierce business rivalry and rapid shifts in the requirements of consumers, it is consequently of the utmost importance to have a solid foundational knowledge of the fundamentals of logistics and supply chain management. Controlling the physical

movement of materials and goods in connection to the flow of information is what is meant by the term "Logistics." this may assist businesses in preserving and improving their adaptability and responsiveness in the face of shifting environmental conditions (Végsőová et al., 2019).

The term "Border trade" refers to a type of international commerce that takes place at the municipal level in one nation that shares a border with another. Border commerce is an economic activity that involves the exchange of goods and services as well as the trading of goods between nations that border each other. The term "Exchange" can refer to the buying and selling of physical items as well as the transfer of monetary value and other types of technology between nations that trade with one another and use money as their primary means of transaction. People on both sides of the border are able to travel to the area and exchange goods in a comfortable manner for both large and small commerce because of the geosocial circumstances and culture that exist there.

This makes border trade possible. International economic cooperation has long been the driving force behind the establishment of border trade, which enables the transit of commodities between local and foreign markets that are near to borders. While looking back at the history of human civilization, it was discovered that border commerce happened under two different conditions: 1) stability and

the development of products and money, and 2) the determination of the government and the extension of labor division (Evangelopoulou et al., 2015).

2. Laos-Thai border trade regulations

Border trade operators must comply with the conditions and obligations stipulated in contracts, agreements or memorandums signed between Lao PDR and Thailand in accordance with the law and regulations of Lao PDR and Thailand with a prohibition on the use of powers, positions and duties to claim benefits from border trade. Additionally, the border trade operators are not allowed to assist and protect lawbreakers. Border trade regulations also prohibit bribery and accepting bribes for the benefit of border trade. Other illegal acts and violations of border trade regulations between the two countries are prohibited.

Based on the Lao PDR trade facilitation strategy in the period 2011-2015 of the ministry of industry and trade, there have been several studies showing the achievements and backlog of trade facilitation work in Lao PDR. Those results of the studies were used by Lao PDR government to improve the trade environment by planning policies such as trade and the contribution of trade to GDP, trade to remedy adversity, and trade for economic development. All of them play an important role in the socio-economic development plan of Lao PDR. Apart from that, trade can also be seen as driving

force to achieve the millennium development goals SDG in 2015, and to evict nations from underdeveloped countries in 2020 (Department of foreign trade policy, 2015).

Facilitating trade will help offset the cost of trade, especially the costs involved in the process of importing and exporting products. However, in theory, trade is often larger than the border trade of any single country, so trade facilitation must be implemented at various levels of policy in harmonized with national and foreign policy for both regional and international level. Participation is the process of two parties between individuals, groups, communities or organizations to carry out one or more activities, both formal and informal (Department of foreign trade policy, 2015). Participation involves the process of getting people involved in development work, thinking together, making decisions, co-operating, and sharing benefits with the goal of achieving the collective aims of the group and to strengthen unity and a sense of responsibility with the group (Bhattacharya et al., 2011).

Nowadays, human society is rapidly developing in various fields, people live together densely and have a better quality of life, they have dietary needs and many other things, therefore, they began to see the importance of trade. Trade can be divided into two types: bilateral trade and multilateral trade (García-teruel & Martínez-solano, 2010). Today modern business requires communication

to help do business the most, especially new generation entrepreneurs need to have computer and internet knowledge, and a comprehensive business strategy. New generation entrepreneurs must learn to create a brand. Without a brand, the product will become a commodity, making us unable to beat competitors because today's customers tend to stick to the brand.

From the study of related documents and research, the information was synthesized by the researcher as jointly developed tactics for border trade in Chiang Khan district, Loei province, and Sanakham, Vientiane province the results of the study can be used as a guideline for border trade that meets the needs of consumers to increase exports and imports in the area, and as to increase the efficiency of the economic development of the population along the border in the area for the stability, prosperity, and sustainability.

Methods

1. Research Design

It is a research development using qualitative research methods including in-depth interview, focus group discussion, and brainstorming sessions.

2. Population and Target Group

The target group of this research consisted of representatives from agencies involved in border trade, executives and employees

responsible for border trade, and representative from the trade operator, selected by purposive sampling and consisted of deputy governor for economic affairs, trade council, Chiang khan district-chief officer, Loei provincial commercial officer, 2 chiefs of the tax office, 16 producers, 14 goods and passenger transportation service operators, 20 trade border operators, and 16 cross-border labors, totally 75 people.

3. Research Tools

In this research, the researcher has created tools that are consistent with the qualitative research methodology include:

3.1 In-depth interview: qualitative research uses in-depth interviews to acquire extensive information and ideas on a topic or issue from an individual or small group. The interviewer offers open-ended questions to elicit thorough replies and examine the interviewee's thoughts, opinions, and experiences in in-depth interviews. In the study employed an in-depth interview which provide a deeper grasp of a topic than surveys and questionnaires.

3.2 Focus group discussion: focus group discussion is qualitative research methods that include a small group of people discussing a topic or product. In a focus group discussion, a professional moderator asks open-ended questions to get members to express their views, opinions, and experiences. The moderator fosters participant engagement, which can yield useful insights and viewpoints. Focus

group conversations are more natural and spontaneous than one-on-one interviews and can delve into the group's cumulative knowledge and experiences to offer a more complete picture of the issue. Focus group members are generally picked based on specific criteria, therefore they are not representative of the general population.

1) Brainstorming: the process of creating a large number of ideas or potential solutions to a problem or challenge in a condensed amount of time is referred to as brainstorming, and it is a creative approach to finding and resolving issues. It is most frequently carried out in a group context, although it is also possible to carry it out on one's alone. The purpose of brainstorming is to come up with as many new ideas as possible without judging or critiquing any of the suggestions that are made. This allows participants to investigate all of the potential outcomes and come up with fresh perspectives.

4. Data Collection

To develop strategies for Lao-Thai border trade at Sanakham border checkpoint, located in Vientiane province, Lao people's democratic republic, and Chiangkhan district, located in Loei province, Thailand, the researcher in this study used the method of collecting data from documents: reports, books, policies, and research papers,

conducting in-depth interviews, participating in group discussions, and engaging in participatory brainstorming.

5. Data Analysis

In addition to collecting data, the researcher carried out a preliminary analysis with the purpose of maximizing the benefits of content analysis. In order to reach a conclusion, each time the data was obtained, it was first meticulously documented, and then it was arranged, classified, and examined in accordance with various concepts and theories. Following that, a descriptive analysis of the study's findings was presented to the participants.

Results

The results showed that border trade conditions between Sanakham and Chiang khan district, Loei province before the crisis of COVID-19, each year people on both sides of Laos and Thailand traveled back and forth to visit each other conveniently. Additionally, the Chiangkhan checkpoint was also a travel channel for Lao people to work in Thailand, both legally and illegally. Each year. There were the number of Lao people using the service to cross the Sanakham-Chiang khan checkpoint as follows table 1

Table 1

The number of Lao people using the service to cross the Sanakham-Chiang Khan checkpoint

Years	Departure (Person)	Arrival (Person)	Remain (Person)
2014	22,509	19,347	3,162
2015	19,708	16,438	3,270
2016	23,006	18,043	4,963
2017	25,805	21,063	4,742
2018	14,847	8,705	6,142
Total	105,875	83,596	22,279

Source: Sanakham local border, 2020.

There were the number of Lao people using the service to cross the Sanakham- Chiang khan checkpoint as follows: 22,509 people in 2014, 19,708 people in 2015, 23,006 people in 2016, 25,805 people in 2017, and 14,847 people in 2018. For the number of foreign people entering Lao PDR through Sanakham-Chiang khan checkpoint, it was shown as follows: 19,347 people in 2014, 16,438 people in 2015, 18,043 people in 2016, 21,063 people in 2017, and 8,705 people in 2018.

The number of outbound people from 2014 to 2017 tended to increase each year, respectively, but in 2018, the number of outbound people had decreased because the Thai government had

implemented measures to register foreign workers resulting in a decrease number of illegal workers. Therefore, Sanakham-Chiang khan checkpoint was seen as a crossing point for illegal foreign workers. In addition, there were thousands of people stranded in Thailand each year. From what mentioned above, it can be concluded that the Sanakham-Chiangkhan checkpoint was one of crossing points for labor trafficking between Laos and Thailand.

The following are the ways in which the governmental sectors of both nations bring in money to their respective countries each year.

Table 2

The revenue from the fees at The Sanakham-Chiang Khan checkpoint

Years	Revenue in Lao PDR (Sanakham)	Revenue in Thailand (Chiang Khan)
2014	฿ 1,125,450	฿ 900,360
2015	฿ 985,400	฿ 788,320
2016	฿ 1,150,300	฿ 920,240
2017	฿ 1,290,250	฿ 1,032,200
2018	฿ 742,350	฿ 593,880
Total	฿ 5,293,750	฿ 4,235,000

Source: Sanakham local border, 2020.

The revenue from the fees at the Sanakham, which is located in the Lao people's democratic republic, was 1,125,450 baht in 2014, with a fee of 50 baht per person per time. The revenue from the fees at Chaing khan, which is located in Thailand, was 900,360 baht in 2014, with a fee of 40 baht per person per time. In 2015, revenue in Lao people's democratic republic was 985,400 baht, while revenue in Thailand was 788,320 baht. The revenue in Lao people's democratic republic in 2016 was 1,150,300 baht, whereas the revenue in Thailand was 920,240 baht. In 2017, revenue in Lao people's democratic republic was 1,290,250 baht and revenue in Thailand was 1,032,200 baht. In 2018, revenue in Lao people's democratic republic was 742,350 baht and revenue in Thailand was 593,880 baht. In 2017, Sanakham, Lao people's democratic republic had a revenue of 1,290,250 baht, and Chiang khan district, Thailand had a revenue of 1,032,200 baht. The year 2017 was the year with the greatest revenue. Even though the Sanakham- Chiang khan checkpoint is not yet an international checkpoint, it does have the potential to bring in a certain amount of money for the governments of the two countries. Because of this, there is a chance that in the not-too-distant future, this border crossing will be opened up to serve as an international checkpoint.

Sanakham traveling fare revenue was higher than that of Chiang khan district because the number of inbound people was less than the number of outbound people resulting from the high number of people remaining in Thailand each year, and probably the workers did not return to Lao PDR. It was shown that in 2014 the fare revenue of Lao PDR was 1,350,540 baht, and the fare revenue of Chaing khan, Thailand, was 1,160,820 baht. In 2015 the fare revenue of Lao PDR was 1,182,480 baht, and the fare revenue of Chaing khan, Thailand, was 986,280 baht. In 2016 the fare revenue of Lao PDR was 1,380,360 baht, and the fare revenue of Chaing khan, Thailand, was 1,082,580 baht. In 2017 the fare revenue of Lao PDR was 1,548,300 baht, and the fare revenue of Chaing khan, Thailand, was 1,263,780 baht, and in 2018 the fare revenue of Lao PDR was 890,820 baht, and the fare revenue of Chaing khan, Thailand, was 522,300 baht. The average income from the boat transportation business was about 1 million baht per year from a fare of 60 baht per person per time which was the standard price of both sides.

Border trade between Sanakham and Chiang khan district before the outbreak of the COVID-19 crisis shown that border trade had good liquidity. Most items of goods imported through the Lao PDR include consumer goods, agricultural machinery, agricultural products, cosmetics and other industrial products. For products that the Lao PDR exported through the Sanakham-Chiangkhan checkpoint

were agricultural products such as bananas, cassava, job's tear, and items or products from the forest, which had a trade value of 5.4 million baht in 2019 before the outbreak of COVID-19. Later in the early 2020s to the present, the trade value at the checkpoints in Sanakham and Chiang khan district was equal to 0 baht due to the closure of the checkpoint, causing border trade to be directly affected because the transportation of goods was prohibited and was not allowed for any reasons unlike the condition at the international checkpoints.

The border trade between Sanakham and Chiang khan before the COVID-19 crisis was seen to have good financial liquidity due to the strong financial conditions of both sides. Sanakham, in particular, was a city that has two special financial points, both kip and baht, making it convenient to buy and sell goods. However, after the COVID-19 crisis, the border checkpoint between Sanakham and Chiang khan district was temporarily closed, causing problems in the payment of goods because people could not travel to each other. The payments were hampered because the banks of the two countries were unable to accept kip payments, as a result, the flow of money was interrupted during the COVID-19 crisis. Border trade was not able to operate, and the current condition of inflation of the two countries was seen to be at a high level, therefore border trade tended to decrease gradually.

From the foregoing it reflected the nature of the border trade between Sanakham and Chiang khan districts that have different characteristics. The border trade of Sanakham was outstanding in terms of trade in the form of individuals, and in the form of trade through middlemen in importing and exporting consumer goods and agricultural products. As for the trade of Chiang khan district, it was outstanding in the form of tourism, flea market, and general retail. In the trade the payment of goods was paid in cash, but after the crisis of the COVID-19 epidemic, the border trade between Sanakham and Chiang khan district has been temporarily interrupted until now.

The results of developing an appropriate Lao-Thai border trade tactics during the COVID-19 crisis at Sanakham border checkpoint, Vientiane province, Lao PDR and Chiangkhan district, Loei province, Thailand, were as the following details.

- Information flow tactic for the government sector (1) to promote knowledge on border trade laws and regulations (2) to meet and exchange lessons between lao and thai entrepreneurs.

- Physical flow tactic for the government sector (1) to create understanding to make Sanakham-Chiangkhan border crossing to become an international border crossing (2) to study the possibility between the two countries to build a new friendship bridge between Sanakham and Chiang khan district.

- Information flow tactic for the private sector or entrepreneurs

- (1) to promote knowledge for the border trade promotion committee
- (2) to tie the friendship or trade buddies between Sanakham district trade council and Loei provincial chamber of commerce
- (3) to promote trade and tourism in two countries
- (4) to promote cultural products for tourism.

- Physical flow tactic for private sector or entrepreneurs

- (1) to promote the organization of the Lao-Thai flea border market,
- (2) to promote the construction of a port for large cargo ships to be able to transport vehicles across.

- Money flow tactic for private sectors or entrepreneurs

- (1) to promote dual-bank settlement regulation for border traders.

Following is an assessment of the execution of a strategy for growing Lao-Thai border trade at the border checkpoint located in Sanakham district and Chiang khan district. It is arranged in decreasing order of possibility and urgency: 1) get together and share information on the rules governing cross-border commerce between those who practice them and those who operate businesses in both countries; 2) forge friendships or business partnerships between the Sanakham district trade council and the Loei provincial chamber of commerce. 3) get an understanding of electronic commerce for the purposes of the border trade promotion committee that exists between the two

nations. 4) promote cultural items in both nations as a means of attracting tourists.

Discussion

The border trade conditions between Sanakham and Chiang khan district before the crisis of COVID-19, each year people on both sides of Laos and Thailand traveled back and forth to visit each other conveniently, and Chiangkhan checkpoint was also a travel channel for Lao people to work in Thailand, both legally and illegally. Each year the people still remain in Thailand. Apart from that, the government of the two countries had revenue from the fees, and yielded an income for seaman's association and the association of freight forwarders. Border trade between Sanakham and Chiang khan district before the outbreak of the COVID-19 crisis was quite liquid. Most of the items that Lao PDR imported through the checkpoint are consumer goods, agricultural machinery, agricultural products, cosmetics and other industrial products.

As for the problems of border trade between Sanakham and Chiang khan district, the main issues can be summarized as follows:

- 1) transportation problems due to the transportation of goods through medium-sized ships, resulting in high transportation costs;
- 2) transportation problems in terms of payment, in particular, there is a limit on the amount of exchange, the high inflation rate of Lao

PDR, which makes the price of goods more expensive. 3) problems for using the border pass, which can be seen as a limitation, especially for tourists who have travel passing through Sanakham and Chiang khan district, thereby losing the opportunity for attracting investment and tourism of both sides.

The results of the development of tactics for the government found that all 4 tactics were appropriate since they would be bordering trade tactics for Sanakham and Chiang khan district in formulating the economy in terms of border trade, tourism and cultural promotion of both sides which will be a good solution for border trade during the crisis that could occur in the future. It provided opportunities and channels to gain more profit for the business, and had the greatest influence on investment decisions, and the following was that business opportunities could expand trade and investment into China and Vietnam (Kozak & Buhalis, 2019; Corbisiero, 2022).

For the business sector or entrepreneurs, there are 7 tactics:

- 1) Promote knowledge to the border trade promotion committee between the two countries,
- 2) Strengthen relationships (phouk siew) between Sanakham council of commerce and Loei provincial chamber of commerce,
- 3) Promote trade and tourism in two countries,
- 4) Promote the Lao-Thai border flea market,
- 5) Promote regulation of paying through banking for border traders between the two countries,
- 6) Promote the construction of a port for large cargo

ships to be able to transport vehicles across, 7) Promote cultural products for tourism, that are suitable because they will help entrepreneurs of both sides to have the opportunity to exchange knowledge of trade culture with each other, to help driving the economy and society on both sides to be developed better (Setini et.al., 2020). The way humans choose or decide on certain actions are motivated by a combination of reasons and factors, not being caused by a single factor. So, the government sector and entrepreneurs in the public sector are expected to benefit from creating suitable tactics for the Thai-Lao border trade this time.

Conclusion

As a direct consequence of this, the procedure required for temporary workers to cross the border has been streamlined. During the height of the pandemic, there was a total cessation of all international trade. The risks that entrepreneurs take on are significant to say the least. As a result, the business procedures of Laos and Thailand need to be adhered to. It makes use of methods from both the public and private sectors, which are collectively referred to as entrepreneurial strategies. An examination of the potential success of several strategies for growing the amount of cross-border commerce that takes place at checkpoints between Laos and Thailand. The topic of discussion can be approached from a number of different angles, including its applicability and sense of

urgency, trade regulations at the border, appropriate trade regulations between the two nations based on knowledge of electronic trade, and creative conduction based on the market for cultural artifacts that are aimed at tourists in both countries.

Recommendation

The development of border trade tactics is essential to drive economic growth on both sides along with cultural tourism and agricultural development tactics. Therefore, policies should be formulated so that the public and private sectors can be used to benefit border trade more effectively. The two appropriate border trade tactics for the government, and for the business sector or entrepreneurs obtained from this research can be applied to other areas.

References

- Baker, P., Machado, P., Santos, T., Sievert, K., Backholer, K., Hadjidakou, M., ... & Lawrence, M. (2020). Ultra-processed foods and the nutrition transition: Global, regional and national trends, food systems transformations and political economy drivers. *Obesity Reviews: an official journal of the International Association for the Study of Obesity*, 21(12), e13126. DOI: 10.1111/obr.13126.

- Bhattacharya, C. B., Sen, S., & Korschun, D. (2011). *Leveraging corporate responsibility: The stakeholder route to maximizing business and social value*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Corbisiero, F., Monaco, S., & Ruspini, E. (2022). *Millennials, Generation Z and the Future of Tourism* (Vol. 7). Bristol: Channel View Publications.
- Department of Foreign Trade Policy. (2015). *Lao PDR's trade facilitation strategy for the period 2011-2015*. Vientiane Capital: Ministry of Industry and Commerce.
- Evangelopoulou, G., Kritas, S., Christodouloupoulos, G., & Burriel, A. R. (2015). The commercial impact of pig *Salmonella* spp. infections in border-free markets during an economic recession. *Veterinary world*, 8(3), 257-272. DOI: 10.14202/vetworld.2015.257-272
- García-Teruel, P. J., & Martínez-Solano, P. (2010). Determinants of trade credit: A comparative study of European SMEs. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship*, 28(3), 215-233. DOI: 10.1177/0266242609360603.
- Kozak, M., & Buhalis, D. (2019). Cross-border tourism destination marketing: Prerequisites and critical success factors. *Journal of Destination Marketing & Management*, 14, 100392.
- Local checkpoint of Sanakham District. (2020). *Annual Report*. Vientiane Province: Public Security of Vientiane Province.

- Local Tax checkpoint. (2015). *Annual Report*. Vientiane Capital: Department of Taxes, Ministry of Finance.
- Sari, Y. I., & Rahman, E. (2021). Roads for communities, not commodities: A qualitative study of the consequences of road development in Papua, Indonesia. *Human Ecology Review*, 27(1), 139-161.
- Setini, M., Yasa, N. N. K., Supartha, I. W. G., Giantari, I. G. A. K., & Rajiani, I. (2020). The Passway of women entrepreneurship: Starting from social capital with open innovation, through to knowledge sharing and innovative performance. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 6(2), 25. DOI: 10.3390/joitmc6020025.
- Taotawin, N. (2022). Illicit Border Trade in the Borderlands of Thailand and Lao PDR Under Trade Liberalization and AFTA. In *Rethinking Asian Capitalism: The Achievements and Challenges of Vietnam Under Doi Moi* (pp. 251-269). Cham: Springer International Publishing.
- Végsőová, O., Straka, M., & Sulovec, V. (2019). Global Assessment of Industrial Expansion for Minimizing Environmental Impacts Utilizing the Principles of Mining and Logistics. *Rocznik Ochrona Środowiska*, 21, 14-28.
- Zhou, C., Wu, S., & Su, X. (2022). Cross-border Livelihood: Trade, labor, and internal displacement at the Myanmar-China Border. *Geoforum*, 129, 49-59.

ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
กรณีศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์¹
Undergraduate Readiness to Study Online:
A Case Study of the Faculty of Social Administration,
Thammasat University

Received 11 November 2021

Revised 11 July 2023

Accepted 19 July 2023

ทองศิริ กำแดง²

Thongsiri Kamdaeng³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษา 1) เพื่อศึกษาความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ จำนวน 3 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์รังสิต ศูนย์ลำปาง และศูนย์ท่าพระจันทร์ จำนวน 424 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในพื้นที่ออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่า

¹ โครงการวิจัยเรื่องความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กรณีศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² นักศึกษาระดับปริญญาโท, สาขาวิชาการวิจัยทางสังคม คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย, E-mail: phrmpim@tu.ac.th

³ Student of Master of Arts Program in Social Research, Faculty of Sociology and Anthropology Thammasat University, Bangkok, Thailand.

1) นักศึกษามีความพร้อมในการเรียนออนไลน์อยู่ในระดับมาก ซึ่งมีความพร้อมด้านการใช้เทคโนโลยีมากที่สุด ได้แก่ นักศึกษาสามารถสืบค้นสารสนเทศผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ รองลงมานักศึกษามีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการใช้โปรแกรมต่างๆ ในการเรียนออนไลน์ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มากที่สุด คือ ปัจจัยด้านผู้สอน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ รองลงมา ผู้สอนมีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนออนไลน์ ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความพร้อมในการเรียนออนไลน์, นักศึกษาระดับปริญญาตรี, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were to study 1) Readiness for online learning among undergraduates at the Faculty of Social Administration (FSA), Thammasat University; and 2) Factors affecting readiness to study online by FSA undergraduates. Quantitative research was done. Data was collected by online questionnaire. Samples were 424 FSA undergraduates on the Rangsit, Lampang, and Tha Prachan campuses. Results were that 1) sample readiness for online learning was at a high level, primarily due to student ability to search for information by Internet and secondly, through knowledge, ability, and skills in using different online learning programs; and 2) factors affecting FSA undergraduate readiness to

study online included instructors primarily. FSA instructors were able to convey lessons and education online at a high level, followed by teacher-student interactions during online courses, in decreasing order of significance.

Keywords: Readiness online learning, Undergraduate students, Faculty of Social Administration, Thammasat University.

บทนำ

จากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (Coronavirus disease 2019) หรือเรียกอีกชื่อว่า COVID-19 พบว่า มีผู้ป่วยครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2562 (ค.ศ.2019) ที่เมืองอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ มีผู้คนหนาแน่นทำให้เกิดการแพร่ระบาดขยายเป็นวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว การดูแลรักษาเป็นไปอย่างฉุกเฉิน มีทั้งคนป่วยหนักและคนตายเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก จนทำให้ประเทศจีนต้องปิดเมืองและปิดประเทศในระยะเวลาต่อมา การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (Coronavirus disease 2019) ระบาดไปทั่วโลกในระยะเวลาอันรวดเร็วรวมถึงประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่มสูงมากขึ้นในแต่ละวัน การแพร่ระบาดได้ขยายเป็นวงกว้างครอบคลุมไปทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทยในระยะเวลาที่ไม่นานมากนัก

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลไทยจึงได้ดำเนินมาตรการข้อสั่งการของรัฐ โดยการออกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม 2563 เพื่อแก้ไขสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (Coronavirus disease 2019) ภายในประเทศไทยอย่างรวดเร็วที่สุด รัฐบาลจึงได้ออกคำสั่งประกาศให้ปิดสถานศึกษาทั้งในระบบ

และนอกระบบภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องปิดการเรียนการสอนเป็นกรณีพิเศษ เพื่อเป็นการป้องกัน และควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส (Coronavirus disease 2019) (ราชกิจจานุเบกษา ประกาศ ณ วันที่ 25 มีนาคม 2563)

ตามที่รัฐบาลได้มีมาตรการประกาศให้ปิดสถานศึกษา เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาด ลดความแออัดและโอกาสเสี่ยงในการติดเชื้อของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ ในกรณีที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดอาจมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงออกมาตรการให้จัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ศูนย์รังสิต และศูนย์ลำปาง อีกทั้งให้คณะต่างๆ เตรียมระบบสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์และดำเนินการให้สามารถเปิดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายในวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2563 (ประกาศมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่องมาตรการและคำแนะนำการป้องกันควบคุมโรคไวรัสโคโรนา (Coronavirus disease 2019) (ฉบับที่ 6) ประกาศ ณ วันที่ 15 มีนาคม 2563) อีกทั้ง ขอให้คณาจารย์จัดการจัดการเรียนการสอนแบบในห้องเรียนจนกว่าจะมีประกาศเป็นอย่างอื่น และดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบทางไกลกับนักศึกษา โดยเปิดช่องทางให้นักศึกษาสามารถรับเอกสารการสอนออนไลน์ และสอบถามข้อสงสัยได้ โดยเลือกรูปแบบการสอนทางไกลตามความเหมาะสม เช่น การสอนผ่านโปรแกรม Microsoft Teams ให้จัดการเรียนการสอนในเวลาตามตารางสอนเดิม หรือนอกตารางสอนปกติที่นักศึกษาสะดวก (ประกาศมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เรื่อง

มาตรการและคำแนะนำการป้องกันควบคุมโรคไวรัสโคโรนา (Coronavirus disease 2019) ฉบับที่ 7 ประกาศ ณ วันที่ 17 มีนาคม 2563)

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีมาตรการออกประกาศแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบทางไกลในภาวะวิกฤติสำหรับคณาจารย์ของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่จัดการเรียนการสอนทุกหลักสูตรฯ ที่ศูนย์ท่าพระจันทร์ ศูนย์รังสิต และศูนย์ลำปาง ขอให้อาจารย์ผู้สอนปรับวิธีการสอนจากในชั้นเรียนมาเป็นการสอนแบบทางไกล อาจารย์ผู้สอนสามารถเลือกรูปแบบการสอนทางไกล ได้ตามความเหมาะสม เช่น การสอนผ่านโปรแกรม Microsoft Teams (ประกาศคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ (ฉบับที่ 3) เรื่องการจัดการเรียนการสอนแบบทางไกลกรณีวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (Coronavirus disease 2019) ประกาศคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ (วันที่ 15 มีนาคม 2563) จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากเดิมที่เรียนในห้องเรียนเป็นการเรียนออนไลน์แทนเพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (Coronavirus disease 2019) ซึ่งนับเป็นระยะเวลาจำนวน 1 ปีกว่าแล้ว ที่มีการปรับรูปแบบเป็นระบบการเรียนออนไลน์ของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นอกจากนี้ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีลักษณะเฉพาะในเรื่องการเรียนการสอนของหลักสูตร และมีความแตกต่างจากการเรียนการสอนของคณะอื่นๆ ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ หลักสูตรการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีของนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กำหนดให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และการฝึกภาคปฏิบัติ นักศึกษาจะต้องลงฝึกภาคปฏิบัติใน

ภาคสนาม จำนวน 3 ฝึก ได้แก่ การฝึกภาคปฏิบัติ 1 ฝึกภาคปฏิบัติในองค์กร (Agency based) จำนวน 360 ชั่วโมง การฝึกภาคปฏิบัติ 2 ฝึกภาคปฏิบัติในชุมชน (Community based) จำนวน 360 ชั่วโมง การฝึกภาคปฏิบัติ 3 การจัดทำโครงการ ฝึกภาคปฏิบัติเชิงลึกตามความสนใจ (Project based) จำนวน 570 ชั่วโมง ซึ่งการฝึกภาคปฏิบัติทั้ง 3 ฝึก ดังกล่าว จะทำให้นักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มีประสบการณ์ในการฝึกทักษะหรือฝึกปฏิบัติทั้งในและนอกชั้นเรียน อีกทั้ง เพื่อให้นักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ได้มีประสบการณ์จริงจากการฝึกปฏิบัติ นอกเหนือจากการเรียนภาคทฤษฎี (Active learning and hands-on experiences) อีกด้วย

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเป็น สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (Coronavirus disease 2019) จนทำให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากในห้องเรียนมาเป็นแบบออนไลน์ รวมถึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการฝึกภาคปฏิบัติจากในหน่วยงาน องค์กร รวมถึงในชุมชน เป็นการฝึกภาคปฏิบัติแบบออนไลน์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาในประเด็นเรื่อง “ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับเปลี่ยนการเรียนออนไลน์ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนออนไลน์

ในส่วนแนวคิดและทฤษฎี ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนออนไลน์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาเรื่องความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความหมายเกี่ยวกับความพร้อม

ความพร้อม (ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542, อ้างถึงใน ชื่นชนก วุฒิพงศ์ปรีชา, 2557, น. 9) หมายถึง ความครบครันหรือมีทุกอย่างครบแล้ว ไม่ขาดเหลือ บริบูรณ์

ความพร้อมในการเรียน หมายถึง การเตรียมความพร้อมในการเรียนที่จะส่งผลต่อการเรียนการสอนออนไลน์ ประกอบด้วย อุปกรณ์การเรียนที่จำเป็นอย่างมากสำหรับการเรียน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก หรือเครื่องแท็บเล็ต ความรู้ที่เกี่ยวข้องในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ ทัศนคติและความรับผิดชอบ (ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาถ, 2563, อ้างถึงใน นิชกานต์ แก้วจันทร์ และธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ปัญญา, 2563, น. 4)

เฮอร์เชย์ และ บรันชาร์ (Hersey & Blanchard, อ้างถึงใน ชื่นชนก วุฒิพงศ์ปรีชา, 2557, น. 9) อธิบายว่า ความพร้อมมีสองด้าน ด้านแรก ด้านความสามารถ (Ability) คือ ด้วยความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์

ด้านที่สอง ด้านความเต็มใจ (Willingness) คือ การให้คำมั่นสัญญา หรือ ความผูกพันแรงจูงใจในการทำงาน

ความพร้อมในการเรียนรู้ (สุทธธีรธรณ ดันตริจนาวงศ์, 2557) อธิบายความหมายของความพร้อม หมายถึง สภาพความพร้อมทางด้าน ร่างกาย จิตใจและประสบการณ์การใช้คอมพิวเตอร์ที่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำแนกออกเป็น 5 ด้านดังนี้

1. ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงว่ามีการเข้าใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐานในการทำงานประจำวัน เครื่องคอมพิวเตอร์ที่บ้านเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วสูง เครื่องคอมพิวเตอร์ติดตั้งโปรแกรมป้องกันไวรัส คอมพิวเตอร์มีโปรแกรมหรือชุดคำสั่งที่ทำให้สามารถทำงานกับเอกสารและส่งงานต่างๆ ได้ และมีคอมพิวเตอร์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตของมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี หมายถึง ความสามารถในการบันทึกหรือเปิดข้อมูลจากฮาร์ดดิสก์หรืออุปกรณ์เก็บข้อมูลอื่นๆ การใช้เครื่องมือที่อยู่ในระบบการใช้งานผ่านเว็บ เช่น ต้องการเปิดหน้าต่างหรือหน้าต่างที่ผ่านมาแล้ว การส่งและรับเอกสารที่แนบมาในอีเมลการแก้ไขเมื่อเกิดขัดข้องในการส่งข้อความทางอินเทอร์เน็ตได้ เช่น ค้นหาไม่พบ (Page not found) หรือหมดเวลาเชื่อมต่อ และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตทักษะขั้นสูง เช่น ดาวน์โหลด (Download file) ที่ต้องการ และอินสตอล (Install) หรืออัปเดต (Update) ซอฟต์แวร์ (Software) ที่ต้องการได้

3. ด้านทักษะการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถแก้ปัญหาได้เมื่อทำตามขั้นตอนที่นำเสนอไว้ในระบบออนไลน์ พูดคุยได้ตอบกับเพื่อนนักศึกษาใน

ระบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการเขียนแสดงความคิดเห็น ไม่หลีกเลี่ยงที่จะเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ และสามารถเรียนรู้ และทำการบ้านได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพบกับอาจารย์ผู้สอน

4. ด้านการบริหารเวลา หมายถึง การกำหนดตารางเวลาพูดคุยโต้ตอบกับเพื่อนนักศึกษา และอาจารย์ผู้สอนในระบบออนไลน์ การควบคุมตนเองไม่ให้มีการเลื่อนงานสำคัญที่ต้องทำ การทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จก่อนเวลา การเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อการอ่านและการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสมบูรณ์ และการมีวินัยในตนเองที่จะมีส่วนร่วมในการเรียนออนไลน์หลายครั้งต่อสัปดาห์

5. ด้านแรงจูงใจ หมายถึง การตั้งใจทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ถึงแม้ว่าจะมีสิ่งอื่นที่แทรกเข้ามา เช่น รายการทีวี อีเมล ฯลฯ การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ การพิจารณาการใช้เวลา อย่างยืดหยุ่นเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนออนไลน์ การเรียนรู้ออนไลน์เป็นสิ่งที่น่าสนใจและท้าทาย และแรงจูงใจในการเรียนยังมีอยู่ถึงแม้ว่าอาจารย์ผู้สอนไม่ได้อยู่ในช่วงเวลาทั้งหมดในการเรียนออนไลน์

สำหรับความหมายของความพร้อม ที่ผู้วิจัยจะใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ หมายถึง ความพร้อมทางด้าน ร่างกาย จิตใจ และประสบการณ์การใช้คอมพิวเตอร์ที่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้วิจัยได้ใช้ความพร้อม จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ความพร้อมด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ความพร้อมด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ความพร้อมด้านทักษะการเรียนรู้ ความพร้อมด้านการบริหารเวลา และความพร้อมด้านแรงจูงใจไปใช้ในการสร้างตัวแปรตามในการศึกษาวิจัยต่อไป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือบทเรียนออนไลน์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือบทเรียนออนไลน์ มีปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญมา 3 ปัจจัย (พชร ลิ้มรัตนมงคล และจิรัชมา วิเชียรปัญญา, 2556, อ้างถึงใน นิตยา มณีวงศ์, 2564, น. 165) ได้แก่

1. ปัจจัยด้านผู้สอน คือ ผู้ที่กำหนดการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พัฒนาบทเรียนด้วยตนเองโดยทำการสอนสนับสนุนการเรียนรู้ ให้คำปรึกษา ช่วยตรวจสอบความก้าวหน้าต่อผู้เรียน ดูแล ผู้เรียนให้อยู่ในขอบข่ายที่เหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ปัจจัยด้านผู้เรียน คือ ผู้เรียนมีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ คือ เข้าสู่แอปพลิเคชันไลน์ (Line) สามารถเข้าใจและติดต่อสื่อสารกับผู้สอน เพื่อนร่วมชั้นเรียนได้ทันที มีความเข้าใจและปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีมากขึ้น ใช้เวลามากขึ้นในการพูดคุย ซักถามกันในกลุ่มผู้เรียน และทีมงาน ทั้งยังมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้น มีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น

3. ปัจจัยด้านบทเรียน คือ การเรียนการสอนมิใช่เป็นข้อความตัวหนังสือ แต่สามารถปรับ เป็นรูปภาพ เสียง เพื่อให้บทเรียนดูน่าสนใจมากขึ้น ประกอบด้วย สื่อบทเรียนต้องสัมพันธ์กับเนื้อหา บทเรียนและจุดมุ่งหมายที่สอน เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้องทันสมัย น่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน วิธีการไม่ยุ่งยากซับซ้อน

จากปัจจัยข้างต้น ทั้ง 3 ปัจจัย ที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือบทเรียนออนไลน์ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้สอน ปัจจัยด้านผู้เรียน และปัจจัยด้านบทเรียน ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัยเรื่องความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อไป

2. รูปแบบที่ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ (Online Classroom)

1. Google hangman meet
2. Zoom cloud meetings
3. Microsoft team
4. Google classroom
5. Google drive + gafe
6. One drive + office365
7. EDMODO
8. SWU MOODLE

(วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ม.ป.ป.)

3. มาตรการสนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19

1) มาตรการสนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID-19 ที่เกิดขึ้น ทำให้มีจำนวนยอดผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในทุกๆ วัน และส่งผลให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบใน

การเรียนการสอนเกิดขึ้นตามประกาศของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ และ นวัตกรรม โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการเรียนการสอนจากในชั้นเรียนเป็น การเรียนการสอนแบบระบบออนไลน์นั้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีมาตรการ สนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัส โควิด 2019 (COVID-19) ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดังนี้

1. การลดค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมการศึกษา
2. ทุนช่วยเหลือนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจาก โรคไวรัสโควิด 2019 (COVID-19)
3. มาตรการเงินช่วยเหลือนักศึกษากรณีติดเชื้อโรคไวรัสโควิด 2019 (COVID-19) คนละ 5,000 บาท กรณีติดเชื้อรุนแรง (ระดับสีแดง) มีสิทธิ์ รับเงินช่วยเหลือ 15,000 บาท
4. บริการด้าน IT เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษา คณาจารย์ และบุคลากรปัจจุบัน
5. หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีบริการให้ยืมอุปกรณ์ Ipad สำหรับการเรียนออนไลน์
6. สมทบค่าอินเทอร์เน็ตนักศึกษาคนละ 340 บาท ให้กับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นระยะเวลา จำนวน 4 เดือน

2) มาตรการสนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 2019 ของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีดังต่อไปนี้

1. สนับสนุน Sim เรียนออนไลน์ให้แก่นักศึกษาคณะ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ จำนวน 1,700 Sim

2. การให้ทุนฉุกเฉินสำหรับช่วยเหลือนักศึกษาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 ของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ทั้งหมดจำนวน 95 ทุน รวมเป็นเงินทั้งหมด จำนวน 554,000 บาท (ห้าแสนห้าหมื่นสี่พันบาทถ้วน)

3. ให้การสนับสนุนตรวจหาเชื้อไวรัสโคโรนา COVID-19 แก่นักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ก่อนลงพื้นที่ในการฝึกภาคปฏิบัติ จำนวน 400 ชุด

4. ให้การสนับสนุนในการจัดทำประกันไวรัสโคโรนา COVID-19 แก่นักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ที่ลงพื้นที่ในการฝึกภาคปฏิบัติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กรณีศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนผลงานที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

งานต่างประเทศ

Ghulam Murtaza Rafique et al. (2021) ศึกษาเรื่อง Readiness for Online Learning during COVID-19 pandemic: A survey of Pakistani LIS students ผลการวิจัยพบว่านักเรียน LIS ไม่ได้ได้รับความเป็นส่วนตัวอย่างเต็มที่ แต่ประสบความสำเร็จในการศึกษาแบบออนไลน์ในช่วงการระบาดของ COVID-19 มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ผ่านทางออนไลน์ มีความรู้สึกมั่นใจในการทำงานของอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต แต่มีความแตกต่างกันในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเองทางคอมพิวเตอร์/อินเทอร์เน็ต และการรับรู้ความสามารถของตนเองในการสื่อสารออนไลน์ โดย

อ้างอิงจากเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม อีกทั้งยังมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ เรื่องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และการสื่อสารออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพและแรงจูงใจในการเรียนรู้

อย่างไรก็ตาม SFA Widodo และคณะ (2020) ได้ศึกษาเรื่อง Online learning readiness during the COVID-19 pandemic พบว่า การเรียนออนไลน์ ย่อมเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการเรียนรู้ในช่วงวิกฤตโควิด-19 และภายใต้วิถีชีวิตปกติในรูปแบบใหม่ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาในระดับต่างๆ และมีการศึกษาผ่านระบบแพลตฟอร์มต่างๆ จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า การเรียนแบบระบบออนไลน์มีประสิทธิภาพ และมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ทั้งในระดับและประเภทของการศึกษา แต่การเรียนรู้แบบออนไลน์ยังไม่ได้รับการสนับสนุนมากเท่าใดนัก อีกทั้งการศึกษาวิจัยในเรื่องความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา พบว่า นักศึกษามีความพร้อมในการเรียนรู้แบบออนไลน์ซึ่งสามารถประเมินได้ อย่างครอบคลุมรอบด้าน จากความพร้อมของนักศึกษาในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความสามารถ ด้านอุปกรณ์ ด้านทักษะ ด้านเทคโนโลยี ด้านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้านแรงจูงใจ และด้านการรับรู้ถึงประโยชน์

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องงานในประเทศไทย

ณิชกานต์ แก้วจันทร์ และคณะ (2563) ศึกษาเรื่องความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน และความคาดหวังประสิทธิผลการศึกษาในระบบ การเรียนการสอนออนไลน์ในทัศนะของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า จากการศึกษาพบว่าสภาพการเรียนการสอนออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านคุณภาพและ ประสิทธิภาพของผู้สอนในการเรียนการสอนแบบออนไลน์มากที่สุด

จากการศึกษาปัจจัยความพร้อมด้านผู้เรียนที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 อีกทั้งการศึกษาความพร้อมด้านการเรียนการสอนออนไลน์ยังส่งผลต่อการเรียนการสอนออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ที่สำคัญการเรียนการสอนออนไลน์ส่งผลต่อความคาดหวังประสิทธิผลทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 อีกด้วย

สุทธีวรรณ ดันตริจนาวงศ์ (2557) ศึกษาเรื่องความพร้อมของนักศึกษาสำหรับการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษานักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พบว่า ความพร้อมของนักศึกษาสำหรับการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีความพร้อมด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีมากที่สุด ด้านแรงจูงใจ ด้านการบริหารเวลา ทักษะการใช้เทคโนโลยี และด้านทักษะการเรียนรู้ อีกทั้งเมื่อเปรียบเทียบความพร้อมของนักศึกษาสำหรับการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำแนกตาม เพศ อายุ และประสบการณ์เทคโนโลยีไม่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนออนไลน์ ซึ่งความพร้อมในการเรียนออนไลน์จำแนกออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี 2) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี 3) ด้านทักษะการเรียนรู้ 4) ด้านการบริหารเวลา และ 5) ด้านแรงจูงใจ อีกทั้งยังพบว่ารูปแบบที่ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ ประกอบไปด้วย 8 รูปแบบ คือ 1) Google Hangout Meet 2) Zoom Cloud Meetings 3) Microsoft Team 4) Google

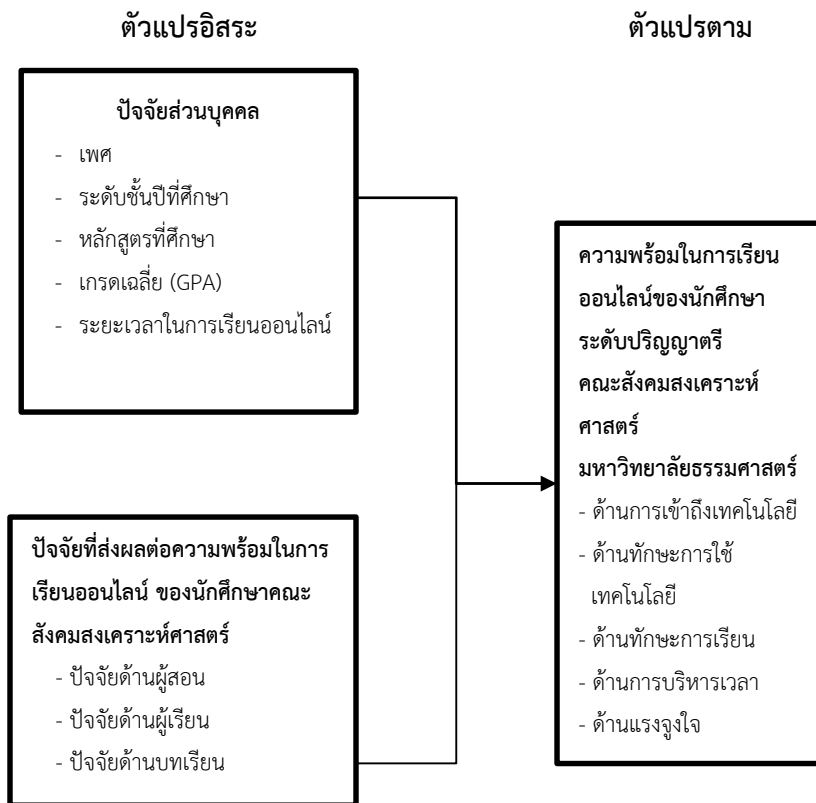
Classroom 5) Google Drive + Gafe 6) Onedrive + Office 365 7) Edmodo และ 8) SWU Moodle ได้มีการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับมาตรการสนับสนุน และช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้มีการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องความร่วมมือในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งในประเทศและต่างประเทศเอาไว้อีกด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยตกผลึกและสามารถนำมาประมวลผลเพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดที่จะใช้ในการศึกษาเรื่อง “ความร่วมมือในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปรายละเอียดของกรอบแนวคิดที่จะใช้ในการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้ตัวแปรอิสระในการศึกษารวมทั้งสิ้นจำนวน 2 ปัจจัย สำหรับปัจจัยแรก ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งมีตัวแปรที่ประกอบไปด้วย เพศ ระดับชั้นปีที่ศึกษา หลักสูตรที่ศึกษา เกรดเฉลี่ย (GPA) และระยะเวลาในการเรียนออนไลน์ สำหรับปัจจัยอิสระปัจจัยที่สองที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านผู้สอน ปัจจัยด้านผู้เรียน และปัจจัยด้านบทเรียน ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ด้านที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมงานของ พชร ลิ้มรัตนมงคล และจิรัชมา วิเชียรปัญญา, 2556, อ้างถึงใน นิตยา มณีวงศ์, 2564)

นอกจากนี้ตัวแปรตาม ที่ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ คือ ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยทำการศึกษาถึงความพร้อมในการเรียนทั้งหมดจำนวน 5 ด้าน ประกอบไปด้วย ความพร้อมด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ความพร้อมด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ความพร้อมด้านทักษะการเรียนรู้ ความพร้อมด้านการบริหารเวลา และความพร้อมด้านแรงจูงใจ ซึ่งความพร้อมทั้ง 5 ด้าน ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมความพร้อมในการเรียนรู้จากงานของสุทธิวรรณ ดันตริจนาวงศ์ (2557) จากนั้นผู้วิจัยจึงนำไปสร้างเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาเรื่อง “ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” ปรากฏดังกรอบแนวคิดในการศึกษาตามภาพประกอบ

กรอบแนวคิดในการศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณในเรื่องความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ จำนวน 3 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ศูนย์รังสิต หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ศูนย์ลำปาง และหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสังคมและการพัฒนา (หลักสูตรนานาชาติ) ศูนย์ท่าพระจันทร์ รวมทั้งหมดจำนวน 1,521 คน เมื่อผู้วิจัยนำกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด จำนวน 3 หลักสูตร ไปคำนวณขนาดตัวอย่างตามสูตร ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับร้อยละ ± 30 ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้ขนาดตัวอย่างที่จะใช้สำหรับดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทั้งหมด จำนวน 424 คน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีดังนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ วารสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดโครงสร้างแบบสอบถาม นำแบบสอบถามฉบับร่างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษารวมทั้ง ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์แล้ว นำไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 ตัวอย่าง ในคณะอื่นๆ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งค่าที่ได้ไม่ควรต่ำกว่า 0.70 จึงจะถือว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ขำนิประศาสน์, 2547) จากการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha Coefficient) ปัจจัยด้านผู้สอน เท่ากับ 0.840 ปัจจัยด้านผู้เรียน เท่ากับ 0.847 ปัจจัยด้านบทเรียน 0.773 ความพร้อมด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี เท่ากับ 0.856 ความพร้อมด้านการใช้

เทคโนโลยี เท่ากับ 0.858 ความพร้อมด้านทักษะการเรียนรู้ เท่ากับ 0.913 ความพร้อมด้านการบริหารเวลา 0.935 ความพร้อมด้านแรงจูงใจ เท่ากับ 0.916 ดังนั้นแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ จึงสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มเป้าหมายผ่านช่องทางระบบออนไลน์ (Google form) และได้รับคืนเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 424 ตัวอย่าง หลังจากกลุ่มตัวอย่างได้ตอบแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

งานวิจัยนี้หลังจากได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้วจะทำการตรวจสอบเพื่อให้คะแนนและทำการ ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน

1. การวิเคราะห์สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ เพศ ระดับชั้นปีที่ศึกษา หลักสูตรที่ศึกษา และระยะเวลาในการเรียนออนไลน์ โดยใช้สถิติ One-way Anova

3. การวิเคราะห์ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือปัจจัยด้านผู้สอน ปัจจัยด้านผู้เรียน และปัจจัยด้านบทเรียน โดยใช้สถิติ Pearson Correlation

ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

สำหรับในการนำเสนอผลการศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ได้ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 424 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยมีเพศหญิง ร้อยละ 65.3 ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 32.5 นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ศึกษาในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต ศูนย์รังสิต ถึงร้อยละ 65.3 ได้รับเกรดเฉลี่ย 3.01-4.00 มากที่สุด ร้อยละ 62.3 กลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาในการเรียนออนไลน์ 2 ภาคการศึกษา และมากกว่า 2 ภาคการศึกษาขึ้นไป มากที่สุดถึงร้อยละ 38.9

ส่วนที่ 2 ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากผลการศึกษาในภาพรวม พบว่า นักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความพร้อมในการเรียนออนไลน์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 10.75 เมื่อพิจารณาความพร้อมในการเรียนออนไลน์เป็นรายด้าน นักศึกษามีความพร้อมด้านการใช้เทคโนโลยีมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 11.58 รองลงมาคือความพร้อมด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ค่าเฉลี่ย 11.18 มีความพร้อมด้านทักษะการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย 10.82 มีความพร้อมด้านแรงจูงใจ มีค่าเฉลี่ย 10.17 และมีความพร้อมด้านการบริหารเวลาน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 10.01

(1) ความพร้อมด้านการใช้เทคโนโลยี ในภาพรวมนักศึกษามีความพร้อมในระดับมาก ส่วนรายละเอียดย่อย พบว่า นักศึกษามีโปรแกรมที่

หลากหลายเพื่อรองรับการเรียนออนไลน์เป็นลำดับแรก มีค่าเฉลี่ย 2.94 ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีมาตรการสนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการบริการให้นักศึกษาสามารถยืมอุปกรณ์ Ipad สำหรับการเรียนออนไลน์ได้ จึงทำให้นักศึกษาของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มีความพร้อมด้านการใช้เทคโนโลยี และสามารถใช้งานในโปรแกรมที่หลากหลายได้ อาทิโปรแกรม MST โปรแกรม Zoom โปรแกรม Google Meet เป็นต้น สำหรับการเรียนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 ที่ผ่านมานอกจากนี้ ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังมีความแตกต่างกับการศึกษาของ SFA Widodo et al. (2020) ที่ศึกษาเรื่อง Online learning readiness during the COVID-19 pandemic พบว่า การเรียนออนไลน์ย่อมเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการเรียนรู้ในช่วงวิกฤตโควิด-19 และภายใต้วิถีชีวิตปกติในรูปแบบใหม่ ทำให้การเรียนรู้แบบออนไลน์ยังไม่ได้รับการสนับสนุนมากเท่าใดนัก ทั้งนี้ สืบเนื่องจากเกิดการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 อย่างรวดเร็ว จึงต้องทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการเรียนในห้องเรียนมาเป็นการเรียนออนไลน์แทนแบบกะทันหัน ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุให้การเรียนออนไลน์ในช่วงแรกๆ ยังไม่มีความพร้อม รวมถึงทำให้การเรียนรู้แบบออนไลน์ยังไม่ได้รับการสนับสนุนมากเท่าใดนักเกิดขึ้นในช่วงแรกๆ

(2) ความพร้อมด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ในภาพรวมนักศึกษามีความพร้อมในระดับมาก ส่วนรายละเอียดย่อย พบว่า นักศึกษาสามารถสืบค้นสารสนเทศผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.11 ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีมาตรการ

สนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในการบริการให้นักศึกษาสามารถยืมอุปกรณ์ Ipad สำหรับการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 ได้ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้นักศึกษาสามารถเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีระบบสนับสนุนอุปกรณ์เทคโนโลยีสำหรับการเรียนออนไลน์ให้กับนักศึกษาทำให้นักศึกษามีความพร้อมในเรื่องของการเข้าถึงเทคโนโลยี อีกทั้งนักศึกษายังสามารถใช้เวลาเพื่อสืบค้นข้อมูล หรือประเด็นที่นักศึกษาสนใจใหม่ๆ เพิ่มเติมผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ด้วยตนเองอีกด้วย

(3) ความพร้อมด้านทักษะการเรียนรู้ ในภาพรวมนักศึกษามีความพร้อมในระดับมาก ส่วนรายละเอียดย่อย พบว่า นักศึกษาสามารถเรียนรู้ ทำการบ้านได้ด้วยตนเอง และขอคำแนะนำจากผู้สอนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.78 ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีมาตรการสนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในการบริการให้นักศึกษาสามารถยืมอุปกรณ์ Ipad สำหรับการเรียนออนไลน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 ได้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีระบบสนับสนุนการให้บริการสำหรับยืมอุปกรณ์การเรียนให้แก่นักศึกษาเป็นอย่างดี จึงทำให้นักศึกษาเกิดความพร้อมด้านทักษะการเรียนรู้ ประกอบกับนักศึกษาสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ หรือประเด็นใหม่ๆ ได้ด้วยตนเอง เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำการบ้าน นักศึกษาก็สามารถทำการบ้านได้ด้วยตนเอง หรือเมื่อมีประเด็นที่สงสัยหรือติดขัดในส่วนใดส่วนหนึ่งนักศึกษาก็จะสามารถ

สอบถามรายละเอียดหรือขอรับคำแนะนำจากอาจารย์ผู้สอนได้ผ่านช่องทางเทคโนโลยี ด้วยโปรแกรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น MST โปรแกรม Zoom โปรแกรม Google Meet เป็นต้น

(4) ความพร้อมด้านแรงจูงใจ ในภาพรวมนักศึกษามีความพร้อมในระดับมาก ส่วนรายละเอียดย่อย พบว่า นักศึกษามีความตั้งใจในการทำงานที่มอบหมายให้เสร็จสมบูรณ์ ถึงแม้ว่าจะมีสิ่งอื่นๆ เข้ามารบกวนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.83 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ (2557) ที่อธิบายว่า นักศึกษาสามารถควบคุมตนเองไม่ให้เกิดการเลื่อนงานสำคัญที่ต้องทำ สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จก่อนเวลา มีการเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่ออ่านหนังสือและทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสมบูรณ์ แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเดิม นักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ก็ได้มีการพยายามปรับตัว ตั้งใจในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสมบูรณ์ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ถึงแม้ว่าการเรียนในรูปแบบออนไลน์อาจจะมีปัจจัยและสิ่งเร้าต่างๆ เข้ามารบกวนได้อย่างง่ายดาย นอกจากนี่ยังเป็นตัวกระตุ้นที่อาจจะทำให้นักศึกษาเสียสมาธิได้ง่ายอีกด้วย อย่างไรก็ตามนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ก็ได้มีความพยายามมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานจนประสบความสำเร็จ เพื่อให้การเรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลและเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

(5) ความพร้อมด้านการบริหารเวลา ในภาพรวมนักศึกษามีความพร้อมในระดับมาก ส่วนรายละเอียดย่อย พบว่า นักศึกษาสามารถบริหารและจัดสรรเวลาในการทำงานที่ได้รับมอบหมายของแต่ละวิชา มีความพร้อมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.62 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ (2557) ที่อธิบายว่า นักศึกษามีความตั้งใจและสามารถบริหารจัดการเวลาในการทำงาน

ให้เสร็จสมบูรณ์ถึงแม้ว่าจะมีสิ่งอื่นที่แทรกเข้ามา เช่น รายการทีวี อีเมล เป็นต้น สำหรับความพร้อมด้านการบริหารเวลา ซึ่งนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มีความสามารถบริหารและจัดสรรเวลาในการทำงานที่ได้รับมอบหมายของแต่ละวิชาความพร้อมมากที่สุดนั้น อาจจะเป็นเพราะว่าในการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาของนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ อาจารย์ผู้สอนได้มีการกำหนดส่งงานในแต่ละรายวิชาที่ไม่ตรงกัน รวมถึงอาจารย์ผู้สอนได้มีการกำหนดระยะเวลาเพื่อให้นักศึกษาได้ใช้เวลาในการทำงานอย่างเพียงพอ จึงทำให้นักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์สามารถบริหารจัดการตนเองและจัดสรรเวลาในการทำงานที่ได้รับมอบหมายของแต่ละวิชาได้เสร็จสมบูรณ์ และตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้

นอกจากนี้ยังมีประเด็นข้อค้นพบที่น่าสนใจ พบว่า ถึงแม้ว่าความพร้อมด้านการบริหารเวลาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ยังมีรายละเอียดย่อยในบางข้อ พบว่า นักศึกษาสามารถใช้เวลาในการเรียนออนไลน์ได้อย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมอยู่ในระดับน้อย จากการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา COVID-19 ทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต้องมีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนจากในห้องเรียน มาเป็นการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ทำให้เกิดการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่และพื้นที่ใหม่ๆ เกิดขึ้น ทั้งนี้ อาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้นักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ไม่สามารถใช้เวลาในการเรียนออนไลน์ได้อย่างคุ้มค่า และไม่ค่อยมีประสิทธิภาพมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนแบบในชั้นเรียนที่ผ่านมา ซึ่งการเรียนการสอนแบบในชั้นเรียน นักศึกษาและอาจารย์สามารถพูดคุย ได้ตอบ แลกเปลี่ยน ซึ่งกันและกันได้อย่างรวดเร็ว (Face to Face) อีกทั้งผู้สอนยังสามารถสังเกต ใบหน้า ปฏิกริยาของนักศึกษาได้ขณะที่กำลังสอน แต่ในขณะเดียวกันเมื่อ

การเรียนการสอนเปลี่ยนเป็นระบบออนไลน์ ผู้สอนอาจจะไม่ได้เห็นใบหน้าของนักศึกษา รวมถึงผู้สอนไม่สามารถสังเกตปฏิกิริยาของนักศึกษาได้ว่านักศึกษาสามารถเข้าใจบทเรียนที่อาจารย์กำลังสอนอยู่หรือไม่อย่างไร หากนักศึกษาปิดกล้องตลอดระยะเวลาการเรียน นักศึกษาอาจจะให้ความสนใจกับสิ่งอื่นๆ รอบข้าง หรือสามารถทำกิจกรรมอื่นๆ ควบคู่ระหว่างการเรียนออนไลน์ก็อาจมีความเป็นไปได้ ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้นักศึกษาไม่สามารถใช้เวลาในการเรียนออนไลน์ได้อย่างคุ้มค่า และไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าใดนัก

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 10.97 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านผู้สอนส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 11.58 รองลงมาปัจจัยด้านบทเรียน มีค่าเฉลี่ย = 11.36 และปัจจัยด้านผู้เรียน มีค่าเฉลี่ย = 9.96 ตามลำดับ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ เพศ ระดับชั้นปีการศึกษา เกรดเฉลี่ย และระยะเวลาในการเรียนออนไลน์ ด้วยสถิติทดสอบ One-way Anova ดังตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกัน จะมีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านทักษะการเรียนรู้ ด้านการบริหารเวลา และด้านแรงจูงใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี และด้าน

การใช้เทคโนโลยี พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานศึกษาของ Ghulam Murtaza Rafique et al. (2021) การศึกษาของ Ghulam Murtaza Rafique et al. (2021) อธิบายว่าเพศส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ ของนักศึกษา Pakistani LIS จากผลการศึกษาที่พบว่า นักศึกษาที่มีเพศแตกต่างกันจะมีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านทักษะการเรียนรู้ ด้านการบริหารเวลา และด้านแรงจูงใจที่แตกต่างกันนั้น สามารถอธิบายได้ว่านักศึกษาเพศชาย จะมีการปรับตัว และสามารถบริหารจัดการเวลาของตนเองได้มากกว่า รวมถึงมีปัจจัยความพร้อมในการเรียนออนไลน์ได้มากกว่าจึงทำให้นักศึกษาเพศชาย มีความพร้อมในด้านทักษะการเรียนรู้ ความพร้อมด้านการบริหาร และความพร้อมด้านแรงจูงใจมากกว่านักศึกษาเพศหญิง

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระดับชั้นปีที่ศึกษา กับความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า นักศึกษาที่อยู่ในระดับชั้นปีที่แตกต่างกัน จะมีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านทักษะการเรียนรู้ ด้านการบริหารเวลา และด้านแรงจูงใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับการศึกษาของ SFA Widodo et al. (2020) ซึ่งการศึกษา SFA Widodo et al. (2020) อธิบายว่า ระดับชั้นปีในการเรียนออนไลน์มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง จากผลการศึกษาที่พบว่า นักศึกษาที่อยู่ในระดับชั้นปีที่แตกต่างกันจะมีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านทักษะการเรียนรู้ ด้านการบริหารเวลา และด้านแรงจูงใจที่แตกต่างกันนั้น สามารถอธิบายได้ว่าอาจจะเป็นเพราะว่านักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่มากกว่า มักจะมีประสบการณ์ทางด้านการเรียน รวมถึงประสบการณ์ด้าน

การทำกิจกรรมมากกว่านักศึกษาที่อยู่ในระดับชั้นปีนี้น้อยกว่า จึงทำให้นักศึกษาที่อยู่ในระดับชั้นปีที่แตกต่างกันจะมีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านทักษะการเรียนรู้ ด้านการบริหารเวลา และด้านแรงจูงใจที่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ด้านเกรดเฉลี่ย กับความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยที่แตกต่างกัน จะมีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี และด้านการใช้เทคโนโลยีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงสอดคล้องกับงานศึกษาของ Ghulam Murtaza Rafique et al. (2021) การศึกษาของ Ghulam Murtaza Rafique et al. (2021) ซึ่งอธิบายว่าเกรดเฉลี่ยส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษา Pakistani LIS

จากผลการศึกษาที่พบว่านักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยที่แตกต่างกันจะมีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี และด้านการใช้เทคโนโลยีที่แตกต่างกันนั้น สามารถอธิบายได้ว่านักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยมากกว่ามีความตั้งใจเรียนมากกว่า พยายามศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติมมากกว่า อีกทั้งอาจจะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มีความพร้อมในการเรียนออนไลน์มากกว่านักศึกษาคณะที่ได้เกรดเฉลี่ยน้อยกว่า จึงทำให้นักศึกษาที่ได้เกรดเฉลี่ยแตกต่างกันมีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี และด้านการใช้เทคโนโลยีที่แตกต่างกัน

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ด้านระยะเวลาในการเรียนออนไลน์ กับความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า นักศึกษาที่มีระยะเวลาในการเรียนออนไลน์ที่

แตกต่างกัน จะมีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี และด้านทักษะการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานการศึกษาของ สุทธิธรรม ดันดิรจนาวงศ์ (2557) ที่อธิบายว่าระยะเวลาในการเรียนออนไลน์ส่งผลต่อความพร้อมของนักศึกษาสำหรับการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาการบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่ไม่แตกต่างกัน

จากผลการศึกษาที่พบว่านักศึกษาที่มีระยะเวลาในการเรียนออนไลน์ที่แตกต่างกันจะมีความพร้อมในการเข้าถึงด้านเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี และด้านทักษะการเรียนรู้ที่ต่างกันนั้น สามารถอธิบายได้ว่านักศึกษาที่มีระยะเวลาในการเรียนออนไลน์มากกว่า มีประสบการณ์ มีความคุ้นชินกับการปรับตัวในการเรียนออนไลน์มากกว่า นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ ทางด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี และด้านทักษะการเรียนรู้มากกว่านักศึกษาที่มีระยะเวลาในการเรียนออนไลน์ที่น้อยกว่า จึงทำให้นักศึกษาที่มีระยะเวลาในการเรียนออนไลน์ที่ต่างกัน มีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี และด้านทักษะการเรียนรู้ที่ต่างกัน

ตารางที่ 1

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ของกลุ่มตัวอย่างโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มธ.					
ปัจจัยส่วนบุคคล	ตัวแปรตาม				
	ความพร้อม ด้านการ เข้าถึง เทคโนโลยี	ความพร้อม ด้านการใช้ เทคโนโลยี	ความพร้อม ด้าน ทักษะ การเรียนรู้	ความพร้อม ด้านการ บริหาร เวลา	ความพร้อม ด้าน แรงจูงใจ
	F	F	F	F	F
เพศ	-	-	3.815***	6.369***	5.099***
ระดับชั้นปีที่ ศึกษา	9.402***	11.358***	8.912***	5.115***	7.954***
เกรดเฉลี่ย	3.416**	4.365***	-	-	-
ระยะเวลาในการ เรียนออนไลน์	3.855***	9.572***	5.778***	-	-

หมายเหตุ: * Sig. < 0.1 **Sig. < 0.05 *** Sig. < 0.01

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือปัจจัยด้านผู้สอน ปัจจัยด้านผู้เรียน และปัจจัยด้านบทเรียน ด้วยสถิติทดสอบ Pearson Correlation ดังตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านผู้สอน มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านทักษะการเรียนรู้ ด้านการบริหารเวลา และด้านแรงจูงใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ต่ำกว่าระดับ 0.7)

ปัจจัยด้านผู้เรียน มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านทักษะการเรียนรู้ ด้านการบริหารเวลา และด้านแรงจูงใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ต่ำกว่าระดับ 0.7)

ปัจจัยด้านบทเรียน มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความพร้อมในการเรียนออนไลน์ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านทักษะการเรียนรู้ ด้านการบริหารเวลา และด้านแรงจูงใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ต่ำกว่าระดับ 0.7)

ตารางที่ 2

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มธ.					
ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความพร้อมในการ เรียนออนไลน์	ตัวแปรตาม				
	ความ พร้อมด้าน การเข้าถึง เทคโนโลยี	ความ พร้อม ด้านการ ใช้ เทคโนโลยี	ความ พร้อม ด้าน ทักษะ การเรียนรู้	ความ พร้อม ด้านการ บริหาร เวลา	ความ พร้อม ด้าน แรงจูงใจ
	r	r	r	r	r
ปัจจัยด้านผู้สอน	0.417***	0.426***	0.572***	0.532***	0.553***
ปัจจัยด้านผู้เรียน	0.456***	0.403***	0.541***	0.614***	0.635***
ปัจจัยด้านบทเรียน	0.448***	0.427***	0.585***	0.507***	0.488***

หมายเหตุ : * Sig. < 0.1 **Sig. < 0.05 *** Sig. < 0.01

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาครั้งนี้ใช้การศึกษาแบบวิจัยเชิงปริมาณ อาจจะทำให้อาจขาดรายละเอียดในเชิงลึก ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปควรทำการศึกษาด้วยการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้รับทราบผลวิจัยในลักษณะของการอธิบายด้วยเหตุและผลของการศึกษาในแต่ละประเด็นให้มากยิ่งขึ้น

2. จากการศึกษาครั้งนี้กำหนดขอบเขตกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างชัดเจนมากที่สุด ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษา นอกเหนือจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เช่น ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับคณะอื่นๆ เนื่องจากแต่ละคณะมีการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไป เพื่อเป็นการศึกษาความความหวังจากผลการศึกษาที่จะได้จากเรียนออนไลน์ให้ตรงกับความต้องการของนักศึกษามากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- ชินชนก วุฒิพงศ์ปรีชา. (2557). *ความหมายของความพร้อม*. สืบค้นจาก http://www.tnrr.in.th/?page=result_search&record_id=1020105
- ณิชกานต์ แก้วจันทร์ และ ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ. (2563). *ความหมายของความพร้อมในการเรียน*. สืบค้นจาก http://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS02/PDF01/1332_20210713_nichakarn_kaewchan.pdf
- ณิชกานต์ แก้วจันทร์ และ ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ. (2563). *ความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนและความคาดหวังประสิทธิภาพการศึกษาในระบบการเรียน การสอนออนไลน์ในทรรศนะของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. สืบค้นจาก http://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS02/PDF01/1332_nichakarn_kaewchan.pdf

- นิตยา มณีวงศ์. (2564). ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยความสำเร็จการเรียนรู้
ออนไลน์ แอปพลิเคชันไลน์ในช่วงวิกฤต COVID 19. *ครุศาสตร์สาร*,
15(1), 161-173.
- ประกาศมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่องมาตรการและคำแนะนำการป้องกัน
ควบคุมโรคไวรัสโคโรน่า (*Coronavirus disease 2019*) (ฉบับที่ 6)
(วันที่ 15 มีนาคม 2563). สืบค้นจาก <https://tu.ac.th/>
- ประกาศคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เรื่องการจัดการเรียนการสอนแบบ
ทางไกลกรณีวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรน่า (*Coronavirus
disease 2019*) (ฉบับที่ 3) (วันที่ 15 มีนาคม 2563) สืบค้นจาก
<https://socadmin.tu.ac.th>
- ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง
มาตรการและการเฝ้าระวังการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า
(*Coronavirus disease 2019*) (ฉบับที่ 3): การปฏิบัติการของ
สถาบันอุดมศึกษาเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19.
(วันที่ 17 มีนาคม 2563). สืบค้นจาก [https://www.ku.ac.th/web-
upload/fck/editor-pic/-files/covid-mhest3-thai.pdf](https://www.ku.ac.th/web-upload/fck/editor-pic/-files/covid-mhest3-thai.pdf)
- ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง
มาตรการและการเฝ้าระวังการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า
2019 หรือโรคโควิด-19 (*Coronavirus disease 2019*) (ฉบับที่ 5)
การปฏิบัติงานที่บ้าน Work from Home. (วันที่ 17 มีนาคม 2563).
สืบค้นจาก [https://www.mhesi.go.th/index.php/content_page
/item/3033-2019-COVID-19-1-6.html](https://www.mhesi.go.th/index.php/content_page/item/3033-2019-COVID-19-1-6.html)

- ประกาศมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่องมาตรการและคำแนะนำการป้องกัน
ควบคุมโรคไวรัสโคโรน่า (Coronavirus disease 2019) (ฉบับที่ 7)
(วันที่ 17 มีนาคม 2563). สืบค้นจาก <https://tu.ac.th/>
- มาตรการสนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ
โรคไวรัสโคโรน่า COVID-19 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (วันที่ 28
กรกฎาคม 2564). สืบค้นจาก <https://tu.ac.th/>
- มาตรการสนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ
โรคไวรัสโคโรน่า COVID-19 ของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (วันที่ 6 สิงหาคม 2564) สืบค้นจาก
<https://socadmin.tu.ac.th/>
- วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป.).
รวมเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ (Online Classroom).
สืบค้นจาก [http://cosci.swu.ac.th/online/classroom/2020/all-
application](http://cosci.swu.ac.th/online/classroom/2020/all-application)
- สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์. (2557). ศึกษาเรื่องความพร้อมของนักศึกษาสำหรับ
การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษานักศึกษาระดับ
บัณฑิตศึกษาแขนงวิชาการบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้
ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 4(2), 1-17.
- หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2563).
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต
และศูนย์ลำปาง. สืบค้นจาก <https://socadmin.tu.ac.th/>

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสังคมและการพัฒนา (หลักสูตรนานาชาติ) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2561). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ท่าพระจันทร์. สืบค้นจาก <https://www.spdtu.com/>

Rafique, G.M., Mahmood, K., Warraich, N.F. & Rehman, S.U. (2021). Readiness for Online Learning during COVID-19 pandemic: A survey of Pakistani LIS students. *The Journal of Academic Librarianship*, 47(3), 102346.
DOI: 10.1016/j.acalib.2021.102346.

Widodo, S., Wibowo, Y., & Wagiran, W. (2020). Online learning readiness during the COVID-19 pandemic. *Journal of Physics: Conference Series*, 1700(3), 012033. DOI: 10.1088/1742-6596/1700/1/012033.

การรับรู้สุนทรียภาพเพื่อสร้างสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับเด็ก

ประถมศึกษาตอนปลาย กรณีศึกษาสถาบันสงเคราะห์

เด็กชายบ้านศรีธรรมราช

Aesthetic Perception to Create Appropriate Welfare for

Upper Primary School Children: A Case Study of

Baan Sri Thammarat Children's Welfare Home

Received 15 November 2022

Revised 20 January 2023

Accepted 31 January 2023

พงศธร นาคเอี่ยม¹

Pongsaton Nakaim²

ขจิตศักดิ์ สุทธิพันธ์³

Khachitsak Suttiphan⁴

สุภาพร สุขวุฒิชัย⁵

Suphapon Sukwutthichai⁶

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้สุนทรียภาพและความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการในมุมมองสุนทรียภาพของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย กรณีศึกษาสถาบันสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ในรูปแบบออนไลน์เป็น

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี ประเทศไทย
E-mail: pongsaton.dm39@gmail.com

² Undergraduate student, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Pathum Thani, Thailand.

³ นักศึกษาระดับปริญญาตรี, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี ประเทศไทย
E-mail: Suttiapan2543@gmail.com

⁴ Undergraduate student, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Pathum Thani, Thailand.

⁵ นักศึกษาระดับปริญญาตรี, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี ประเทศไทย
E-mail: Tickky0102@gmail.com

⁶ Undergraduate student, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Pathum Thani, Thailand.

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเด็กเพศชายในสถานสงเคราะห์ เด็กชายบ้านศรีธรรมราชอายุระหว่าง 10-12 ปี จำนวน 6 คน ประกอบไปด้วยชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุ 10 ปี จำนวน 2 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี จำนวน 2 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี จำนวน 2 คน

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณาจากบทสัมภาษณ์กับข้อมูลของรูปแบบกิจกรรมที่ทางสถานสงเคราะห์จัดให้ พบว่าการรับรู้ถึงสุนทรียภาพของเด็กในสถานสงเคราะห์ จะมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับรูปแบบกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์จัดให้ รวมถึงในส่วนของบทสัมภาษณ์ข้อมูลจากกิจกรรมที่ชอบอาหารที่ชอบ และกิจกรรมยามว่าง นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กชายสถานสงเคราะห์สามารถรับรู้ถึงสุนทรียภาพโดยรอบและนำมาอธิบายเป็นคำพูดได้ จากบทสัมภาษณ์บางส่วนพบเห็นว่าพัฒนาการและความชอบของเด็ก และการเรียนรู้เป็นผลมาจากการรับรู้ถึงสุนทรียภาพและสิ่งแวดล้อมในแต่ละรูปแบบ ซึ่งการรับรู้ถึงสุนทรียภาพของเด็กแต่ละคน จะส่งผลต่อความต้องการของรูปแบบของสวัสดิการนันทนาการที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การรับรู้ถึงสุนทรียภาพ, สวัสดิการด้านนันทนาการ, เด็กประถมศึกษาตอนปลาย

Abstract

The purpose of this research was to study aesthetic perception and needs of recreational welfare through aesthetic perspective of upper elementary school children at Ban Sri Thammarat Home for Boys. This qualitative research used an online interview of a sample population of 6 male children aged between

10 - 12 years comprising of 2 children in Grade 4 aged 10 years; 2 children in Grade 5 aged 11 years; and 2 children in Grade 6 aged 12 years.

According to the interview and the analysis of activities provided by the shelter, the study revealed that children's aesthetic perceptions in shelters have close relations to the form of provided activities. It was also found that the participants were able to perceive the surrounding aesthetics and describe them in words. This perception resulted in child development, and preferences. Different forms of aesthetic perception lead to their learning progress and determine the needs of different forms of recreational welfare.

Keywords: Aesthetic perception, Recreational welfare, Upper primary school children.

บทนำ

สุนทรียภาพ หมายถึงความซาบซึ้งคุณค่าของสิ่งใดก็ตาม หรือรสนิยมไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติหรือศิลปะ ซึ่งความซาบซึ้งในคุณค่าดังกล่าวนั้นเป็นสิ่งที่สามารถเติบโตได้จากประสบการณ์ หรือการศึกษาอบรม ตลอดจนอุปนิสัยและรสนิยมที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2555, น. 27) และในปัจจุบันนั้นไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า สุนทรียภาพเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการยึดโยงมิติต่างๆ ของสังคมเข้าไว้ด้วยกัน โดยในอดีตเพลโตได้ให้มุมมองสุนทรียภาพและศิลปะไว้ว่า “ศิลปะนั้นเป็นสิ่งที่มีความใกล้ชิดกับชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก

ทั้งในด้านของการสร้างค่านิยมความดีและคุณธรรมต่างๆ” (บุญย์ นิลเกษ, 2523, น. 38) อย่างไรก็ตามศิลปะเปรียบเสมือนดาบสองคมที่อาจส่งผลให้นำไปสู่การพัฒนาสังคมไปทั้งเส้นทางสู่ความดีงามและเส้นทางที่อาจจะตรงกันข้ามกัน โดยหากมองสุนทรียภาพในด้านของดนตรีและการเต้นรำแล้ว จะพบว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นบ่อให้เกิดการพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายและเป็นการส่งเสริมการสร้างบุคลิกภาพให้แก่ผู้ศึกษา หรือในด้านการงานศิลปะ หากมองเบื้องต้นจะเป็นการสร้างพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อที่ดีให้แก่วัยเด็ก แต่ประโยชน์สำคัญอีกหนึ่งด้านที่ทำให้สุนทรียศาสตร์ เช่น ศิลปะการเต้นรำ ยังคงถูกยึดโยงมาจนถึงปัจจุบัน คือการรับรู้หรือสุนทรียภาพเหล่านี้เป็นสิ่งที่มัลผลเป็นอย่างมากในด้านสภาวะจิตใจ (Emotion)

พิจารณาการเกิดของมนุษย์ในช่วงวัยเด็ก ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่วงวัยที่สำคัญเป็นอย่างมากในการเจริญโตเติบโตสู่วัยผู้ใหญ่ เพราะวัยเด็กจะเป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้และรับรู้ การรับรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากการที่ร่างกายปะทะกับสิ่งแวดล้อมภายนอก โดยการสัมผัสตามสื่อสัมผัสต่างๆ ที่เกิดจากสิ่งเร้าให้ร่างกายได้มีปฏิกิริยาตอบสนอง การตอบสนองนี้จึงเรียกว่า “การรับรู้” ซึ่งการรับรู้จะก่อให้เกิดกระบวนการความคิดขึ้น ทำให้สามารถพิจารณาเข้าใจถึงปัญหาและความสามารถของตนเอง สามารถวิเคราะห์ แยกแยะสิ่งต่างๆ ได้ด้วยความคิดของตนเอง การรับรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากหลายสิ่ง รวมไปถึงการรับรู้ทางด้านสุนทรียภาพด้วยเช่นกัน (อารี สุทธิพันธุ์, 2540 น. 37) ทั้งนี้สุนทรียภาพอาจเกิดจากสิ่งที่มองเห็นเป็นรูปธรรมหรือสิ่งที่มองไม่เห็นที่เป็นนามธรรม เมื่อมนุษย์ได้สัมผัสถึงจะก่อให้เกิดจินตนาการ จินตนาการจะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความคิดในการแสวงหาข้อเท็จจริงส่งผลให้การเรียนรู้ตามจินตนาการ จึงถือเป็นตัวจุดประกายที่สำคัญในการคิดสร้างสรรค์การออกแบบ การประดิษฐ์

ผลงานต่างๆ มากมาย ซึ่งในช่วงวัยเด็กจะเป็นช่วงวัยที่มีจินตนาการค่อนข้างสูง จึงควรได้รับการสนับสนุนจินตนาการให้มากขึ้น เพื่อที่จะส่งผลต่อไปในช่วงวัยผู้ใหญ่ของพวกเขา ซึ่งการมีผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ก็จะส่งผลให้ประชากรแรงงานในประเทศมีผลงานผลิตภัณท์ที่หลากหลาย รวมไปถึงสร้างคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้

ดังนั้นหากผู้คนมีความสุขกับสุนทรียภาพ รอบข้างมีแต่สิ่งที่สร้างความสุขและช่วยเยียวยาจิตใจ สุนทรียภาพจะส่งผลถึงความเป็นอยู่ของผู้คนในหลากหลายด้าน เช่น ช่วยให้ชีวิตมีความสุข ช่วยเสริมสร้างอารมณ์ ความรู้สึก ช่วยให้นุชย์ด้วยกันมีศีลธรรมและมีวัฒนธรรมร่วมกัน ช่วยให้นุชย์มีความตระหนักในความเจริญก้าวหน้า ทำให้เข้าใจและรู้จักสังคมของตนเองดียิ่งขึ้น รวมไปถึงทำให้นุชย์มีความตื่นตัวอยู่เสมอ เมื่อนุชย์รับรู้ถึงสุนทรียภาพจะส่งผลให้นุชย์นำมาถ่ายทอด ซึ่งการถ่ายตอดนั้นทำให้องเห็นสิ่งที่ผู้ถ่ายตอดต้องการสื่อออกมา ทั้งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการที่เกิดจากการรับรู้ของมนุษย์ โดยการถ่ายตอดนั้นอาจทำให้เกิดการกล้าแสดงออกตามมา เพราะผู้ถ่ายตอดต้องการแสดงความคิดเห็นของตนเองตามที่ตนเองคิดและรับรู้มา สู่การลงมือปฏิบัติ สร้างสรรค์ผลงานหรือประดิษฐ์ผลงานขึ้น

ในช่วงวัยระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เด็กจะเริ่มมีกระบวนการความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้น ชอบวาดภาพ ระบายสี ประดิษฐ์ผลงานขึ้น ชอบเล่นและเข้าสังคมเป็นส่วนมาก วัยนี้จะเป็นวัยที่เรียนและเล่นไปพร้อมๆ กัน การเรียนและการเล่น หากเด็กได้รับการพัฒนาและการสนับสนุนที่เหมาะสม จะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านจิตใจ พัฒนาการด้านอารมณ์ พัฒนาการด้านสังคมไปในทิศทางที่ดี (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545 น. 268) ดังที่ เยาวพา เดชะคุปต์ (2542, อ้างถึงใน วัชรีย์ ร่วมคิด และคณะ, 2566) กล่าวว่า เด็กจะได้เรียนรู้ได้ดีผ่านประสบการณ์ตรงเป็นรูปธรรม การละเล่น

ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมกับพัฒนาการ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสัมผัส ทดลอง ปฏิบัติจริง และจัดบรรยากาศให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการกระทำอย่างแท้จริง

สวัสดิการสังคม หมายถึงระบบการจัดการบริการทางสังคมที่รัฐจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐและนำภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครอง จัดให้มีบริการสำหรับประชาชนทุกคน รวมไปถึงสร้างระบบที่จะนำไปสู่ความมั่นคงทางสังคมในรัฐ สวัสดิการสังคมเป็นสิทธิของประชาชนทุกคนพึงได้รับในฐานะพลเมืองของรัฐ โดยเท่าเทียมกัน หรือเรียกว่าสิทธิพลเมือง สวัสดิการสังคมเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมที่ทำหน้าที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กับสถาบันอื่นๆ ในสังคมโดยทั่วไปสวัสดิการสังคมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1. ลักษณะกว้าง
2. ลักษณะเฉพาะเจาะจง

ในลักษณะสวัสดิการแบบกว้างที่มีความสัมพันธ์กับนโยบายประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ 1. การศึกษา 2. สุขภาพอนามัย 3. ที่อยู่อาศัย 4. การทำงานและการมีรายได้ 5. นันทนาการ 6. กระบวนการยุติธรรม และ 7. บริการทางสังคม (ระพีพรรณ คำหอม, 2557, น. 4) รูปแบบการดำเนินลักษณะสวัสดิการแบบกว้างทำได้หลายลักษณะ เช่น การคุ้มครองสวัสดิภาพกลุ่มเป้าหมายให้ได้รับบริการเป็นไปตามนโยบายกฎหมายที่กำหนดไว้ เช่น สิทธิการคุ้มครองเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำแนวคิดการจัดสวัสดิสังคมแบบกว้างด้านนันทนาการมาเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการในมุมมองสุนทรียภาพของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย

สำหรับสวัสดิการสังคมลักษณะเฉพาะเจาะจง เป็นการเลือกทำแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อตอบสนองความต้องการในสถานการณ์ปัญหาที่จำเ็น ในการจัดสวัสดิการแบบลักษณะเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย 3 ประเภท คือ

- 1) บริการประกันสังคม
- 2) บริการการช่วยเหลือทางสังคม และ
- 3) การบริหาร

ทางสังคม ในการจัดสวัสดิการทางสังคมขึ้นอยู่กับ การนำไปใช้ของนักจัดสวัสดิการสังคมให้เหมาะสมกับนโยบายของภาครัฐ โดยยึดหลักการที่ต้องเป็น การบริการความจำเป็นและครอบคลุมทั่วถึง อยู่บนสิทธิพลเมือง สิทธิ ความรับผิดชอบ ความเสมอภาค ความยุติธรรม สวัสดิการสังคมกล่าวได้ว่าเป็น บริการทางสังคม เกี่ยวข้องกับนโยบายทางสังคมของภาครัฐและเอกชนใน การจัดบริการทางสังคมให้ทั่วถึงและครอบคลุมคนทุกคนในสังคม เพื่อที่จะ นำไปสู่ความมั่นคงทางสังคมและสร้างระบบความคุ้มครองทางสังคมกับกลุ่มเปราะบาง ภายใต้หลักการความเป็นมนุษย์ มีสิทธิ ความเสมอภาคและความเท่าเทียมและเน้นการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม (วัชรภรณ์ จันทนุกุล, 2559) สวัสดิการด้านนันทนาการ หมายความว่า การที่ประชาชนมีกิจกรรมนันทนาการ เพื่อความบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจอย่างมีคุณภาพ โดยกิจกรรม นันทนาการนั้นๆ ไม่เป็นการทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิด ศีลธรรม และไม่ผิดกฎหมาย ไม่เป็นการเอารัดเอาเปรียบละเมิดสิทธิเสรีภาพ ของประชาชนในกลุ่มอื่นๆ ถึงแม้ว่าประชาชนจะมีข้อบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม เป็นผู้ยากจนชนกลุ่มน้อย คนต่างวัฒนธรรม ต่างศาสนา ต่างความเชื่อ ต่างความสนใจทางการเมือง ต่างแบบแผนการดำเนิน ชีวิต ผู้อยู่ในภูมิภาคท้องถิ่นห่างไกล หรือด้อยโอกาส (กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์, 2563, อ้างในโครงการตำบลเสริมสร้างสวัสดิการสังคม)

อ้างอิงจากสถิติเปรียบเทียบจำนวนเด็ก (0-17 ปี) ตั้งแต่ปี 2560-2562 (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2562 น. 2) พบว่า จำนวนเด็กเพศชายมีจำนวน มากกว่าเด็กเพศหญิงมาโดยตลอด ทางคณะผู้ศึกษาจึงมีความประสงค์ในการ เริ่มศึกษากลุ่มเด็กเพศชายก่อน ดังนั้นผู้ศึกษามีความสนใจในการศึกษาถึงการรับรู้สุนทรียภาพของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย โดยการรับรู้นี้จะทำให้เห็นถึง

เด็กประถมศึกษาตอนปลายมีการรับรู้สุนทรียภาพได้อย่างไรบ้างและการรับรู้สุนทรียภาพส่งผลต่อการคิดวิเคราะห์ แยกแยะต่อสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ได้อย่างไร รวมถึงศึกษาความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการในมุมมองสุนทรียภาพของเด็กประถมศึกษาตอนปลายเป็นอย่างไร ความต้องการของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปในทิศทางไหน และการศึกษาว่าสุนทรียภาพได้เข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการมากน้อยเพียงใด และสวัสดิการเหล่านั้นสามารถตอบโจทย์ความต้องการด้านมโนทัศน์ ด้านสรีระ เพื่อที่จะได้จัดสรรสวัสดิการที่สามารถตอบโจทย์การสร้างพัฒนาการแก่วัยเด็กปฐมศึกษาตอนปลายได้อย่างเหมาะสมและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของทั้งเด็กและผู้ปกครอง ตลอดจนสมาชิกในสังคมได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้สุนทรียภาพของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการในมุมมองสุนทรียภาพของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย

คำนิยามศัพท์ปฏิบัติการ

สุนทรียภาพ หมายถึง การรับรู้ความซาบซึ้งคุณค่าของสิ่งทั้งาม หรือ รื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ หรือศิลปะ ซึ่งความซาบซึ้งในคุณค่าดังกล่าวเป็นสิ่งที่สามารถเติบโต ได้จากประสบการณ์หรือการอบรม ตลอดถึงอุปนิสัยและรสนิยมที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล

วัยระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย หมายถึง เด็กที่อยู่ในช่วงอายุ 10-12 ปี ได้เข้ารับการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

สวัสดิการนันทนาการ หมายถึง สวัสดิการที่มุ่งสร้างกิจกรรมนันทนาการ เพื่อความบันเทิง และการพักผ่อนหย่อนใจอย่างมีคุณภาพ โดยกิจกรรม นันทนาการนั้นจะไม่ใช่การทำให้ผู้เข้าร่วมเสื่อมเสียชื่อเสียง ศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ และไม่ผิดต่อศีลธรรม อีกทั้งยังต้องไม่ผิดกฎหมาย และละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้เข้าร่วม

สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช หมายถึง สถานที่ให้ การอุปการะเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กที่จำเป็นต้องได้รับ การสงเคราะห์ ตั้งอยู่อำเภอ เมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชที่ผู้ศึกษาใช้เป็นกรณีศึกษาในการทำวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงการรับรู้สุนทรียภาพของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย
2. ทราบถึงความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการในมุมมองสุนทรียภาพ ของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย
3. ทราบถึงแนวทางในการนำไปจัดสวัสดิการด้านนันทนาการสำหรับเด็ก ในสถานสงเคราะห์ ผ่านมุมมองความต้องการด้านสุนทรียภาพ

ข้อจำกัดทางการศึกษา

เนื่องจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และระยะเวลา ที่จำกัดในการทำการศึกษาค้นคว้า ข้อจำกัดในสถานสงเคราะห์ ทำให้ผู้วิจัยต้อง คงตัวแปรด้านสถานที่ ช่วงวัยและกลุ่มตัวอย่างให้มีความสอดคล้องและเพื่อ ความแม่นยำในการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยภายใต้ช่วงสถานการณ์ดังกล่าว

นอกจากนี้ กระบวนการรวบรวมข้อมูล โดยผู้ศึกษาไม่สามารถทำ การสัมภาษณ์ต่อหน้ากับกลุ่มประชากรตัวอย่างได้เนื่องจากต้องรักษา

ความปลอดภัยและลดความเสี่ยงการติดต่อโรคระบาดแก่กลุ่มประชากรตัวอย่าง และเนื่องด้วยการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ในรูปแบบออนไลน์ จึงอาจจะทำให้ข้อมูลมี โอกาสถูกเผยแพร่ข้อมูลได้ง่าย ทางผู้วิจัยจึงต้องคำนึงถึงการเคารพสิทธิของ กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กและต้องปกป้องสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ในระหว่างการสัมภาษณ์จึงงดการแพร่ภาพและอนุญาตให้กลุ่ม ตัวอย่างสามารถออกจากการสัมภาษณ์ได้ตลอดเวลา และได้ทำการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2564

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่มีความสอดคล้อง และมีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้สุนทรียภาพและความต้องการสวัสดิการด้าน นันทนาการในมุมมองสุนทรียภาพของเด็กประถมศึกษาตอนปลายดังต่อไปนี้

ทฤษฎีการรับรู้ (Perceptual theory)

การรับรู้เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการ ตอบสนองพฤติกรรมจะขึ้นอยู่กับความรู้จากสภาพแวดล้อมของตน และ ความสามารถในการแปลความหมายในสภาพแวดล้อม ดังนั้นการเรียนรู้จะมี ประสิทธิภาพมากหรือน้อยเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยในการรับรู้ และประสิทธิภาพ ของสิ่งเร้า ซึ่งปัจจัยของการรับรู้ประกอบไปด้วย ความรู้เดิม ความต้องการ และ เจตคติ เป็นต้น การรับรู้ หมายถึง การรู้สึก สัมผัสได้ รับการตีความให้เกิด ความหมาย โดยพบว่า การรับรู้ของคนเราจะเกิดจากการมองเห็นร้อยละ 75 จากการได้ยินร้อยละ 13 การสัมผัสร้อยละ 6 กลิ่นร้อยละ 3 และรสร้อยละ 3 โดยการรับรู้จะมากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพลหรือปัจจัยแวดล้อม ต่างๆ ในการรับรู้ ได้แก่ ลักษณะของผู้รับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้า เมื่อมีสิ่งเร้าที่จะ

มาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ได้จะต้องมีการรับรู้เกิดขึ้นก่อนเสมอ เพราะการเรียนรู้ถือว่าเป็นหนทางสำคัญที่จะนำไปสู่การแปลความหมายที่เข้าใจกันได้ ซึ่งหมายความว่า การรับรู้ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญมากของการเรียนรู้ การเรียนรู้อย่อมเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการรับรู้เกิดขึ้น การรับรู้จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความคิดรวบยอด ทักษะคิของมนุษย์ อันเป็นส่วนสำคัญของการเรียนรู้ และเมื่อมนุษย์พบสิ่งเร้า ไม่ได้รับรู้ตามที่สิ่งเร้าปรากฏ จะนำมาจัดระบบตามหลักดังนี้ (วชิระ ชินหนองจอก, 2553, ย่อหน้าที่ 3) 1. หลักแห่งความคล้ายคลึง (Principle of similarity) โดยสิ่งเร้าใดที่มีความคล้ายคลึงกันจะจัดให้เกิดการเรียนรู้ว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นกลุ่มเดียวกัน 2. หลักแห่งความใกล้ชิด (Principle of proximity) สิ่งเร้าที่เรารับรู้มีความใกล้กันจะจัดกลุ่มว่าเป็นพวกเดียวกัน 3. หลักแห่งความสมบูรณ์ (Principle of closure) เป็นการรับรู้สิ่งเร้าที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น

จากทฤษฎีในการศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นว่าการรับรู้เรื่องสุนทรียภาพขึ้นอยู่กับปัจจัยสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ย่อมของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน และนำไปสู่การเรียนรู้และเป็นประสบการณ์ และการรับรู้ที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่ความต้องการที่ยากจะรับรู้ด้วยเช่นเดียวกัน

ทฤษฎีการแสดงออกของลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy)

ในวรรณคดีของ ตอลสตอย ศิลปะจะเป็นวิถีทางหนึ่ง (Means) ในการที่มนุษย์จะสื่อสารระหว่างกัน (Communication) โดยเราใช้ศิลปะเป็นสื่อในการสื่อสารทางความรู้สึก และการสื่อสารนั้นเป็นเหมือนโรคติดต่อ หรือการติดเชื้อ (Infection) ในแง่ที่เป็นการทำให้ผู้รับรู้ที่มีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันกับความรู้สึกของศิลปินผู้สร้างงาน และทำให้ผู้คนที่เสพงานศิลปะมีความรู้สึก

ร่วมกัน แบ่งปันความรู้สึกซึ่งกันและกันได้ โดยศิลปะในแนวคิดของตอลสตอย จะต้องมียุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้ (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2556 น. 151)

- การติดเชื้อ (Infection) หรือการมีความรู้สึกเดียวกับศิลปินผู้สร้างงาน
- ความเป็นตัวของตัวเองหรือความเป็นปัจเจก (Individuality)
- ความชัดเจน (Clarity) ของความรู้สึกที่ส่งถ่ายจากศิลปินผู้สร้างงาน

มายังผู้เสพงานศิลปิน

- ความจริงใจ (Sincerity) ของศิลปิน

จากทฤษฎีนี้ทำให้เห็นว่าศิลปะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและทำให้ผู้ที่รับรู้มีความรู้สึกเป็นเช่นเดียวกัน ดังนั้นหากเราจะเห็นถึงความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการก็ต้องศึกษาผ่านการรับรู้และการแสดงออกของเด็ก ประถมศึกษาตอนปลาย

ทฤษฎีพัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัย: วัยเด็กตอนปลาย

ศรีเรือน แก้วกังวาล, (2545, น. 258, ย่อหน้าที่ 1) วัยเด็กตอนปลาย เป็นวัยที่มีอายุประมาณ 6-12 ปี เป็นวัยที่เริ่มเข้ารับการศึกษากายในโรงเรียน และเริ่มมีสังคมใหม่เกิดขึ้น เด็กในวัยนี้จึงใช้เวลากับผู้อื่นมากกว่าบุคคลภายในบ้าน เริ่มทำความรู้จักคบหาเพื่อนร่วมรุ่นได้ดีกว่าเด็กตอนต้น สามารถเล่น เรียน ทำกิจกรรมแบบกลุ่มได้ดี มีการปรับตัวที่โรงเรียนมากขึ้น เพราะโรงเรียนจะเป็นรากฐานในการสร้างทัศนคติและบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต โดยพัฒนาการของวัยเด็กตอนปลายแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย 2. พัฒนาการทางด้านจิตใจอารมณ์ 3. พัฒนาการทางด้านสังคม 4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

ทฤษฎีนี้ทำให้เห็นว่าพัฒนาการที่เหมาะสมของเด็กประถมศึกษาที่อยู่ในช่วงวัยเด็กตอนปลายนั้นมีความต้องการอย่างไร จึงเกิดการจิตส่วสดีการด้านนั้นหนาการที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย

แนวคิดส่วสดีการสังคม

แนวคิดส่วสดีการสังคมมีส่วนทำให้เห็นถึงความหมายและเกิดความเข้าใจในด้านการจิตส่วสดีการและเป็นแนวทางในการศึกษาส่วสดีการการที่เหมาะสมสำหรับเด็กดังนี้

การจิตส่วสดีการสังคม คือการกำหนดเกณฑ์คุณภาพชีวิตที่ดีหรือการอยู่ดี กินดี (Quality of life or well-being) ควบคู่กับการใช้นโยบายทางสังคม เพื่อสร้างระบบบริการสังคมอย่างครอบคลุม เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงทางสังคมโดยรวม (ระพีพรรณ คำหอม, 2557, น. 6)

วันทนี วาสิกะสิน (2553, น. 60) เห็นว่าส่วสดีการทางสังคมเป็นเรื่องของทุกคนในสังคมเพราะคำว่าส่วสดีการหรือส่วสดีภาพมีความหมายในแง่การอยู่ดีกินดี (Social well-being) ของทุกคน ไม่เฉพาะผู้ยากไร้เท่านั้น แต่เป็นของทุกคนในโลกนี้ ตามปฎิญาสาทขององค์การสหประชาชาติ ในเรื่องสิทธิมนุษยชนกล่าวว่า ทุกคนได้รับการตอบสนองในความต้องการขั้นพื้นฐาน ดังนั้นรัฐจะต้องจัดบริการพื้นฐาน เช่น การให้ม้งานทำ เพื่อจะมีเงินซื้อเสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย อาหาร ยารักษาโรค จัดให้มีสถานพยาบาลสำหรับประชาชนเมื่อเจ็บป่วยไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในเมือง หรือชนบทที่อยู่ห่างไกล

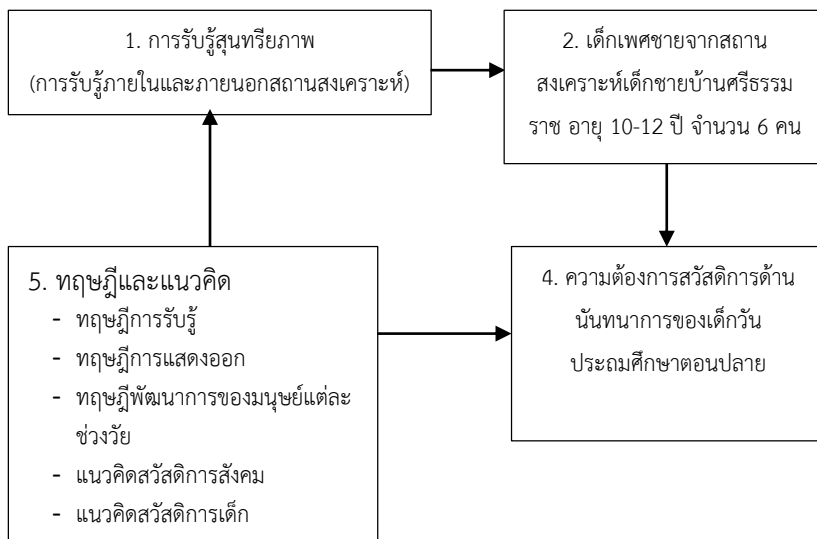
องค์ประกอบของงานส่วสดีการสังคมในลักษณะแคบตามคำว่า "ส่วสดีการ" ในระบบส่วสดีการสังคมให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติความมั่นคงทางสังคม (Social Security Act 1935) ของประเทศสหรัฐอเมริกา แบ่งบริการ

สวัสดิการสังคมเป็น 3 บริการ ได้แก่ 1. บริการประกันสังคม (Social insurance) 2. บริการสงเคราะห์ประชาชน (Public assistance) 3. บริการสังคม (Social services) ดังนั้นองค์ประกอบของงาน "สวัสดิการสังคม" ในลักษณะกว้าง 7 ด้าน และองค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะแคบ 3 ด้าน โดยในสังคมไทยนำมาใช้ทั้ง 2 ลักษณะ ทั้งด้านกว้างและด้านแคบ แต่โดยทั่วไปแล้วสังคมไทยมักจะรู้จักบริการสวัสดิการสังคมในลักษณะแคบมากกว่า โดยบริการประกันสังคมถือเป็นบริการที่นำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงทางสังคมให้กับลูกจ้าง ผู้ใช้แรงงานที่พัฒนาขยายความครอบคลุม และสิทธิประโยชน์ทดแทนมากขึ้น ขณะที่บริการสงเคราะห์ประชาชนยังคงเป็นบริการที่รัฐต้องจัดสรรงบประมาณ การช่วยเหลือกับผู้เดือดร้อน เป็นต้น ปัจจุบันรัฐพยายามใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชน องค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาร่วมรับผิดชอบในระบบสวัสดิการสังคมมากขึ้น (ระพีพรรณ คำหอม, 2549, น. 23) และ 1 ใน 7 สวัสดิการสังคมคือสวัสดิการด้านนันทนาการ การที่ประชาชนมีกิจกรรมนันทนาการเพื่อความบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจอย่างมีคุณภาพ โดยกิจกรรมนันทนาการนั้นๆ ไม่เป็นการทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรม และไม่ผิดกฎหมายไม่เป็นการเอารัดเอาเปรียบละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกลุ่มอื่นๆ ถึงแม้ว่าประชาชนจะมีข้อบกพร่องทางร่างกาย จิตใจสติปัญญา อารมณ์และสังคม เป็นผู้ยากจน ชนกลุ่มน้อย คนต่างวัฒนธรรม ต่างศาสนา ต่างความเชื่อ ต่างความสนใจทางการเมือง ต่างแบบแผนการดำเนินชีวิต ผู้อยู่ในภูมิภาคท้องถิ่นห่างไกล หรือด้อยโอกาส

แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการเด็ก

ความหมายของสวัสดิการเด็ก (Child welfare) จึงเป็นบริการสังคมที่มุ่งช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมหรือทดแทนที่บิดามารดาของเด็กที่ไม่สามารถจัดให้แก่เด็กในครอบครัวได้ โดยมุ่งให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม ได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ ได้รับการตั้งแต่วัยแรกเกิดด้านสาธารณสุข ได้รับการศึกษา ได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมตามวัย สวัสดิการครอบครัวและเด็กจึงเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันอันอย่างแยกไม่ออก เพราะเด็กเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว การพัฒนา สวัสดิการเด็ก จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งและเป็นศูนย์กลางของการจัดบริการ สวัสดิการเด็กด้วยสวัสดิการเด็ก มาจากการสร้างความปลอดภัยเด็ก (Child-saving) และการช่วยเหลือเด็ก (Child-rescuing) โดยเน้นที่ประโยชน์สูงสุดของเด็ก สิทธิเด็กและโอกาสที่จะนำไปสู่การเจริญเติบโตและการพัฒนาเด็ก

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากกรอบแนวคิดในการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการรับรู้สุนทรียภาพ
ของเด็กชายจากสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชภายในและภายนอก
สถานสงเคราะห์ โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของเด็กอายุ 10-12 ปี จำนวน
6 คน และผู้วิจัยใช้ทฤษฎีและแนวคิดในกรอบที่ 5 ในการสนับสนุนข้อมูลและ
วิเคราะห์ตีความรวมถึงอภิปรายผลการศึกษา เพื่อให้เห็นถึงการรับรู้
สุนทรียภาพของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย และเพื่อศึกษาความต้องการ
สวัสดิการด้านนันทนาการในมุมมองสุนทรียภาพของเด็กประถมศึกษาตอน
ปลาย

วิธีการศึกษาและเครื่องมือในการศึกษา

การศึกษาค้างนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีขั้นตอนโดยการศึกษาข้อมูลหตุยภูมิและศึกษาโดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ศึกษาใช้แนวคำถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและการศึกษาดังต่อไปนี้

การศึกษาข้อมูลหตุยภูมิ เป็นการศึกษาค้างจากเอกสารงานวิชาการ บทความวิชาการ บทความวิจัย รายงานวิจัยและเอกสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการแสดงออกของลีโอ ตลอดจนทฤษฎีพัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัย: วัยเด็กตอนปลาย ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา แนวคิดสวัสดิการสังคม อนุญาตว่าด้วยสิทธิเด็ก และแหล่งอ้างอิงเพื่อประกอบผลการศึกษาและการอภิปรายผล

รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แนวคำถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและการศึกษารูปแบบออนไลน์กับเด็กประถมศึกษาตอนปลาย กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช เพื่อทำการบันทึกและรวบรวมข้อมูลในการศึกษาข้อมูล หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาตีความวิเคราะห์ข้อมูล ผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาค้างนี้ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักคือเด็กชายบ้านศรีธรรมราช ในช่วงอายุ 10-12 ปี ได้แก่ 1. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 คน 2. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 คน 3. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 คน

แม้การศึกษาค้างในครั้งไม่ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ แต่ผู้ศึกษาได้ขออนุญาตการสัมภาษณ์ในการวิจัยจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน และหัวหน้าบ้านพักเด็กและเยาวชนชายบ้านศรีธรรมราช ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นขั้นตอนโดย

คำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โดยยึดหลักการเคารพในเกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล หลักคุณประโยชน์และไม่ก่อให้เกิดอันตราย รวมไปถึงหลักยุติธรรม เพียงธรรมและความเสมอภาค และหลักสิทธิมนุษยชนเด็ก โดยมีการจำแนกข้อมูลและการจัดระบบข้อมูล การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต และบันทึกจากผู้มีส่วนร่วมในการศึกษามาจัดระบบจำแนกข้อมูล เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้อย่างตรงไปตรงมา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและแบบสอบถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษาข้อมูลของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- สร้างแบบสอบถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกที่สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและผลงานที่เกี่ยวข้อง

- นำเอาแบบสอบถามที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาที่สร้างเสร็จแล้ว นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อตรวจสอบข้อมูล การใช้ภาษาที่ถูกต้องเพื่อปรับปรุงแก้ไข

- เมื่อนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยแล้ว ผู้วิจัยนำเอาแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านในการประเมินความถูกต้อง เหมาะสมของเครื่องมือการวิจัย เพื่อตรวจสอบคุณภาพข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึกก่อนการสัมภาษณ์จริงและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบทำความเข้าใจการใช้ภาษาที่เหมาะสม เนื่องจากผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเด็กประถมศึกษาตอนปลาย จึงต้องใช้ภาษาที่มีความเหมาะสมในการสัมภาษณ์เด็ก

- เมื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเด็กประถมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิจัย

จากข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูล สามารถแบ่งการรับรู้สุนทรียภาพของเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การรับรู้สุนทรียภาพผ่านรูปแบบกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์จัดสรรให้
2. การรับรู้สุนทรียภาพจากสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และ 3. ความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการในมุมมองสุนทรียภาพ

โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาใช้การวิเคราะห์ข้อมูลสรุปอุปนัย (Analytic induction) เป็นการวิเคราะห์จากการตีความผ่านบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล แล้วสรุปจากสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ที่มองเห็น สามารถอธิบายได้ดังนี้

การรับรู้สุนทรียภาพผ่านรูปแบบกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์จัดสรรให้

ทางสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช มีการจัดตารางกิจกรรมให้กับเด็กๆ โดยเด็กๆ เรียนรู้การทำกิจกรรมประจำวันตามตารางที่ได้กำหนดไว้ เช่น การรับรู้สุนทรียภาพผ่านสื่อโทรทัศน์และเกิดการตีความขึ้น โดยการชมโทรทัศน์ เป็นกิจกรรมที่เด็กๆ ในสถานสงเคราะห์ชื่นชอบ และจะรับชมร่วมกัน การรับชมสื่อทำให้เกิดการรับรู้ในตัวเด็ก เมื่อเกิดการรับรู้ เด็กจะเกิดการเรียนรู้ด้านพฤติกรรม ลักษณะนิสัยของตัวละคร ส่งผลให้เด็กอยากเป็นเหมือนกับตัวละครที่พวกเขาชื่นชอบ จากการให้ข้อมูล เด็กๆ จะใช้นามสมมติที่เกี่ยวกับตัวละครที่พวกเขาชื่นชอบ และในขณะที่บรรยายถึงตัวละคร พวกเขาจะมีความคิดเชิงบวกเกี่ยวกับตัวละคร พร้อมทั้งจะนำตัวละครมาเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต การรับชมการ์ตูนและภาพยนตร์ ทำให้เด็กๆ เกิดจินตนาการ และ

ส่งผลให้เด็กๆ ชอบศิลปะ การวาดภาพ การระบายสี เด็กๆ จะชอบวาดตัวละครที่พวกเขาชื่นชอบอยู่เสมอ “ขอบคุณทีวีครับ ขอบคุณหนังสือเจ้าสาวก๊อบลิน เป็นที่มาของชื่อที่ตั้งครับ หนังสือเป็นเรื่องราวความรักของก๊อบลินกับเจ้าสาวก๊อบลิน ต้องมีความรักเพื่อที่จะหลุดพ้นจากคำสาปครับ” (ผู้ให้ข้อมูล 4) “ผมชอบวาดพญานาค พวกนาครูโตะ ซาซึเกะก็เคยวาดครับ” (ผู้ให้ข้อมูล 5) กิจกรรมถัดมาเป็นกิจกรรมการปลูกผัก เด็กแต่ละคนจะได้รับหน้าที่ที่ไม่เหมือนกัน บางคนได้รับหน้าที่ในการปลูกผัก บางคนรับหน้าที่ในการเก็บผักไปขาย กิจกรรมนี้ทำให้เด็กในสถานสงเคราะห์รู้สึกสนุกเมื่อได้ลงมือปลูก เก็บผักไปขาย และมีความภูมิใจเมื่อได้รับประทานผักที่ตนเองได้มีส่วนร่วมในการปลูก กิจกรรมนี้ทำให้เด็กได้รับรู้ถึงวิธีการในการปลูกผัก การเก็บผัก เมื่อเด็กๆ รับรู้ถึงสถานการณ์ เขาจะลงมือปลูกผัก เก็บผักด้วยตนเอง ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดขอรับประทานผักที่พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการปลูก โดยกิจกรรมปลูกผัก ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่พวกเขาเกิดการเรียนรู้และได้ลงมือปลูก และมีความสุขที่ได้เห็นผลผลิตที่ออกมา “ผมช่วยขายผัก ช่วยกันล้าง ช่วยกันใส่ถุง แล้วก็ปลูกด้วยครับ ผมมีแปลงอยู่ครับ ปลูกผักบุ้ง ค่ะน้าเซล ผักกาด ข้าวโพด ต้นอ่อนทานตะวันด้วยครับ” (ผู้ให้ข้อมูล 5) กิจกรรมด้านกีฬา เช่น กีฬาฟุตบอล เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสถานสงเคราะห์ การเล่นฟุตบอลทำให้เด็กๆ หลายคนชื่นชอบและฝึกฝนต่อไป เช่น ผู้ให้ข้อมูล 6 ได้เข้าคัดเลือกในสโมสรฟุตบอล การเล่นฟุตบอลของเขาเกิดจากการเห็นเด็กๆ ในสถานสงเคราะห์เล่นกัน ซึ่งถือเป็นการรับรู้อย่างหนึ่ง เมื่อเขาเห็นเขาจึงเข้ามาเล่นและรู้สึกชอบ จึงพัฒนาและฝึกฝนตนเอง จนสามารถเข้าสู่วงการคัดเลือกเข้าสโมสรได้ “ผมชอบฟุตบอล เพราะมันสนุก เคยมีโค้ชมาสอนข้างในนี้ด้วยครับ แล้วก็เคยได้ไปคัดตัวที่ปทุมธานีเป็นสโมสรของสถานสงเคราะห์ เขาจะเอานักบอลที่เลี้ยงเก่งๆ อะไร

พวกนี้ไปครับ” (ผู้ให้ข้อมูล 6) นอกจากนี้ทางสถานสงเคราะห์ได้มีการสนับสนุนการเล่นดนตรีของเด็กๆ โดยจะมีการให้เด็กๆ ออกไปฝึกเล่นดนตรีที่บ้านดนตรีครูเอ็ม ซึ่งผู้ให้ข้อมูล 5 และ 6 มีความชอบและสนใจในการเล่นดนตรี ซึ่งได้การสนับสนุนมาตั้งแต่เขาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้ให้ข้อมูล 5 มีความสามารถในการเล่นกีตาร์ ส่วนผู้ให้ข้อมูล 6 มีความสามารถในการร้องเพลง ความสามารถดังกล่าวเกิดจากกระบวนการรับรู้และเกิดการเรียนรู้ฝึกฝนตามมา ทำให้พวกเขาสามารถเล่นดนตรีและร้องเพลงได้

การรับรู้สุนทรียภาพจากสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

สภาพแวดล้อมที่เด็กๆ อาศัยอยู่ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เด็กเกิดการปรับตัวและเกิดการรับรู้ ซึ่งสภาพแวดล้อมและกิจกรรมจะมีความสอดคล้องต่อกัน เพราะเวลาที่จะทำกิจกรรม จะต้องใช้สถานที่ที่มีความเหมาะสม เช่น กิจกรรมการปลูกผัก ภายในสถานสงเคราะห์จะมีเรือนสำหรับเพาะปลูกผักให้กับเด็กๆ มีอุปกรณ์ เมล็ดพันธุ์ในการปลูก เด็กๆ จะเกิดการรับรู้ว่ามีเรือนเพาะปลูก และเห็นตัวอย่างการเพาะปลูกผ่านการทำกิจกรรม จึงเกิดการเรียนรู้ที่จะลงมือเพาะปลูก นอกจากปลูกผักในเรือนสำหรับเพาะปลูกแล้ว ในช่วงเวลาว่าง เด็กๆ จะชอบวิ่งเล่นเป็นส่วนใหญ่ โดยจะรวมตัวกันในการเล่นฟุตบอล เล่นบาสเกตบอล วิ่งไล่จับ ซ่อนแอบ การเล่นต่อสู้ เล่นที่สนามเด็กเล่น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะต้องใช้สนาม หรือลานกีฬา ในการทำกิจกรรม โดยในสถานสงเคราะห์ก็จะมีพื้นที่สำหรับออกกำลังกายและทำกิจกรรมกลางแจ้งให้กับเด็กๆ อยู่ รวมถึงอุปกรณ์ในการเล่น เช่น ลูกฟุตบอล ลูกบาสเกตบอล เด็กๆ จะเกิดการสังเกต รับรู้ว่าสามารถทำกิจกรรมใดๆ ได้บ้างในลานกีฬา และเรียนรู้ที่จะทำกิจกรรมในลานกีฬา “ที่นี่มีสนามเด็กเล่น สนามหญ้า สนามบอล สนามบาส ผมเล่นบอลกับเพื่อนๆ หลายคน ใครได้คะแนนมากกว่าชนะ” (ผู้ให้ข้อมูล 1)

“ผมชอบแอบครับ ชอบซ่อนในถังน้ำครับ ลงไปในแอบในถังที่ไม่มีน้ำครับ ที่ชอบแอบในถังน้ำเพราะมันกว้างดี” (ผู้ให้ข้อมูล 2) นอกจากนี้สถานสงเคราะห์ได้มีการจัดสถานที่สำหรับอ่านหนังสือ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาสำหรับเด็ก และสร้างจินตนาการ ความสุขให้กับเด็กๆ ที่ชอบอ่านหนังสือ “มีมุมโปรดที่ชอบ อยู่ข้างตู้หนังสือครับ ชอบเพราะจะได้เขียนหนังสือง่ายครับ ผมชอบเขียนหนังสือด้วย อ่านเสร็จแล้วก็เก็บได้เลยครับ” (ผู้ให้ข้อมูล 4) จากบทสัมภาษณ์นี้ ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ถึงสถานที่ในการอ่านหนังสือ และตัวเขาเกิดความสนใจในการอ่าน ทำให้เขาเกิดการเรียนรู้และมาอ่านหนังสืออยู่บ่อยครั้ง จนเกิดเป็นมุมโปรดที่เขาชื่นชอบ

ความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการในมุมมองสุนทรียภาพ

ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง ความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการในมุมมองสุนทรียภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความต้องการอยากให้มีกิจกรรมที่พวกเขาชื่นชอบ ถูกจัดขึ้นอีกครั้ง และต้องการเพิ่มเติมในส่วนกิจกรรมให้มากยิ่งขึ้น เช่น การมีบ้านลม การมีสไลด์เดอร์ การมีสวนน้ำ และอยากให้มีกิจกรรมนอกสถานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งกิจกรรมนอกสถานที่เป็นกิจกรรมที่เด็กๆ ทุกคนจินตนาการและอยากให้เกิดขึ้นจริงในสักวัน เช่น การได้ไปเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศ การได้ไปเที่ยวที่ต่างประเทศ ซึ่งกิจกรรมที่เด็กๆ อยากให้เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการที่สถานสงเคราะห์เคยจัดรูปแบบกิจกรรมให้ และรู้สึกสนุกที่ได้ทำกิจกรรม พวกเขาจึงอยากให้เกิดขึ้นอีก ซึ่งกิจกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น อยากให้มีการเพิ่มเติมรูปแบบกิจกรรมให้มีความแตกต่างออกไปจากเดิมจากการให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลช่วงประถมศึกษาปีที่ 4 และ 5 อยากให้มีกิจกรรมภายในสถานสงเคราะห์ที่มีทั้งบ้านลม สระว่ายน้ำ โดรนบังคับ ซึ่งบ้านลมและสระว่ายน้ำ สถานสงเคราะห์เคยมีการจัดกิจกรรมนี้ในวันเด็ก เด็กๆ มีความ

ต้องการอยากให้จัดกิจกรรมนี้อีกครั้ง และอยากให้มีรูปแบบกิจกรรมที่พิเศษขึ้นกว่าเดิม เช่น สระน้ำ อยากให้มีสไลเดอร์สูงๆ และมีแคปซูลปล่อยจากที่สูง รวมไปถึงแตรมโพริน ที่ใช้ในการกระโดด “ผมขอให้มีสนามหญ้าใหญ่ๆ สระน้ำใหญ่ๆ มาตั้งไว้ แล้วก็ขอสไลเดอร์สูงๆ ปั่นบันไดแล้วสไลด์ลงมา แล้วก็ที่มีให้คนเข้าไปอยู่ในสีขาวแล้วปล่อยลงมาแล้วก็ลื่น ที่ให้นอนอยู่ในสีเหลี่ยมๆ” (ผู้ให้ข้อมูล 4) นอกจากนี้ยังมีในส่วนของกิจกรรมนอกสถานที่ที่เด็กๆ มีความต้องการอยากให้เกิดขึ้น กิจกรรมที่เด็กๆ อยากให้จัดนอกสถานที่ ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่อยากให้สถานสงเคราะห์พาไปเที่ยวชางนอกสถานสงเคราะห์ ทั้งในและนอกประเทศ เช่น น้ำตกคีรีวง อ่าวมะนาว สนามบิน สถานที่ท่องเที่ยวต่างประเทศ อาทิ ฝรั่งเศส ดูใบ เด็กๆ มีความสนใจและอยากจะทำเที่ยวทั่วโลกภายนอก เพราะการได้ออกไปจากสถานสงเคราะห์ทำให้เขาารู้สึกสนุกและผ่อนคลาย “ผมอยากไปน้ำตกคีรีวงครับ แล้วก็ไปทำผ้ามัดย้อมก่อน แล้วก็เล่นน้ำตก เพราะว่าทำผ้ามัดย้อมหายแล้ว” (ผู้ให้ข้อมูล 3) “ผมชอบทะเลครับ มันสนุก ได้ไปเล่นน้ำครับ ผมอยากไปอ่าวมะนาว เพราะอ่าวสวย ทะเลไม่ค่อยลึกครับ มีริสอร์ทด้วยครับ” (ผู้ให้ข้อมูล 5)

โดยสรุป จะพบว่ารูปแบบการรับรู้ของเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช หากสังเกตและพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับมา จะพบว่าการรับรู้สุนทรียภาพของเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่พวกเขาอยู่อาศัย และรูปแบบกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์จัดขึ้น ซึ่งทั้งสองปัจจัยมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ต้องขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน ทำให้เด็กๆ เกิดการรับรู้สุนทรียภาพ เช่น กิจกรรมการชมการ์ตูนและภาพยนตร์ กิจกรรมการปลูกผัก กิจกรรมกีฬา กิจกรรมส่งเสริมการอ่านหนังสือ กิจกรรมการเล่นดนตรี ทุกๆ กิจกรรมล้วนต้องมียุทธศาสตร์ในการทำ

กิจกรรม รวมไปถึงมีผู้ทำกิจกรรมที่เกิดจากการสังเกต รับรู้ จนสามารถเรียนรู้ที่จะลงมือทำกิจกรรมนั้นๆ ได้ และในการสัมภาษณ์ข้อมูลด้านกิจกรรมที่ชอบอาหารที่ชอบ และกิจกรรมยามว่าง ก็จะพบว่าเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชนั้นสามารถรับรู้ถึงสุนทรียภาพโดยรอบและนำมาอธิบายเป็นคำพูดได้ อีกทั้งจากการได้รับข้อมูล หลายบทสัมภาษณ์ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและความชอบของเด็กตลอดถึงการเรียนรู้นั้นเป็นผลมาจากการรับรู้ถึงสุนทรียภาพและสิ่งแวดล้อมในสถานสงเคราะห์ ก่อนหน้าที่พวกเขาจะเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ เด็กแต่ละคนนั้นจะมีรูปแบบการรับรู้สุนทรียภาพ และลักษณะพฤติกรรม พัฒนาการในรูปแบบหนึ่ง แต่เมื่อเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ ทั้งกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์จัดให้และสภาพแวดล้อมนั้น มีส่วนหล่อหลอมและก่อให้เกิดการรับรู้สุนทรียภาพและสร้างพัฒนาการต่อเด็กๆ การรับรู้สุนทรียภาพของเด็กแต่ละคนถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลต่อรูปแบบของสวัสดิการนันทนาการที่เด็กแต่ละคนนั้นต้องการ ความต้องการสวัสดิการนันทนาการด้านสุนทรียภาพของเด็ก เกิดจากการที่พวกเขาเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ในสถานสงเคราะห์ และสภาพแวดล้อมที่พวกเขาอาศัยอยู่ ทั้งเป็นการรับรู้ผ่านกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นใหม่ และการรับรู้ผ่านกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์เคยจัดขึ้น เมื่อพวกเขารับรู้ จึงเกิดความรู้สึกสนุกสนาน ผ่อนคลาย มีความสุขที่ได้ทำ จึงมีความต้องการอยากให้เกิดขึ้นอีกครั้ง หรือกิจกรรมบางอย่าง ยังไม่เคยเกิดขึ้น พวกเขาก็มีความต้องการที่จะให้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองในเชิงบวก พวกเขาจึงบอกเล่าสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น ความต้องการเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเด็กดีขึ้น เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เพราะ

ความต้องการของเด็กๆ อาจเป็นตัวกระตุ้นให้พวกเขาสามารถพัฒนาศักยภาพ และคุณภาพชีวิตของเขาให้ดียิ่งขึ้นได้

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า การรับรู้สุนทรียภาพของเด็กในสถานสงเคราะห์ เด็กชายบ้านศรีธรรมราชเพื่อการสร้างสวัสดิการด้านนันทนาการที่เหมาะสม สำหรับเด็กประถมศึกษาตอนปลาย ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างเริ่มต้น การเรียนรู้จากการรับรู้ถึงสภาพแวดล้อมและปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกโดยรอบผ่าน ประสาทสัมผัสทั้ง 5 จากการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการเรียนรู้ ของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจะเกิดขึ้นผ่านการตีความและการให้ความสำคัญผ่านการรับรู้ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ความต้องการในการเรียนรู้และความต้องการที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูลจะได้รับอิทธิพลทั้งทางตรง และทางอ้อมจากกิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลนั้นได้พบเห็นและรับรู้ในชีวิตประจำวัน

เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมในกิจวัตรประจำวันของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็น กลุ่มตัวอย่าง ทางสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช จะมีรูปแบบเฉพาะ ของกิจวัตรประจำวัน พร้อมทั้งมีการส่งเสริมกิจกรรมเพิ่มเติมตามวันสำคัญและ โอกาสสำคัญในแต่ละเดือน นอกจากนี้ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรม ราชยังมีการส่งเสริมการเรียนรู้จากการพักผ่อนอย่างอิสระผ่านการให้อิสระใน การพักผ่อนแก่ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง แต่ภายใต้การให้อิสระยังมีกรอบ และข้อจำกัดในการทำกิจกรรม เพื่อให้บุคลากรในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้าน ศรีธรรมราชนั้นสามารถดูแลและให้บริการได้อย่างเป็นระบบและป้องกัน อันตรายและเหตุไม่คาดคิดที่อาจเกิดขึ้น

จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นเด็กจากสามชั้นปีในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชจำนวน 6 คน แบ่งออกเป็นเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 คน คือ ปาร์กเกอร์ (นามสมมติ) และโอ (นามสมมติ) เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 คน คือ ก๊อบบิล (นามสมมติ) และปีเตอร์ (นามสมมติ) และเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 คน คือ โคล่า (นามสมมติ) และนารูโตะ (นามสมมติ) สามารถนำมาอภิปรายผลโดยการวิเคราะห์ผ่านมุมมองของทฤษฎีการรับรู้ (Perceptual theory) และ ทฤษฎีการแสดงออกของลีโอ ตอลสตอย ได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความเชื่อมโยงของการรับรู้สุนทรียภาพและสื่อส่งเสริมการรับรู้

เมื่อวิเคราะห์ผ่านข้อมูลบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นเด็กจากสามชั้นปีสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช ผู้ให้ข้อมูลจากทั้งสามชั้นปีจะมีประเด็นและความสนใจที่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันบางอย่างที่น่าสนใจ ซึ่งก็คือ “*ความสนใจวัฒนธรรมร่วมสมัย (Pop culture)*” ที่มีผลต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ของผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างมาก โดยตัวอย่างของวัฒนธรรมร่วมสมัย (Pop culture) ที่เด่นชัดมากที่สุด คือวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มาในรูปแบบของอนิเมชัน การ์ตูน และภาพยนตร์ โดยวัฒนธรรมเหล่านี้นับว่าเป็นสื่อศิลปะประเภทหนึ่งที่ถูกสร้างสรรค์ผลงานนั้นสามารถใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวความรู้ และความรู้สึกให้แก่ผู้รับสาร หากนำทฤษฎีการแสดงออกของ ลีโอ ตอลสตอย มาอธิบายจะพบว่าประเด็นดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดหลักของลีโอ ตอลสตอยที่ว่า “ศิลปะจะเป็นวิถีทางหนึ่งในการที่มนุษย์จะใช้ในการสื่อสารระหว่างกัน” โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อในการสื่อสารทางความรู้สึก และการสื่อสารเป็นเหมือนโรคติดต่อหรือการติดเชื้อในแง่ของการทำให้ผู้เสพงาน

ศิลปะมีความรู้สึกร่วมกันกับเจ้าของผลงาน ในที่นี้หมายถึง อนิเมชัน การ์ตูน และภาพยนตร์เป็นสื่อศิลปะสำคัญอย่างหนึ่งในการสื่อสารถ่ายทอดอารมณ์ของผู้สร้างผลงานไปสู่ผู้รับสาร ซึ่งผู้รับสารในการศึกษาครั้งนี้ คือผู้ให้ข้อมูลและเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช โดยเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชก็เกิดความรู้สึกถึงผลงานที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะต้องการจะสื่อ (Infection) และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความสนใจและการทำซ้ำสิ่งที่ได้รับผ่านการตีความจากการรับรู้จากสื่อศิลปะ

ประเด็นที่ 2 การตีความและการเกิดการเรียนรู้จากสุนทรียภาพ

วัฒนธรรมร่วมสมัยดังกล่าวที่มาในรูปแบบของงานศิลปะ หากนำมาอธิบายผ่านทฤษฎีการรับรู้ (Perceptual theory) จะยังเป็นการสนับสนุนว่า ผู้ให้ข้อมูลและเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชเกิดการรับรู้ทางสุนทรียภาพอย่างแท้จริง โดย “การรับรู้” ในทฤษฎีการรับรู้ถูกให้ความหมายไว้ว่า การรู้สึกสัมผัสได้รับการตีความให้เกิดความหมาย โดยการรับรู้จะมากหรือน้อยเพียงใดล้วนขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้า เมื่อมีสิ่งเร้าเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเรียนรู้จำเป็นจะต้องมีการรับรู้เกิดขึ้นก่อน หมายความว่า การเรียนรู้จะเกิดได้จำเป็นจะต้องมีการรับรู้เกิดขึ้นเสียก่อน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวัดการรับรู้ของผู้วิจัยในครั้งนี้ได้กระทำการสัมภาษณ์ผ่านคำถามที่เตรียมไว้ โดยใช้คำถามปลายเปิดเพื่อถามถึงศิลปะและสุนทรียภาพที่ผู้ให้ข้อมูลและเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชนั้นรู้จัก จากนั้นก็จะเป็นการใช้เทคนิคการใช้คำถามต่อยอดเพื่อให้เด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชได้อธิบายต่อยอว่าศิลปะหรือกิจกรรมดังกล่าวเป็นอย่างไร สภาพแวดล้อมรอบตัวเป็นอย่างไร ตนเองรู้สึกอย่างไรกับสิ่งเหล่านั้น

ตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นชัด เช่น การรับชมภาพยนตร์ การ์ตูน และอนิเมชันของผู้รับสาร ที่นับว่าเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมชื่นชอบเป็นอย่างมากจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช โดยเด็กแต่ละคนจะมีภาพยนตร์ที่ชื่นชอบในดวงใจ เช่น Lego, Spider Man, ซิงส์ตาย, Avenger และนารูโตะ นินจาจอมคาถา ซึ่งความชอบและความสนใจที่เด็กๆ ได้รับการส่งต่อผ่านทางสื่อ ได้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรม การกระทำซ้ำผ่านการตั้งชื่อนามสมมุติของตน โดยแต่ละคนจะตั้งชื่อสมมุติของตนเป็นตัวละครที่ชอบโดยปราศจากคำแนะนำจากผู้ศึกษา อีกทั้งยังสามารถบรรยายลักษณะภายนอก อุปนิสัย และให้เหตุผลเพิ่มเติมว่าตนชื่นชอบและเพราะเหตุใดถึงตั้งชื่อดังกล่าวเป็นนามสมมุติ โดยมีการเชื่อมโยงถึงลักษณะนิสัยของตนและตัวละครที่ชื่นชอบ ตลอดจนไปถึงความฝันและความต้องการของตน

ประเด็นที่ 3 ความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการผ่านมุมมองสุนทรียภาพ

ผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่าความต้องการเฉพาะในด้านนันทนาการผ่านมุมมองสุนทรียภาพของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยความต้องการหลักอยู่ 2 ส่วน ดังนี้

1) ความต้องการให้เกิดการทำซ้ำในกิจกรรมที่มีอยู่แล้ว

ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชนำกิจกรรมที่มีอยู่แล้วกลับมาทำซ้ำอีกครั้ง หรือให้มีการเพิ่มเติมในกิจกรรมดังกล่าวให้ตรงต่อความต้องการของตนมากขึ้น เช่น การมีบ้านลมในวันสำคัญของสถานสงเคราะห์ ความต้องการให้เพิ่มเครื่องเล่น เช่น สไลเดอร์ แทมโพรลิน สนามหญ้าขนาดใหญ่ และกิจกรรมนอกสถานที่ให้มากขึ้น

2) ความต้องการเพิ่มเติมต่อการจัดกิจกรรมในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้เกิดกิจกรรมเพิ่มเติมซึ่งเป็นกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชไม่เคยจัด เช่น ความต้องการให้มีโครงการเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ และการส่งเสริมให้มีการไปท่องเที่ยวภายนอกสถานสงเคราะห์ให้มากขึ้น ตลอดจนความต้องการมีเครื่องเล่นที่ผู้ให้ข้อมูลและเด็กๆ ได้เห็นผ่านสื่ออย่างแคปซูลปล่อยตัวในสวนน้ำ และโดรนบังคับ

ประเด็นที่ 4 ความสำคัญของสุนทรียภาพ ศิลปะ และนันทนาการ ผ่านการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้

โดยสรุปภาพรวมจากผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ด้านสุนทรียภาพและศิลปะของเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราชเป็นการรับรู้ที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง และสุนทรียภาพจากสื่อที่เด็กแต่ละคนได้รับมาจากการทำกิจกรรมในกิจวัตรประจำวันนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการการเรียนรู้ การเรียนรู้ และความต้องการของเด็กในสถานสงเคราะห์ โดยจะสังเกตได้ว่าความต้องการที่เกิดขึ้นที่ได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีความเชื่อมโยงกันระหว่าง “สุนทรียภาพจากสื่อ” และ “กิจกรรมที่เด็กได้ทำในชีวิตประจำวัน” โดยเด็กแต่ละคนจะได้รับความบันเทิงและความรู้สึกร่วมผ่านการรับชมสื่อและการตีความจากการรับรู้ที่เกิดขึ้น เมื่อเติมเต็มความต้องการในความบันเทิงที่ได้รับเบื้องต้น นอกจากเด็กจะเกิดการเรียนรู้และพัฒนาการแล้ว ยังก่อให้เกิดความต้องการเรียนรู้เพิ่มเติมที่นอกเหนือจากกิจกรรมนันทนาการทั่วไปที่สถานสงเคราะห์จัดให้ ทั้งในรูปแบบของกิจกรรมที่เคยมีอยู่แล้วต้องการให้พัฒนาเพิ่มเติม และกิจกรรมที่ยังไม่เคยเกิดขึ้น โดยรูปแบบของกิจกรรมที่เด็กต้องการก็จะเป็นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับสื่อสุนทรียภาพที่เด็กๆ ได้รับจาก

การรับรู้และการตีความ ดังนั้น “การรับรู้สุนทรียภาพ” จึงนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลสำคัญต่อความต้องการของเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช โดยเฉพาะในด้านของสวัสดิการนันทนาการ ซึ่งพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและความต้องการจะได้รับอิทธิพลจากการรับรู้และการตีความ เพราะเมื่อเกิดการรับรู้ กระบวนการเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะสุนทรียภาพผ่านสื่อที่มีความใกล้ชิดเป็นอย่างมากกับเด็ก ความใกล้ชิด ความสนใจ การตีความ และความรู้สึกร่วม จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรับรู้สุนทรียภาพนั้นมีอิทธิพลต่อความต้องการสวัสดิการด้านนันทนาการของกลุ่มตัวอย่างเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

1. หน่วยงานควรมีการสอบถามความต้องการของเด็กต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อให้หน่วยงานจะได้ทราบความต้องการและจัดสวัสดิการด้านนันทนาการที่ตอบสนองความต้องการให้กับเด็กได้อย่างเหมาะสม
2. หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความระมัดระวังไม่ใช่เฉพาะการไม่ละเมิดสิทธิเด็ก แต่จะต้องระวังการจัดกิจกรรมหรือการกระทำที่อาจส่งผลกระทบต่อด้านลบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเป็นตัวตน ตลอดจนความมั่นใจในตนเองของเด็ก

ข้อเสนอแนะต่อการวางแผนนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพและศิลปะ สวัสดิการด้านนันทนาการที่เป็นรากฐานในการพัฒนาความคิด อารมณ์ ความรู้สึก

และจิตใจของเด็กโดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามหลักพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2562). *สถิติข้อมูลและสถานการณ์ ด้านเด็กและเยาวชน ประจำปี 2562*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2564.
https://www.dcy.go.th/public/mainWeb/file_download/1646644310140-687068616.pdf
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). *โครงการตำบลสร้างเสริมสวัสดิการสังคม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2555). *สุนทรียศาสตร์: หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2559). *สุนทรียศาสตร์: หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นิยะดา บัวงาม. นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ. *สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช*. (15 ตุลาคม 2564). สัมภาษณ์.
- บุญย์ นิลเกษ. (2523). *สุนทรียศาสตร์เบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2549). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

ระพีพรรณ คำหอม. (2557). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ลักษณะวัด ปาละรัตน์. (2556). *สุนทรียศาสตร์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน

2564. [http://old-book.ru.ac.th/e-book/p/PHI3307\(56\)](http://old-book.ru.ac.th/e-book/p/PHI3307(56)/PHI3307.pdf)

[/PHI3307.pdf](http://old-book.ru.ac.th/e-book/p/PHI3307(56)/PHI3307.pdf)

วชิระ ชินหนองจอก. (2553). *ทฤษฎีการรับรู้*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน

2564. <http://gotoknow.org/blog/perceptionteory/282194>

วัชรารณณ์ จันทนกุล และ สัญญา เคนาภูมิ. (2559). แนวทางการจัดสวัสดิการ

สังคมระดับชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารเชิงวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*,

8(4), 3-14.

วัชรีย์ ร่วมคิด, ปวีณา เทียงพรม และ ธนาพร วงค์ษา. (2566). ผลของการใช้

กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก

ปฐมวัย. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 6(4), 128-142.

วันนีย์ วาสิกะสิน (2553). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและ*

สังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2545). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย* (พิมพ์ครั้งที่ 8).

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อารี สุทธิพันธุ์. (2540). *ปรัชญาศิลปะ*. กรุงเทพฯ: เอ การพิมพ์.

ปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำ
ความผิด: ศึกษาเฉพาะกรณีเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาให้เข้ารับการ
ฝึกอบรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง
Factors Affecting Emotional Intelligence of Juveniles
Offenders: A Case of Juveniles Sentenced to Attend
Training at a Child and Youth Training Center

Received 21 March 2023

Revised 19 November 2023

Accepted 26 May 2023

ศศิกันต์ พุดแก้ว¹

Sasikarn Putkeaw²

วิไลภรณ์ โคตรบึงแก³

Wilaiporn Kotbungkair⁴

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ที่แตกต่างกันของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยดำเนินการวิจัยด้วยวิธีเชิงปริมาณ ประชากรกรที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่ศาลมีคำพิพากษาให้เข้ารับการฝึกอบรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง ซึ่งมีจำนวน 56 คนประกอบด้วยเยาวชนชาย

¹ นักศึกษาปริญญาโท, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย
E-mail: bbbboom26@gmail.com

² Master's degree Student, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok, Thailand.

³ รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก, อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย E-mail: kaewilai@hotmail.com

⁴ Associate Professor Dr., Advisor, Lecturer of Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok, Thailand.

44 คน และเยาวชนหญิง 12 คน ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 48 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน

ผลการศึกษา พบว่า เด็กและเยาวชนที่สถานภาพครอบครัวแตกต่างกัน มีการควบคุมตัวเอง การตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกัน เด็กและเยาวชนที่มีความสามารถทางสติปัญญา (IQ) ที่แตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ด้านการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ระดับความแตกต่างของการศึกษาไม่มีผลต่อความแตกต่างของความฉลาดทางอารมณ์

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยภายนอก พบว่า เด็กและเยาวชนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้วยรูปแบบที่ต่างกัน มี EQ ด้านความรับผิดชอบและด้านการมีแรงจูงใจที่ต่างกัน เด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนที่ต่างกััน มี EQ ด้านความรับผิดชอบและด้านการมีแรงจูงใจที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามปัจจัยสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อมไม่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์, เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด, ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

Abstract

This study examines the emotional intelligence of juvenile offenders and the factors affecting the different emotional intelligence of juvenile offenders by using quantitative methodology. The population of this study was 56 juvenile offenders, consisting of 44 young men and 12 young women. Which suggested a sample of 48 people, Data were analyzed using descriptive statistics as well as inferential statistics.

The study found that children and youth with different family statuses have different self-control, decision making and

problem-solving abilities. Children and youth with have different intellectual abilities (IQ) have different emotional intelligence (EQ) in decision-making and problem-solving abilities. However, different levels of education have no effect on differences in emotional intelligence.

Results of studies on external factors found that children and youth who were adolescents raised under different parenting styles. There are with EQ have different in responsibility and motivation. Children and youth with different peer relationships. There are with EQ have different in responsibilities and motivations. However, environmental factors had no effect on emotional intelligence.

Keywords: Emotional intelligence, Juvenile offenders, Juvenile training center

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม เป็นยุคของการนำพาความเจริญก้าวหน้าเข้ามาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต ผลที่ตามมาคือ สถาบันครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเวลาในการเริ่มต้นสร้างครอบครัว รวมถึงการปรับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ผู้นำครอบครัวส่วนใหญ่เน้นการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เข้ามาใช้จ่ายภายในครอบครัว ก่อให้เกิดปัญหาครอบครัว เช่น การปล่อยปละละเลยเด็กและเยาวชน ความห่างเหินของผู้ปกครองเพราะไม่มีเวลาให้กับครอบครัว การทอดทิ้งให้เด็กและเยาวชนอยู่โดดเดี่ยวลำพัง และไม่มีมาตรการในการอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด การใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว

ปัญหาพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว และปัญหาเรื่องยาเสพติด เป็นต้น (รัตใจ เปี้ยแก้ว, 2545, น. 1)

การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ โดยจะเห็นได้จากพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนที่มีความแตกต่างจากเดิมอย่างเห็นได้ชัดและพบปัญหา เช่น ปัญหาสุขภาพกาย สุขภาพจิต ปัญหายาเสพติด ปัญหาด้านพฤติกรรม ซึ่งนำมาสู่ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่มีความรุนแรงและมีรูปแบบของคดีที่หลากหลาย มีพฤติกรรมและพฤติกรรมแห่งคดีที่ซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ ลักทรัพย์ จำหน่ายยาเสพติดและครอบครองยาเสพติด พรากรู้เฝ้า ช่มชู้ กระทำชำเรา ฯลฯ สาเหตุของปัญหาเหล่านี้มักจะเกิดจากพฤติกรรมเลียนแบบ การเข้าสู่วัยอยากรู้อยากลอง และขาดทักษะในการจัดการปัญหา จากสถิติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ในปี 2564 มีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่ถึง 18 ปี กระทำความผิดเป็นจำนวนมากถึง 12,064 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ในช่วงอายุดังกล่าวอยู่ในช่วงพัฒนาการวัยรุ่นซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงในด้านร่างกาย จิตใจและการปรับตัวเพื่อให้สังคมยอมรับ และนอกจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นก่อนเข้ารับการฝึกอบรมภายในศูนย์ฝึกฯ แล้ว ยังพบว่าเด็กและเยาวชนที่ภายหลังการปล่อยตัวไปมี การกระทำผิดซ้ำ จากการศึกษาจำนวนและร้อยละการกระทำผิดซ้ำตั้งแต่ปี พ.ศ.2558-2563 แสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนกลับมากระทำผิดซ้ำในระยะเวลา 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.48 เด็กและเยาวชนกลับมากระทำผิดซ้ำในระยะเวลา 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.81 และเด็กและเยาวชนกลับมากระทำผิดซ้ำในระยะเวลา 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.02 (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2564)

การกระทำผิดเกิดขึ้นได้หลายสาเหตุและหลายปัจจัย โดยอาจเกิดจาก อารมณ์โกรธ เสียใจ วิตกกังวล อารมณ์ของเด็กและเยาวชนจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม บุคลิกภาพและความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กแต่ละคน การที่เด็กและเยาวชนมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับต่ำ คือ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ หรือไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ล้วนเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ (วัลลภ ปิยะมโนธรรม, 2544, น. 1) ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดแย้งจากบรรทัดฐานของคนในสังคม บางรายมีผลกระทบต่อส่วนรวมมากจนไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตในสังคม ไม่สามารถควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง เรียกว่า ขาดทักษะความฉลาดทางอารมณ์ กรมสุขภาพจิต (2543, น. 10) ได้ให้ความหมายของ ความฉลาดทางอารมณ์ ว่าเป็นความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง และ ด้านสุข ดังนั้น คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีการตัดสินใจที่ดี ควบคุมตนเองได้ บุคคลที่จะดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้นต้องมีความสุขทั้งกายและมีสุขภาพจิตที่ดี เมื่อประสบปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ จะสามารถใช้กลไกในการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม (อารีย์ ตันห์เจริญรัตน์, 2540) ผู้วิจัยในฐานะนักสังคมสงเคราะห์ภายในหน่วยงานมองว่า เด็กและเยาวชนที่อยู่ภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สามารถวางแผนชีวิตเพื่อเตรียมตัวออกไปสู่สังคมภายนอกได้ แต่กลับยังมีการกระทำผิดกฎระเบียบและกระทำผิดซ้ำภายหลังปล่อย ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการที่เด็กและเยาวชนขาดความสามารถในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ตนเองไม่สามารถปรับหรือควบคุมอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสมและขาดการวางแผนเป้าหมายในชีวิตของตนเอง ซึ่งการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สามารถทำได้หลายวิธี การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยทำให้ทราบว่าปัจจัยใดที่ส่งผลกระทบ

ต่อระดับของความฉลาดทางอารมณ์ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนาให้เด็กและเยาวชนมีความฉลาดทางอารมณ์ที่เหมาะสม เพื่อให้มีพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกับพฤติกรรมปกติก่อให้เกิดความเก่ง ความดี และความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด
2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่แตกต่างกัน

คำถามวิจัย

1. เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับใด
2. ปัจจัยด้านรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน และสภาพแวดล้อม ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่แตกต่างกันหรือไม่

สมมุติฐานการวิจัย

1. สถานภาพครอบครัว ความสามารถทางสติปัญญา และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ที่แตกต่างกัน
2. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ที่แตกต่างกัน
3. ระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนที่แตกต่างกันมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ที่แตกต่างกัน

4. ปัจจัยสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ที่แตกต่างกัน

นิยามศัพท์

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) คือ ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง และ ด้านสุข

1. ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม

2. เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

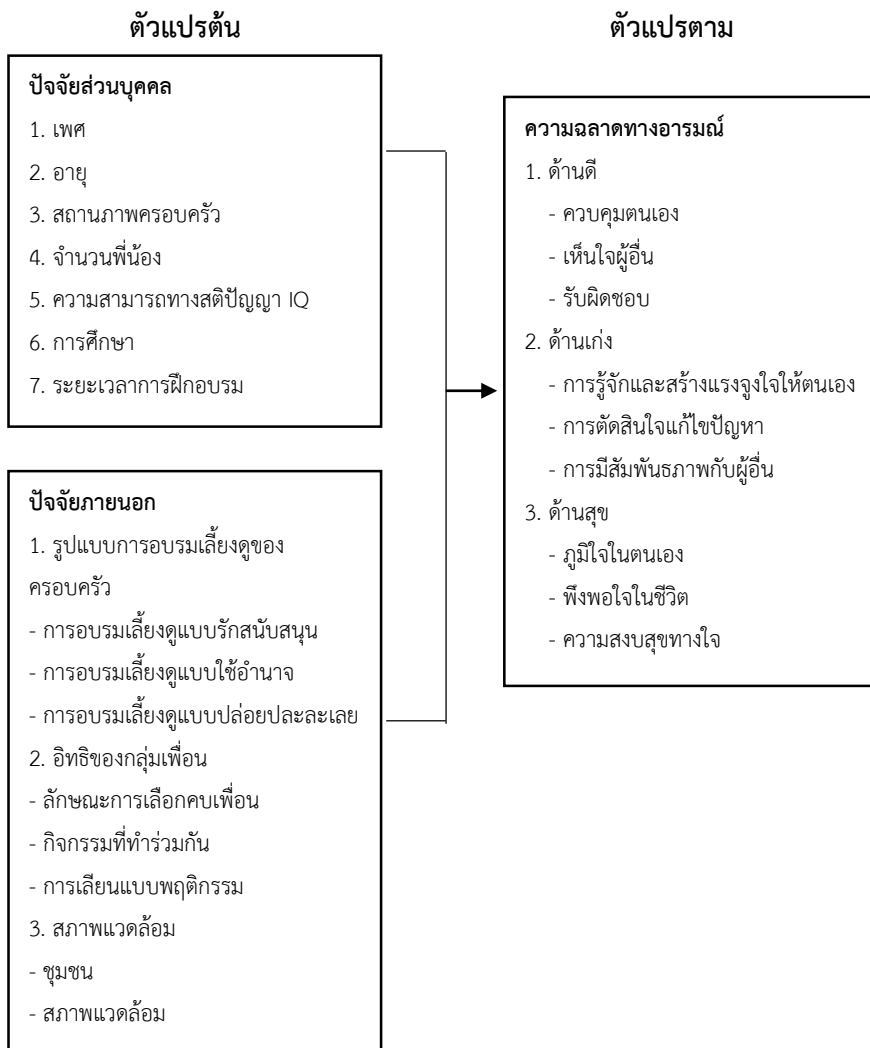
3. สุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภาคภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิตและมีความสุขสงบทางใจ

เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่ 10 ปี บริบูรณ์แต่ไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ณ วันที่กระทำความผิดถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย และศาลมีคำพิพากษาให้ฝึกและอบรม

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง องค์ประกอบที่เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว จำนวนพี่น้อง ความสามารถทางสติปัญญา IQ การศึกษาระยะเวลาการฝึกอบรม

ปัจจัยภายนอก หมายถึง องค์ประกอบภายนอกที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ได้แก่ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ระดับสัมพันธภาพกับเพื่อน ปัจจัยสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อม

กรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) รวมทั้งศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จากหนังสือ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ประชากร ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่ศาลมีคำพิพากษาให้เข้ารับการฝึกอบรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง ซึ่งมีจำนวน 56 คน ประกอบด้วย เยาวชนชาย 44 คน และเยาวชนหญิง 12 คน ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ R.V. Krejcie และ D.W. Morgan (ธีรวิทย์ เอกกฤษฎ, 2543) พบว่า สามารถกำหนดกลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน 48 คน และใช้วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบคำนึงถึงความน่าจะเป็น ได้แก่ การสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) จากรายชื่อเด็กและเยาวชนทั้งหมดภายในศูนย์ฝึกฯ โดยมีเกณฑ์การคัดเข้า คือ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่ศาลมีคำสั่งให้เข้ารับการฝึกอบรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งหนึ่ง เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่มีสัญชาติไทย และเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่สามารถอ่านหนังสือและเขียนชื่อของตนเองได้ รวมทั้งสามารถสื่อสารภาษาไทยได้อย่างเข้าใจ เกณฑ์การคัดออก คือ เด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคทางจิตเวช

ผู้ศึกษาได้ใช้แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต และแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ซึ่งผู้ศึกษาได้จัดสร้างพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดประเด็นคำถามตามตัวแปรที่ได้ประมวลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรูปแบบคำถามประกอบไปด้วย คำถามปลายเปิด

(Opened-ended) และคำถามปลายปิด (Close-ended) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว จำนวนพี่น้อง ความสามารถทางสติปัญญา IQ การศึกษา ระยะเวลาการฝึกอบรมฐานความผิด ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด

ส่วนที่ 2 ปัจจัยภายนอก แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ที่ได้ประมวลขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่

2.1 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว มีลักษณะคำถามปลายเปิด โดยกำหนดคำตอบแบบมาตรวัดเจตคติแบบออสกู๊ด (Osgood rating scale) กำหนดคะแนนเป็นจำนวนบวกจากน้อยไปหามาก แบ่งออกเป็น 6 ระดับ มีค่าคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 6 โดยคำคุณศัพท์ที่มีความหมายเชิงลบจะมีค่าน้อย และคำคุณศัพท์ที่มีความหมายเชิงบวกจะมีค่ามาก

ไม่เคยเลย	1	2	3	4	5	6	ตลอดเวลา
-----------	---	---	---	---	---	---	----------

เกณฑ์การแปลความหมายของการให้คะแนน คือ เมื่อตอบแบบสอบถามครบถ้วนแล้วให้รวมคะแนนทั้งหมดในแต่ละหัวข้อและหารจำนวนข้อทั้งหมด ถ้าข้อไหนที่มีคะแนนสูงสุด หมายถึง ว่าครอบครัวนั้นมีรูปแบบการเลี้ยงดูในลักษณะดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วย รูปแบบการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน จำนวน 13 ข้อ รูปแบบการเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจ จำนวน 13 ข้อ และรูปแบบการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย 4 ข้อ

2.2 ระดับความสัมพันธ์กับเพื่อน เป็นแบบสอบถามโดยใช้

มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีข้อคำถามเชิงบวก จำนวน 7 ข้อ และข้อคำถามเชิงลบ จำนวน 7 ข้อ คำถามแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ในส่วนข้อความที่แสดงความรู้สึกทางบวก มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ จริงมากที่สุด 5 คะแนน จริง 4 คะแนน จริงบ้าง 3 คะแนน จริงน้อย 2 คะแนน และจริงน้อยที่สุด 1 คะแนน ในส่วนข้อความที่แสดงความรู้สึกทางลบ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ จริงมากที่สุด 1 คะแนน จริง 2 คะแนน จริงบ้าง 3 คะแนน จริงน้อย 4 คะแนน และจริงน้อยที่สุด 5 คะแนน และใช้สูตรดังนี้ ความกว้างของอันตรภาคชั้นดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2538, น. 8-11) ความกว้างของอันตรภาคชั้น = (คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด-คะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด/จำนวนชั้น) เพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ย ในช่วงคะแนน

คะแนนเฉลี่ย 3.68-5.00 แปลความหมายว่า มีความเห็นด้วยในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.67 แปลความหมายว่า มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.00-2.33 แปลความหมายว่า มีความเห็นด้วยในระดับน้อย

2.3 ปัจจัยสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อม แบ่งเป็น ด้าน

โรงเรียน จำนวน 11 ข้อ และด้านชุมชน จำนวน 8 ข้อ รวมทั้งหมด 19 ข้อ เป็นลักษณะแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีข้อคำถามเชิงบวก จำนวน 9 ข้อ และข้อคำถามเชิงลบ จำนวน 10 ข้อ คำถามแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ในส่วนข้อความที่แสดงความรู้สึกทางบวก มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ จริงมากที่สุด 5 คะแนน จริง 4 คะแนน จริงบ้าง 3 คะแนน

จริงน้อย 2 คะแนน และจริงน้อยที่สุด 1 คะแนน ในส่วนข้อความที่แสดงความรู้สึกลบ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ จริงมากที่สุด 1 คะแนน จริง 2 คะแนน จริงบ้าง 3 คะแนน จริงน้อย 4 คะแนน และจริงน้อยที่สุด 5 คะแนน และใช้สูตรดังนี้ ความกว้างของอันตรภาคชั้นดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2538, น. 8-11) ความกว้างของอันตรภาคชั้น = (คะแนนเฉลี่ยมากที่สุด-คะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด/จำนวนชั้น) เพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ย ในช่วงคะแนน

คะแนนเฉลี่ย 3.01-5.00 แปลความหมายว่า มีสภาพแวดล้อมเชิงบวก

คะแนนเฉลี่ย 1.00-3.00 แปลความหมายว่า มีสภาพแวดล้อมเชิงลบ

ส่วนที่ 3 ความฉลาดทางอารมณ์ ผู้ศึกษาได้นำแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข มาใช้ในการวัดระดับความฉลาดทางอารมณ์โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ด้านดี ประกอบด้วย ควบคุมตนเอง จำนวน 6 ข้อ เห็นใจผู้อื่น จำนวน 6 ข้อ และรับผิดชอบ จำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถาม ส่วนที่ 3 ตอนที่ 1 จะเป็นคำถามปลายปิด จำนวน 18 ข้อ

ตอนที่ 2 ด้านเก่ง ประกอบด้วย มีแรงจูงใจ จำนวน 6 ข้อ ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา จำนวน 6 ข้อ และสัมพันธ์ภาพ จำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถามส่วนที่ 3 ตอนที่ 2 จะเป็นคำถามปลายปิดจำนวน 18 ข้อ

ตอนที่ 3 ด้านสุข ประกอบด้วย ภูมิใจในตนเอง จำนวน 4 ข้อ พอใจชีวิต จำนวน 6 ข้อ และสุขสงบทางใจจำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถาม ส่วนที่ 3 ตอนที่ 3 จะเป็นคำถามปลายปิดจำนวน 16 ข้อ

การให้คะแนนเมื่อข้อคำถามมีลักษณะเชิงบวก ได้แก่ ข้อ

1, 4, 6, 7, 10, 12, 14, 15, 17, 20, 22, 23, 25, 28, 31, 32, 34, 36, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 46, 48, 49, 50 แต่ละข้อให้คะแนนดังต่อไปนี้ ไม่จริง 1 คะแนน จริงบางครั้ง 2 คะแนน ค่อนข้างจริง 3 คะแนน จริงมาก 4 คะแนน

การให้คะแนนเมื่อข้อคำถามมีลักษณะเชิงลบ ได้แก่ ข้อ

2, 3, 5, 8, 9, 11, 13, 16, 18, 19, 21, 24, 26, 27, 29, 30, 33, 35, 37, 40, 45, 47, 51, 52 แต่ละข้อให้คะแนนดังต่อไปนี้ ไม่จริง 4 คะแนน จริงบางครั้ง 3 คะแนน ค่อนข้างจริง 2 คะแนน จริงมาก 1 คะแนน

**ค่าช่วงคะแนนเกณฑ์เฉลี่ยของการประเมินสำหรับผู้ใหญ่
อายุ 12-17 ปี (กรมสุขภาพจิต, 2558, น. 21)**

ด้านดี ประกอบด้วยด้านย่อย คือ การควบคุมตนเอง การเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบ โดยมีค่าช่วงคะแนนเกณฑ์เฉลี่ยของแบบประเมินด้านการควบคุมตนเองอยู่ในช่วง 13-18 คะแนน การเห็นใจผู้อื่น 16-21 คะแนน และความรับผิดชอบ 17-22 คะแนน

ด้านเก่ง ประกอบด้วยด้านย่อย คือ แรงจูงใจ การตัดสินใจ และแก้ปัญหา และสัมพันธภาพ โดยมีค่าช่วงคะแนนเกณฑ์เฉลี่ยของแบบประเมินด้านแรงจูงใจและสัมพันธภาพ อยู่ในช่วง 15-20 คะแนน และการตัดสินใจและแก้ปัญหา 14-19 คะแนน

ด้านสุข ประกอบด้วยด้านย่อย คือ ความภูมิใจตนเอง ความพอใจชีวิต ความสุขสงบทางใจ โดยมีค่าช่วงคะแนนเกณฑ์เฉลี่ยของแบบประเมินด้านความภูมิใจตนเองอยู่ในช่วง 9-13 คะแนน ความพอใจในชีวิต 16-22 คะแนน และความสุขสงบทางใจ 15-21 คะแนน

**ค่าช่วงคะแนนเกณฑ์เฉลี่ยของการประเมินสำหรับผู้ใหญ่
อายุ 18-60 ปี** (กรมสุขภาพจิต, 2558, น. 21)

ด้านดี ประกอบด้วยด้านย่อย คือ การควบคุมตนเอง การเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบ โดยมีค่าช่วงคะแนนเกณฑ์เฉลี่ยของแบบประเมินด้านการควบคุมตนเองอยู่ในช่วง 13-18 คะแนน การเห็นใจผู้อื่น 16-21 คะแนน และความรับผิดชอบ 17-23 คะแนน

ด้านเก่ง ประกอบด้วยด้านย่อย คือ แรงจูงใจ การตัดสินใจ และแก้ปัญหา และสัมพันธภาพ โดยมีค่าช่วงคะแนนเกณฑ์เฉลี่ยของแบบประเมินด้านแรงจูงใจอยู่ในช่วง 15-21 คะแนน การตัดสินใจและแก้ปัญหา 14-20 คะแนน และสัมพันธภาพ 15-20 คะแนน

ด้านสุข ประกอบด้วยด้านย่อย คือ ความภูมิใจตนเอง ความพอใจชีวิต ความสุขสงบทางใจ โดยมีค่าช่วงคะแนนเกณฑ์เฉลี่ยของแบบประเมินด้านความภูมิใจตนเองอยู่ในช่วง 9-14 คะแนน ความพอใจในชีวิต 16-22 คะแนน และความสุขสงบทางใจ 15-21 คะแนน

การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้ศึกษาได้จัดทำแบบประเมินความเที่ยงตรงเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหาและความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of item-Objectives Congruence: IOC) จากนั้นผู้ศึกษาได้ดำเนินการปรับแก้แบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงปัญหา (Cognitive interview) กับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง จำนวน 5 ราย ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อตรวจสอบความเข้าใจต่อแบบสอบถาม ซึ่งรวมถึงคำชี้แจงข้อคำถาม และวิธีการตอบแบบสอบถามด้วยตนเองของผู้ตอบแบบสอบถามนั้น

มีความสอดคล้องกับความหมายที่ตั้งใจไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามอีกครั้งก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง (Ryan, Gannon-Slater & Culbertson, 2012) และเมื่อทำการเก็บและรวบรวมเสร็จแล้ว ผู้ศึกษานำข้อมูลมาคำนวณหาความเที่ยงตรง (Value validity) และความเชื่อมั่นทางสถิติ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของ Cronbach จากการสรุปผลจากผู้เชี่ยวชาญได้ค่า $IOC = 0.85$ และในการศึกษาข้อมูลในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนจากอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยได้รับการอนุมัติเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2565 หนังสือรับรองเลขที่ 033/2565 และจัดทำหนังสือถึงกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม เพื่อขอเก็บข้อมูลกับเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกฯ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว จำนวนพี่น้อง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา พบว่า ร้อยละ 77.1 เป็นเพศชาย และร้อยละ 22.9 เป็นเพศหญิง โดยอายุของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุ 18 ปี (ร้อยละ 33.3) รองลงมา ได้แก่ อายุ 19 ปี (ร้อยละ 29.2) อายุ 20 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 22.9) อายุ 17 ปี (ร้อยละ 12.5) และอายุ 16 ปี (ร้อยละ 2.1) ตามลำดับ

สถานภาพครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50.0 บิดาหรือมารดาเลิกร้างกัน รองลงมา ร้อยละ 33.3 อาศัยอยู่กับบิดามารดา ร้อยละ 16.7 ไม่ได้อยู่กับบิดาและมารดา ตามลำดับ

จำนวนพี่น้อง พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 60.4 มีพี่น้อง และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 39.6 ไม่มีพี่น้อง

1.2 ระดับความสามารถทางสติปัญญา (IQ)

ด้านความสามารถทางสติปัญญา (IQ) พบว่า ร้อยละ 91.7 มีความสามารถทางสติปัญญา (IQ) อยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย รองลงมาร้อยละ 6.3 มีความสามารถทางสติปัญญา (IQ) อยู่ในเกณฑ์ทึบ และร้อยละ 2.1 อยู่ในเกณฑ์ฉลาด

1.3 ระดับการศึกษา

ด้านระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ร้อยละ 60.4 ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาร้อยละ 27.1 ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 12.5 ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา

1.4 ระยะเวลาการฝึกอบรม

ด้านระยะเวลาการฝึกอบรม พบว่า ร้อยละ 37.5 มีระยะเวลาการฝึกอบรม 2 ปี รองลงมาคือร้อยละ 18.8 มีระยะเวลาการฝึกอบรม 3 ปี ร้อยละ 16.7 มีระยะเวลาการฝึกอบรม 1 ปี ร้อยละ 12.5 มีระยะเวลาการฝึกอบรมต่ำกว่า 1 ปี ร้อยละ 8.3 มีระยะเวลาการฝึกอบรม 5 ปี ร้อยละ 4.2 มีระยะเวลาการฝึกอบรม 4 ปี และร้อยละ 2.1 มีระยะเวลาการฝึกอบรม 6 ปี

1.5 ระดับความฉลาดทางอารมณ์

ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง องค์ประกอบที่ 1 ด้านดี ซึ่งประกอบด้วย การควบคุมตนเอง การเห็นใจผู้อื่น และความรับผิดชอบ พบว่า โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปกติ และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 83.3 มีความรับผิดชอบอยู่

ในเกณฑ์ปกติ รองลงมาร้อยละ 79.2 การเห็นใจผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ปกติ และร้อยละ 50.0 มีการควบคุมตัวเองอยู่ในเกณฑ์ปกติ

ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง องค์ประกอบที่ 2 ด้านเก่ง ซึ่งประกอบด้วย มีแรงจูงใจ ตัดสินใจแก้ไขปัญหา และสัมพันธภาพกับผู้อื่น พบว่า โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปกติ และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 77.1 มีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาอยู่ในเกณฑ์ปกติ รองลงมาร้อยละ 66.7 การมีแรงจูงใจอยู่ในเกณฑ์ปกติ และร้อยละ 64.4 มีสัมพันธภาพกับผู้อื่นอยู่ในเกณฑ์ปกติ

ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง องค์ประกอบที่ 3 ด้านสุข ซึ่งประกอบด้วย ภูมิใจตนเอง พอใจชีวิต และสุขสงบทางใจ พบว่า โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปกติ และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 75.0 ภูมิใจในตนเองอยู่ในเกณฑ์ปกติ รองลงมาร้อยละ 72.9 พอใจชีวิตอยู่ในเกณฑ์ปกติ และร้อยละ 68.8 สุขสงบทางใจอยู่ในเกณฑ์ปกติ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

2.1 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 79.2 มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวในรูปแบบรักสนับสนุน รองลงมาร้อยละ 12.5 มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวในรูปแบบปล่อยปละละเลย และร้อยละ 8.3 มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวในรูปแบบใช้อำนาจ

2.2 ระดับสัมพันธภาพกับเพื่อน

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 89.6 มีระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 6.3 มีระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับน้อย และร้อยละ 4.2 มีระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับมาก

2.3 ปัจจัยสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อม

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 64.6 มีปัจจัยสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อมเชิงบวก รองลงมาร้อยละ 35.4 มีปัจจัยสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อมเชิงลบ

การทดสอบสมมุติฐาน

การทดสอบสมมุติฐาน ผู้ศึกษาได้ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทาง (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่มีรูปแบบการเลี้ยงดู อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน โดยผู้ศึกษาแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สถานภาพครอบครัว ความสามารถทางสติปัญญา และระดับการศึกษาที่ต่างกันมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ที่ต่างกัน

สถานภาพของครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์

การเปรียบเทียบสถานภาพครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชน พบว่า มีเพียงองค์ประกอบ 2 ด้านที่ต่างกัน คือ ความแตกต่างระหว่างสถานภาพครอบครัวกับการควบคุมตัวเอง เมื่อทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 พบว่า เด็กและเยาวชนที่สถานภาพครอบครัวแตกต่างกันมีการควบคุมตัวเองที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.008$) ในส่วนของความแตกต่างระหว่างสถานภาพครอบครัวกับการตัดสินใจและแก้ไขนั้น พบว่า เด็กและเยาวชนที่สถานภาพครอบครัวแตกต่างกันมีการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.015$) จึงได้นำมาทั้ง 2 องค์ประกอบดังกล่าวมาทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของสถานภาพครอบครัวต่อการควบคุมตัวเอง

สถานภาพ	$\bar{x}$	อยู่กับ บิดาและ มารดา	บิดาหรือ มารดา เลิกร้างกัน	ไม่ได้อยู่กับ บิดาและ มารดา
		2.56	2.38	1.75
อยู่กับบิดาและมารดา	2.56	-	.188	.813*
บิดาหรือมารดาเลิกร้างกัน	2.38	-.187	-	.625*
ไม่ได้อยู่กับบิดาและมารดา	1.75	-.812*	-.625*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีสถานภาพครอบครัวแตกต่างกันมีการควบคุมตัวเองที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.008$) จากการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อค้นหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของสถานภาพครอบครัวต่อการควบคุมตัวเอง พบว่า เด็กและเยาวชนที่ไม่ได้อยู่กับบิดาและมารดา มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการควบคุมตัวเองที่แตกต่างกับเด็กและเยาวชนที่อยู่กับบิดาและมารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างมีที่ระดับ 0.05 ($p=0.009$) และเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการควบคุมตนเองที่แตกต่างกับเด็กและเยาวชนที่บิดาหรือมารดาเลิกร้างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.039$)

ตารางที่ 2

การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของสถานภาพครอบครัวต่อการตัดสินใจและแก้ปัญหา

สถานภาพ	$\bar{x}$	อยู่กับ บิดาและ มารดา	บิดาหรือ มารดา เลิกร้างกัน	ไม่ได้อยู่กับ บิดาและ มารดา
		2.13	2.17	1.63
อยู่กับบิดาและมารดา	2.13	-	-.042	.500*
บิดาหรือมารดาเลิกร้างกัน	2.17	.042	-	.542*
ไม่ได้อยู่กับบิดาและมารดา	1.63	.500*	.542*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า เด็กและเยาวชนที่สถานภาพครอบครัวแตกต่างกันมีการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างมีที่ระดับ 0.05 ($p=0.015$) จากการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อค้นหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของสถานภาพครอบครัวต่อการตัดสินใจแก้ไขปัญหา พบว่า เด็กและเยาวชนที่ไม่ได้อยู่กับบิดาและมารดา มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหามากกว่าเด็กและเยาวชนที่อยู่กับบิดาและมารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.044$) และเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดามีความฉลาดทางอารมณ์ด้าน

การตัดสินใจและแก้ปัญหาที่แตกต่างกันกับเด็กและเยาวชนที่บิดาหรือมารดา เลิกร้างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.018$)

ความสามารถทางสติปัญญากับความฉลาดทางอารมณ์

การเปรียบเทียบความสามารถทางสติปัญญากับความฉลาดทาง อารมณ์ของเด็กและเยาวชน พบว่า มีเพียงองค์ประกอบ 1 ด้านที่แตกต่างกัน คือ ความแตกต่างระหว่างความสามารถทางสติปัญญากับการตัดสินใจและแก้ไข โดยภาพรวมนั้น เมื่อทำการทดสอบด้วยสถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.050$) แสดง ว่า เด็กและเยาวชนที่มีความสามารถทางสติปัญญาที่แตกต่างกันมีการตัดสินใจ และแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน แต่ไม่สามารถทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ได้ เนื่องจาก เด็กและเยาวชนที่มีความสามารถทางสติปัญญาในเกณฑ์ ฉลาดมีเพียงคนเดียว ทำให้ไม่มีค่าแปรปรวน

ระดับการศึกษากับความฉลาดทางอารมณ์

การเปรียบเทียบระดับการศึกษากับความฉลาดทางอารมณ์ของ เด็กและเยาวชน พบว่า ไม่มีองค์ประกอบด้านใดที่แตกต่างกัน จึงไม่ได้นำ องค์ประกอบดังกล่าวมาดำเนินการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่

2. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับความฉลาดทางอารมณ์

การเปรียบเทียบรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับความฉลาดทาง อารมณ์ของเด็กและเยาวชน พบว่า มีเพียงองค์ประกอบ 2 ด้านที่แตกต่างกัน คือ ความแตกต่างระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับการมีความรับผิดชอบ เมื่อทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู แตกต่างกันมีความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.007$)

ในส่วนของความแตกต่างระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับการมีแรงจูงใจนั้นพบว่า เด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันมีแรงจูงใจที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.043$) จึงได้นำมาทั้ง 2 องค์ประกอบดังกล่าวมาดำเนินการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3

การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่อความรับผิดชอบ

สถานภาพ	$\bar{X}$	เลี้ยงดูแบบรัก สนับสนุน	เลี้ยงดูแบบใช้อำนาจ	เลี้ยงดูแบบปล่อยปละ ละเลย
		1.97	2.25	1.50
เลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน	1.97	-	-.303	.447*
เลี้ยงดูแบบใช้อำนาจ	2.25	.303	-	.750*
เลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย	1.50	-.447*	-.750*	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบสมมุติฐานโดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความรับผิดชอบที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.007$) จากการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ที่ระดับนัยสำคัญทาง

สถิติ 0.05 เพื่อค้นหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับความรับผิดชอบ พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความรับผิดชอบที่แตกต่างกับเด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบสนับสนุนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.030$) และเด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความรับผิดชอบที่แตกต่างกับเด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.011$)

ตารางที่ 4

การเปรียบเทียบรายคู่ของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่อการมีแรงจูงใจ

สถานภาพ	$\bar{x}$	เลี้ยงดูแบบ รักสนับสนุน	เลี้ยงดู แบบ ใช้อำนาจ	เลี้ยงดูแบบ ปล่อยปละ ละเลย
		2.13	2.00	1.50
เลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน	2.13	-	.132	.632*
เลี้ยงดูแบบใช้อำนาจ	2.00	-.132	-	.500
เลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย	1.50	.632*	.500	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบสมมุติฐานโดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ด้าน

การมีแรงจูงใจที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.043$) จากการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อค้นหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับการมีแรงจูงใจ พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการมีแรงจูงใจมากกว่าเด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.044$) และเด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการมีแรงจูงใจที่แตกต่างกับเด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.385$)

3. ระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนกับความฉลาดทางอารมณ์

การเปรียบเทียบระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชน พบว่า มีเพียงองค์ประกอบ 2 ด้านที่แตกต่างกัน คือ ความแตกต่างระหว่างระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนกับความรับผิดชอบ เมื่อทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนแตกต่างกันมีความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.003$) ในส่วนของความแตกต่างระหว่างระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนกับการมีแรงจูงใจนั้น พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนที่แตกต่างกันมีแรงจูงใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.023$) จึงได้นำมาทั้ง 2 องค์ประกอบดังกล่าวมาดำเนินการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5

การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของระดับสัมพันธภาพกับเพื่อน
กับความรับผิดชอบ

ระดับสัมพันธภาพ	$\bar{x}$	มาก	ปานกลาง	น้อย
		1.00	1.95	2.00
มาก	1.00	-	-.953*	-1.000*
ปานกลาง	1.95	.953*	-	-.047
น้อย	2.00	1.000*	.047	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนที่แตกต่างกันมีความรับผิดชอบที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.003$) จากการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อค้นหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนกับความรับผิดชอบ พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับน้อย มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความรับผิดชอบมากกว่าเด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.977$) และเด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับน้อย มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความรับผิดชอบมากกว่าเด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.016$)

ตารางที่ 6

การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของระดับสัมพันธภาพกับเพื่อน
กับการมีแรงจูงใจ

ระดับสัมพันธภาพ	$\bar{x}$	มาก	ปานกลาง	น้อย
		1.00	2.07	2.33
มาก	1.00	-	-1.070*	-1.333*
ปานกลาง	2.07	1.070*	-	-.264
น้อย	2.33	1.333*	.264	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนที่แตกต่างกันมีแรงจูงใจที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.023$) จากการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อค้นหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนกับแรงจูงใจ พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับน้อยมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการมีแรงจูงใจมากกว่าเด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.724$) และเด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับน้อย มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการมีแรงจูงใจมากกว่าเด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.724$)

4. ปัจจัยสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อมกับความฉลาดทางอารมณ์

การเปรียบเทียบปัจจัยสนับสนุนด้านสภาพแวดล้อมต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชน พบว่า ไม่มีองค์ประกอบด้านใดที่แตกต่างกัน จึงไม่นำองค์ประกอบดังกล่าวมาดำเนินการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่

อภิปรายผลการศึกษา

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

ผลการศึกษาปรากฏว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 3 องค์ประกอบ อยู่ในเกณฑ์ปกติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “บุคลิกภาพและความฉลาดทางอารมณ์ของเยาวชนที่กระทำผิด” ของ นิกร น้อยรักษา (2548) และการศึกษาเรื่อง “การทำหน้าที่ของครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์และทัศนคติต่อการกระทำผิดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 2 จังหวัดราชบุรี” ของจุไรรัตน์ กำแพงพันธ์ (2551) พบว่า เยาวชนที่กระทำความผิดมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจหมายความว่า การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับระดับความฉลาดทางอารมณ์โดยตรง แต่เกิดจากปัจจัยภายนอกอื่นกระตุ้น อย่างไรก็ตาม เป้าหมายจะมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ แต่เนื่องจากความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาได้ตลอดชีวิต เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจึงยังควรต้องได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์อยู่เสมอ เพื่อให้มีภูมิคุ้มกันจากภายในและพร้อมในการเผชิญกับสถานการณ์ที่มีความท้าทาย

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านสถานภาพครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์

ผลการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนที่อยู่กับบิดามารดา มีการควบคุมตัวเองและการตัดสินใจแก้ไขปัญหามากกว่าเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา และเด็กและเยาวชนที่บิดาหรือมารดาเลิกร้างกัน ซึ่งการควบคุมตัวเองตามทฤษฎีการควบคุม (Containment theory) ของวอลเตอร์ ซี เรคเลส (Walter C. Reckless, 1961, อ้างถึงใน วีระชัย เหล่าลงอินทร์, 2552, น. 28) ได้อธิบายว่า แรงผลักดันและแรงดึงดูดทั้งภายในและภายนอก เป็นการกระตุ้นหรือจูงใจให้บุคคลมีพฤติกรรมอาชญากรรม การควบคุมตัวเอง (Self-control) เป็นตัวกีดกันภายใน เป็นผลจากการสร้างนิสัยภายในตัวบุคคล วอลเตอร์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับเยาวชนที่มีการควบคุมตนเองสูงและอาศัยอยู่ในชุมชนที่มีอาชญากรรมสูง พบว่าเยาวชนเหล่านี้จะมีอัตราการกระทำผิดต่ำ ผลการศึกษากลุ่มเป้าหมายยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยทางครอบครัวที่มีผลต่อความสามารถทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้น” ของ รัตใจ เปี้ยแก้ว (2545) ที่พบว่า ปัจจัยครอบครัวที่แตกต่างกันทำให้ความสามารถทางอารมณ์ด้านการควบคุมตัวเองและการเผชิญปัญหาและการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างกัน จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สถานภาพครอบครัวและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในทุกช่วงวัย ครอบครัวต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาความฉลาดทาง

อารมณ์ให้กับเด็กและเยาวชนโดยเริ่มตั้งแต่ที่บ้านเพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการเติบโตมาแต่ละช่วงวัย

2.2 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านความสามารถทางสติปัญญากับความฉลาดทางอารมณ์

ปัจจัยส่วนบุคคลด้านความสามารถทางสติปัญญามีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ในองค์ประกอบด้านเก่ง เรื่องการตัดสินใจแก้ไขปัญหา โดยพบว่า เด็กและเยาวชนที่มีความสามารถทางสติปัญญาที่ต่างกันมีการตัดสินใจแก้ปัญหาก็แตกต่างกัน โดยไม่สามารถทำการเปรียบเทียบรายคู่ได้ เนื่องจาก เด็กและเยาวชนที่มีความสามารถทางสติปัญญาในเกณฑ์ฉลาดมีเพียงคนเดียว ทำให้ไม่มีค่าแปรปรวน

การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา เป็นการรับรู้และเข้าใจปัญหา และแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับที่กรมสุขภาพจิตได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ เป็นเรื่องของความฉลาด เพียงแต่เป็นด้านที่ต่างกันและในทางเดียวกันก็เป็นสิ่งที่เสริมกัน โดยหากความสามารถทางสติปัญญาดำความฉลาดทางอารมณ์มักจะต่ำไปด้วย ความสามารถทางสติปัญญา คือ ความสามารถทางสมองที่แสดงถึงความสามารถในการเรียนรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ เข้าใจเหตุผล ถือเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ยาก และพัฒนาเพิ่มขึ้นจนอายุ 20-25 ปี แต่ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถปรับเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาให้ดีและพัฒนาได้ตลอดชีวิต แต่อย่างไรนั้น การที่เด็กมีความสามารถทางสติปัญญาสูง ไม่ได้หมายความว่าความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีเสมอไป การเลี้ยงดูถือว่ามีส่วนสำคัญ ดังนั้น หากเด็กและเยาวชนมีความฉลาดทางอารมณ์ที่เหมาะสม ก็จะส่งผลให้เด็กและ

เยาวชนสามารถรับรู้และเข้าใจอารมณ์ทั้งของตัวเองและผู้อื่นร่วมทั้งสามารถควบคุมอารมณ์และตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้ตามความเหมาะสมภายในสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงในการกระตุ้นหรือยั่วให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำในอนาคต

3. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับความฉลาดทางอารมณ์

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างพบว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดมีภาพรวมอยู่ในครอบครัวที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และมีระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูอยู่ในระดับปานกลาง โดยรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ในองค์ประกอบด้านดี เรื่องความรับผิดชอบ และองค์ประกอบด้านเก่ง เรื่องการมีแรงจูงใจ

ความรับผิดชอบและการมีแรงจูงใจเป็นองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ตามที่ โกลแมน (Goleman, 1998, อ้างถึงใน จิตสุภา ไวยทวรรณ, 2543, น. 34) ได้อธิบายว่า ความรับผิดชอบและการมีแรงจูงใจเป็นปัจจัยย่อยที่เกิดจากความสามารถเชิงอารมณ์ การจัดระเบียบอารมณ์ของตนเอง นอกจากนี้จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างยังพบว่า เด็กและเยาวชนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมีความรับผิดชอบและมีแรงจูงใจมากกว่าเด็กและเยาวชนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ดังนี้ “การอบรมเลี้ยงดูกับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่” ของ พัทรินทร์ ไชยวงศ์ (2545) การศึกษาเรื่อง “ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นกับรูปแบบการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง” ของ ลอรา เอเรนา (Laura-Elene Nastas, 2012, p. 478) การศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเลี้ยงดูและ

ความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยพายามี นอร์ กรุงเตหะราน ประเทศอิหร่าน” ของกาเซ็ม มุลฮัมมัดยารี (Ghasem Mohammadyri, 2011) และการศึกษาเรื่อง “ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู ที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน” ของ สุดา สิ้นทรโก (2546) ซึ่งการศึกษาทั้ง 4 เรื่อง มีผลการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ลักษณะรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชน คณะเน้นเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันไปตามรูปแบบการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง โดยนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยทางครอบครัวที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้น” ของ รัตใจ เปียแก้ว (2545) ที่พบว่า ครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน ทำให้มีความสามารถทางอารมณ์ด้านการควบคุมตนเอง และการเผชิญปัญหาและการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างกัน ครอบครัวที่ใช้เวลาร่วมกันต่างกัน ทำให้มีความสามารถทางอารมณ์ด้านการเผชิญปัญหาต่างกัน ครอบครัวที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างกัน ทำให้มีความสามารถทางอารมณ์ในด้านการควบคุมตนเอง การสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพ และการเผชิญปัญหาและการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างกัน

การอบรมเลี้ยงดูถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนได้เห็นตัวแบบจากพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวที่ปฏิบัติถ่ายทอดลงสู่เด็กซึ่งถือว่าเป็นผลผลิตของครอบครัว เด็กจะซึมซับสิ่งต่างๆ นั้นไว้ และจะแสดงออกเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ผลของการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ พบว่าเด็กและเยาวชนที่พ่อแม่มีการฝึกทักษะทางอารมณ์ให้จะมีสุขภาพที่ดีกว่า

มีปัญหาพฤติกรรมน้อยกว่า มีอารมณ์ด้านลบน้อยกว่า เด็กและเยาวชนที่มีพื้นฐานด้านอารมณ์ไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กันตวรรณ มีสมสาร (2544) ที่พบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนจะมีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม ดังนั้น องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ ด้านดี เรื่องความรับผิดชอบ และองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ ด้านเก่ง เรื่องการมีแรงจูงใจ ถือเป็น ส่วนสำคัญในการพัฒนาชีวิตของเด็กและเยาวชน ซึ่งองค์ประกอบที่กล่าวมา ล้วนมีที่มาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว

4. ระดับสัมพันธภาพกับเพื่อนกับความฉลาดทางอารมณ์

เพื่อนมีอิทธิพลในกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังที่ โกลแมน (Goleman, 1998, อ้างถึงใน จิตสุภา ไหวยวรรณ, 2543, น. 34) ได้อธิบายว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ในเรื่องความรับผิดชอบและแรงจูงใจ เป็นปัจจัยย่อยที่เกิดจากความสามารถเชิงอารมณ์ การจัดระเบียบอารมณ์ของตนเอง ถือเป็น ความรับผิดชอบในการจัดการอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับน้อยมีความรับผิดชอบมากกว่าเด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับปานกลาง และเด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับน้อยมีแรงจูงใจมากกว่าเด็กและเยาวชนที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนในระดับมาก ซึ่งผู้ศึกษาอาจจะอนุมานได้ว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีแนวโน้มที่มีกลุ่มเพื่อนที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดในรูปแบบต่างๆ จึงทำให้พบว่า ในกลุ่มเด็กที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนน้อยจึงปรากฏว่ามีความรับผิดชอบและแรงจูงใจมากกว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อนที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิด โดยอาจจะ

การใช้เวลากับครอบครัวหรือกิจกรรมอื่นที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์มากกว่า

เมื่อเทียบเคียงผลการศึกษากับงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตเชียงราย เขต 1” ที่พบว่า สัมพันธภาพกับเพื่อนมีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 และงานของ Fuhrman (1990, อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2549, น. 339) ที่ระบุว่า อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีมากกว่าอิทธิพลครอบครัว เด็กวัยรุ่นจะเลือกเข้าหาเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ และมีพฤติกรรมตามกลุ่มเพื่อน อาจกล่าวได้ว่า เพื่อนอาจเป็นผู้ประคับประคองจิตใจและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่ในอีกมุมหนึ่ง เพื่อนอาจเป็นคนที่ชักจูงเยาวชนไปทำในสิ่งที่ผิดได้ และ การศึกษาของ วิทยากร เชียงกูล (2552, น. 101-104) ที่กล่าวถึง ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนและอิทธิพลของเพื่อนต่อวัยรุ่นว่า วัยรุ่นต้องการเพื่อนวัยเดียวกันและอยากใช้เวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อนโดยไม่ต้องมีพ่อแม่มาควบคุมดูแล ในสังคมปัจจุบันเด็กและเยาวชนมีลักษณะการคบเพื่อนที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญและมีอิทธิพลมากในกลุ่มของวัยรุ่น พ่อแม่จึงมีความสำคัญที่ต้องเข้ามาเอาใจใส่ในตัวลูกวัยรุ่นให้มากขึ้นคอยรับฟังในทุกเรื่องราวปัญหาและมีความเข้าใจรวมทั้งใช้เหตุผลในการพูดคุย โดยเน้นการเสริมสร้างความรัก ความเข้าใจภายในครอบครัว และส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้พ่อแม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในช่วงวัยรุ่นไปพร้อมกับกลุ่มเพื่อน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรมีการดำเนินงานเชิงนโยบายในการทำงานเชิงรุกในสถานศึกษาเพื่อป้องกันการกระทำความผิดในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา โดยเน้นเรื่องการรับรู้เข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น การพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมภายในสถานการณ์ต่างๆ ทักษะการเลือกคบเพื่อน และทักษะทางสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคคลและป้องกันปัญหาการกระทำความผิด เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพคนในทุกช่วงวัย รวมทั้งการมีพัฒนาการที่สมวัยทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม

2. ในการดำเนินงานปัจจุบันนั้น แม้ว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ค่าเฉลี่ยปกติ แต่ควรมีการส่งเสริมและพัฒนา เนื่องจากความฉลาดทางอารมณ์สามารถปรับเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาให้ดีขึ้นได้ตลอดชีวิต กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรส่งเสริมให้มีการจัดทำโปรแกรมสำหรับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่เน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติทางความคิดและจิตใจของเด็กและเยาวชน ซึ่งปัญหาพฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดจากการที่เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ก้าวร้าว ใช้ความรุนแรง ดังนั้น ความฉลาดทางอารมณ์จึงถือเป็นหนึ่งเรื่องสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนและยังสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการรายปีของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในเรื่องการพัฒนาการจำแนก การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมเด็กเยาวชนดีสู่สังคม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนควรกำหนดให้มีการตรวจประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนทุกรายและส่งเสริมให้มีการกำหนดกิจกรรมเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ในโปรแกรมการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกฯ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความสามารถในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่นรวมทั้งสามารถควบคุมอารมณ์ได้ตามความเหมาะสมภายในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคคลและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น

2. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนควรส่งเสริมให้มีจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพประกอบความฉลาดทางอารมณ์ในภาพรวมและรายด้าน เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ให้เด็กและเยาวชนให้เหมาะสมในทุกด้าน โดยเฉพาะเรื่องการควบคุมตนเอง และการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา เนื่องจากสององค์ประกอบนี้ถือว่ามีความสำคัญในการดำรงชีวิตและอาจส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของเยาวชน

3. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนควรมีการจัดกิจกรรมโดยเน้นการสร้างการเข้าใจเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนให้กับผู้ปกครองและครอบครัวของเด็กและเยาวชน เพื่อให้ครอบครัวมีความเข้าใจและเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนทั้งในเรื่องผลกระทบจากรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และทักษะทางสังคมอื่นๆ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวโดยเน้นเรื่องภูมิหลังของครอบครัวและรูปแบบการเลี้ยงดูของ

ครอบครัวโดยศึกษาในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กัน

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้กระทำความผิด โดยศึกษากลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในช่วงวัยเดียวกัน เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของทั้ง 2 กลุ่ม และค้นหาโอกาสในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

3. ควรมีการศึกษาเรื่องความฉลาดทางอารมณ์โดยการจัดทำโปรแกรมกิจกรรมในแต่ละด้านและร่วมกันเพื่อวิเคราะห์โอกาสในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มเป้าหมายในด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2564). รายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณะรายปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564. กรุงเทพฯ:

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.

กรมสุขภาพจิต. (2543). อีคิว: ความฉลาดทางอารมณ์. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.

กันตวรรณ มีสมสาร. (2544). การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กวัยย่างเข้าสู่วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.

จิตสุภา ไวยวรรณ. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างเชาว์ปัญญาและเชาว์อารมณ์ในเยาวชนไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

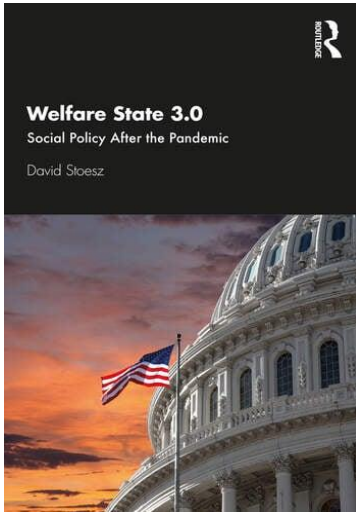
- จุไรรัตน์ กำแพงพันธ์. (2551). การทำหน้าที่ของครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และทัศนคติต่อการ กระทำผิดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 2 จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, สาขาจิตวิทยาชุมชน.
- ธีรวุฒิ เอกกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- นิกร น้อยรักษา. (2548). การศึกษาบุคลิกภาพและความฉลาดทางอารมณ์ของ เยาวชนที่กระทำผิด. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย ราชภัฏราชชนครินทร์.
- พัชรินทร์ ไชยวงศ์. (2545). การอบรมเลี้ยงดูกับความฉลาดทางอารมณ์ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัด เชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัตใจ เปี้ยแก้ว. (2545). ปัจจัยทางครอบครัวที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ ของวัยรุ่นตอนต้น. กรุงเทพฯ: สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระชัย เหล่าลงอินทร์. (2552). การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัด มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.
- วิทยากร เชียงกุล. (2552). จิตวิทยาวัยรุ่น: ก้าวข้ามปัญหาและพัฒนาศักยภาพ ด้านบวก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- วัลลภ ปิยะมโนธรรม. (2544). คู่มือกับนักจิตวิทยาคลายปัญหาทุกวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

- สุดา สิ้นทรโก. (2546). *ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดหนองบัวลำภูที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกัน*. จิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2549). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย วัยรุ่น-วัยสูงอายุ (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อารีย์ ตันทงเจริญรัตน์. (2543). *อารมณ์และสุขภาพจิต*. ศีกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก.
- Laura-Elena, N., & Kincso, S. (2012). Adolescents' emotional intelligence and parental styles. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 33, 478-482.
- Mohammadyari, G. (2011). *The Relationship between parental style and emotional intelligence among students of payame noor university*. Retrieved August 18,2022, from <https://www.semanticscholar.org/paper/THE-RELATIONSHIP-BETWEEN-PARENTAL-STYLE-AND-AMONG-Mohammadyari/360484fe7cbe2c3d5a0bc6e559fe6f986911d066>

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

วัชร เพชรดิน¹

Watchara Pechdin²

ชื่อหนังสือ: Welfare State 3.0: Social Policy After the Pandemic

ผู้แต่ง: David Stoesz

สำนักพิมพ์: Routledge, New York

ปีที่พิมพ์: 2021

จำนวนหน้า: 224 หน้า

ISBN: 978-0-367-70039-3,

(paperback)

Dr. David Stoesz has masterfully crafted a policy analysis of formal social welfare in the United States that not only stands as a beacon of accessible knowledge but also unfurls a rich tapestry of comprehensive insights, informed perspectives, incisive critiques, and alluring storytelling. His work not only dissects the intricacies of social welfare but also weaves them into a captivating historical narrative that keeps readers on the edge of their seats, turning pages

¹ อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ ประเทศไทย

E-mail: w.pechdin@tu.ac.th

² Lecturer of Faculty of Social Administration, Thammasat University, Bangkok, Thailand.

with curiosity and fascination. Throughout 12 chapters of the book “Welfare State 3.0: Social Policy after the Pandemic.”, the reader will be addressed the uncertainties of welfare development and its accuracy and reliability on providing successful interventions from the USA case study.

The book begins by tracing the evolution of the welfare state from its modest '0.0' origins, marked by a lack of legal structure and limited provisions for citizens' well-being due to scarce resources. This historical journey takes us on a path of enlightenment, highlighting the crucial role of the welfare state as a tool to support the well-being of disadvantaged individuals. In the 'Welfare 1.0' era, which emerged during the turbulent period of industrialization, a momentous turning point arrived with the enactment of the Social Security Act in 1935. This transformative policy shift, described in the book, underscored the significance of social insurance, granting citizens much-needed financial assistance. It stands as a pivotal moment in history, signifying a transition towards a more comprehensive and compassionate approach to safeguarding the welfare of the population. Following that, the book delves into 'Welfare State 2.0,' shedding light on the provisions of public assistance during the 1960s' War on Poverty, with a primary focus on initiatives such as Medicaid and nutrition programs. In this era, Stoesz highlights the ongoing debate between Democrats and Republicans regarding the

redistribution of national resources to address the uneven opportunities within a capitalist society.

Within the context of 'Welfare State 3.0,' Stoesz's book highlights the imperative measures that followed the Great Society era of 'Welfare State 2.0,' during which American citizens became increasingly reliant on government assistance, giving rise to concerns about the effectiveness of liberal policies. Chapter 5 of the book engages in a focused discussion of policies that notably contributed to a dependent syndrome within the realm of public assistance. This discourse specifically focuses on Nixon's proposals, Clinton's strategic shifts, and the policies of the Bush administration.

The interplay between these policies added a layer of complexity to the development of the welfare state, aptly described as "dystopian benevolence" in the book. This term encapsulates a scenario where costs escalated, access to benefits became more challenging, and skepticism became prevalent in the political landscape, as pointed out on Page 89. Consequently, the diminishing support for the welfare state cannot be solely attributed to the factors of increasing complexity, rising costs, and limited access; other influences have played a role as well.

Throughout the development of the welfare system leading up to the pandemic, Stoesz has methodically organized and articulated a set of strategies for the post-pandemic era, aimed at

ensuring the well-being of American citizens. These strategies encompass policy consolidation, application harmonization, equity expansion, and the undertaking of innovative experiments, which mentioned in Chapter 8-11.

Beginning in Chapter 8, the policy consolidation is presented with a particular emphasis on the need for program integration, healthcare reform, bolstering income support, embracing digital transformation, and promoting equity and inclusion, especially in the context of unemployment benefits. During the pandemic, the challenges of information sharing among public agencies were apparent, resulting in delays in delivering social assistance to citizens. This resonates with Stoesz's assertion that "the issue is not more government or less government, but smarter government," a concept that can be achieved by bridging the welfare state with the information age, as indicated on page 141. This underscores the importance of establishing a robust social infrastructure and mechanisms for the reliable and swift exchange of data among relevant stakeholders.

In Chapter 9, the discussion shifts to the concept of harmonizing applications, where Stoesz draws a compelling analogy by likening social benefits to a labyrinth that often ensnares impoverished individuals in a cycle of poverty. On page 148, he highlights the detrimental consequences of the lack of coordination

among various public agencies, especially in terms of achieving the core goal of public assistance— self- sufficiency. Notably, this challenge is exacerbated when local agencies only act when it is obligatory. Within this context, Stoesz endeavors to propose potential solutions to enhance the harmonization of related agencies within public assistance programs. This pertains particularly to improving accessibility to higher education and establishing more robust financial aid programs, ultimately resulting in a more effective implementation of welfare initiatives.

Exploring the expansion of equity, Chapter 10 of Stoesz's work highlights the intricate relationship between social solidarity and political polarization. The author illustrates how Americans seeking assistance from a growing array of programs, created in response to the advocacy for various vulnerable groups, often encounter complex bureaucracies and confusing application processes. These systems appear to be tailored more towards the needs of civil servants than those of the individuals in need. In this context, the author astutely observes that the metaphor of a "safety-net," which has served as a liberal symbol for many years, suddenly seems inadequate (page 164). Moreover, he also constructs a discourse and arguments regarding diverse American policies which raise pertinent inquiries about social inequality within American society. Stoesz attempts to shed light on how this inequality was

exacerbated during the pandemic, especially when the Trump administration sanctioned the Federal Reserve to disburse trillions of dollars in stimulus to support markets and employment. These thought-provoking questions he addresses catalysts for exploring how policymakers factor in redistributive considerations and how such measures can contribute to fostering productivity, an essential component in rectifying the imbalanced economic landscape that currently disadvantages the vast majority of Americans.

The final strategy, as outlined by Chapter 11, involves conducting experiments. This strategy holds paramount significance in the post-pandemic era, primarily because insights from scientific research can pave the way for the delivery of enhanced services to the members of society. It is imperative that both natural and social sciences engage in tandem, harnessing evidence-based principles to formulate new experimental approaches. Notably, Stoesz underscores the pivotal role of federal funding in expediting research progress and its application. Equally critical is the role of researchers in curating content that aligns with the preferences of consumers and clients, as elaborated on page 206. Failing to emphasize these roles could leave the government vulnerable to accusations of exploiting citizens and breaching the social contract, a concern addressed on page 207.

In closing, "Welfare State 3.0" not only offers a comprehensive exploration of the welfare state's evolution but also opens the door to further thought on collective determination as a driving force behind societal well-being. As a significant resource for advanced social welfare courses, Stoesz enriches the social sciences and challenges the intellect of a discerning and engaged readership, inviting continued dialogue on the dynamic landscape of social policy.

หลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1. เป็นบทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยด้านสังคมสงเคราะห์ สังสวัสดิการสังคม และการบริหารสังคม (เช่น องค์ความรู้ด้านสวัสดิการแรงงาน การพัฒนาชุมชน การศึกษา สังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ฝ่ายกายและฝ่ายจิต สังคมสงเคราะห์ ในกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ) ที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในที่ใดมาก่อน
2. เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ
3. ส่งต้นฉบับบทความมีความยาวไม่เกิน 20 หน้ากระดาษ A4 ข้อความในบทความ พิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word ขนาดตัวอักษร 16 รูปแบบ ตัวอักษร TH Sarabun New ผ่านระบบ Submissions Online “<https://www.tci-thaijo.org/index.php/swjournal>”
4. ระบุชื่อบทความ ชื่อ-นามสกุลจริง (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ตำแหน่งทางวิชาการ สถานที่ทำงานของผู้เขียนบทความ และ E-mail Address
5. ระบุชื่อบทความ ประเภทบทความวิชาการ หรือบทความวิจัยของนักศึกษา ที่ตีพิมพ์เพื่อจบการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อ-นามสกุลจริง (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) เป็นชื่อแรก และระบุชื่อ-นามสกุลจริง (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ตำแหน่งวิชาการของอาจารย์ ที่ปรึกษาหลักเป็นชื่อลำดับที่ 2
6. การอ้างอิงให้ใช้ระบบการอ้างอิง APA
7. บทความต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความยาวไม่เกิน หนึ่งหน้ากระดาษ A4 โดยระบุชื่อบทความ ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน คำสำคัญ เนื้อความ
8. หากเป็นงานแปลหรือเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ ต้องมีหลักฐานการอนุญาตให้ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์
9. เกณฑ์การพิจารณา มีดังนี้

- 9.1 กองบรรณาธิการจะพิจารณาเบื้องต้น
- 9.2 ผู้ทรงคุณวุฒิ (ผู้ประเมินบทความ) เป็นผู้พิจารณาเนื้อหาสาระ ตรวจสอบความถูกต้อง และคุณภาพทางวิชาการ
10. ลิขสิทธิ์บทความเป็นของผู้เขียนและสงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย การตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ในกรณีที่มีแหล่งให้ทุน จะต้องมีการอนุญาตให้ส่งบทความเป็นลายลักษณ์อักษรจากแหล่งให้ทุนด้วย
11. ผู้เขียนบทความซึ่งมิใช่เป็นบทความที่ส่งเพื่อให้จบตามหลักสูตรการศึกษา หากได้รับการตีพิมพ์จะเป็นการตีพิมพ์ในรูปแบบ Online บนเว็บไซต์วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

การอ้างอิงเอกสาร

การอ้างอิงใช้การอ้างอิงแบบนามปี และการเขียนรายการอ้างอิงตามแบบของ APA (American Psychological Association) ดังตัวอย่างพรทิพย์ กาญจนนียด และคณะ. (2546). *การจัดการความรู้: สู่วงจรคุณภาพที่เพิ่มพูน*. กรุงเทพฯ: สำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.

Axinn, J., & Levin, H. (1997). *Social Welfare: A History of the American Response to Need*. (4th ed.). White Plains, New York: Longman.

ขั้นตอนการส่งบทความของวารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

ผู้เขียนจะต้องดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) การกรอกรายละเอียดแบบฟอร์ม

1.1 ผู้เขียนจะต้อง download แบบฟอร์มเพื่อกรอกประวัติส่วนตัว

1.2 ผู้เขียนต้องทำจดหมาย/บันทึกข้อความเพื่อขอส่งบทความพิจารณาตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากต้นสังกัด (กรณีนักศึกษาทำในลักษณะจดหมายทั่วไป และลงชื่อนักศึกษาผู้ขอส่งบทความ)

2) การส่งต้นฉบับ

1.1 ผู้เขียนจะต้องนำต้นฉบับตามข้อกำหนดรูปแบบวารสาร พร้อมไฟล์ Word Document ใช้ขนาดตัวอักษร 16 รูปแบบ ตัวอักษร TH Sarabun New ผ่านมายังระบบ Submissions Online <https://www.tci-thaijo.org/index.php/swjournal>

1.2 กรณีส่ง E-Mail Address มายังกองบรรณาธิการ ทางกองบรรณาธิการจะดำเนินการพิจารณาบทความของท่านก็ต่อเมื่อได้รับเอกสารต้นฉบับผ่านระบบ Submissions Online แล้วเท่านั้น

3) การพิจารณาบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ

บทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ วิจารณ์อย่างน้อย 3 ท่าน ต่อ 1 เรื่อง และจะส่งผลการพิจารณาไปให้ผู้เขียนตามที่อยู่ที่ยกรอกรายละเอียดในแบบฟอร์มข้างต้น

ขั้นตอนการพิจารณาดังนี้

1.1 กรณีที่บทความผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยไม่ต้องปรับแก้ไข ผู้เขียนจะได้รับใบตอบรับการตีพิมพ์เผยแพร่

1.2 กรณีที่บทความผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วลงความเห็นว่าจะต้องปรับแก้ไข ตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนจึงจะจัดพิมพ์ผลงานได้ ท่านจะไม่ได้รับใบตอบรับการตีพิมพ์เผยแพร่จนกว่าส่งผลงานที่ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาให้พิจารณาใหม่ (แก้ไขภายใน 7 วัน)

1.3 กรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณา จากผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านจะไม่ได้รับใบตอบรับการตีพิมพ์เผยแพร่ (ทางกองบรรณาธิการจะติดต่อท่านกลับตามเบอร์ติดต่อที่ให้ไว้ข้างต้น และจะไม่ส่งต้นฉบับคืนให้แก่ผู้เขียนบทความ)

แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์
ในวารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
(ส่งแนบมาพร้อมกับบทความ)

เรียน บรรณาธิการ

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....รหัสนักศึกษา.....

ตำแหน่งทางวิชาการ / สาขา / หมวดวิชา (โปรดระบุ).....

หน่วยงาน /สังกัด / คณะ

ขอส่ง ☐ บทความวิจัย (Research Article)

☐ บทความวิชาการ (Academic Article)

ชื่อเรื่อง (ไทย).....

ชื่อเรื่อง (อังกฤษ)

ชื่อผู้เขียน คนที่ 1

ชื่อผู้เขียน คนที่ 2

ชื่อผู้เขียน คนที่ 3

ชื่อผู้เขียน คนที่ 4

(กรณีผู้เขียนหลายคนกองบรรณาธิการขอสงวนให้ใช้ชื่อผู้เขียนหลักเพียง
คนเดียวในบทความที่ได้รับการตีพิมพ์)

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....

โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... E-Mail.....

ข้าพเจ้ารับรองว่าบทความนี้

() เป็นผลงานของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

() เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

โดยบทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อนนับจากวันที่ข้าพเจ้าได้
ส่งบทความฉบับนี้มายังกองบรรณาธิการวารสาร

ผู้เขียน.....

(.....)

วันที่.....

หมายเหตุ: โปรดระบุชื่อทุนวิจัย (ถ้ามี)

.....
.....
.....
.....

วิธีการเขียนบทความ

บทความวิชาการที่จะตีพิมพ์ในวารสารคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มีส่วนประกอบดังต่อไปนี้

1) **ชื่อเรื่อง (Title)** การกำหนดชื่อเรื่อง ต้องใช้ภาษาที่เป็นทางการ ชื่อเรื่องชัดเจน ตรงไปตรงมา และครอบคลุมประเด็นของเรื่องและมีความยาวไม่เกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องจะต้องสื่อถึงเนื้อหาของเรื่อง ซึ่งต้องมีลักษณะที่เจาะลึก ไม่กว้างเกินไป มีความใหม่และน่าสนใจ สอดคล้องกับเวลา สถานการณ์ และนโยบายของวารสาร

2) **บทคัดย่อ (Abstract)** ควรเขียนให้สั้น กระชับ เน้นประเด็นสำคัญของงานที่ต้องการนำเสนอจริงๆ มีความยาวไม่เกิน 10 ถึง 15 บรรทัด โดยบทคัดย่อ มักจะประกอบด้วยเนื้อหาสามส่วน คือ เกริ่นนำ สิ่งที่ทำ และสรุปผลสำคัญที่ได้ ซึ่งอ่านแล้วต้องเห็นภาพรวมทั้งหมดของงาน ควรมีคำสำคัญ (Keyword) อยู่ในย่อหน้าต่อจากบทคัดย่อเพื่อให้ระบบสืบค้นฐานข้อมูลตรวจพบ

3) **บทนำหรือคำนำ (Introduction)** ส่วนนี้จะเป็นส่วนที่ผู้เขียน ใจให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในเนื้อเรื่งนั้นๆ ซึ่งสามารถใช้วิธีการและเทคนิค ต่างๆ ตามแต่ผู้เขียนจะเห็นสมควร เช่น อาจใช้ภาษาที่กระตุ้น ใจให้อ่านหรือ ยกปัญหาที่กำลังเป็นที่สนใจขณะนั้นขึ้นมาอภิปราย หรือตั้งประเด็นคำถามหรือ ปัญหาที่ท้าทายความคิดของผู้อ่านหรืออาจจะกล่าวถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับ จากการอ่าน เป็นต้น นอกจากจะเป็นส่วนที่ใช้ใจให้อ่าน ส่วนนำเป็นส่วนที่ ผู้เขียนสามารถกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการเขียนบทความนั้น หรือให้คำชี้แจง ที่มาของการเขียนบทความนั้นๆ รวมทั้งขอบเขตของบทความนั้น เพื่อช่วยให้ ผู้อ่านไม่คาดหวังเกินขอบเขตที่กำหนด

นอกจากนั้น ผู้เขียนอาจใช้ส่วนนำนี้ในการปูพื้นฐานในการอ่าน ที่ควรจะอ่านเรื่งนั้นให้แกผู้อ่านหรือให้กรอบแนวคิดที่จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจ เนื้อหาสาระที่นำเสนอต่อไป

บทนำประกอบด้วย

(1) หลักการและเหตุผล (Rationale) หรือความเป็นมาของภูมิหลัง (Background) หรือความสำคัญของเรื่องที่เขียน (Justification) หัวข้อนี้จะทำให้ผู้อ่านได้ทราบเป็นพื้นฐานไว้ก่อนว่าเรื่องที่เลือกมาเขียนมีความสำคัญหรือมีความเป็นมาอย่างไรเหตุผลใดผู้เขียนจึงเลือกเรื่องดังกล่าวมาเขียน ในการเขียนบทนำในย่อหน้าแรกซึ่งถือว่าเป็นการเปิดตัวบทความทางวิชาการและเป็นย่อหน้าที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน

(2) วัตถุประสงค์ (Objective) เป็นการเขียนว่าในการเขียนบทความในครั้งนี้ต้องการให้ผู้อ่านได้ทราบเรื่องอะไรบ้าง โดยจำนวนวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อไม่ควรมีมากเกินไปและวัตถุประสงค์แต่ละหัวข้อจะต้องสอดคล้องกับเรื่องหรือเนื้อหาของบทความ

(3) ขอบเขตของเรื่อง (Scope) ที่ผู้เขียนต้องการจะบอกกล่าวให้ผู้อ่านทราบและเข้าใจตรงกันเพื่อเป็นกรอบในการอ่านโดยการเขียนขอบเขตนั้นอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยในการเขียน ได้แก่ ความยาวของงานที่เขียน หากมีความยาวไม่มากก็ควรกำหนดขอบเขตการเขียนให้แคบลงไม่เช่นนั้นผู้เขียนจะไม่สามารถนำเสนอเรื่องได้ครบถ้วนสมบูรณ์และระยะเวลาที่ต้องรวบรวมข้อมูลการกำหนดเรื่องที่จะเขียนหลักซึ่ง สลับซับซ้อนหรือเป็นเรื่องเชิงเทคนิคอาจจะทำให้ยากต่อการรวบรวมข้อมูลและเรียบเรียงเนื้อเรื่อง ดังนั้นหากมีเวลาน้อยก็ควรพิจารณาเขียนเรื่องที่มีขอบเขตไม่กว้างหรือสลับซับซ้อนไม่มากนัก

(4) คำจำกัดความหรือนิยามต่างๆ (Definition of terms) ที่ผู้เขียนเห็นว่าควรระบุไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในกรณีที่ว่าคำเหล่านั้นผู้เขียนใช้ในความหมายที่แตกต่างจากความหมายทั่วไปหรือเป็นคำที่ผู้อ่านอาจจะไม่เข้าใจ

4) **เนื้อเรื่อง (Body)** การเขียนส่วนเนื้อเรื่องจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ประกอบกัน กล่าวคือ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ (Sciences) นั้นเป็นหลักวิชาการที่ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงในการเขียน ได้แก่ กรอบแนวความคิด (Conceptual framework) ที่ผู้เขียนใช้ในการเขียนจะต้องแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงของเหตุผลที่นำไปสู่ผล (Causal relationship) การอ้างอิงข้อมูลต่างๆ ในส่วนศิลป์ (Art) ได้แก่ ศิลป์ในการใช้ภาษาเพื่อนำเสนอเรื่องที่เขียน การลำดับความ การบรรยาย วิธีการอ้างอิง สถิติและข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ในการประกอบเรื่องที่เขียน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและประทับใจมากที่สุด

5) **ส่วนสรุป รวมถึงข้อเสนอแนะสำหรับบทความวิจัย (Conclusion and Recommendation)** บทความทางวิชาการที่ดีควรมีการสรุปประเด็นสำคัญของบทความนั้นๆ ซึ่งอาจทำในลักษณะที่เป็นการย่อ คือ การเลือกเก็บประเด็นสำคัญของบทความนั้นๆ มาเขียนรวมกันไว้อย่างสั้นๆ ท้ายบท หรือ อาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่า สิ่งที่กำลังกล่าวมามีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือ จะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรืออาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทิ้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปสืบเสาะแสวงหาความรู้หรือคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป งานเขียนที่ดีควรมีการสรุปในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเสมอ

6) **ส่วนเอกสารอ้างอิง (References)** เนื่องจากบทความวิชาการเป็นงานที่เขียนขึ้นบนพื้นฐานของวิชาการที่ได้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัยกันมาแล้ว และการวิเคราะห์วิจารณ์อาจมีการเชื่อมโยงกับผลงานของผู้อื่น จึงจำเป็นต้องมีการอ้างอิงเมื่อนำบทความหรือผลงานของผู้อื่นมาให้โดยการระบุให้ชัดเจนว่าเป็นงานของใคร ทำเมื่อไหร่และนำมาจากไหน เป็นการให้เกียรติเจ้าของงาน และประกาศให้ผู้นั้นรับรู้ ว่า ส่วนนั้นไม่ใช่ความคิดของผู้อื่น รวมทั้งเป็นการให้หลักฐานแก่ผู้อ่าน ให้ผู้อ่านสามารถไปสืบเสาะแสวงหาความรู้

เพิ่มเติม หรือติดตามตรวจสอบหลักฐานได้ การอ้างอิงควรจะเป็นการกระทำอย่างมีจุดหมาย เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบแหล่งที่มาของความรู้ และช่วยให้ผู้อ่านมีโอกาสหาความรู้เพิ่มขึ้นและเป็นการแสดงว่าสิ่งที่นำมาอ้างมีหลักฐานควรเชื่อถือได้เพียงใด ความรู้พื้นฐานๆ เป็นสิ่งที่ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย ไม่จำเป็นต้องมีการสืบค้นอะไรอีก ไม่จำเป็นต้องมีการอ้างอิง ควรอ้างอิงเท่าที่จำเป็น การอ้างอิงมากเกินไปจนจำเป็นทำให้บทความดูรุ่มร่าม และก่อความรำคาญในการอ่านได้ นอกจากนั้น พึงตระหนักอยู่เสมอว่าการคัดลอกงานของผู้อื่นนั้นทำได้ แต่ต้องเป็นการนำมาเพื่ออธิบายสนับสนุนเท่านั้น มิใช่ลอกเอามาเป็นเนื้อหาของตน

จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความ

วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กำหนด
บทบาทหน้าที่ในการตีพิมพ์บทความตามมาตรฐานจริยธรรม ดังนี้

1. จริยธรรมของบรรณาธิการ (Editor)

- บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของวารสาร
- บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและคุณภาพ
ของบทความก่อนการตีพิมพ์ และจะไม่รับบทความที่พบว่ามีเนื้อหาซ้ำซ้อน
(Duplications/Plagiarism) กับวารสารฉบับอื่น พร้อมทั้งรับรองคุณภาพของ
บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร
- บรรณาธิการต้องให้เสรีภาพแก่ผู้พิมพ์บทความในการแสดงความคิดเห็น
ตามหลักวิชาการ และคงไว้ซึ่งความถูกต้องของผลงานทางวิชาการ
- บรรณาธิการต้องรักษาความลับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้มีส่วนได้เสีย
ของการจัดทำวารสาร
- กรณีเกิดข้อผิดพลาด บรรณาธิการต้องทำการชี้แจงแก้ไข ถอน
บทความ และขออภัยด้วยความเต็มใจ

2. จริยธรรมของผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Reviewer)

- ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความต้องมีความรู้ความชำนาญตามศาสตร์
ของตนในการพิจารณาบทความ โดยปราศจากอคติหรือเป็นผู้มีส่วนได้เสียกับ
ผู้พิมพ์บทความ

- ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความต้องตรงต่อเวลา รักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ

3. จริยธรรมของผู้นิพนธ์ (Author)

- ผู้นิพนธ์ต้องไม่คัดลอกผลงานของคนอื่น ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง โดยรับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในแหล่งใดมาก่อน

- ผู้นิพนธ์ต้องคิดวิเคราะห์ คั่นคว้า เรียบเรียง และอ้างอิงข้อมูลโดยผู้เขียนเอง และไม่บิดเบือนข้อมูลหรือข้อเท็จจริงในบทความ

- ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในผลงานวิชาการจริง

- ผู้นิพนธ์ต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในวารสาร

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความในวารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

ภายใน

ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เทพ สันติกุล	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สิมเดชารักษ์	คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สุวคันธ์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชมา อรุณจิต	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ ดร.สรสิทธิ์ สว่างศิลป์	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภายนอก

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. พิมพ์พัล บัญมงคล	นักวิชาการอิสระ
ศาสตราจารย์ ดร.กิติพัฒน์ นนทบุรีมະດຸຍ໌	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวี เชื้อสุวรรณทวี	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทวิทย์ จิตสว่าง	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพร ตันณีกุล	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
รองศาสตราจารย์ ดร.อาดัม นีละไพจิตร	วิทยาลัยราชสุตา มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.สมสิริ รุ่งอมรรัตน์	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.นพพร จันทรนำชู	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.อัลญาน์ สมุห์เสนีโต	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ฐิยาพร กันตาธนวนัน	คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและ เทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระ จอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรมน สาทรักษ์	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

อาจารย์ ดร.กัณฐมณี ลดาพงษ์พัฒนา

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์ ดร.สดใส คุ่มทรัพย์อนันต์

นักวิชาการอิสระ

อาจารย์ ดร.พีรเดช ประคองพันธ์

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Dr.Alay Phonvisay

Faculty of Economics and

Business Management

National University of Laos

ดร.เจษฎา เนตะวงศ์

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

(องค์การมหาชน)

“An investment in knowledge pays the best interest”

การลงทุนที่มีผลตอบแทนดีที่สุดคือการลงทุนในความรู้

— Benjamin Franklin

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
JOURNAL OF SOCIAL WORK

• ศูนย์ท่าพระจันทร์

2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทรศัพท์ : 02-613-2500
โทรสาร : 02-224-9417

• ศูนย์รังสิต

99 หมู่ที่ 18 ถ.พหลโยธิน
ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง
จ.ปทุมธานี 12121
โทรศัพท์ : 02-696-5512
โทรสาร : 02-696-5513

• ศูนย์ลำปาง

248 หมู่ 2 ถ.ลำปาง-เชียงใหม่
ต.ปงยางคก อ.ห้างฉัตร
จ.ลำปาง 52190
โทรศัพท์ : 054-268703 กด 3
โทรสาร : 054-268703 กด 5300